

**Elli Heikkilä
Ismo Söderling
(toim.)**

Maassamuuton monet kasvot

**8. Muuttoliikesymposium
2010**

Siirtolaisuusinstituutti | Tutkimuksia A 38

*Elli Heikkilä
Ismo Söderling
(toim.)*

Maassamuuton monet kasvot

**8. Muuttoliikesymposium
2010**

Julkaisija

Siirtolaisuusinstituutti
Eerikinkatu 34, 20100 Turku, Finland
<http://www.siirtolaisuusinstituutti.fi>
Copyright © Siirtolaisuusinstituutti &
kirjoittajat

Taitto ja kansi

Sisko Tampio

Valokuvat

Jouni Korkiasaari / www.sxc.hu /

Kirjapaino

Painosalama 2011, Turku

ISBN 978-952-5889-11-6

ISSN 1455-5042

*Elli Heikkilä
Ismo Söderling
(toim.)*

Maassamuuton monet kasvot

**8. Muuttoliikesymposium
2010**

Siirtolaisuusinstituutin tutkimuksia A 38

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTTI, TURKU 2011

Sisällys

Esipuhe, <i>Elli Heikkilä</i>	5
Kahdeksannen muuttoliikesymposiumin avajaissanat, <i>Ismo Söderling</i>	7
Valtiovallan tervehdys ja alustus, <i>Stefan Wallin</i>	9
Kommenttipuheenvuoro, Kansallinen Kokoomus, <i>Kimmo Hollmén</i>	15
Kommenttipuheenvuoro, Suomen Keskusta, <i>Timo Kaunisto</i>	18
Kommenttipuheenvuoro, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, <i>Jukka Mikkola</i>	20
Paluumuuttajan haasteet, Yksi perhe – kaksi kulttuuria, <i>Päivi Oksi-Walter</i>	24
Pääkaupunkiseudun muuttuvat muuttovirrat, <i>Hannu Kytö</i>	30
Maahanmuuttajien muuton suunnat Suomessa, <i>Heli Sjöblom-Immala</i>	48
Pelastaako maaseutu maahanmuuttajan vai maahanmuuttaja maaseudun? <i>Antti Saartenoja</i>	61
Näkökulmia keskus-periferia kehitykseen Suomessa: Väestönmuutos ja laajeneva rautatieverkko vuosina 1880–1970, <i>Ossi Kotavaara ja Jarmo Rusanen</i>	68
Muuttoliike väestö- ja aluerakenteen muokkaajana: Tapaus Hyrynsalmi, <i>Heimo Keränen</i>	85
Närpiön kunnan puheenvuoro, <i>Hans-Erik Lindqvist</i>	98
Turun aluekehitys väestönkehityksen näkökulmasta, <i>Maija Kyttä</i>	103
Muuttiko Onni maalle? <i>Kaija Roiha</i>	110
Maahanmuuttajat suurkaupunkeihin, <i>Altake Neriman</i>	119
Itärajan tuntumasta länsirannikolle, <i>Hanna Kolvanki</i>	121
Paluu- ja tulomuuttajat paikallisina toimijoina ja kehittäjinä, <i>Mari Kattilakoski</i>	124
Maassamuuton haasteita globalisoituvassa Suomessa, Miltä maassamuuton monet kasvot näyttävät 2010? Yhteenvetoa ja tulkintaa, <i>Olli Kultalahti</i>	141
Symposiumin päätöissanat ja katse tulevaisuuteen, <i>Pertti Paasio</i>	154
Ohjelma	155
Osallistujat	157
Symposium kuvina	160

Esipuhe

Elli Heikkilä

Siirtolaisuusinstituutin jo järjestyksessään kahdeksas Muuttoliikesymposium pidettiin 16.–17.11.2010. Tällä kertaa kokoonnuimme instituutin uusissa toimitiloissa, vuonna 1899 rakennetussa arvokkaassa talossa. Tilat toimivat hyvin noin sadalle osallistujalle ja saimme myönteistä palautetta myös tilaisuuden lämminhenkisyydestä.

Joka viides vuosi pidettävän symposiumin teemana oli tällä kertaa Maassamuuton monet kasvot. Teema valittiin sen vuoksi, että maassamuuton kuva muuttuu eri ajanjaksoina; tänä päivänä Suomessa asuu esimerkiksi noin 250 000 ulkomailla syntynyttä, ja myös he muuttavat maan sisällä. Toki valtaosa muuttajista on edelleen syntyperäisiä suomalaisia. Maan sisällä onkin muutettu vilkkaasti vuonna 2010: kaikkiaan kuntien välisiä muuttoja oli 270 688 ja kunnan sisäisiä muuttoja noin 560 000 eli yhteensä yli 830 000 henkeä on vaihtanut asuinpaikkaansa. Nämä muutot muovaavat luonnollisesti aluerakennetta. Tästä aihepiiristä asiantuntijat, viranomaiset ja puolueiden edustajat toivat näkökulmansa esille.

Muuttojen vaikutukset eri kunnille vaihtelevat: toiset kunnat ovat muuttovoittoisia, kun taas toisissa kunnissa koetaan muuttotappiota. Symposiumissa on käsitelty eri tyyppisten kuntien tilannetta ja haasteita, joita ne kohtaavat eri demografisten kehityslinjojen vuoksi. Esimerkkikuntina ovat Naantali, Hyrynsalmi, Turku ja Närpiö. Viimeksi mainittu edustaa kuntaa, jossa ulkomaalaista alkuperää olevien asukkaiden osuus koko kunnan väkiluvusta on yli 10 %. Yhtenä tarkastelukulmana ovat myös muuttoliikkeet maaseudulle, sillä vaikka valtavirta on kaupunkeihin, niin aina on muuttajia myös toiseen suuntaan. Lisäksi maaseutu-

kuntiin palaavat voivat olla paikallisina toimijoina ja mukana aluekehittämisessä, joka otettiin esiin myös symposiumissa.

Muuttajan äänen kuuleminen on myös tärkeä ja symposiumissa annamme kasvot kolmelle eri muuttajalle ja heidän kokemuksilleen. Yksi muuttajista on paluumuuttaja Saksasta ja hänen kokemuksensa paluusta Suomeen on tärkeä kuulla. Kulttuurishokkihan voi ilmetä myös Suomessa syntyneen paluumuuttajan kohdalla. Toinen muuttajista on maahanmuuttaja Irakista ja on kiinnostavaa kuulla hänen kokemuksistaan Suomeen tulostaan. Kolmas kertoja on muuttanut Kuusamosta Turkuun. Maan sisällä muuttaminen vaatii myös sopeutumista uuteen asuinympäristöön.

Muuttoliikkeet sisältävät siis monia ulottuvuuksia. Muuttoliikesymposium -raportti antaa oman kuvansa dynamiikasta, mitä ilmenee ja on syytä ottaa huomioon, kun yksilö vaihtaa asuinpaikkaansa.

Kiitän kaikkia Muuttoliikesymposiumiin osallistuneita panoksestanne tapahtumaan. Lisäksi kiitän Muuttoliikesymposium 2010 -työryhmän jäseniä johtaja Ismo Söderlingiä ja tietopalvelupäällikkö Jouni Korkiasaarta sekä kirjastonhoitaja Sisko Tampiota raportin taitosta.

Turussa 17.11.2011

Elli Heikkilä

Tutkimusjohtaja

Muuttoliikesymposium 2010 -työryhmän puheenjohtaja

Kahdeksannen muuttoliikesymposiumin avajaissanat

Ismo Söderling

Arvoisa ministeri Wallin, hyvät kuulijat

Maan sisäinen muuttoliike on voimakas yhteiskunnallinen tekijä. Tänäkin vuonna yli 800 000 suomalaista vaihtaa asuntoaan eli muuttaa maan sisällä. Heistä kaksi kolmesta muuttaa pidemmälle eli kunnasta toiseen.

Jo perustamisestaan lähtien vuonna 1974 Siirtolaisuusinstituutin tehtäviin on kuulunut muuttoliikkeen tarkastelu kokonaisvaltaisesti. Siten myös maassa-muutto on keskeinen osa tätä tehtäväämme. 1970-luvulla Suomi oli toipumassa suurista muutoista: maaseudut olivat tyhjentyneet joko Ruotsiin tai maamme suuriin kasvukeskuksiin. Syntyivät suuret lähiömme.

Muuttoliikesymposiumit ovat olleet ajan hermolla ja pyrkineet tarkastelemaan jopa etuajassa maassamuuttoon liittyviä tekijöitä. Muistan hyvin, kun vuonna 1985 teemana oli mm. informaatioteknologian vaikutus muuttoliikkeeseen. Oulusta toimitusjohtaja Timo Patja visioi uuden teknologian yhteyksiä muuttoliikkeeseen esittelemällä ns. Oulun mallin, joka käytännössä tarkoitti Oulun Teknologiakylä Oy:n perustamista. Hänen visionsa korkeakoulun, Valtion teknillisen tutkimuslaitoksen (VTT) ja yritysmaailman saamiseksi yhteistyöhön korkean teknologian houkuttelemiseksi Ouluun tuntuivat huikeilta. Saattoipa yleisön joukossa olla jokin vino hymykin. Mutta kuinka kävikään. Kymmenen vuotta myöhemmin Nokia-buumi iski Ouluun. Kyseessä ei ollut sattuma, sen verran systemaattista oli oululaisten yhteistyöpartnereiden toiminta ollut. Samalla voitaneen todeta, että tuolloinen muuttoliikesymposiumimme oli edellä aikaansa

ja tarjosi foorumin, joka varmasti omalta pieneltä osaltaan vei aluerakenteellista ja yhteiskuntapoliittista keskustelua eteenpäin.

Nyt pidettävän symposiumin teemana on ”Maassamuuton monet kasvot”. Otsake kuvaa hyvin muuttoliikkeen nykyistä roolia yhteiskunnassamme: suuret alueelliset siirtymät ovat takana. Nyt on suurten aluekokonaisuuksien muodos-
tamisen aika – puhutaan maakuntien Suomesta, työssäkäyntialueista ja seutu-
kunnista. Maassamuutoista on tullut näiden suuralueiden kehityksen edellytys,
veturi. Maassamuutossa on myös nykyisin piirteitä, jotka ilmenevät vain tar-
kemmalla alue- ja väestöanalyysillä: esimerkiksi vapaa-ajan muutto lisääntyy
suurten ikäluokkien eläköityessä. Toisaalta 1960- ja 1970-luvuilla muuttaneet
ovat haikailemassa takaisin kotikonnuilleen – jos ei asumaan niin ainakin vanhoja
muistoja verestämään. Uutena piirteenä ovat myös maahanmuuttajat. Ulkomailla
syntyneitä asuu maassamme jo reilut 250 000 henkeä. Heidän maassamuutoistaan
ja muuttopreferensseistään tiedetään edelleen valitettavan vähän. Olen vakuut-
tunut, että tämän symposiumin jälkeen tietomme tältäkin osin ovat päivittyneet.

Arvoisa ministeri, hyvät esiintyjät, arvoisa yleisö. Toivotan teidät kaikki lämpi-
mästi tervetulleiksi tähän kahdeksanteen symposiumiin. Pidetään hyvä seminaari.

Valtiovallan tervehdys ja alustus

Stefan Wallin

Arvoisat symposiumin osanottajat; bästa symposiedeltagare,

Toisin kuin usein ajatellaan, ihmisten liikkuminen paikasta toiseen ja muuttovirrat eivät ole vain omaa aikaamme luonnehtiva asia, vaan historian eri vaiheissa hyvin tuttu ilmiö. Väestönkasvun lisääntyminen koko maapallon mittakaavassa ja tähän liittyvä väestön liikkuminen tuottaa ilmeisesti ainakin osan näköharhasta. Kun on enemmän väestöä, on myös määrällisesti enemmän niitä, jotka muuttavat paikasta toiseen. Toinen selittävä tekijä on luonnollisesti taipumuksemme ylikorostaa oman aikamme tapahtumia ja ilmiöitä.

Maailman väestön kasvuvauhdin on ennakoitu jatkossa hidastuvan syntyvyyden laskiessa, mutta edelleenkin väestön määrä kasvaa – vuoteen 2020 mennessä 7,7 miljardiin. Valtaosa kasvusta tapahtuu kehittyvissä maissa. Myös siellä, kuten luonnollisesti kehittyneissä maissa, eliniän odote on kasvanut ja kasvaa edelleen.

Maahan- ja maastamuuton merkitys globaalin väestökehityksen osana kasvaa. Muuttoliikettä kasvattavat elintasoerot, sodat ja konfliktit sekä jatkossa todennäköisesti myös ilmastonmuutoksesta johtuva pakolaisuus. Työn vuoksi tapahtuva siirtolaisuus lisääntyy myös. Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin vuosittain suuntautuva ulkomaisten henkilöiden maahanmuutto on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Maahanmuuttajien osuus Euroopan väestöstä on noin 9 prosenttia, Yhdysvalloissa 13 prosenttia.

Hyvät ystävät,

Kehittyneiden maiden väestökehitys riippuu jatkossa yhä enemmän maahanmuutosta. Ilman työvoiman maahanmuuttoa näiden maiden työikäinen väestö laskisi. Maahanmuutto vaikuttaa myös monella muulla tavalla kehitykseen niissä maissa, joihin se kohdentuu.

Suomessa väestö kasvaa Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuoteen 2060 saakka syntyvyyden lisääntymisen, nettomaahanmuuton kasvun ja keski-ikäen nousun perusteella. Ennusteen mukaan väkiluku ylittäisi kuusi miljoonaa vuonna 2042. Ikäryhmittäiset muutokset ovat merkittäviä. Alle 65-vuotiaiden osuus väestöstä pienenee vuoteen 2040 mennessä 82,5 prosentista 73 prosenttiin. Tämän kehityskulun vuoksi meillä on alettu puhua harmaantuvasta yhteiskunnasta.

Toisaalta lasten ja nuorten määrän kasvu antaa lupauksen myös elinvoimasta, joten ehkäpä puheet yhteiskunnan harmaantumisesta ovat liioiteltuja. Alle 15-vuotiaiden määrän Manner-Suomessa ennustetaan kasvavan aina vuoteen 2030, jonka jälkeen tapahtuisi lievä lasku. Vuonna 2040 oltaisiin kuitenkin edelleen selvästi nykytasoa korkeammalla. Sen sijaan 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä tapahtuu 2010-luvulla laskua, jonka jälkeen ikäryhmän koko kääntyisi kasvuun.

Se, mikä näyttää ilmeiseltä on, että alueelliset erot kasvavat. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan kahdeksassa maakunnassa väkiluvun ennustetaan pienenevän jo vuoteen 2020 mennessä ja edelleen vuoteen 2040 mentäessä. Väkiluku kasvaa vahvimmin Uudellamaalla, Pirkanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa. Koko maan väestönkasvusta kaudella 2010–2040 lähes 90 prosenttia kohdistuu ennusteen mukaan näille alueille.

Eräillä alueilla väestön ikärakenne uhkaa vinoutua pahasti. Eläkeikäinen väestö on maakunnittain epätasaisesti jakautunut jo nykytilanteessa. 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä on yhdeksässä maakunnassa 20–23 prosenttia, mutta Uudellamaalla vain 14 prosenttia. Uudellamaallakin osuus tosin nousee vuoteen 2030 mennessä 20 prosenttiin, mutta kahdeksassa maakunnassa se nousee samana aikana jo yli 30 prosentin.

Tällainen lukupatteristo voi olla uuvuttavaakin kuultavaa, mutta yhtä kaikki tärkeää yhteiskuntapoliittisesti. Suomen väestökehityksen dramaattisimmat piirteet pitkähköllä aikavälillä tarkasteltuna ovat väestön vanheneminen ja väestön määrän kasvun ja ikärakenteen alueellisten erojen kärjistyminen edelleen nykytilanteesta.

Bästa åhörare!

Befolkningsutvecklingen medför många utmaningar: Hur inverkar förändringarna i åldersstrukturen på samhällsutvecklingen och policyvalen inom olika sektorer?

Tillgodoser serviceutbudet servicebehovet? Behövs speciella satsningar på äldre eftersom de blir allt fler? Eller tvärtom: borde vi satsa mer på de unga vars börda blir allt tyngre eftersom den arbetsföra befolkningen minskar? Borde samhällets resurser riktas in på områden där befolkningen ökar eller områden som tampas med minskande befolkning och tynande egna resurser? Vilka policyer behövs på det riksomfattande, regionala och lokala planet?

Vi vet alla att dessa är frågor som på ett eller annat sätt tangeras i många politiska diskussionsteman i dag: den offentliga ekonomins kapacitet, kommun- och servicestrukturer, längre arbetskarriärer osv. Dessa och många andra frågor bottnar i utsikterna för befolkningsutvecklingen. Och så ska det också vara.

Utsikterna för befolkningsutvecklingen berör kanske mest utvecklingen av regionerna. Vilka riksomfattande mål borde ställas och vad borde regionerna själva göra för att de ska kunna övervinna hotbilderna och klara sig på bästa möjliga sätt.

Kaiken nykyisen ennakointitiedon mukaan ulkomaalaistaustaisen väestön määrä tulee lisääntymään Suomessa. Tämä kehitys on luonnollista ja väistämätöntä, koska emme elä eristyksissä muusta maailmasta ja maailmanlaajuiset väestöliikkeet heijastuvat myös Suomeen. Ulkomaalaisia oli Suomessa vuoden 2008 lopussa yli 143 000, eli 2,7 % koko väestöstä. Vieraskielisiä oli noin 190 000. Vieraskielisen väestön määrän on ennakoitu kasvavan noin 350 000 henkeen vuoteen 2020 mennessä ja noin 500 000 henkeen vuoteen 2030 mennessä.

Maahanmuuttokuvaan liittyy se, että maahanmuuttajat ovat Suomessa keskittyneet voimakkaasti suuriin kaupunkeihin. Vieraskielisen väestön osuus vaihtelee huomattavasti alueittain. Uudenmaan osuus Manner-Suomen vieraskielisistä on noin puolet. Nykyvauhdilla joka neljäs pääkaupunkiseudun asukas on maahanmuuttajataustainen vuonna 2025.

Hyvät ystävät,

Maahanmuutto muuttaa yhteiskuntaa. Se vaikuttaa kulttuuriin, arvoihin ja tapoihin. Se näkyy ja kuuluu käytännössä eri kielten puhumisena, eri uskontojen harjoittamisena, erilaisena pukeutumisena jne.

Valtioneuvoston kanslian yhteydessä toimiva, eri ministeriöiden edustajista koostuva ennakointiverkosto tuotti alkuvuodesta valtioneuvoston toimintaympäristökuvauksen vuoteen 2020, nimeltään Yhdessä ja erikseen – Maailma ja Suomi 2010-luvulla. Siinä ennakoidaan, että kuluvalla vuosikymmenellä ja varsinkin sen alkupuolella maahanmuutto tulee olemaan Suomessa "kuuma yhteiskunnallinen kysymys", ja näin melkein pä riippumatta siitä, millaista politiikkaa asiassa harjoitetaan.

Jos tehdään yhdenlaisia ratkaisuja, jotkut väestöryhmät ovat tyytymättömiä; jos toisenlaisia, toiset ovat tyytymättömiä. Kyse on siitä, että emme yhteiskuntana

ole selvästikään vielä kypsyneet siihen todellisuuteen, jota globaali nykymaailma muuttoliikkeineen merkitsee. Kuten kyseisessä raportissa todetaan, "lähtökohdat monikulttuurisuuden ymmärtämiseksi ovat parantuneet, mutta käytännössä sietokykyä ei aina löydy".

Oleellista on kuitenkin kehityksen suunta ja suuri kuva, ja se on, että eri-näisten keskustelujen ja vaiheiden jälkeen vähitellen kypsyimme asian suhteen. Ennakointiraportti katsoo, että "vuosikymmenen loppupuolella tilanne alkaa rauhoittua niin, että vuoden 2020 Suomessa monimuotoisuus jo käytännössäkin yhteiskunnan voimavarana".

Jotta tähän tilanteeseen päästään, meidän tulee harjoittaa johdonmukaista ja onnistunutta kotouttamispolitiikkaa. Tässä suhteessa tärkeiksi tulevat kaikki keskeiset yhteiskuntapolitiikan alueet. Ulkomaan kansalaisten työttömyysaste on noin kolminkertainen kantaväestöön verrattuna, joten heidän työllistymisen mahdollisuuksiaan tulee parantaa. Tämä on tärkeää myös yhteiskunnan edun kannalta. Huoltosuhteen heikentyessä Suomi tarvitsee ulkopuolista työvoimaa, mikäli aiomme pitää yllä ja kehittää hyvinvointiyhteiskuntaamme.

Työllistymisen edellytyksiin vaikuttaa mm. muissa maissa hankitun koulutuksen ja kokemuksen parempi hyödyntäminen uudessa asuinmaassa. Koulutus muutoinkin on tärkeää. Vieraskielisen väestön koulutustaso on keskimääräisesti selkeästi suomen- ja ruotsinkielistä väestöä alhaisempi. Maahanmuuttajien suomen ja ruotsin kielen opetuksen tehostaminen kaikissa ikävaiheissa on selvästi tarpeen, koska kielitaidolla on suuri merkitys sekä koulutuksessa etenemisessä että työllistymisessä.

Kultur kommer att spela en större roll än tidigare i att integrationen av invandrare ska lyckas. De faktorer som hänför sig till kontakterna mellan den infödda och den inflyttade befolkningen är ju praktiskt alltid kulturella till sin karaktär. Inom kulturpolitiken kommer invandrarfrågorna att lyftas fram mer än hittills.

I regeringens redogörelse om kulturens framtid, som för närvarande behandlas i riksdagens utskott, ses kulturell mångfald och multikulturalism som en väsentlig faktor och reformkraft inom den kreativa ekonomin och samtidigt som en attraktionsfaktor för regionerna. Speciellt andra och tredje generationens invandrare antas få en allt större roll med tiden. För att detta ska ske måste vi likväl skapa invandrarna möjligheter att ge uttryck för sin kreativitet ur sina egna kulturella utgångspunkter. Å andra sidan bör det finnas större variation i kulturtjänsterna så att också olika invandrargruppers behov kan beaktas.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyrkinyt lisäämään maahanmuuttaneiden kotoutumista kulttuurisin toimenpitein erityisen Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus-toimenpideohjelman avulla. Ohjelman yhtenä erityisenä kohderyhmänä ovat kieli- ja kulttuurivähemmistöt. Saavutettavuutta parannetaan mm. kannustamalla taide- ja kulttuurilaitoksia vahvistamaan monikulttuurisuuteen liittyvää osaamistaan, nimittämällä taidetoimikuntien jäseniksi kieli- ja kulttuurivähem-

mistöjen edustajia sekä seuraamalla valtionosuuden piirissä olevien taide- ja kulttuurilaitosten toiminnan yhdenvertaisuuden edistymistä. Pyrimme myös kasvattamaan monikulttuurisuuden tukemiseen ja rasisminvastaiseen työhön osoitettuja määrärahoja. Niillä tuetaan maahanmuuttajien ja kansallisten etnisten vähemmistöjen kulttuuri-, taide- ja nuorisotoimintaa sekä rasismien, muukalaisvihan ja suvaitsemattomuuden vastaista sekä hyviä etnisiä suhteita edistävää yhteisöjen toimintaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä valmisteltiin viime vuonna myös kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. Liikunnan merkitys kotouttamisessa voi olla hyvinkin suuri. Mikä onkaan esimerkiksi lapsille ja nuorille luontevampi tapa tulla osaksi muuta yhteisöä kuin esimerkiksi pelaamalla jalkapalloa samoissa joukkueissa muiden lasten ja nuorten kanssa. Sama koskee luonnollisesti kaikkea muuta liikunta- ja urheilutoimintaa. Yhtenä painopisteenä kehittämisohjelmassa ovatkin maahanmuuttajalapset ja -nuoret.

Huomion kiinnittäminen lapsiin ja nuoriin on hyödyllistä siksikin, että heidän toimintansa kautta voidaan aktivoida myös perheitä olemaan mukana liikuntakulttuurin eri toiminnoissa. Toisena painopisteenä on aikuisten maahanmuuttajien terveyttä edistävä liikunta. Kolmas painopiste on urheilu- ja liikuntaseurojen toiminta maahanmuuttajille. Monet urheilu- ja liikuntaseurat ovat käynnistäneet kampanjoita ja projekteja tehdäkseen urheiluseuratoimintaan osallistumisen maahanmuuttajille helpoksi, ja tätä toimintaa on tärkeää jatkaa.

Arvoisat kuulijat,

Lopuksi haluaisin sanoa vielä muutaman sanan erityisesti maahanmuuttajanuorista. He ovat niitä, joiden mukana Suomi muuttuu yhteiskuntana, aivan samalla tavalla kuin valtaväestön nuoret vaikuttavat omalta osaltaan tähän kehitykseen. On tärkeää tiedostaa, että suurin osa maahanmuuttajanuorista viettää ihan tavallista elämää iloineen ja suruineen. He käyvät tavallista koulua, harrastavat liikuntaa ja käyvät nuorisotaloilla. Nuorisotutkimusverkoston taannoin tekemän tutkimuksen mukaan yli 90 prosentilla maahanmuuttajanuorista on joku suomalainen ystävä. Se on erinomainen pohja rakentaa aidosti monimuotoista ja monikulttuurista Suomea.

Aina nuoren elämä ei tietenkään suju kitkatta. Maahanmuuttajanuoret voivat kohdata eri kulttuurien erot muita suurempina, kun he joutuvat ottamaan huomioon mahdollisesti perheidensä odotukset toteuttaa perheen kulttuuritaustan mukaisia elämäntapoja ja toisaalta he ehkä haluavat toteuttaa muiden nuorten tapaan tämän ajan nuorisokulttuurien mukaisia elämäntapoja.

Ungdomarna kryssar efter bästa förmåga fram och tillbaka, klämda mellan två kulturer. Dessutom brister ofta informationsgången såväl mellan föräldrarna och barnen i invandrarfamiljerna som mellan invandrarföräldrarna och myndigheterna. Föräldrarna är inte alltid medvetna om vad ungdomarna sysslar med på fritiden och förstår sig inte på myndigheterna sätt att se på ungdomarnas göranden.

Bland invandrarungdomar har det uppkommit grupper som håller på att marginaliseras. Visserligen är marginalisering inte ett problem som endast drabbar invandrarungdomar och -barn, utan samma fenomen har observerats bland finländska ungdomar redan tidigare.

Myös sukupuolinäkökulma on hyvä muistaa maahanmuuttajanuorten kohdalla. Maahanmuuttajatyötö voi kohdata syrjintää ja syrjäytymistä sekä maahanmuuttajataustansa että sukupuolensa vuoksi. Tasa-arvoasioista vastaavana ministerinä pidän myös tämän kaltaisia moniperustaiseen syrjintään liittyviä kysymyksiä erittäin tärkeinä keskusteltaessa maahanmuutosta.

Keskustelu maahanmuuttoasioista epäilemättä jatkuu, ja se tulee olemaan paljon esillä myös ensi kevään vaalikentillä. Toivon tuolta keskustelulta monipuolisuutta ja rauhallisuutta mitä tulee varsinaisiin maahanmuuttokysymyksiin. Toiseksi toivon, että tämäkin asia nähdään osana yleisempää yhteiskunnan kehitystä ja globaalia kehitystä. Juuri tässä mielessä tämä symposium erilaisine näkökulmineen on erityisen tärkeä. Maahanmuutto ja maassamuutto liittyvät toisiinsa ja ovat osa vielä tätä laajempaa globaalia väestöliikettä.

Kommenttipuheenvuoro, Kansallinen Kokoomus

Kimmo Hollmén

Ministeri Wallinin alustuksessa kuulumme maahanmuuton ja maassamuuton nykyhetken tilannetta sekä tulevaisuuden ennusteita. Olemme varmasti kaikki samaa mieltä siitä, että maahanmuuton ja maassamuuton huomioiminen onkin entistä tärkeämpää, ja asia tulee nostaa mukaan jokapäiväisen politiikan agendalle. Maahanmuuttajat ovat osa kansakuntaamme ja osa politiikkaa tuoden siihen mukanaan uusia tuulia, haasteita sekä mahdollisuuksia.

Ministeri Wallin puhui muuttoliikkeen taustoista mainiten, että muuttoliikettä kasvattavat mm. elintasoerot, sodat ja jatkossa myös ilmastonmuutoksesta johutuva pakolaisuus. Suomi kaukaisena Pohjoismaana ei voi ottaa vastaan kaikkia pakolaisia ja turvapaikanhakijoita, mutta luonnollisesti otamme vastaan oman osamme ja sellaisen määrän, jotta pystymme pitämään heistä hyvää huolta.

Maahanmuuttajien ja pakolaisten vastaanottamisen lisäksi meidän pitää aktiivisella ulkopolitiikalla edistää rauhaa ja parempia poliittisia oloja maissa, joissa sellaisia ei tällä hetkellä ole. Meidän pitää nostaa kansainvälinen kriisinhallinta, rauhanrakennus ja kriisien ennaltaehkäisy entistä vahvemmin ulkopolitiikan keskiöön. Näin on tämän hallituksen kaudella tapahtunut, mutta jatkossa niin on tehtävä vielä selkeämmin. Tuleville hallituksille on hyvä pohja, josta tätä työtä voidaan jatkaa ja Suomi on osoittanut olevansa aktiivinen ja luotettava kumppani niin kriisinhallinnassa kuin myös kriisien ennaltaehkäisyssä. Tästä esimerkkinä parhaiten toimii presidentti Ahtisaarelle myönnetty Nobelin rauhanpalkinto.

Työvoiman saatavuudesta, työvoiman ammattitaidosta sekä tulevaisuuden uhkakuvista on esitetty monennäköistä ennustetta ja visiota. Ministeri mainitsikin, että *"Huoltosuhteen heikentyessä Suomi tarvitsee ulkopuolista työvoimaa, mikäli*

aiomme pitää yllä ja kehittää hyvinvointiyhteiskuntaamme". Tästä olen samaa mieltä. Meidän on saatava töitä, laadusta tai määrästä riippumatta, tekemään uusia käsiä ja uusia osaajia, kun yhteiskuntamme suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle. Tässä yhteydessä on mielestäni aiheellista kummeksua esiin nostettuja ajatuksia sekä halua estää ulkomaisen työvoiman pääsy Suomeen. Totta kai meidän on hoidettava Suomen työttömyys mahdollisimman hyvin, mutta ei se parane vaikeuttamalla työnhakua, "jemmaamalla" työpaikkoja ja sulkemalla yhteiskuntamme rajat maahanmuutolta. Päinvastoin, mitä nopeammin vapaat työpaikat täytetään, sitä paremmin yrityksillä menee ja sitä enemmän meille syntyy uusia työpaikkoja. Työvoimaviranomaisilla on tälläkin hetkellä tuhansia avoimia työpaikkoja, joihin ei tahdo löytyä tekijöitä. Ja nyt ollaan vasta toipumassa lamasta, joten voimme kuvitella mikä on tilanne, kun talous lähtee taas kunnolla nousuun. Tässäkin ongelmassa on omalta osaltaan kysymys maassamuuton ongelmista, sillä vapaana olevat työpaikat ja ilman työtä olevat henkilöt eivät monestikaan ole samalla paikkakunnalla tai edes samalla seudulla. Ennen muutettiin työn perässä pitkiäkin matkoja, mutta nykyään ei siihen aina lähdetä. Kyseessä on myös maassamuuttoon liittyvä ongelma, sillä vapaat työpaikat ja työnhakijat eivät kohtaa.

Miten maahanmuuttajasta tulee sitten maassamuuttaja?

Kotiutuminen ja kotouttaminen ovat keskiössä, kun pohdimme kulttuurin monimuotoisuudesta Suomelle muodostuvaa voimavaraa. Se, että meille tulee uusia ihmisiä uusine taitoineen ja ideoineen, pitää nähdä voimavarana eikä uhkana. Oma käsitykseni on, että ihmisen, joka muuttaa Suomeen, on noudatettava Suomen lakeja ja opeteltava suomea tai ruotsia. Mutta ei heistä ole mitenkään syytä tulla meidän suomalaisten kopioita. Jos asia käännetään päinvastoin ja pohditaan suomalaista muuttamassa ulkomaille. Mikä on yleensä niitä ensimmäisiä toimenpiteitä? Yleensä suomalainen rakentaa ensimmäiseksi itselleen saunan. Oli se sitten "maan tapa" tai ei. Kyllä meillä on siihen oikeus niin kauan kuin emme riko lakeja ja tietääkseni saunanrakentaminen tai saunominen ei vielä ole kiellettyä missään päin maailmaa.

Monet politiikan linjauksista tehdään osin väestöpolitiikan perusteella, ja se on mielestäni oikein. Tulevaisuudessa meille tulee tehtäväksi valintoja siitä, miten kehitämme yhteiskuntaamme ja miten väestö keskittyy. Onko tulevaisuudessa pelkästään senioripalveluiden ammattilaisiksi profiloituneita kuntia ja lapsiperheistä koostuneita kuntia, jossa vanhuspalvelut ovat minimissään? Onko mahdollista, että kysyntä ja tarjonta kohtaavat tässä omaehtoisesti vai vaatiiko se myös laajoja toimenpiteitä? Entistä taloudellisesti vakavaraisempi, hyväkuntoisempi ja liikkuvampi eläkeväestö tulee muodostamaan jo ensi vuosikymmenellä suuren maassamuuttajien ja maahanmuuttajien ryhmän, niin Suomeen kuin Suomesta muutossa.

Maahanmuuttajien kotouttamisessa on kielen oppiminen kaiken a ja o. Aktiivisesti penkkiurheilua itsekä seuraavana ja sitä harrastavana, kiinnitin huomiota

myös ministerin havaintoon urheilun vaikutuksesta muuttajien kotouttamisessa, sillä asia on juurikin siten, että urheilun kautta on helppo kotiuttaa ja kotiutua. Vaikka tällä hetkellä emme täällä Turussa eläkään suurta kiekkohuuma viime kevään tapaan, on täysin totta, että urheilu yhdistää. Jos pohdimme viime kevättä, niin koko kaupunki eli ja hengitti jääkiekon tahtiin. Kun TPS menestyi, oli jäähalli täynnä mustavalkoista kansaa kannustamassa omiaan. Halliin mahtui montaa kulttuuria ja kotitaustaa, mutta kaikki kannustivat yhden asian puolesta.

Summa summarum: Suomeen saa tulla töihin ja tänne saa tulla hakemaan suojaa poliittiselta vainolta tai sodalta, mikäli omassa kotimaassaan on tilanne sellainen, ettei siellä pysty ilman hengenvaaraa olemaan. Meidän pitää kantaa kansainvälinen vastuumme. Ja me tarvitsemme tulevaisuudessa lisää työntekijöitä. Mutta meidän ei pidä tarjota sellaisia etuuksia, joita muut EU-maat eivät tarjoa, jotta pystymme harjoittamaan yhteisesti kestävää politiikkaa ja kohtelemaan EU-kansalaisia sekä tänne muuttavia tasa-arvoisesti tapahtui maahantulo sitten Suomen itärajalta tai Italian eteläkärjessä.

Aktiivisella ja ennakoivalla maahanmuutto- ja maassamuuttopolitiikalla pystymme vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan ja kansalaisten haasteisiin ja kääntämään haasteet mahdollisuuksiksi ja uhat voimavaraksi. Se, tuleeko meille puhtaasti erikoistuneita, niin palveluiden kuin myös väestörakenteen osalta, seniorikuntia ja lapsiperheikuntia, jää nähtäväksi. Mielenkiintoista on myös nähdä, miten kysyntä ja tarjonta kohtaavat tulevaisuudessa, kun elinvoimainen ja taloudellisesti hyvin toimeentuleva ikääntyvä väestö on entistä suurempi maassamuuttajaryhmä.

Toivotan omasta puolestani kaikille osallistujille aktiivista ja keskustelevaa symposiumia sekä uusia ajatuksia ja toimintamalleja sekä politiikan käyttöön että käytännön työhön. Kiitoksia.

Kommenttipuheenvuoro, Suomen Keskusta

Timo Kaunisto

Poliittisten päätösten vaikutukset maassamuuttoon ennen, nyt ja tulevaisuudessa

Muuttoliikettä Suomen sisällä on tapahtunut aikojen alusta asti. Alun perin maa asutettiin muuttajien voimin etelästä pohjoiseen ja lännestä itään. Tämän jälkeen väki on liikkunut paikasta toiseen milloin mistäkin syystä, vaihtelevina massoina.

Viimeisimmän voimakkaamman muuttoliikkeen voidaan ajatella olleen käynnissä jo 120 vuotta. Tämän pitkän ajanjakson aikana maassamuuton suuret linjat ovat pysyneet ennallaan. Riippumatta suhdanteista, elinkeinorakenteen kehityksestä tai väestörakenteesta väestön muuttoliikkeet ovat suuntautuneet samoihin suuntiin. Tietyt alueet ovat jääneet tappiolle, tietyt voitolle. Karkeat maantieteelliset jakolinjat ovat kulkeneet koko ajanjakson ajan alkuperäisen asutuslinjan vastaisesti. Pohjoisesta etelään, idästä länteen. Pienemmän etäisyyden maassamuuttoa on tapahtunut ja tapahtuu alueiden sisällä reuna-alueilta keskittymiin ja maaseutualueilta taajamiin.

Julkinen valta on aikojen kuluessa pyrkinyt vaikuttamaan muuttoliikkeiden suuntiin ja muuttomassojen vahvuuteen. Erityisen vahvaa muuttoliike oli ymmärrettävistä syistä sotien jälkeisenä aikana ja aina 1970-luvun puoliväliin. Kyseisenä aikana suuri osa kaupunkiemme lähiöistä on rakentunut maalta muuttavan väestön asumuksiksi. Aikakaudelle mahtuu niin rintamamiesten ja siirtoväen asuttaminen kuin suurten sodanjälkeisten ikäluokkien aikuistuminen ja siirtyminen työelämään. Töiden ja opiskelujen perässä maaseudulta lähdettiinkin massoittain kasvaviin kaupunkeihin. Julkinen valta vaikutti muuttoliikkeisiin osaltaan tällä-

kin ajanjaksolla perustamalla maakuntakeskuksiin korkeakouluja, säätämällä ohjaavan maanhankintalain sekä tekemällä aluepoliittisia elinkeinoratkaisuja.

Poliittisella päätöksenteolla ja maakunnilla on sanansa sanottavana myös tämän päivän tulevaisuusvisioissa. Tuoreissa kehittämissuunnitelmissa on esitetty melkoisia kasvutavoitteita jo entuudestaan ruuhkautuneille alueille. Esimerkiksi Turun seutu tavoittelee 60 000 asukkaan lisäystä ja Uudenmaan maakunta yli 400 000 uutta asukasta vuoteen 2035 mennessä. Näillä tavoitteilla päästäisiin jo 1960-luvun maan sisäisen muuttoliikkeen huippuvuosien tasolle. Jo tällä hetkellä Uudenmaan alueella asuu 28 % koko maan väestöstä. Samalla alueella sijaitsee 33 % maan työpaikoista ja karkeasti laskettuna siellä tuotetaan 38 % valtakunnan bruttokansantuotteesta.

Ajankohtaisessa julkisessa keskustelussa vastakkain ovat toisaalta yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja toisaalta kansalaisten valinnanvapauden turvaaminen. Hurjimmissa ehdotuksissa normiohjauksella haluttaisiin rangaista asukasta ”virheellisestä” asuinpaikkavalinnastaan erilaisten palvelu- ja maksuvyöhykkeiden muodossa. Kehityssuunta huolestuttaa. Tulevien kehityssuuntien piirtämisen ja muuttoliikkeiden ohjailun lähtökohtana tulisi olla valinnan vapaus, erilaisten elämäntilanteiden kunnioittaminen ja maan tasapainoinen kehittäminen.

Keskittämistä perustellaan monissa puheenvuoroissa ympäristövaikutuksilla ja ilmastomuutoksella, joiden varjolla ollaan tekemässä merkittäviä julkishallinnollisia linjauksia. Entistä rajummin keskittävän politiikan vaikutuksia sosiaalisiin ongelmiin, ihmisten viihtyvyyteen ja hyvinvointiin tai tosiasiassa edes pitkän tähtäimen ympäristövaikutuksiin ei ole tutkittu eikä riittävässä määrin mietitty.

Normiohjausta suunniteltaessa ja käytettäessä on ensiarvoisen tärkeää punnita linjausten vaikutukset tarkoin. Minulle väestön pakottaminen massiiviseen muuttoliikkeeseen ja uudisrakentamiseen taloudellisen tai muun tilanteen pakottamana ei näytä houkuttelevalta. En myöskään usko suomalaisten haikailleen lähtöä kotiseuduilta aiempien suurien muuttoliikkeiden aikaan yhtään sen enempää kuin tämän päivän muuttajat, jotka vaihtavat maakuntaa, kaupunkia tai keskusta työpaikkojen keskittyessä tietyille alueille. Massiiviset muuttoliikkeet ovat samalla suuria haasteita kansakunnalle ja elämän kokoisia mullistuksia ihmiselämälle. Inhimillistä yhteiskunnallista suunnittelua ei ole järjestää ylimääräisiä olosuhteiden pakkoja, vaan järjestää maailma mallilleen ympäristöystävällisesti ja ihmisystävällisesti.

Keskeinen kysymys meille poliitikoille on: minkälainen on muuttoliikkeiden tulevaisuus ja mihin suuntaan julkisen vallan pitäisi niihin vaikuttaa. Historiallista näyttöä on niin alueellistamisesta kuin keskittämispolitiikan vaikutuksista suomalaisen yhteiskuntaan ja yksittäisiin ihmisiin. Toivon maassamuuttoliikkeelle inhimillistä tulevaisuutta.

Kommenttipuheenvuoro, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue

Jukka Mikkola

► Suomen perustuslain mukaan

*"Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liik-
kua maassa ja valita asuinpaikkansa"*

Suuri muutto ja suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutos

Suomalainen yhteiskunta koki sotien jälkeisinä vuosikymmeninä historiansa voimakkaimman maassamuuton, kun taantuvilta maaseutualueilta alkoi 1950-luvulla voimakas muuttoliike kaupunkeihin ja erityisesti itäisen ja pohjoisen Suomen alueilta pääkaupunkiseudulle. Muuttoliike oli voimakkaimmillaan 1960-luvulla ja alkoi taantua 1970-luvun puoliväliin mennessä siten, että suurimpien kaupunkien nettomuutto kääntyi ensimmäisen kerran tappiolliseksi vuonna 1977. Näin myös Turussa. Noina vuosikymmeninä kysymys ei ollut pelkästään maassamuutosta, sillä merkittävää maastamuuttoa tapahtui ennen kaikkea Ruotsiin, jonne muutti vilkkaimpina muuttovuosina 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa useita kymmeniä tuhansia suomalaisia.

Suuren muuton taustalla oli suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutos, jossa maatalousyhteiskunta oli muuttumassa teolliseksi yhteiskunnaksi ja etsi tietään kohti jälkiteollista yhteiskuntaa. Rakennemuutoksen taustalla olivat maataloudessa hiljaisuudessa tapahtumassa olleet suuret muutokset, kuten professori

Jouko Siiven Suomen itsenäisyyden juhluvuonna 1967 julkaistussa kirjassa *Ryysyrannasta hyvinvointivaltioon* on luettavissa: ”Maanviljelyn omavaraisuuden saavuttaminen, koneellistuminen ja tuotannon rationalisoituminen sekä pienviljelijätilojen nuoren polven lähteminen muihin ammatteihin ennakoivat maatalouden rakenteellista muutosta, jossa maaseudulla ei enää riittänyt työtä kasvavalle työvoiman tarjonnalle. Talouspoliittinen ajatus, että ’työtä viedään sinne, missä on työttömyyttä’ ei ollut realiteetti maaseudun haja-asutusalueilla”.

Suuren muuton yhteydessä tapahtui muutoksia sekä elinkeino- että ammattirakenteessa. Samalla myös maan sisäinen aluerakenne sai uusia muotoja ja kaupungistuminen kiihtyi. Maaltamuuton seurauksena kaupungistumisaste kasvoi Suomessa 38.4 %:sta (1960) kymmenessä vuodessa 50.9 %:iin (1970). Yksittäisissä kaupungeissa tämä näkyi voimakkaana kaupunkiväestön määrän kasvuna. Esimerkiksi Turussa kaupungin väkiluku kasvoi 1960-luvulla yli 30 000 asukkaalla, kun seuraavalla vuosikymmenellä kasvu oli enää vajaat 9 000 asukasta.

Suuren muuton kaupunkien kasvuun liittyvä optimismi näkyi mm. kaupunkiyhdyskuntia ja maakuntia koskevissa kehityssennusteissa, joissa asukasluvun kasvun uskottiin lähes kritiikittömästi jatkuvan. Esimerkiksi Turun yleiskaavassa 1976 alustavat väestönkasvun vaihtoehdot tuottivat mitoitusperusteen, jonka mukaan kaupungissa olisi 252 000 asukasta vuonna 2000. Tarkistusten jälkeen päädyttiin suunnitelmaan, jossa varauduttiin 188 000 asukkaan sijoittamiseen kaupunkialueelle vuonna 1985 – tätä asukasmäärää ei Turun kaupungissa ole vielä saavutettu. Suuri muutto ei siis ilmentänyt kaupunkien väestömäärän tulevaa kehitystä, mutta kaupunkien sisällä tapahtunut lähiörakentaminen erityisesti 1970-luvulla oli osittain sen seurausta. Kun moderni asuntotuotantoon yhdistetään muuttajien työllistytminen kaupungeissa erilaisiin ammatteihin, voidaan ehkä oikeutetusti todeta, että suuri muutto oli myös osa hyvinvointiyhteiskunnan kehittymistä.

Kaupunkiseutujen sisäinen muuttoliike ja esikaupungistumisen aallot

Kaupunkiseutujen sisäinen muuttoliike on ollut Suomessa 2000-luvun eräinä vuosina suurempaa kuin koskaan aikaisemmin Suomen itsenäisyyden aikana. Esimerkiksi vuonna 2001 kotikuntaansa vaihtoi yli 280 000 suomalaista, mikä merkitsi siihen asti voimakkainta vuositason sisäistä muuttoliikettä Suomen historiassa. Lisäksi kuntien ja kaupunkien sisällä tapahtui suurta muuttoliikettä. Voidaankin sanoa, että maan sisäinen muuttoliike on 2000-luvulle tultaessa suunnilleen samalla tasolla kuin suuren muuton aikana 1970-luvun alkuvuosina. Maassamuuton kuva näyttäytyy nyt kuitenkin eri tavoin kuin 40 vuotta sitten.

Kaupunkiseutujen sisäisiin muuttovirtoihin löytyy monia erilaisia syitä, mutta seudun alueellisen rakenteen kannalta lopputulos on samansuuntainen:

peräkkäisten esikaupungistumisen aaltojen seurauksena tapahtuva kaupungin seudullisen rakenteen hajoaminen. 1970-luvulla ryhdyttiin puhumaan vastakaupungistumisesta. Erityisesti eurooppalaisesta näkökulmasta vastakaupungistumista voi pitää sellaisena kaupunkikehityksen muotona, missä väestö muuttaa kaupunkien keskustojen ja keskuskaupunkien ulkopuolelle reuna-alueiden pieniin keskuksiin tai maaseudulle perinteistä lähiömuuttoa laajemmassa mittakaavassa.

Suomessa vastakaupungistumista kokonaisvaltaisempaan käsitteenä on puhuttu seutuistumisesta, joka on haluttu yhdistää hyvinvointivaltiolle tyypilliseen alueellisesti tasapainoiseen väestökehitykseen. Kaupunkiseutujen esikaupungistumisen aalto on jo pitkään osoittanut ns. kehyskuntien muuttovoittoa keskuskaupungin kustannuksella. Vuonna 2009 suurimmat muuttovoitot oli nähtävissä Helsinkiä, Tamperetta, Turkua ja Oulua ympäröivissä kunnissa. Ainoastaan ikäluokassa 15–24 keskuskaupungit (erityisesti yliopistokaupungit) osoittavat selvää muuttovoittoa. Vuonna 1994 voimaan tullut kotikuntalaki, jonka mukaan henkilön kotikunnaksi määräytyi hänen asuinkuntansa, tuotti erityisesti yliopistokaupunkeihin väliaikaisen muuttovoiton opiskelijoiden opiskelupaikkakunnan muuttuessa kotikunnaksi. Turun muuttovoitto vuonna 2009 tuli tasaisesti ympäri maata, mutta ei lähialueilta Salon kaupunkia lukuun ottamatta. Sen sijaan muuttotappio muodostui pääkaupunkiseudun ohella lähes kaikista ympäryskunnista ja eniten Kaarinan kaupungista. Syitä kehitykseen on varmasti useita, mutta yhtenä keskeisenä tekijänä on pidetty Turun seudun kuntien erilaista tonttipolitiikkaa ja asuntotuotantoa.

Maassamuuton vastakohtaisuuksia

Sisäasiainministeriön vuonna 2003 julkaisemassa tutkimuksessa ”Valta- ja vastavirtaan” selvitettiin maassamuuttajien elinoloja, uuteen kiinnittymistä ja arvoaustaa Suomessa. Selvityksessä on tarkasteltu neljään eri suuntaan tapahtuvia maassamuuttoja. Suurin ryhmä (220 000 henkeä) on kaupunkiseutujen sisällä muuttaneet, toiseksi suurin ryhmä (50 000 henkeä) on maaseutumaisilta seuduilta kaupunkiseudulle muuttaneet ns. valtavirtaan muuttajat, kolmanneksi suurin ryhmä (24 000 henkeä) kaupungeista vastavirtaan maaseudulle muuttaneet ja neljänneksi suurin ryhmä (17 000 henkeä) maaseutuvaltaisten seutujen sisällä kunnasta toiseen muuttaneet.

Tutkimuksen mukaan vastavirtaan muuttamisen todettiin olevan sangen vähäistä, eikä vahvoja merkkejä suunnan voimistumisesta ollut nähtävissä. Ei siitäkään huolimatta, että erilaisilla kampanjoilla on pyritty rohkaisemaan erityisesti nuorten perheiden maallemuuttoa liittyen sekä mantereeseen että saariston maalaiskuntiin.

Tämä koskee myös vanhempaa väestöä, jonka piirissä paluumuuttoa maalle on harkittu muita ikäryhmiä enemmän, mutta laajaa maallemuuton buumia ei väestön ikääntyminen toteuttane. Sama ilmiö on nähtävissä kaupunkiseuduilla, missä ikääntyneen väestön on oletettu siirtyvän sekä kaupungin sisältä että lähikuntien alueilta kaupunkikeskustan alueelle pienempiin asuntoihin ja parempien palvelujen äärelle. Esimerkiksi Turun keskustaan suuntautuneista muutoista eläkeikäiset eivät ole poikkeuksellinen ryhmä, vaan keskustan suhteellisen suurta eläkeläisten määrää selittää ”paikallinen ikääntyminen”.

Oman elämänlaadun parantaminen on maassamuuton keskeisiä taustavaikuttajia – on sitten kysymyksessä vakinainen työpaikka, tilavampi asunto, miellyttävä ja turvallinen asuinympäristö tai koko perheelle suunnattujen palvelujen monipuolisuus. Nämä kaikki eivät voi toteutua eri suuntiin tapahtuvissa muutoissa. Edellä mainitussa ”Valta- ja vastavirtaan”-selvityksessä sekä kaupunkimuuttajat että valtavirtaan maaseutumaisilta alueilta kaupunkiseudulle muuttaneet arvostivat menestymisen ja vaihtelevan elämän tärkeyttä. Vastavirtaan muuttajat arvostivat puolestaan tietynlaista rohkeutta ja sitä korostavaa arvoa. Maaseutumaisiin seutukuntiin muuton syyt eivät ehkä yllättävästi olleet selvityksen mukaan korostuneen luonto- ja harrastuskeskeisiä. Syyt liittyivät enemmänkin korkeampaan asumistasoon, elinympäristön laatuun sekä naapurisuhteisiin ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen.

Yleisesti voidaan todeta, että suomalaisia on totuttu pitämään varsin maaseutuhenkisinä. ”Valta- ja vastavirtaan”-tutkimuksen mukaan maaseudulla haluttaisiin asua enemmän kuin suurissa kaupungeissa. Tässä suomalaiset eroavat selvästi myös muista pohjoismaalaisista. Tämä on realiteetti, joka muuttuneen sukupolvien kuluessa – tai sitten ei muutu. Kaupunkipolitiikka näyttääkin johtavan maaseutumaista asumista lisäävään suuntaan. Uudet asumisen alueet ovat enenevässä määrin kaupunkiseutujen haja-asutusalueilla ja ennen kaikkea siellä, missä kaupunkilainen voi parhaiten toteuttaa maaseutumaisen ympäristön kaipuutaan.

Paluumuuttajan haasteet

Yksi perhe – kaksi kulttuuria

Päivi Oksi-Walter

Tarkastelen tässä artikkelissa paluumuuttoa kokemuksellisesti, yksilön ja perheen näkökulmasta, en niinkään yhteiskunnallisena ilmiönä.

Globalisaation myötä opiskelu, työpaikka ulkomailla ja perheen muutto työn mukana sekä monikulttuuriset parisuhteet lisääntyvät nopeasti, ja niihin suhtaudutaan yhä myönteisemmin.

Kun opiskelun ja työtehtävien sisällöt voivat olla hyvin samankaltaisia maasta riippumatta, saatetaan ajatella, että myös eri maitten elämäntavat ja yhteiskuntien arvojärjestelmät samalla tavalla yhdenmukaistuvat. Kulttuuriset arvot ja elämäntavat ovat kuitenkin niin sisäsyntyisiä, ettei niissä tapahdu helposti syviä muutoksia.

Paluumuuttajan monet kasvot

Paluumuuttaja kohtaa takaisin Suomeen muuttaessaan erilaisen Suomen ja Suomi kohtaa muuttuneen paluumuuttajan.

Paluumuuttajan ja hänen perheensä taustalla ovat kokemukset monikulttuurisuudesta, monikulttuurisuus muuttaa myös täysin suomalaista perhettä. Monikulttuurisuuden vaikutukset näkyvät paluumuuton haasteina. Paluumuutto on rinnakkainen prosessi maahanmuutolle.

Miten elämä ulkomailla muuttaa yksilöä ja perhettä? Muutokset niin identiteetissä kuin toiminta- ja ratkaisutavoissa välittyvät paluumuutossa uusina voimavaroina.

Toisen kulttuurin piiriin muuttaja kohtaa monia samanaikaisia haasteita uudessa elämäntilanteessaan. Niin maahanmuuttajan kuin paluumuuttajankin haasteet ja roolimutokset näkyvät elämän kaikilla osa-alueilla: identiteetti, parisuhde, perhe, suku, sosiaaliset verkostot, työelämä, muuttunut ympäristö ja yhteiskunta. Muutto toiseen maahan ja paluu entiseen kotimaahan merkitsee haasteita, melkoista muutosprosessia, johon liittyy sekä yksilöllisiä, sisäisiä vahvuuksia ja heikkouksia, että ulkoisia mahdollisuuksia ja riskejä.

Yksilöön itseensä kohdistuvat haasteet liittyvät ulkomailla vietettynä aikana muuttuneeseen minuuteen ja muuttuneeseen kulttuuri-identiteettiin. Paluumuuttajan parisuhde kohtaa roolimutoksia. Työelämän roolit ja miehen sekä naisen roolit ovat osittain hyvinkin yhteiskuntasidonnaisia. Jos perhe on pitkään asunut toisessa maassa, on kyseessä sitten suomalainen tai kahden kulttuurin perhe, on lasten kasvu ympäristö ollut joku muu kuin suomalainen ympäristö. Vaikka lapset puhuisivat suomea äidinkielenään, heillä ei kuitenkaan ole samanlaisia suomalaisen yhteiskunnan kulttuurisia taitoja kuin Suomessa kasvaneilla lapsilla. Suvun ja ystäväpiirin näkökulmasta paluumuuttajaa pidetään itse asiassa käyttäytymiseltään ja ajattelutavaltaan samanlaisena kuin lähtiessään. Ulkomaan vuosien muutoksia ei osata ajatella.

Paluumuuttajassa tapahtuneita sisäisiä muutoksia on vaikea ymmärtää. Sosiaalisten verkostojen uudelleen rakentaminen on hidas prosessi. Paluumuuttajasta saattavat monet ennen tutut tilanteet ja asiat tuntua nyt vierailta, hän arvostaa ehkä eri asioita kuin ennen. Lähiympäristö kokee tämän ehkä kriittisyytenä ja kelpaamattomuutena, mikä herättää ihmetystä ja ärsyyntymistäkin.

Paluumuuttajalla on edessään pitkä prosessi saadakseen kaikki muutostekijät haltuunsa ja siten kaikki resurssit käyttöönsä.

Paluumuuttajan ja hänen perheensä sisäisiä vahvuuksia muuttuneessa elämäntilanteessa on tarve sitoutua uuteen elämänvaiheeseen, oman elämän ja oman kasvu ympäristön havainnointi toisen kulttuurin kautta. Uudet sosiaaliset verkostot antavat uudenlaisia virikkeitä, kuten myös muuttuneiden asioiden kohtaamisen välttämättömyys. Parhaimmillaan yksilön toimintakyky lisääntyy, ja se mahdollistaa laajan kirjon tapoja, taitoja ja tietoa, joista valita ja joita muokata.

Lasten vanhempina paluumuuttajilla ja monikulttuurisella parilla on ylipäänsä moninaisemmat kasvatustavat.

Paluumuuttoa kuormittavia tekijöitä on äidinkielen yksipuolistuminen. Roolikäsitusten muuttuminen ja sosiaalisessa kanssakäymisessä viestien ja tilanteiden ennakointi ja tulkinta ei aina täsmää, syntyy väärinkäsityksiä puolin ja toisin.

Paluumuuttajan ulkoisia vahvuuksia ovat uuteen elämäntilanteeseen liittyvät kasvun mahdollisuudet; yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla. Hänellä on monipuolista tietoa-taitoa, oppimisen moninaisuutta ja monikielisyttä. Perusasennoituminen elämän eri ilmiöitä kohtaan heijastaa useimmiten avoimuutta ja suvaitsevaisuutta. Riskitekijöitä

ovat samanaikaiset sopeutumis- ja muutospaineet, joista voi seurata syrjäytymistä. Monen paluumuuttajan on vaikeaa löytää oma paikkansa yhteiskunnassa.

Paluumuuttaja on samanaikaisesti sekä muuttuneen identiteetin rakentaja, kulttuurin kantaja, muutoksen hallitsija, tulevaisuuden tekijä kuin puoliso, perheen jäsen, eri ryhmien että eri yhteisöjen jäsen.

Toisen kulttuurin omaksuminen – elämänpituinen prosessi

Monikulttuurisuus avaa monia kokemusten ja kasvun mahdollisuuksia niin parisuhteessa, lasten elämässä kuin omassa henkisessä kehityksessä. Sopeutuminen toiseen kulttuuriin on elämänpituinen prosessi. Sitä voi tarkastella kahdessa aikaperspektiivissä; pinta- ja syvätasolla. Pintatasolla opitaan ulkoisesti olemisen ja käyttäytymisen perusasiat uuden asuinmaan kulttuurista. Syvätasolla muokkautuu kulttuurin rakenteiden oppiminen, kunkin kulttuurin ajattelutavan ja sosiaalisen kanssakäymisen sisäisen logiikan ymmärtäminen. Silloin puhutaan kulttuurisen kielen oppimisesta. Kulttuurisen kielen ymmärtäminen on tiedostamatonta tietoa siitä, kuinka asiat ovat ja toimivat tietyssä kulttuurissa.

Sopeutumisprosessi muuttaa yksilöä ja hänen ajatus- sekä toimintamallejaan. Paluu entiseen kotimaahan käynnistää saman prosessin uudestaan. Yksilö ei koskaan palaa samanlaisena kuin oli lähtiessään, eikä palaa samanlaiseen elämän- ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen kuin mistä oli lähtenyt.

Sopeutuminen toiseen kulttuuriin voi näkyä monella tavalla. Se voi johtaa

- isolaatioon, jolloin yksilön on vaikea hyväksyä uutta kulttuuria, jossa elää
- assimilaatioon, jolloin yksilö väheksyy omaa kulttuuritaustaansa ja kulttuuri-identiteettiänsä
- marginalisaatioon, jolloin yksilö etäännyy molemmista
- integroitumiseen, jolloin yksilö hyväksyy omat kulttuuriset juurensa osana identiteettiään ja sopeutuu myös asuinmaansa uuteen kulttuuriin, silloin valitsee kulttuurinen tasapaino.

Lapsuuden kasvuympäristön ja perheen kulttuuri muokkaavat omaa kulttuurista identiteettiä. Näillä rakennusaineilla juurrutetaan uuteen kulttuuriin. Kun ihminen on tasapainossa omien kulttuuristen juurtensa kanssa, silloin hän vasta voi integroitua toiseen kulttuuriin.

Kulttuuri muovaa yksilöä

Se kieli, jolla jokainen meistä on oppinut itseään ilmaisemaan, vaikuttaa meissä sisäisenä koordinaatistona. Sen kautta me havaitsemme ja tulkitsemme ympä-

röivää maailmaa. Se sisältää ne kirjoittamattomat säännöt, miten tietyissä tilanteissa toimitaan ja käyttäydytään, miten eteen tulevia asioita ja tilanteita ennakoidaan, ja miten konfliktitilanteita ratkaistaan. Äidinkieli välittää meille kasvuympäristömme kulttuuriperimän. Sen kautta meille myös rakentuu perusasennoituminen elämään, arvot, normit, ajatus- ja toimintamallit. Tämän sisäisen koordinaatiston kautta me suodatamme sen informaation, mitä ympäristöstä saamme. Näemme meitä ympäröivän maailman aina oman kulttuurimme silmin ja äidinkielemme välityksellä.

Toisessa kulttuurissa eläessä kohtaa monenlaisia yllättäviä tilanteita. Jokaiselle ominaiset käyttäytymis- ja selviämiskeinot tutussa elinympäristössä eivät ehkä enää uudessa asuinympäristössä toimikaan entisellä tavalla. Aikaisemmassa elinympäristössä toimiva sosiaalisen vuorovaikutuksen hienosäätö ei välttämättä enää pädekään. Tämä tilanne tuo esiin uusia puolia meidän persoonallisuudestamme ja tavastamme toimia. Erilainen käyttäytyminen voi ilmentyä uudenlaisina minuuden vahvuuksina, mutta myös totuttujen suojautumiskeinojen toimimattomuus tekee välttämättömäksi kohdata riisuttua minuutta. Uudet vuorovaikutusmallit syventävät omaa persoonallisuutta. ”Kaukana kotoa” tai toisesta elinympäristöstä tulleena on helpompaa tunnistaa tuntojaan. Itsensä voi nähdä ikään kuin toisen kulttuurin silmin. Se avaa ovia oman identiteetin vahvistumiseen. Eläminen toisessa kulttuurissa antaa avaimia omaan kehityshistoriaan. Se on löytöretki minuuteen.

Toisessa kulttuurissa on näköalapaikalla suhteessa omaan kehityshistoriaansa ja lapsuuteensa. Etäisyys auttaa löytämään vastauksia ja kysymyksiä lapsuuden perheen vuorovaikutusmalleista, toimintatavoista ja arvomaailmasta. Etäisyys auttaa havainnoimaan tarkemmin erilaisia elämän muotoja ja sisältöjä. Kaikissa elämänjaksoissa eläminen toisessa kulttuurissa merkitsee myös pieniä ja suuria luopumisia. Luopumiset antavat kuitenkin tilaa ottaa vastaan uutta.

Paluuseen entiseen kotimaahan liittyy selkeämpiä ennakko-odotuksia, mielikuvia ja muistikuvia siitä, miten asiat paluumaassa ovat ja toimivat. Siksi on vaikeaa huomata, että ympäröivä yhteiskunta ja elämäntapa ovatkin muuttuneet. Paluumuuttaja toimii monissa asioissa ja tilanteissa ”entisen kaavan mukaan”. Tämä merkitsee suurempia haasteita paluumuuttoon.

Parisuhteen haasteet

Monikulttuurisessa parisuhteessa näkökulma puolisoon ja asuinympäristöön monipuolistuu; parisuhdetta ja puolisoa tulkitsee toisen kulttuurin silmin. Se rikastuttaa yhteiselämää. Parisuhde on prosessi, jossa monikulttuurisuus yhtenä monista tekijöistä vaikuttaa yhteisen elämän rakentumiseen. Rakennusaineet parisuhteen kehittymiselle tuovat molemmat puoliset omista lapsuudenperheistään.

Erilaisista kulttuuritaustoista ja elämäntarinoista nivoutuu kolmas kulttuuri. Parisuhteen sisäinen kosketuspinta laajenee, joka voi keskinäistä parisuhdetta rikastuttaa tai myös solmuunnuttaa.

Kulttuuritaustojen kielellinen ja elämäntavan erilaisuus saattaa näkyä puolisoiden sitoutumisessa tai riippuvuudessa toisistaan. Puolison ajatus- ja toimintamallien tuntemaan oppiminen vie enemmän aikaa, sillä joskus on vaikea erottaa persoonallisia piirteitä elinympäristön tavoista käyttäytyä. Monet täysin yllättävät tavat reagoida ja toimia pitävät dynaamisuutta yllä, ei rutinoiduta ennakoituun malliin. Kiinnostus ja uteliaisuus puolison taustaan jatkuu pitkään. Molempien puolisoiden omat lapsuudenperheen käyttäytymismallit tulevat tietoisuuteen.

Kulttuurieroavuuksiin liittyen opitaan luontaisesti antamaan tilaa toisen yksilöllisyydelle. Vuosien myötä joudutaan aina uusissa elämänvaiheissa tekemään yhä uudelleen pieniä ”tyhmiä” kysymyksiä, jotka kuitenkin rakentavat keskinäistä kanssakäymistä ja pitävät sitä dynaamisena, liikkeellä.

Yksi perhe – monta kieltä ja kulttuuria

Kulttuuriperimä ja äidinkieli/äidinkielet omaksutaan aina ihmissuhteiden kautta. Kielen avulla vanhemmat rakentavat lapseensa tunne- ja toimintasiteen. Kieleen koodautuu lapsen fyysinen ympäristö ja henkinen kulttuuri, ja antaa muodon tunteiden ilmaisulle ja ajattelulle. Kielen avulla lapselle välittyy siihen liittyvä kulttuuri, tapa toimia ja kyky ajatella.

Lapsi omaksuu äidinkielen/äidinkielet innovatiivisesti, vain kuuntelemalla ja puhumalla. Kielen rakenne piiryy aivoihin, ja lapsi ymmärtää kieltä luontaisesti ja oppii käyttämään sitä myös ikätasoisesti.

Kaksi äidinkieltä on lapselle rikkaus:

- kahden kielen rakenne monipuolistaa aivojen ajattelukapasiteettia
- kirjoittamaton kulttuuriperimä siirtyy kielen kautta, se välittää elämänarvoja, normeja, asenteita
- edistää identiteettikehitystä
- lapselle kehittyy kahden kielen kautta erilaisia tapoja selviytyä
- lapselle kehittyy luovaa kykyä ja rohkeutta
- vahvistaa lapsen luontaista kykyä asettautua toisen asemaan, hyväksyä erilaisuus.

Lapsen tasapainoinen kasvu ja kehitys edellyttää sitä, että lapsi pystyy muodostamaan kiinteän tunnesiteen molempiin vanhempiinsa. Tätä tukee, jos lapsi myös ymmärtää molempien vanhempiensa äidinkieltä.

Lapsen perusluottamuksen syntymiselle on tärkeää, että hän oppii arvostamaan vanhempiaan. Siksi on merkityksellistä, että vanhempi itse arvostaa omaa äidinkieltään ja kulttuuriaan, ja välittää sitä lapsilleen. Vaikka toisen äidinkielen omaksuminen olisikin suppeaa ja yksipuolista, niin sen vaikutus on kuitenkin moninkertainen.

Paluumuuttaja – voimavara suomalaiselle yhteiskunnalle

Paluumuuttaja näkee sekä oman tilanteensa että yhteiskunnallisen elämänkin uudesta näkökulmasta. Paluumuuttaja tuo tullessaan tietoa ja taitoja, jotka voivat näkyä mm. moninaisina ratkaisumalleina ja selviytymiskeinoina erilaisissa elämäntilanteissa. Hänen maailmankatsomuksensa on avartunut.

Toivottavasti suomalainen yhteiskunta ymmärtää tämän potentiaalisen pääoman merkityksen, jotta se saataisiin käyttöön kaikilla yhteiskunnan alueilla: sosiaalisissa verkostoissa, opiskelun ja tutkimuksen aloilla sekä työmarkkinoilla.

Kirjallisuus

Kinnunen, Hanna (2010): Familiacub, Duo-projekti; Parisuhdepäivät 2010.

Novitsky, Anita (2009): Väestöliitto; Parisuhdepäivät 2009.

Oksi-Walter, Päivi & Roos, Jonna & Viertola-Cavallari, Ritva (2009): Monikulttuurinen perhe, Kustannusarkki.

Pääkaupunkiseudun muuttuvat muuttovirrat

Hannu Kytö

Suomen maan sisäinen muuttoliike on ollut 2000-luvulla ennätysellisen vilkasta. Sekä kuntien sisäinen että välinen muuttoliike on vilkkaampaa kuin 1960–1970-lukujen suuren muuttoaalton aikana. Viime vuosina muuttovilkkaus on hieman laantunut pääasiassa talouden taantumasta johtuen. Tunnusomaista maan sisäiselle muuttoliikkeelle on ollut väestön keskittyminen Helsinki-Turku-Tampere -alueelle. Keskittymisen lisäksi muuttoliikkeelle on ollut tunnusomaista sen lisääntynyt valikoivuus muuton suuntautumisesta riippuen. Pääkaupunkiseudulla muuttovirtojen eriytyminen on jatkunut pitkään, ja sillä alkaa olla kauaskantoisia seurauksia yhdyskuntarakenteeseen ja kuntatalouteen.

Pääkaupunkiseudun muuttovirtojen suuntautumisessa on tapahtunut kuitenkin viime aikoina muutoksia, jotka saattavat olla luonteeltaan pysyvämpiä. Alueen nettomuutto on ollut kasvussa etupäässä maahanmuuton ansiosta. Vuoden 2008 aikana myös pääkaupunkiseudun maan sisäinen nettomuutto kääntyi positiiviseksi lähinnä Helsingin ja Vantaan muuttovoittojen ansiosta. Vuonna 2009 Helsingin maan sisäinen nettomuuttovoitto kasvoi voimakkaasti Espoon ja Vantaan nettomuuton kääntyessä negatiiviseksi. Samalla omakotiasumiseen perustuvat muuttovirrat kehyskuntiin ovat pienentyneet. Muutos johtuu pääasiassa talouden taantumasta, kehyskuntien vetovoiman hiipumisesta, liikkumisen ja kehyskuntien omakotitonttien kallistumisesta sekä Helsingin lisääntyneestä asuntorakentamisesta. Kehitykseen ovat vaikuttaneet ilmeisesti myös asumiseen liittyvissä arvoissa ja ympäristötietoisuudessa tapahtuneet muutokset. Pääkaupunkiseudun tulisi varautua näiden seikkojen mukanaan tuomaan asuntokysynnän lisääntymiseen tiivistämällä kuntien yhteistyötä.

Kuluttajatutkimuskeskuksessa valmistui vuonna 2009 pääkaupunkiseudun muuttovirtoja käsittelevä tutkimushanke. Tässä artikkelissa on esitetty tiivistetysti tutkimuksen tärkeimmät tulokset ja niistä tehdyt johtopäätökset. Tuloksia tulkitaan myös joidenkin keskeisimpien muuttoliiketeoreettisten käsitteiden avulla.

Tutkimuksen tavoitteet ja käytetyt aineistot

Tutkimuksen tavoitteina oli selvittää pääkaupunkiseudun muuttovirtojen suuntautumista, rakenteita ja syitä sekä jäsentää lähtö- ja tulomuuttoon liittyviä kuluttajatyyppejä elämäntilanteineen ja -tapoineen. Pääkaupunkiseudun ympäristön tutkimuskunnat¹ valittiin niin, että ne edustavat mahdollisimman hyvin sellaisia kuntia, jonne muuttaa pääkaupunkiseudulta eniten väestöä ja joiden muuttovoitto pääkaupunkiseudulta on mahdollisimman suuri. Kohdekunnat valittiin myös niin, että niistä osa sijaitsee uusien suurien liikenneväylien varrella.

Tutkimus kohdistettiin vuoden 2008 aikana pääkaupunkiseudulle, pääkaupunkiseudun sisällä ja pääkaupunkiseudulta kehyskuntiin muuttaneisiin 25–60-vuotiaisiin henkilöihin ja rajattiin maan sisäiseen muuttoliikkeeseen maahanmuuton jäädessä tutkimuksen ulkopuolelle. Ikärajoituksella pyrittiin karsimaan otoksista paljon muuttavat opiskelijat. Tutkimushanke koostuu toisiaan täydentävistä sekä erikseen raportoiduista postikysely- ja haastattelututkimuksista (Kytö ja Väliniemi 2009; Tuorila 2009). Artikkelissa käytetyt lainaukset ovat muuttaneille tehdyistä haastatteluista.

Vaikka kyselyaineistoille ei tehty katoanalyysyä, voidaan perusjoukkojen koon, osaotoksien suuruuden ja vastausprosenttien perusteella päätellä, että aineistot edustavat hyvin tutkimuksen kohteena olleita muuttovirtoja. Otosten yhteenlaskettu vastausprosentti oli 42,2 prosenttia (n=1 328). Saatuja aineistoja voidaan pitää suhteellisen hyvinä, sillä suurelle yleisölle eli valikoimattomalle joukolle suunnatun kyselyn vastausprosentti jää yleensä 30–40 prosenttiin (Hirsjärvi ym. 1997). Jos huomioidaan otoksien koot ja vastanneiden määrät vain ympäristökuntiin suuntautuneiden muuttojen perusjoukosta, voidaan saatua vastausten määrää pitää erittäin hyvänä, koska osassa kuntakohtaisten muuttovirtojen perusjoukoista oli mukana lähes kaikki muuttaneet kotitaloudet.

¹ Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Lohja, Mäntsälä, Nurmijärvi, Tuusula, Porvoo, Sipoo ja Vihti.

Asumistottumukset vaikuttavat muuttovirtoihin

Ruotsalaisessa elinolotutkimuksessa käytetty ”sosiaalisen kiinnittymisen” -käsite viittaa yksilön pitkäaikaiseen suhteeseen ympäristöönsä – lähinnä sosiaaliseen ympäristöönsä (esim. Erikson 1977, 93–103; Axelsson 1984). Muita kiinnittymisen muotoja voivat olla esim. kulttuurinen, materiaallinen ja paikallinen. On ilmeistä, että kaikki em. kiinnittymismuodot vaikuttavat myönteisesti ihmisen asumistyytyväisyyteen. Tässä tutkimuksessa sosiaalista kiinnittymistä tutkittiin viihtymisen ja jatkomuuttoaikeiden näkökulmasta. Oletuksena oli, että esim. aiemmin pääkaupunkiseudulla asuneet ovat myös todennäköisiä paluumuuttajia alueelle. Voidaan myös olettaa, että pääkaupunkiseudun sisäiset muutot ohjautuvat lähtö- ja tuloalueeltaan samantyyppisille alueille.

Pääkaupunkiseudun vetovoimaisuutta kuvaava muuttajien syntymäkuntien kirjo oli hyvin laaja; kyselyaineistossa oli muuttajia lähes kaikista Suomen nykyisistä kunnista. Rannikkoalueelle muuttaneissa oli enemmän pääkaupunkiseudulla syntyneitä kuin muualle Helsingin seudulle muuttaneissa, mikä viittaa yksilön pitkäaikaiseen suhteeseen ympäristöönsä. Aiempi asumisura on näin ollen yksi muuttovirtojen eriytymisen taustatekijä. Pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneiden kokemukset kaupunkiasumisesta olivat myös yleisempiä kuin pääkaupunkiseudulle tai pääkaupunkiseudulta kehyskuntiin muuttaneilla. Toisaalta suurin osa muualta Suomesta pääkaupunkiseudulle muuttaneista oli asunut aiemmin pääkaupunkiseudulla, joten he olivat eräänlaisia paluumuuttajia. Nämä tulokset tukevatkin ”sosiaalisen kiinnittymisen” -käsitettä. Muuttajat myös vertailivat muuton mukanaan tuomia muutoksia ja noin joka kymmenes palasi varsin nopeasti entiseen asuinkuntaansa.

► Espooseen muuttanut nainen, 34 v.

”Tässäpä meidän esimerkki muutosta: Espoosta Mäntsälään (maaseudun rauhaan, pienen kylään). ”Viihdyimme” kaksi vuotta. Palvelut liian kaukana. Terveyskeskuksessa kamalat jonot, kuntalisää ei ollut, vaikka mainostavat kuntaa perheystävällisenä! Tarhapaikkoja ei ollut ja lapset jopa parakeissa hoidossa. Ostimme kyllä edullisesti suuren talon pellon reunalta, mutta sekin alkoi lahoamaan käsiimme. Olimme todella onnellisia, kun päätimme muuttaa takaisin Espooseen! Täällä kunta hoitaa hyvin. On lastenhoito järjestetty, terveyskeskukseen saa ajan kun soittaa, on kuntalisä, joten voin jäädä kotiin hoitamaan lasta, on kaupat ja palvelut kohdallaan. Ei enää Mäntsälään!”

Pääkaupunkiseudun kaupungeista kehyskuntiin suuntautuvat muuttovirrat eroavat toisistaan ja vaihtelevat vuosittain. Noin puolet pääkaupunkiseudulta kehyskuntiin muuttaneista muutti varsinaiselle maaseudulle, kun taas toinen puoli muutti ympäristön pikkukaupunkeihin, joten puhuminen maallemuutosta

kehyskuntiin muuton yhteydessä on osittain harhaanjohtavaa. Lähes kaikki pääkaupunkiseudun kaupungit ovat viime vuosina menettäneet asukkaita lähes kaikkiin ympäristön tutkimuskuntiin enemmän kuin ovat saaneet niistä muuttaneita tilalle. Helsingin ja Vantaan nettomenetykset jakautuvat lähes samankaltaisesti eri ympäristökuntien välillä. Espoo poikkeaa Helsingistä ja Vantaasta etenkin siinä, että Espoo menettää väestöä erityisesti Kirkkonummelle. Helsingin ja Vantaan muuttovirrat suuntautuvat tasaisemmin useampiin ympäristökuntiin. Helsingistä alueen kehyskuntiin muuttaneista noin viidennes oli lähtöisin kaupungin keskustasta ja neljä viidennestä esikaupunkialueilta tai lähiöistä. Suurin osa muuttaneista asui siis jo ennen muuttoa alueilla, jotka olivat maaseutumaisempia kuin kaupunkien varsinaiset keskustat. Myös tämä havainto tukee ”sosiaalisen kiinnittymisen” -käsitettä.

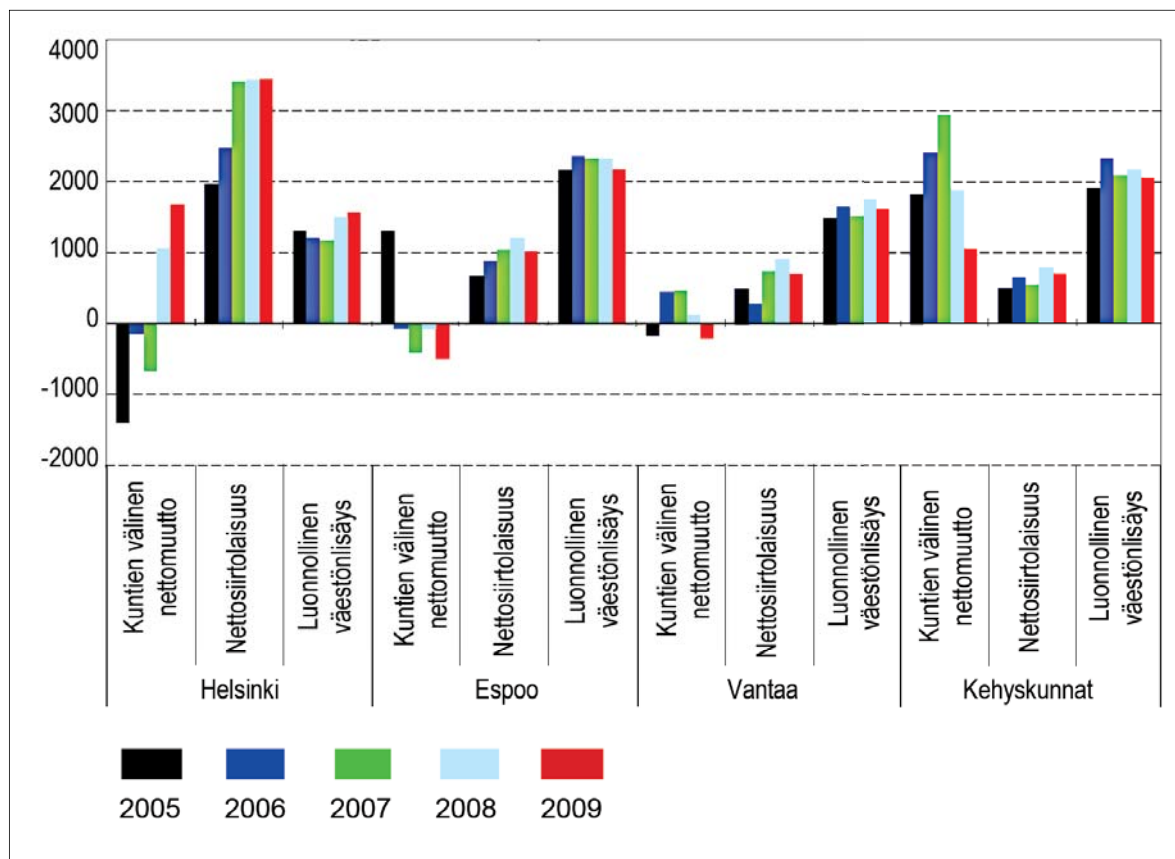
Helsingin vetovoima kasvussa

Pääkaupunkiseudulta ympäristökuntiin suuntautuvassa muuttoliikkeessä tapahtui vuoden 2008 aikana selvä muutos. Vielä vuonna 2007 pääkaupunkiseutu menetti ympäristökuntiin noin 4 600 asukasta enemmän kuin sai niistä. Vuonna 2008 nettomuuttotappio oli noin 3 200 henkilöä ja vuonna 2009 enää noin 2 800 henkilöä. Helsinki ja Vantaa menettivät aiemmin asukkaita etenkin Nurmijärvelle, Tuusulaan, Keravalle, Järvenpäähän ja Sipooseen, mutta näiden kuntien vetovoima näyttää hiipuneen vuodesta 2008 alkaen etenkin Helsingin osalta. Myös Porvoon vetovoima näyttää hiipuvan. Helsinki ja Espoo saivat jo hienoista muuttovoittoa Porvoosta. (Kuva 1).

Helsinki menetti vuonna 2008 tutkimuksen kehyskuntiin noin 1 000 asukasta enemmän kuin niistä muutti Helsinkiin. Vuonna 2009 muuttotappio oli enää noin 350 henkilöä, kun se vielä vuonna 2007 oli noin 1 600 henkilöä. Ainoastaan Nurmijärvi veti vuonna 2009 edellistä vuotta enemmän helsinkiläisiä, kun kaikkien muiden kehyskuntien vetovoima pieneni. Vuonna 2009 Espoon muuttotappio oli noin 1 000 henkilöä ja Vantaan muuttotappio noin 1 600 henkilöä.

Asumisen kalleus ajaa kehyskuntiin

Hoover ja Vernon esittivät kaupunkiasutuksen alueellisen rakenteen muodostuvan pitkälti asumis- ja matkakustannusten välillä tehtyjen valintojen summana. Heidän hypoteesinsa oli, että ruokakunnat vaihtavat väljempää asuintilaa korkeampiin matkakustannuksiin ja päinvastoin (Evans 1973, 8). Tämä työpaikan sijaintia muuttokäyttäytymisessä painottava ns. ”trade-off” -ajattelu laajeni 1970-luvulla koskemaan asuintilan ja matkakustannusten lisäksi muitakin asumiseen liittyviä tekijöitä. Liikenneyhteyksien paraneminen yms. ovat aiheuttaneet sen, että työpai-

Kuva 1. Pääkaupunkiseudun ja kehyskuntien väestönmuutosten osatekijät vuosina 2005–2009.

kan sijainnin merkitys etenkin paikallismuutossa on jatkuvasti vähentynyt. Liikenneyhteyksien parantuessa voidaankin olettaa, että alueellisten vetovoimatekijöiden merkitys tulee korostumaan siten, että valitaan viihtyisämpi tai palveluiltaan sopivampi asuinpaikka hyvien liikenneyhteyksien varrelta työmatkoihin käytetyn ajan kustannuksella. Pääkaupunkiseudulta lähtevien liikenteen pääväylien varrella sijaitsevat tutkimuskunnat edustavat tällaisia alueita. Kerava-Lahti -oikoradan ja Lohjan moottoritien vaikutukset näkyvät myös muuttovirtojen suuntautumisessa.

Noin puolet Helsingistä kehyskuntiin muuttaneista mainitsi asumisen kalleuden vaikutuksen muuttoon olleen melko tai erittäin suuren. Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle muuttaneista noin kaksi kolmesta olisi todennäköisesti pysynyt Helsingissä, jos asuntojen hinnat olisivat alhaisemmat. Edullisemman asunnon saaminen oli myös tärkeimpien yksittäisten vetovoimatekijöiden joukossa ja korostui etenkin Helsingistä ja Espoosta kehyskuntiin muuttaneiden vastauksissa. Tässä tutkimuksessa ei muuttovirtoja pyritty analysoimaan sen mukaan, perustuvatko ne pakeroon vai vapaaehtoisuuteen. Koska suurin osa kehyskuntiin muuttaneista oli harkinnut muuttoa myös pääkaupunkiseudun sisällä, voidaan päätellä, että muutto on ollut luonteeltaan ainakin osaksi asumiskustannuksista johtuvaa pakkomuuttoa. Koska pääkaupunkiseudulta ei ole löytynyt sopivaa tai sopivan hintaista asuntoa, on se etsitty muualta. Paremman asumistason ”vaihta-

minen” pidentyneisiin työmatkoihin tukee em. trade-off -hypoteesia myös tämän tutkimuksen yhteydessä.

Kehyskuntiin muuttoa kuvaavat myös halukkuus omakoti- tai rivitaloasumiseen ja sopivan tontin löytyminen sieltä. Noin puolet kehyskuntiin muuttaneista kaipasi monipuolisempaa asuntotarjontaa tai viihtyisämpää ja turvallisempaa asuinympäristöä. Neljännes Helsingistä kehyskuntiin muuttaneista mainitsi jonkin asuinympäristön epäkohdan vaikuttaneen merkittävästi muuttopäätökseen. (Taulukko 1).

► *Sipooseen muuttanut nainen, 37 v.*

”Lähiöt tai kerrostalo on mulle kauhistus. Niin kauan kun lapset on pieniä, niin se turvallinen ympäristö lapsille on kaiken a ja o. En voi myöskään vähätellä ulkomaalaisten osuutta. Kun kattoo ja lukee ja tietää jonkun verran näistä, niin en välttämättä haluaisi kovin monikansalliseen yhteisöön lastani laittaa. Kyllä mä sen verran juntti oon siinä asiassa, että mä jotenkin katson, että heillä on sitten kuitenkin ehkä rauhallisempaa. Tuntuu, että sitä ei itse niin kuin lapsia ja eikä niitä kansallisuutta vastaan oo mitään, mutta se mitä niitten mukana tulee sieltä taustoista, koska siellä voi olla hyvin paljon kaikkea ongelmia. Ei kaikilla tietenkään missään nimessä, mutta se sitten heijastuu joka paikkaan.”

Maantieteellisen ja liikenteellisen etäisyyden lisäksi alueiden ”sosiaalisen etäisyyden” on todettu vaikuttavan alueiden väliseen muuttovilkkauteen: samantyyppisten alueiden välillä muutetaan vilkkaasti (esim. Laakso 1995, 76). Pääkaupunkiseudun sisäistä lähtömuuttoa kuvaavat asuinympäristöön, palveluihin, työmatkoihin, asuntoon ja perhetilanteen muutoksiin liittyvät seikat. Asunnon vaihdon yhteydessä etsitään viihtyisämpää ja palveluiltaan sopivampaa asuinympäristöä.

Pääkaupunkiseudun sisäisessä muutossa uusi asunto pyrittiinkin etsimään edellistä asuinalueetta muistuttavalta alueelta, mikä tukee sosiaalisen etäisyyden käsitteen käyttökelpoisuutta.

Pääkaupunkiseudun sisällä ja pääkaupunkiseudun kehyskuntiin muuttaneista lähes puolet mainitsikin jonkin asuntoon liittyvän tekijän tärkeimmäksi uuden asuinpaikkakunnan valintaan liittyväksi vetovoimatekijäksi. Asuinympäristön viihtyisyys, rauhallisuus ja turvallisuus merkitsivät etenkin kehyskuntiin ja pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneille lähes yhtä paljon kuin mieluisan asunnon saaminen, joka oli tärkein yksittäinen asuinkunnan valintaan vaikuttanut syy. Luonnon merkitys oli pääkaupunkiseudun ulkopuolelle muuttaneille huomattavasti tärkeämpi tekijä kuin pääkaupunkiseudulle tai pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneille. Toisaalta pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneiden asuinpaikan valintaan luonto vaikutti enemmän kuin muualta muuttaneiden valintaan. ”Urbanin luonnon” merkitys asukkaiden hyvinvointitekijänä on korostunut myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Turunen ja Zettermanin 2009).

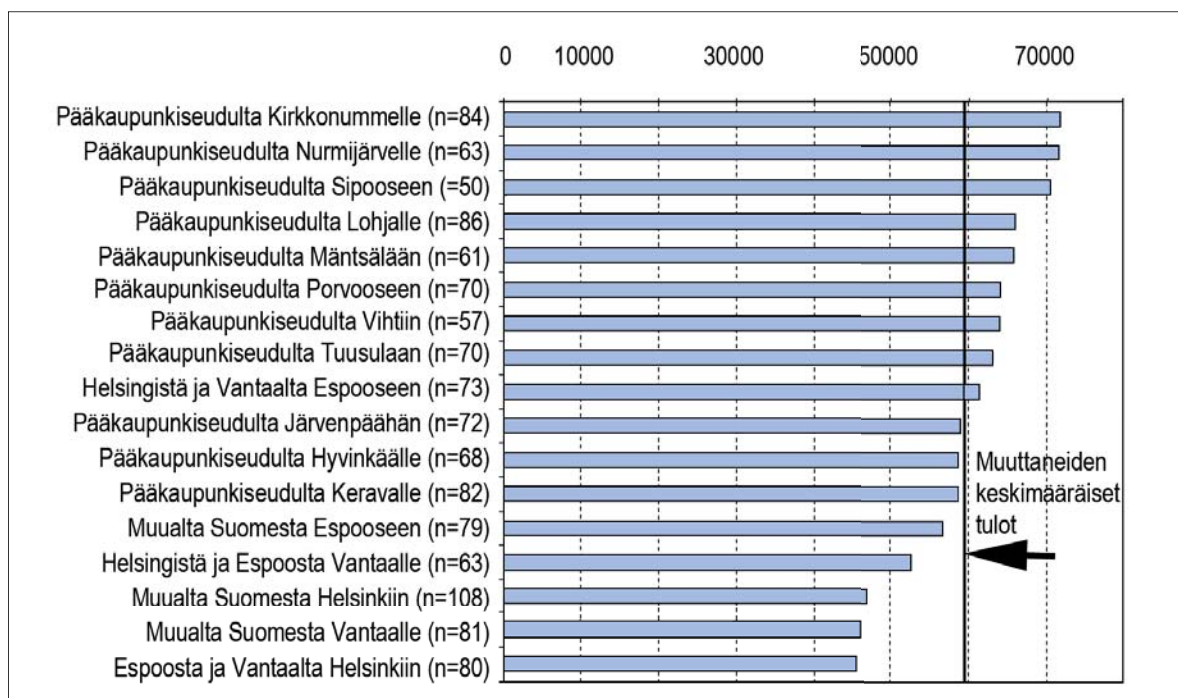
Taulukko 1. Asiat, joiden parempi järjestäminen muuttajien aiemmassa kotikunnassa olisi vaikuttanut muuton todennäköisyyteen %. (Muualta Suomesta Helsinkiin n=121, Helsingistä muualle PKS:lle n=100, Helsingistä kehyskuntiin n=350).

		Ei olisi vaikuttanut mitenkään	Olisi saattanut estää muuttoni/ muuttomme	Olisi varmasti estänyt muuttoni/ muuttomme
Asuntojen alhaisemmat hinnat	Muualta Suomesta Helsinkiin	88	8	4
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	34	50	16
	Helsingistä kehyskuntiin	35	40	25
Monipuolisempi asuntotarjonta	Muualta Suomesta Helsinkiin	92	6	3
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	45	43	12
	Helsingistä kehyskuntiin	53	36	11
Monipuolisempi tonttitarjonta	Muualta Suomesta Helsinkiin	98	1	1
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	91	4	4
	Helsingistä kehyskuntiin	80	14	6
Parempi vuokra- asuntotilanne	Muualta Suomesta Helsinkiin	89	7	4
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	64	23	13
	Helsingistä kehyskuntiin	85	11	5
Halvemmat tontit	Muualta Suomesta Helsinkiin	97	2	1
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	89	7	4
	Helsingistä kehyskuntiin	72	20	8
Paremmat rakentamis- mahdollisuudet	Muualta Suomesta Helsinkiin	97	1	2
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	91	4	4
	Helsingistä kehyskuntiin	75	19	6
Viihtyisämpi asuinympäristö	Muualta Suomesta Helsinkiin	86	11	3
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	58	30	12
	Helsingistä kehyskuntiin	52	36	12
Turvallisempi asuinympäristö	Muualta Suomesta Helsinkiin	90	6	4
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	67	26	6
	Helsingistä kehyskuntiin	57	33	11
Paremmat työmahdollisuudet	Muualta Suomesta Helsinkiin	45	39	16
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	79	15	6
	Helsingistä kehyskuntiin	87	10	4
Paremmat liikenneyhteydet	Muualta Suomesta Helsinkiin	82	16	2
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	91	5	4
	Helsingistä kehyskuntiin	88	10	3
Parempi terveydenhuolto	Muualta Suomesta Helsinkiin	92	6	3
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	91	6	3
	Helsingistä kehyskuntiin	91	8	2
Paremmat kaupalliset palvelut	Muualta Suomesta Helsinkiin	92	9	-
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	89	12	-
	Helsingistä kehyskuntiin	94	5	1
Paremmat ulkoilu- mahdollisuudet	Muualta Suomesta Helsinkiin	94	4	2
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	80	19	1
	Helsingistä kehyskuntiin	87	12	2
Sukulaisten tai tuttavien asuminen lähellä	Muualta Suomesta Helsinkiin	72	20	8
	Helsingistä muualle pääkaupunkiseudulle	79	20	1
	Helsingistä kehyskuntiin	77	17	6

Talotyyppi ei juuri muuttunut pääkaupunkiseudun sisäisessä muutossa, mutta talotyyppi ja omistusmuoto muuttuivat etenkin ympäristökuntiin suuntautuneessa muutossa. Helsingistä ympäristökuntiin muuttaneiden asumismuoto muuttui useammin kerrostalosta omakoti- tai rivitaloon: 80 % asui ennen muuttoa kerrostalossa, kun taas muuton jälkeen 40 % asui omakotitalossa ja 40 % pari- tai rivitalossa. Omistusasuminen lähes kaksinkertaistui sekä pääkaupunkiseudun sisäisessä muutossa että muutossa ympäristökuntiin. Asumisväljyys ei muuttunut pääkaupunkiseudun sisäisessä muutossa, väheni muualta pääkaupunkiseudulle muuttaneilla noin 14 m² ja kasvoi ympäristökuntiin muuttaneilla 10–15 m² asukasta kohden. Kotitalouden tarpeet ja asumisen tilantarve muuttuivat lapsen syntymän tai muun perhetilanteen muutoksen seurauksena. Asumisväljyyden muutokset yhdessä työmatkassa tapahtuneiden muutosten kanssa tukevat ”trade-off” –hypoteesia.

Kehyskunnat vetävät hyvätuloisia lapsiperheitä

Pääkaupunkiseudun sisällä muuttanut kotitalous oli useimmin kahden hengen lapseton pari, joilla oli korkeakoulututkinto ja jonka keskitulo oli 53 000 €, joskin yleisin tuloluokka oli alle 30 000 € vuodessa hankkiva. Muualta Suomesta pääkaupunkiseudulle muuttanut oli lähtöisin yleensä toisesta kaupungista samantyyppiseltä alueelta, jonne hän muutti. Muuttaneeseen kotitalouteen kuului useimmiten vain yksi henkilö, vaikkakin kotitalouden keskikoko oli 1,9 henkilöä. Kotitalouden keskitulo oli 49 500 € ja yleisin tuloluokka alle 30 000 €. (Kuva 2).

Kuva 2. Muuttaneiden kotitalouksien keskimääräiset bruttovuositulot muuton suunnan mukaan v. 2007, €.

Ympäristökuntiin muuttaneet olivat yleensä lapsiperheitä, joiden tulotaso oli keskimäärin hieman parempi kuin pääkaupunkiseudulle tai pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneiden kotitalouksien. Muutto suuntautui useimmiten esikaupunkialueelta tai lähiöstä ympäristön maaseutukunnassa tai pikkukaupungissa sijaitsevaan pientaloon.

Palvelutarjonta vaikuttaa uuden asuinpaikan valintaan

Anglosaksisessa asuntopuuttoa käsittelevässä kirjallisuudessa esiintyy käsite "fiscal migration", jolla tarkoitetaan muuttopäätöksen tekemistä ja muuton suuntaamista verotuksellisten näkökohtien perusteella sekä sen mukaan, min-kälaisia julkisia palveluja suurkaupunkialueen eri osissa on tarjolla asukkaille. Tällaisen ilmiön on esitetty olevan useita hallinnollisia yksiköitä sisältävillä laajoilla suurkaupunkialueilla, esimerkiksi Lontoossa. Näin syntyy eräänlaiset julkisten palvelujen markkinat, joilla ihmiset muuttamalla "ostavat" tietyssä kunnassa tietyllä veroasteella tarjolla olevia julkisia palveluja (Davies 1982). Tässä tutkimuksessa kuntien veroprosenttien vaihtelulla ei ollut merkitystä uuden asuinkunnan valintaan.

Wolpert (1965, 159-169) otti käyttöön käsitteet "place utility" ja "action space". Kotitalous muuttaa paikkakunnalle, jossa sen paikkahyöty on suurempi kuin lähtöalueella. Vastaavasti ruokakunnan toimintatila ovat ne kaupungin alueet, joihin ruokakunnalla on säännöllisiä yhteyksiä ja joihin se oppimansa perusteella osaa liittää tällaisia esim. palveluihin liittyviä hyötynäkökohtia. Asumisen ohella palveluista onkin muodostumassa kaupunkilaisten kehyskuntiin muuttamista lisäävä ja muuton suuntautumista ohjaava tekijä. Pääkaupunkiseudun ympäristöön muuttaneille etenkin lapsille turvallinen ympäristö sekä ulkoilu- ja liikuntamahdollisuudet olivat keskimääräistä tärkeämpiä tekijöitä.

Tyytymättömyys julkisten palvelujen järjestämiseen korreloi useissa muuttovirroissa terveydenhuollon, koulun läheisyyden, päivähoitomahdollisuuksien ja kulttuuritarjonnan kanssa. Parempi terveydenhuolto olisi vaikuttanut noin joka kymmenennen pääkaupunkiseudulla ja pääkaupunkiseudulta ympäristökuntiin muuttaneen kotitalouden muuttopäätökseen. Muualta Suomesta Vantaalle suuntautuneeseen ja pääkaupunkiseudulta Järvenpään, Tuusulaan, Nurmi-järvelle, Kirkkonummelle ja Porvooseen suuntautuneisiin muuttovirtoihin liittyi tyytymättömyyttä terveyspalvelujen järjestämiseen. Espooseen sekä muualta pääkaupunkiseudulta että muualta Suomesta muuttaneet olivat tyytymättömiä mm. koulun sijaintiin edellisellä asuinalueellaan.

► *Keravalle muuttanut nainen, 32 v.*

"Tällä hetkellä on sellainen tilanne, et meillä on kaksi lasta ja tarhaan on matkaa 1 ½ kilometriä. Me ei olla siinä ihan viereisessä päiväkodissa, mutta että ei olla haluttu siihen siirtyäkään, eli ollaan tykätty niin paljon siellä, missä tällä hetkellä ollaan. Elikkä ihan kohtuullinen matka. Ja se mikä meillä tekee tuota plussaa on, että hoitopaikka on työmatkan varrella."

Tyytymättömyys kulttuuritarjontaan liittyi muuttoalttiuteen etenkin pääkaupunkiseudun sisäisessä muutossa. Tyytymättömyys kaupallisiin palveluihin korreloi muuttoalttiuden kanssa pääkaupunkiseudun sisäisessä muutossa, mutta myös useissa pääkaupunkiseudulta ympäristökuntiin suuntautuneissa muuttovirroissa. Suurin osa ympäristökuntiin muuttaneista käytti ravintola- ja kulttuuripalveluja muualla kuin asuinkunnassaan sekä osti kestokulutustavarat ja vaatteet naapurikunnista. Ympäristökuntiin muuttaneista 10–15 prosenttia osti elintarvikkeensa pääasiallisesti muualta kuin asuinkunnastaan. Osa palveluasioinnista liitettiin työmatkoihin, mikä johtuu toimintatilan laajenemisen (action space) ja alueellisen palvelutarjonnan välisistä yhteyksistä.

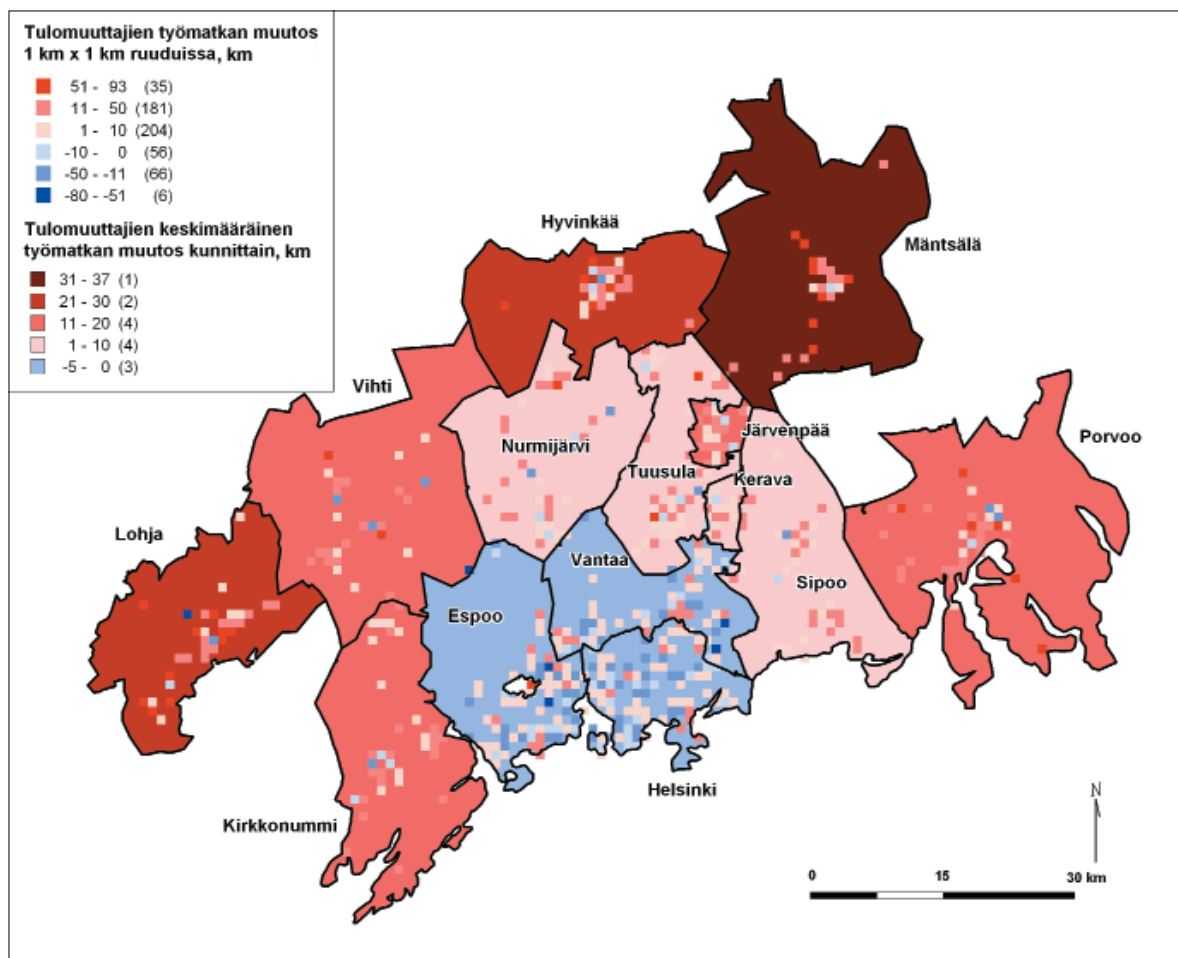
► *Sipooseen muuttanut nainen, 37 v.*

"Täältä ei löydy palveluja. Tai sitten löytyy tuolta Sipoon keskustasta, mutta sinne on semmoinen vajaa 20 kilometriä ja se on ihan väärään suuntaan. Mä oon samassa ajassa Jumbossa tai Itäkeskuksessa. Mä en käy Sipoon keskustassa koskaan, koska mun ei tarvi asioida siellä. Eikä sielläkään, se palvelujen taso on äärimmäisen heikko, että se on todella onneton. Mä uskon, että Sipoon kehittymättömyys johtuu siitä, että ei oo haluttu kehittää eikä panostettu, koska Helsinki on vieressä. Ja sieltä ihmiset hakee niitä palveluja."

Pääkaupunkiseudulle muuttaneiden työmatka lyheni

Kaupunkilaisten haaveet omakotitalossa asumisesta toteutuivat useimman pääkaupunkiseudun ympäristöön suuntautuneen muuton yhteydessä samalla, kun asumisväljyys kasvoi huomattavasti. Lisätilantarpeen määrä kasvatti myös kotitalouden toiminta-aluetta niin, että mitä enemmän saatiin lisätilaa sitä enemmän työmatka kasvoi ($r=.25^{**}$). Laadukasta asumista haluttaisiin kuitenkin löytää sieltä, missä on elämää, läheltä kaupunkia ja lyhyiden työmatkojen päästä. Kun siihen ei kuitenkaan useimmilla näytä olevan varaa, on tehtävä kompromisseja.

Pääkaupunkiseudulle muualta Suomesta muuttaneiden työmatkat lyhenivät keskimäärin noin 10 km, kun taas pääkaupunkiseudulta kehyskuntiin muuttaneiden työmatkat kasvoivat keskimäärin 10–30 km. (Kuva 3). Pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneiden työmatkat pysyivät lähes ennallaan. Työmatkojen pidentyminen lisäsi selvästi oman auton käyttöä. Kehyskuntiin muuttaneista 65–75 prosenttia ja pääkaupunkiseudun sisällä tai pääkaupunkiseudulle muuttaneista noin 40 prosenttia kulki työmatkansa henkilöautolla. Työmatkojen muutokset heijastuivat luonnollisesti myös työmatkoihin käytettyyn aikaan, joka lisääntyi etenkin muutettaessa ympäristökuntiin. Sen sijaan muualta Suomesta pääkaupunkiseudulle muuttaneet käyttivät työmatkoihinsa vähemmän aikaa kuin ennen muuttoa. Pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneiden työmatkoihin käytetty aika pysyi ennallaan. Ympäristökuntiin muuttaneet kokivat liikkumismahdollisuutensa huonoiksi tai melko huonoiksi lähes kolme kertaa useammin kuin pääkaupunkiseudulla tai pääkaupunkiseudulle muuttaneet.

Kuva 3. Muuton seurauksena tapahtunut työmatkan muutos asuinkunnittain ja neliökilometri-ruuduittain. (© Kuluttajatutkimuskeskus 2009, Väliniemi-Laurson, J.)

► *Siuntioon muuttanut nainen, 40 v.*

"Itse asiassa painoi hyvin paljon, että Siuntionsta pääsee junalla, ja täällä on junarata, mutta ikävä kyllä VR on koko ajan supistamassa näitä meidän junavuoroja. Eliikkä loppu-tulos on nyt sitten se, että täällä ei voi elää ilman autoa, ja auto mulla on. Palvelut täällä on hyvät, et se oli kanssa sellainen että löytyy kauppaa ja uimahalli täällä löytyy ja jopa elokuvateatteri mikä on aika harvinaista näin pienellä paikkakunnalla."

Tapahtumarikas elämä houkuttelee pääkaupunkiseudulle

Syiksi muuttovirtojen ajalliseen ja alueelliseen vaihteluun on esitetty yhteiskunnan rakenteellisten muutosten lisäksi eri sukupolvien ja väestöryhmien erilaisia arvostuksia (esim. Eriksson 1989; Johansson ja Persson 1991). Arvostuksien muutoksia voidaan selittää sukupolvinäkökulmasta käsin. Johanssonin ja Perssonin mukaan arvostukset muovautuvat kasvuiässä ja ovat näin sidoksissa sukupolveen. Elämänvaihenäkökulman mukaan arvostukset ovat sidoksissa yksilön kulloiseenkin elämänvaiheeseen. Nuoruudessa koulutus ja työ merkitsevät paljon ja silloin myös muutetaan eniten. Perheen perustamisvaiheessa halutaan asettua aloilleen ja löytää lapsille hyvä kasvuympäristö. Tässä iässä herää myös yksilön tietoisuus juuristaan, mikä johtaa identiteetin etsimiseen ja pyrkimykseen asettua aloilleen.

Tutkimuksen hypoteeseihin kuului oletus, että erityyppisille alueille muuttavien ihmisten motiivit ja arvostukset eroavat toisistaan. Hypoteesi perustuu aiemmissa tutkimuksissa havaittuihin muuttovirtojen suuntautumisen, muuttomatkan pituuden ja muuton motiivien välisiin yhteyksiin (esim. Virtanen 2003; Kytö ja Aatola 2006). Arvostukset määrittelevät elämäntapaa niin, että tiettyjä asioita arvostavat ihmiset pyrkivät elämään arvojensa mukaisesti myös muuttotapahtuman yhteydessä. Elämäntapatyyppien muodostamiseen käytettiin kysymyspatteristoa, jolla kuvattiin muuttajien arvostuksia, toimintaa ja asenteita eri elämänaalueilla. Muodostetut elämäntapatyyppit vaihtelivatkin jossain määrin muuttajien lähtöalueen asuinalueen tyyppin ja toisaalta muuton kohdealueen maaseututyyppin mukaan. On kuitenkin muistettava, että käytetyt elämäntapatyyppit eivät ole toisiaan poissulkevia luokkia, vaan pikemmin päällekkäisiä elämäntaparyhmiä.

Muuttajat mallinnettiin elämänarvojen perusteella niin, että lähtökohdaksi otettiin yksilön suhtautuminen eri elämänaalueisiin sekä asumisviihtyvyyteen vaikuttaviin tekijöihin. Asumista ja elämistä kuvaavien 23 väitteen pohjalta muodostettiin faktorianalyysiä käyttäen seitsemän elämänarvotyyppiä: oman rauhan arvostajat, hyviä palveluja arvostavat, tapahtumarikasta elämää arvostavat, työmahdollisuuksia arvostavat, perhe-elämää arvostavat, liikuntamahdollisuuksia arvostavat ja yhteiskunnallista vaikuttamista arvostavat.

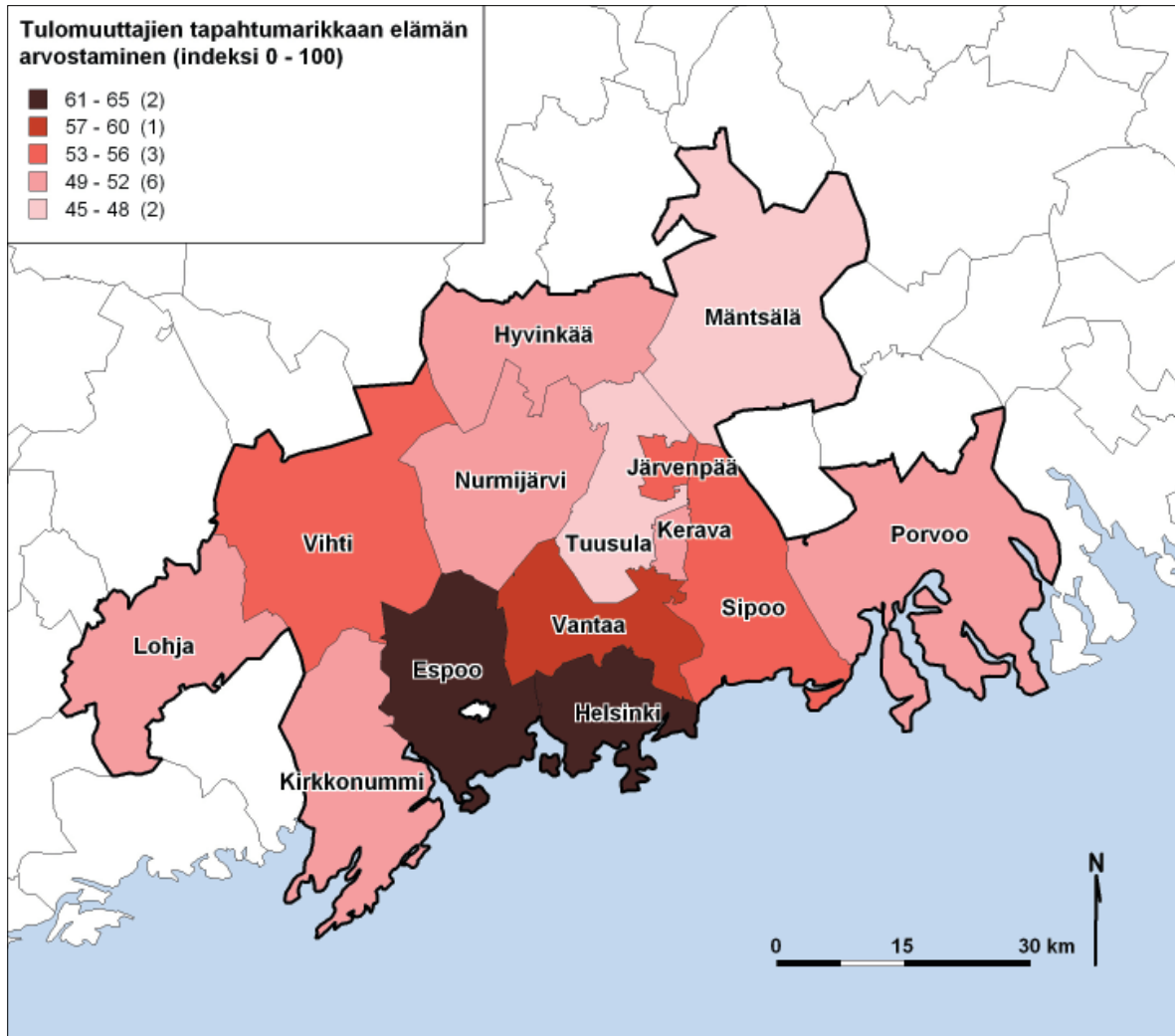
Pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneiden elämänarvoja kuvaava malli erosi muualta Suomesta muuttaneita kuvaavasta mallista etenkin siinä, että pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneet korostivat läheisyyttä ja turvallisuutta, kun taas muualta muuttaneet korostivat yksityisyyttä ja turvallisuutta. Muualta muuttaneiden arvoissa korostuivat palvelut enemmän kuin pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneiden arvoissa. Pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneet arvostivat ehkä hieman yllättäenkin enemmän liikuntamahdollisuuksia kuin kehyskuntien maaseutumaisille alueille muuttaneet.

► *Espooseen muuttanut nainen, 53 v.*

"Liikenneyhteyksien lisäksi mulle vaikuttaa hirveen paljon se, että tässä on luonto lähellä. Koska mulla on koira, niin tässä on hyvä lenkkeillä. Täällä on erittäin paljon erilaisia vaihtoehtoja, voi lähteä merenrantaan, voi mennä metsään, tuolla on luontopolkuja. Ei tarvi lähteä aina samalle reitille, että sillä on iso merkitys. Sitten vasta kolmanneksi nämä palvelut. Että kun nää palvelut on kuitenkin tossa saatavilla niin kun liikenneyhteyksien päässä. Niin tuota, tässä järjestyksessä ehkä."

Elämänarvot näyttävät vaikuttavan asumisen preferensseihin ja samalla myös muuttovirtojen suuntautumiseen². Kaupunkien välinen muuttoliike on tullut entistä kulutuskeskeisemmäksi, mikä näkyy myös palvelujen arvostuksen ja muuttosuunnan välisenä yhteytenä. Pääkaupunkiseudun muuttovirrat erosivat erilaisten arvostusten pohjalta toisistaan niin, että etenkin tapahtumarikasta elämää ja palveluja arvostavat hakeutuivat tai jäivät pääkaupunkiseudulle alueen sisäisessä muuttoreuletissa (Kuva 4). Toisaalta kehyskuntiin muuttaneet hakevat käyttämänsä palvelut laajemmalla alueelta, eivätkä näin olleet riippuvaisia niiden paikallisesta sijainnista ja saatavuudesta. Tällainen käyttäytyminen sopii hyvin kuluttajan valintateoriaan, jonka mukaan jokainen kuluttaja harkitsee ainoastaan käsillä olevien valintojen välillä ja päätyy yhteen vaihtoehtoon "rationaalisesti sen perusteita punniten". Pääkaupunkiseutu näyttääkin edustavan muuttovirtojen rakenteiden suhteen Floridan (2002) kuvaamia "luovia kaupunkeja" tai

² Roosin mukaan keskeiset elämäntapoihin vaikuttavat tekijät ovat ehdottomasti se, mistä alunperin on kotoisin, mikä on vanhempien asema sekä oma ammatti ja elämänvaihe. Asumisella on aluksi marginaalinen merkitys, mutta elämän vakiintumisen myötä sen merkitys kasvaa ja sitä tulee ennen kaikkea elämäntavan tulkki, tiivistetty ilmaisi- ja. Vain määrätty elämäntavallinen orientaatio vanhemmilta saadun tai itse hankitun pikku pesämunan lisäksi vie perheen omakotitaloon. Tämän talon hankkimiseen kohdistunut uhraus on kuitenkin myös elämäntavan indikaattori. Asunto on elämäntapa silloin, kun sen hankkiminen muodostuu elämän päätarkoitukseksi (Roos 1985, 28).

Kuva 4. Tapahtumarikkaan elämän arvostus muuton suuntautumisen mukaan asuinkunnittain. (© Kuluttajatutkimuskeskus 2009, Väliniemi-Laurson, J.)

ympäristöjä, joihin lahjakkaat yksilöt hakeutuvat monimuotoisuutta, erilaisuutta ja tapahtumarikasta elämää etsiessään.

► *Siuntioon muuttanut nainen, 40 v.*

"Kun asu kantakaupungissa, niin tuli useammin lähettyä ulos joko baariin tai syömään. Tällaiset on jäänyt melkein voi sanoa et kokonaan pois. Täällä on se, et jos haluaa lähteä vaikka baariin, niin se on niin kaukana, että sinne pitäis mennä autolla. Mikä vaiuttaa täällä on hirvittävän huonot bussiyhteydet. Mun on taksilla mentävä ja taksilla tultava jos mä jonnekin haluan. Ja ne on jäänyt kokonaan pois."

Muuttajat viihtyivät kotitaloustyypistä riippumatta uudessa asuinpaikassaan sitä enemmän, mitä paremmin he katsoivat elämänarvonsa ja ihanteellisena pi-

tämänsä elämäntavan toteutuvan. Noin 80 prosenttia pääkaupunkiseudulla, noin 70 prosenttia pääkaupunkiseudulle ja lähes 90 prosenttia pääkaupunkiseudulta ympäristökuntiin muuttaneista katsoi ihanteellisena pitämänsä elämäntavan toteutuvan täysin tai melko hyvin uudessa asuinkunnassaan.

Asuntopolitiikalla ja kaupunkien yhteistyöllä voidaan ohjailla muuttovirtoja

Suomessa pääkaupunkiseudun ja ympäristökuntien muuttovirtoja voi jossain määrin verrata Lontoon keskustan ja esikaupunkialueiden muuttovirtoihin. Pääkaupunkiseudun negatiivinen nettomuutto on korvautunut osittain maahanmuutolla. Lontoossa ja eräissä muissa suurissa eurooppalaisissa kaupungeissa tämä kehitys on kiihdyttänyt alkuperäisväestön muuttoa esikaupunkialueille ja kaupunkiseutujen ympäristökuntiin. Lontoon, kuten muidenkin eurooppalaisten suurkaupunkien muuttovirroista aiheutuvat ongelmat ovat luonteeltaan enemmän sosioekonomisia. Toisaalta esimerkiksi Kööpenhaminassa ja Tukholmassa muuttovirrat ovat osittain kääntyneet takaisin kaupunkeihin. Pääkaupunkiseudullakin muuttovirrat näyttävät kehittyvän samansuuntaisesti, mikäli vuonna 2008 alkanut kehyskuntien vetovoiman hiipuminen jatkuu.

Suomessa muuttovirroista aiheutuneet ongelmat ovat Euroopan suuriin kaupunkeihin verrattuna huomattavasti pienempiä ja ne ovat luonteeltaan pikemminkin asuntopoliittisia, taloudellisia ja ekologisia kuin sosiaalisia. Suomen suurten kaupunkien vanha asuntokanta ei vastaa nykyaikaisen perheasumisen vaatimuksia. Esimerkiksi Kööpenhaminassa, Amsterdamissa ja Brysselissä vanhaa asuntokantaa on uudistettu yhdistelemällä pieniä asuntoja perheasumiseen sopiviksi.

Yousfin (2005) mukaan muuttotyytyväisyyteen vaikuttavat merkitsevästi elinympäristön laatu, harrastusmahdollisuudet, palveluiden saatavuus ja sosiaalisten verkostojen toimivuus uudella asuinalueella. Pitkien muuttoketjujen perheiden osalta näkyy väsymistä uusien sosiaalisten verkostojen luomiseen, mutta niissä perheissä myös tiedetään ja korostetaan ystävyys-suhteiden merkitystä viihtyvyyteen. Tässä tutkimuksessa etenkin kehyskuntiin muuttaneet lapsiperheet viihtyivät sitä paremmin mitä enemmän he arvostivat omaa rauhaa tai perhelämää ja mitä vähemmän tapahtumarikas elämä merkitsi heille.

Asumisen kalleuden lisäksi palvelujen oikeudenmukainen jako ei ole toteutunut asukkaiden toivomalla tavalla. Vaikka palveluiden monipuolisella saatavuudella ei välttämättä olekaan suurta merkitystä uuden asuinkunnan valintaan, oli tiettyjen peruspalvelujen saatavuus etenkin lapsiperheille ratkaisevaa lähtömuuttopäätöstä tehtäessä. Pääkaupunkiseudun sisäisessä muutossa joka

kymmenes oli muuttanut osaksi huonon alueellisen palvelutarjonnan vuoksi. Muuttajat arvioivat etenkin kaupunkiseuduilla alueellista palvelurakennetta ylikunnallisesti ja sijoittuvat sinne, missä hyvinvointiin liittyvät tarpeet tulevat parhaiten tyydytetyksi kulloisenkin elämäntilanteen mukaan. Toisaalta kehyskuntien pienten kaupunkien palvelutarjonta, jossa kaikki on lähellä, toimii myös vetovoimatekijänä lapsiperheiden uuden asuinalueen valinnassa.

Hämeenlinnan, Lahden ja Lohjan moottoritiet, päärata ja Kerava-Lahti -oikorata ovat mahdollistaneet yhä kasvavat työmatkat ja pendelöintivirrat. Vaikka pääkaupunkiseudulta kehyskuntiin suuntautuva muuttoliike pienentynee tulevaisuudessa, tulee pendelöinti pääkaupunkiseudulle lisääntymään muualta maasta kehyskuntiin suuntautuvan muuttoliikkeen ja alueen suurien työpaikkaomavaraisuuserojen seurauksena.

► *Siuntioon muuttanut nainen, 40 v.*

"Mä lähtisin siitä, että vaikka raideliikenne on kalliimpaa, sitä pitäisi saada kehitettyä. Justiin Etelä-Espoon metroa ja sitten tuota Marjarataa Vantaalle ja lentokentälle pitäisi ehdottomasti Helsingin kokoisessa kaupungissa päästä junalla. Mä en todellakaan kannata tätä Vanhasen mallia, että pannaan pikku kylä sinne tänne, ja kaikki ajaa autolla ja perheissä on ainakin kaksi autoa. Se on se julkinen ja raideliikenne ja tuommoinen mitä pitäisi kehittää."

Etenkin kehyskuntiin muuttaneet etsivät ja vertailivat vaihtoehtoja muuttaneille asumistarpeilleen myös pääkaupunkiseudun sisältä, joten kehyskuntien vetovoima tai muut ominaisuudet eivät selitä yksinään kehysalueille muuttaneiden valintaa. Kehyskuntiin muuttaminen ei olekaan muuttajille itsestään selvyys tai vaihtoehtoton valinta. Noin viidennes pääkaupunkiseudulta kehyskuntiin muuttaneista uskookin asuvansa pääkaupunkiseudulla jälleen viiden vuoden kuluttua.

Pääkaupunkiseudulla tai -seudulle muuttaneista yli puolet arvioi asuvansa omakoti- tai rivitalossa viiden vuoden kuluttua. Myös kehyskuntien rivitaloihin muuttaneista suuri osa aikoi muuttaa omakotitaloon viiden vuoden sisällä. Pääkaupunkiseudulla tai -seudulle muuttaneista joka viides arvioi asuvansa nykyisessä asuinkunnassaan viiden vuoden kuluttua ja joka toinen muualla pääkaupunkiseudulla.

Suuri osa Suomen kaupunkilaisista on vielä ensi polven kaupunkilaisia. Kaupunkilaisten asukkaiden tunnesiteet ovat vielä näin ollen heikkoja ja kaupunkien väestö vaihtuu vielä vilkkaasti, mikä osaltaan viivyyttää traditioiden syntyä. Suomeen levisi 1960-luvulla amerikkalainen elämäntavan synnyttämä esikaupunkimaisen asumismuodon ihannoiti, joka sekin on kompromissi kaupunki- ja maaseutuasumiselle. Asumiseen liittyvät arvot ovat kuitenkin muuttumassa. Kaupunkilaismuuttajan näkökulmasta näyttää sille, että yksittäinen muuttaja

tarkastelee suunnittelemansa uuden asuin ympäristön hyötyjä ja haittoja omasta näkökulmastaan ja päätyy yhä useammin ja pysyvämmiin kaupunkilaiseksi. Asumisesta onkin muodostumassa tärkein muuttovirtoja ohjaileva tekijä. Pääkaupunkiseudun kaupunkien tai kehyskuntien veroprosentilla, eläkkeelle siirtymisellä tai ekologisella elämäntavalla ei ole juurikaan vaikutusta muuton suuntautumiseen tai asuinkunnan valintaan.

Muuttovirtojen ohjaileminen edellyttäisi kunnilta valmiuksia sujuvaan asuntotuotantoon ja kaavoitukseen. Pääkaupunkiseudulla omakotitaloasumisen lisäksi kohtuuhintaisen pienkerrostalo- ja rivitalotuotannon lisääminen ja ns. matalarakentamisen suosiminen vähentäisi lapsiperheiden muuttoja kehyskuntiin. Uusien asuntojen tulisi olla myös helpommin muunneltavissa asukkaiden muuttuvien tarpeiden mukaan.

Kun asumisen ja asuin ympäristön merkitys korostuu kaupunkilaisten elämässä ja tavoitteissa, tulisi myös julkishallinnon ottaa käyttöönsä keinoja, jotka lisäävät kohtuuhintaisempaa ja monipuolisempaa asuntotarjontaa etenkin pääkaupunkiseudulla. Yksittäiset kunnat ovat tähän asti kilpailleet veronmaksajista, mikä edistää asuntomarkkinoiden hallitsemattomuutta, ohjaamatonta yhdyskuntarakenteen kehittymistä sekä pendelöinnin kasvua. Yhteiskunnan, ympäristön, asukkaiden ja muuttajien hyvinvoinnin kannalta on välttämätöntä, että kaupungeilla on sekä yhteinen tontti- ja asuntopolitiikka että mahdollisimman joustava palvelutuotanto. Pääkaupunkiseudun kasvu on myös ohjattava raideliikenteen varten. Panostaminen erityisesti kohtuuhintaiseen asuntotarjontaan sekä joukkoliikennetkaisuihin, viihtyisään ympäristöön ja palveluihin muuttaa myös yhdyskuntarakennetta ekologisempaan suuntaan. Tärkein tekijä pääkaupunkiseudun järkevän yhdyskuntarakenteen ja asuntopolitiikan sekä niiden myötä asukkaiden viihtyvyyden ja muuttoalttiuden kannalta on pääkaupunkiseudun kuntaliittohankkeen ratkeaminen myönteisesti useimpien asukkaiden toivomalla tavalla.

► *Espooseen muuttanut nainen, 53 v.*

"Minusta tämä koko pääkaupunkiseutu joutaisi liittää yhteen sillä viisiin, että tässä olis yksi tämmöinen pääkaupunkiseutu eikä näitä pieniä niin kuin toikin Kauniainen, tommonen pikkunen pläntti tuolla keskellä. Ehkä vois olla niin, että tää koko alue olis hallinnollisesti yhtä aluetta. Ja sitten kehitettäis yhdessä tätä koko pääkaupunkiseutua, koska täällä tätä tunkua on. Jos ajatellaan, että tänne muuttaa noin 200 000 uutta ihmistä seuraavan kymmenen vuoden aikana, niin kyllähän tämä on tämmöinen kasvukehityskeskus, jossa ei ehkä näillä nykyisillä rakenteilla ja nykyisellä toiminnalla pärjätä. Jotakin täytyis tehdä, että palvelut säilyis ja voitais kehittää niin kuin koko tätä pääkaupunkiseutua. Että nyt ei sitten joku alue kehity tai toinen alue jää sitten varjoon."

Kirjallisuus

- Axelsson, C. (1984): Familj och social förankring. Teoksessa R. Eriksson och R. Åberg (toim.), *Välfärd i förändring*. Prisma Förlag.
- Davies, Howard (1982): Fiscal Migration and the London Boroughs. *Urban Studies* 19, 143–154.
- Eriksson, O. (1989): Bortom storstadsidéerna. En regional framtid för Sverige och Norden på 2010-talet. Carlsson Bokförlag.
- Erikson, R. (1977): "Social förankring - en välfärdsdimension ". Plan 2–3. Stockholm.
- Evans, A. W. (1973): *The Economics of Residential Location*. Macmillan. London.
- Florida, R. (2002): The rise of the creative class. *The Washington Monthly Online*, May 2002. <http://www.washingtonmonthly.com/features/2001/0205.florida.html>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997): *Tutki ja kirjoita*. Kirjayhtymä Oy. Helsinki.
- Johansson, M. & Persson, L.-O. (1991): *Regioner för generationer*. Allmänna förlaget.
- Kytö, H. & Aatola, Leena (2006): Muuttuva maallemuuttaja. Maallemuuttajan elämäntavat ja maallemuuton mukanaan tuomat muutokset. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 3:2006.
- Kytö, Hannu & Väliniemi, Jenni (2009): Pääkaupunkiseudun muuttovirrat muutoksessa. Kuluttajatutkimuskeskus 3/2009.
- Laakso, S. (1996): Muuttoliike Helsingin seudulla. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1995:8.
- Roos, J. P. (1985): Elämäntapaa etsimässä (toim.) Rahkonen K. Tutkijaliiton julkaisusarja 34. Helsinki.
- Tuorila, Helena (2009): "Löydettiin sopiva asunto": pääkaupunkiseudun muuttajien kokemukset uudesta asuinympäristöstä. Kuluttajatutkimuskeskus 4/2009.
- Turunen, S. & Zetterman M. (2009): Neljä tuhatta näkemystä hyvinvointiin – Tutkimus pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvoinnista. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. työpapereita 2009:1. Helsinki.
- Virtanen, Vesa (2003): Valta- ja vastavirtaan. Selvitys maassamuuttajien elinoloista, uuteen kiinnittymisestä ja arvotaustasta Suomessa. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 14/2003. Helsinki.
- Wolpert, J. (1965): Behavioral aspects of the decision to migrate. *Papers of the Regional Science Association*, 15.
- Yousfi, S. (2005): Kahdenuranperheet työmarkkinoilla ja aluedynamiikassa. Väitöskirja. Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuustutkimuksia. A 27. Turku.

Maahanmuuttajien muuton suunnat Suomessa

Heli Sjöblom-Immala

Väestön muuttoliike 2000-luvulla

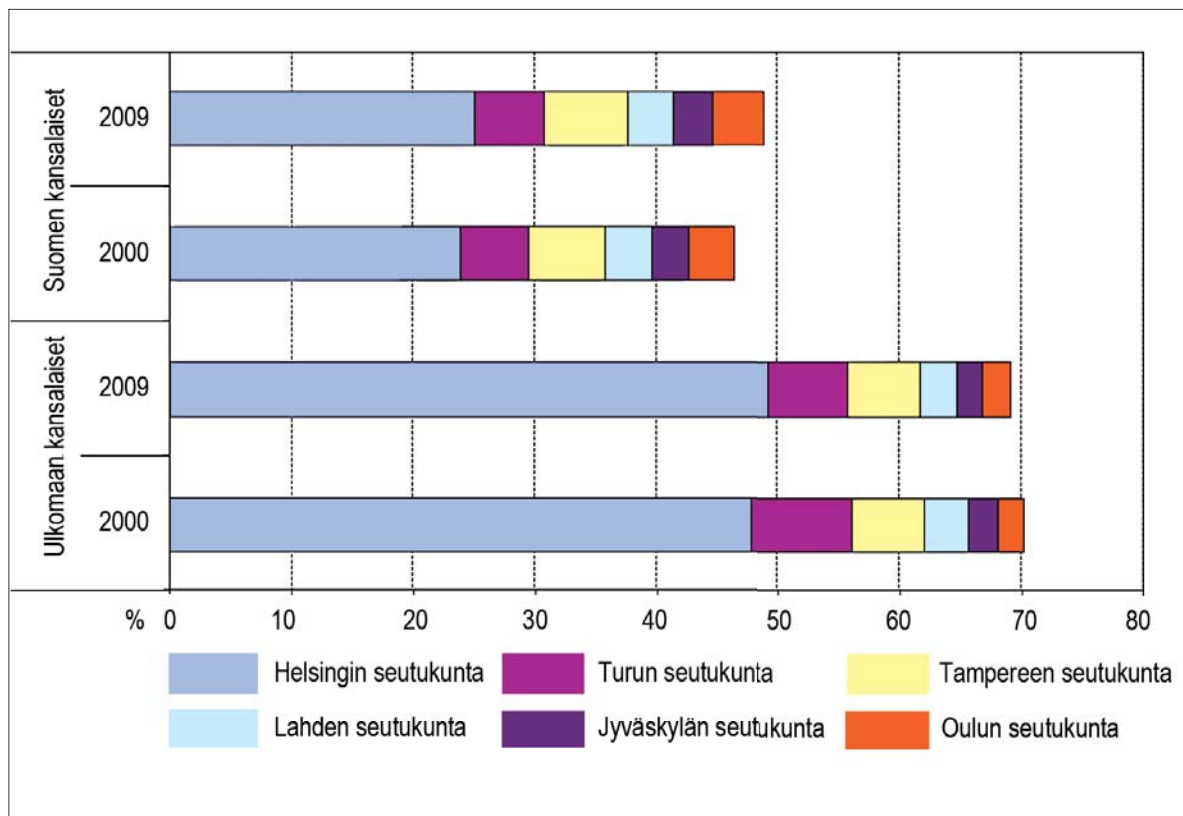
Muuttoliike on aina ollut sidoksissa elinkeino- ja talousrakenteessa tapahtuviin suuriin muutoksiin. Ensin maatalouden ja myöhemmin myös teollisuuden menettäessä merkitystään väestön työllistäjänä, ei maaseudulla ja vanhoilla teollisuuspaikkakunnilla ole enää ollut riittävästi työpaikkoja tarjolla. Uudet työpaikat ja kasvaneet toimialat ovat keskittyneet kasvukeskusten läheisyyteen, ja aluepolitiikan merkityksen väheneminen on osaltaan vauhdittanut tätä kehitystä. Muuttajat hakeutuvat yhä pienemmälle maantieteelliselle alueelle. Pääosa muuttovirroista suuntautuu suurille kaupunkiseuduille ja niiden välittömän vaikutusalueen läheisyyteen.

Muuttoliike vaikuttaa nykyisin eniten alueiden väkilukuun, koska väestön luonnollinen kasvu heikkenee jatkuvasti ikääntyvän väestön ja pienenevien synnyttävien ikäluokkien takia. 2000-luvulle on ollut tyypillistä nuorten, opiskelijoiden ja ulkomaalaistaustaisen väestön hallitseva osuus muuttovirroissa sekä lähimuuttojen jatkuva kasvu (Aro 2007, 374.)

Ajanjaksolla 2000–2009 lähes kaikki Suomen suuremmat kaupungit ja niiden kehyskunnat saivat muuttovoittoa. Seutukunnista eniten muuttovoittoa saivat Helsingin, Tampereen, Oulun, Jyväskylän ja Turun seudut. Vuoden 2009 väkilukuun suhteutettuna suurin voittaja oli Tampereen seutu. Suurimmat määrälliset muuttotappiot koettiin puolestaan Kajaanin ja Kemi-Tornion seuduilla ja suhteellisesti suurimmat Itä-Lapin, Kehys-Kainuun ja Siikalatvan seuduilla. Suurimmista kaupungeista Tampere ja Oulu saivat 2000-luvulla muuttovoittoa

työllisestä työvoimasta, samoin pääkaupunkiseutu. Vaikka Turku ja Jyväskylä saivat merkittävää määrällistä muuttovoittoa, on niiden kilpailukyky muuttajien rakenteen suhteen heikko. Suurimpien kaupunkien kehyskunnat keräävät sekä määrällisen että laadullisen muuttoliikkeen hedelmät. (Aro 2009).

Suomen väestö on 2000-luvun kuluessa keskittynyt yhä enemmän pääkaupunkiseudulle, mutta ulkomaan kansalaiset keskittyvät sinne vieläkin voimakkaammin. He myös muuttavat herkemmin kuin kantaväestö. Ulkomaalaisista 70 prosenttia on keskittynyt kuuden suurimman seutukunnan alueelle, kun Suomen kansalaisilla vastaava osuus on vajaa puolet. Turku on pääkaupunkiseudun ohella merkittävä ulkomaalaisten keskittymä, ja ulkomaan kansalaisista suurempi osa kuin Suomen kansalaisista asuu Turun seutukunnassa. Sen sijaan pohjoisempana Jyväskylän ja etenkin Oulun seuduilla tilanne on päinvastainen (Kuva 1).

Kuva 1. Suomen ja ulkomaan kansalaisten sijoittuminen suurimpiin seutukuntiin vuosina 2000 ja 2009 (Lähde: Tilastokeskus).

Vuosina 1998–2000 muuttaneiden ulkomaalaisten Suomeen sijoittuminen

Muutot kunnittain, seutukunnittain ja maakunnittain

Tässä artikkelissa selvitetään maahanmuuttajien Suomen sisäisen muuton suuntautumista, johon osaltaan vaikuttaa myös Suomeen muuton motiivit, joista tärkeimpiä ovat perhe, työ ja opiskelu. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat sellaiset maahanmuuttajat, jotka muuttivat Suomeen vuosina 1998–2000 ja asuivat täällä edelleen vuonna 2009. Suomeen muuttaessaan he olivat ulkomaan kansalaisia ja täyttivät muuttovuotenaan vähintään 15 vuotta. Väestörekisterikeskuksen aineistossa tällaisia henkilöitä on 14 323. *Jatkossa heitä kutsutaan kohderyhmäksi.*

Kohderyhmän henkilöistä saatiin tietää mm. ensimmäinen asuinkunta Suomessa, kotikunta vuonna 2009 ja maahanmuuttopäivän kansalaisuus. *Asuinkuntatietojen avulla voidaan seurata samojen henkilöiden muuton suuntautumista 2000-luvun vaihteesta vuoteen 2009 asti.* Mihin nämä maahanmuuttajat ovat sijoittuneet kymmenen Suomessa asutun vuoden jälkeen? Osa heistä on tarkastelujakson aikana asunut usean eri kunnan alueella, välillä ulkomaillakin, mutta tässä selvityksessä huomioidaan vain ensimmäinen ja viimeinen asuinkunta. Kohderyhmästä valitulle otokselle lähetettiin myös kysely, mutta tässä artikkelissa tarkastellaan pääasiassa koko kohderyhmän muuton suuntautumista.

Kuntien määrä on vähentynyt 2000-luvun aikana, joten vertailtavuuden vuoksi myös ensimmäiset asuinkunnat on luokiteltu vuoden 2009 kuntajaon mukaan.

Kohderyhmän muuttajista puolet asui Uudellamaalla vuonna 2009. Varsinais-Suomessa asui 10 prosenttia ja Pirkanmaalla 7,5 prosenttia. Muissa maakunnissa asui yhteensä kolmasosa kaikista. Vähiten asui Kainuussa sekä Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla, joissa kussakin asui alle yksi prosentti. Muiden maakuntien osuudet vaihtelivat yhden ja neljän prosentin välillä.

Taulukosta 1 voidaan nähdä, kuinka paljon kohderyhmään kuuluvia maahanmuuttajia on asunut maakuntakeskuksissa ja muissa suurimmissa kaupungeissa heti Suomeen muuton jälkeen sekä vuonna 2009. Muuttovoittoa tarkastelujakson aikana ovat saaneet lähinnä vain eteläisimmän Suomen suuret kaupungit. Maahanmuuttajat ovat ajanjakson kuluessa keskittyneet entistä harvempien kuntien alueille. Vuonna 2009 yhteensä puolet kaikista kohderyhmän muuttajista asui Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Turussa. Vielä vuosituhanen vaihteessa heitä asui samoissa kaupungeissa 25 prosenttia vähemmän.

Kohderyhmään kuuluvien maahanmuuttajien määrä on kasvanut erityisesti Espoossa (66 %) ja Vantaalla (58 %). Muista kunnista voidaan mainita Kirkkonummi, jossa kasvua on ollut jopa 91 prosenttia. Myös Kotkassa lisäystä on ollut

11 prosenttia. Suurin osa maakuntakeskuksista on kuitenkin menettänyt kohderyhmän muuttajia 2000-luvun aikana. Menettäjiä ovat erityisesti Keski-Suomea pohjoisemmat sekä monet länsirannikon kaupungit. Eniten muuttajien määrä on vähentynyt Kajaanissa, Rovaniemellä, Kokkolassa ja Vaasassa. Suurta vähennystä on tapahtunut myös monessa pienessä kunnassa, jossa sijaitsee vastaanottokeskus. Esimerkiksi Kontiolahdella maahanmuuttajien määrä on laskenut tarkastelujakson aikana 89:stä 14:ään. Vuolijoen kunnan liityttyä Kajaaniin, näkyvät Vuolijoella sijaitsevasta vastaanottokeskuksesta lähteneet muuttajat nykyisin Kajaanin muuttotappioluvuissa.

Kohderyhmän muuttajien suuntautuminen Uudellemaalle on selkeä ilmiö, mutta Uudenmaan vetovoima näkyy myös siinä, että yli 90 prosenttia niistä kohderyhmän muuttajista, joiden ensimmäisenä asuinkuntana oli Helsinki, Espoo tai Vantaa, asui Uudellamaalla myös vuonna 2009. Yhtä suuri osa Maarianhaminaan muuttaneista on pysynyt Ahvenanmaalla. Muiden maakuntien keskuksiin muuttaneet ovat suuremmassa määrin lähteneet pois ensimmäisestä maakunnastaan, useimmiten Uudellemaalle. Mitä pohjoisempana maakuntakeskus sijaitsee, sitä suurempi osa on muuttanut pois maakunnasta. Rovaniemellä ja Kajaanissa asuneista suurempi osa asui Uudellamaalla kuin Lapissa tai Kainuussa. Kajaanilaisista jopa 65 prosenttia asui Uudellamaalla. Myös Kokkolaan, Mikkeliin, Kuopioon ja Vaasaan muuttaneista yli puolet asui vuonna 2009 jossain muualla kuin ensimmäisessä maakunnassaan. (Taulukko 1).

Maahanmuuttajien on todettu olevan harvoin tyytyväisiä ensimmäiseen asuinpaikkaansa. Heidän mielestään kunta on liian pieni eikä tarjoa heille tarpeeksi mahdollisuuksia. Kaupungit tarjoavat enemmän työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksia, mutta niissä maahanmuuttajat voivat myös muodostaa omia yhteisöjään, joiden toiminta on helpompaa suuremmilla alueilla. (Heikkilä ja Järvinen 2002, 109.) Liebkinderin (1994, 33) mukaan oman etnisen yhteisön tuella on suuri merkitys maahanmuuttajan henkisen hyvinvoinnin ja oman identiteetin kannalta. Sellaiset maahanmuuttajat, joilta puuttuu oman yhteisön tuki, ovat erityisen riskialttiita mielenterveysongelmille.

Kokon (2002, 51–60) Turussa tekemän haastattelututkimuksen mukaan suurin osa maahanmuuttajien Turkuun muuton motiiveista liittyi haluun muuttaa isompaan kaupunkiin, jossa on pienempiä paikkakuntia monipuolisemmat palvelut, esimerkiksi enemmän maahanmuuttajien omia liikkeitä. Maahanmuuttajat ajattelivat myös ilmapiirin olevan avoimempi ja suvaitsevampi kuin pienillä paikkakunnilla. Suurissa kaupungeissa asuu entuudestaan suuri määrä maahanmuuttajia, jolloin siellä on mahdollisuus kontaktiin oman etnisen ryhmän jäsenien kanssa. Oman kielen, kulttuurin, uskonnon ja perinteiden säilyttäminen on helpompaa suuressa kaupungissa, jossa mm. monet maahanmuuttajayhdistykset järjestävät omalle kulttuurille ominaista toimintaa. Turun vetotekijöitä ovat

Taulukko 1. Kohderyhmän maahanmuuttajien määrä ja osuus suurimmissa kaupungeissa 1998–2000 ja vuonna 2009 sekä 1998–2000 Suomeen muuttaneiden kotimaakunta vuonna 2009.

Kunta (kuntajako 2009)	Asuinkunta 1998–2000		Kotikunta 2009		Muutos 1998–2000– 2009 (%)	1998–2000 muuttaneiden maakunta vuonna 2009 (%)		
	HIöä	%	HIöä	%		Sama	Uusimaa	Muu
Helsinki	3 331	23,3	3 706	25,9	11,3	94,6	94,6	5,4
Espoo	883	6,2	1 466	10,2	66,0	95,5	95,5	4,5
Vantaa	750	5,2	1 187	8,3	58,3	93,7	93,7	6,3
Turku	878	6,1	943	6,6	7,4	78,7	15,4	5,9
Tampere	893	6,2	822	5,7	-8,0	76,1	17,8	6,1
Lahti	458	3,2	421	2,9	-8,1	75,5	17,7	6,8
Jyväskylä	438	3,1	339	2,4	-22,6	65,5	18,9	15,6
Oulu	417	2,9	284	2,0	-31,9	60,2	24,7	15,1
Lappeenranta	370	2,6	275	1,9	-25,7	61,1	30,0	8,9
Kouvola	226	1,6	200	1,4	-11,5	71,7	15,9	12,4
Joensuu	219	1,5	180	1,3	-17,8	68,0	17,4	14,6
Kuopio	244	1,7	173	1,2	-29,1	48,8	36,1	15,1
Vaasa	272	1,9	153	1,1	-43,8	46,0	35,3	18,7
Pori	190	1,3	132	0,9	-30,5	61,1	18,4	20,5
Porvoo	123	0,9	114	0,8	-7,3	66,7	28,5	4,8
Mikkeli	184	1,3	95	0,7	-48,4	41,3	35,3	23,4
Hämeenlinna	125	0,9	89	0,6	-28,8	55,2	19,2	25,6
Maarianhamina	76	0,5	79	0,6	3,9	93,4	3,9	2,7
Rovaniemi	138	1,0	56	0,4	-59,4	30,4	37,0	32,6
Kajaani	121	0,8	48	0,3	-60,3	28,1	65,3	6,6
Kokkola	85	0,6	47	0,3	-44,7	40,0	29,4	30,6
Seinäjoki	41	0,3	45	0,3	9,8	53,7	22,0	24,3
Yhteensä	10 462	77,7	10 854	80,5	3,6	–	–	–
Muut kunnat	3 861	22,3	3 469	19,5	-12,6	–	–	–
Kaikki yhteensä	14 323	100,0	14 323	100,0	0,0	–	–	–

myös kaupungin hyvät liikenneyhteydet, koska kaupungista on helppo matkustaa mm. Ruotsiin, jossa monilla maahanmuuttajilla on sukulaisia ja ystäviä.

Kohderyhmän maahanmuuttajien keskittymistä voidaan tarkastella myös vuonna 2000 laaditun (Keränen ym. 2000) ja vuonna 2006 päivitetyn (Malinen ym. 2006) kuntatyypittelyn mukaan. Siinä Suomen kunnat on jaoteltu kaupunkeihin, kaupungin läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun

maaseutuun. Vuoden 2009 kuntajaon mukaan tarkasteltuna kaupungeissa asui yhteensä 85 prosenttia kaikista kohderyhmän muuttajista. Valtaosa näistä kaupungeista oli keskuskaupunkeja. Kaupungin läheisellä maaseudulla asui 7 prosenttia ja ydin- ja syrjään asutulla maaseudulla asui yhteensä 8 prosenttia muuttajista. Toisaalta kaupunkien läheinen maaseutu oli 2000-luvun aikana vastaanottanut kohderyhmän muuttajia myös kaupungeista, joten kaiken kaikkiaan maahanmuuttajien muuton suuntaus alkaa pitkän maassaolon myötä muistuttaa kantaväestön muuton suuntautumista.

Erityisen voimakkaasta keskittymisestä kertoo se, että kohderyhmän maahanmuuttajien suuresta määrästä (14 323) huolimatta tarkastelutasona kuntataso on hankala, sillä pienissä kunnissa kohderyhmän maahanmuuttajia ei yksinkertaisesti asu tarpeeksi paljon luotettavien vertailujen tekemiseen. Myös 2000-luvulla tapahtuneet lukuisat kuntaliitokset vaikeuttavat kunnittaisia muuttajamäärien vertailuja kahden ajanjakson välillä. Maahanmuuttajien määrän muutosta onkin yksinkertaisinta tarkastella Suomen viiden suurimman kaupungin osalta.

Vuosina 1998–2000 suurimmissa kaupungeissa asuneista kohderyhmän maahanmuuttajista keskimäärin yhdeksän kymmenestä asui myös vuonna 2009 jossain näistä suurimmista kaupungeista (Taulukko 2). Pääkaupunkiseudun

Taulukko 2. Suurimmissa kaupungeissa vuosina 1998–2000 asuneiden kohderyhmän maahanmuuttajien osuus samoissa kaupungeissa vuonna 2009 asuvista kohderyhmän muuttajista (%).

Asuinkunta 1998-2000 (kohderyhmän maahanmuuttajat)	Asuinkunta 2009					
	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Yhteensä, %
Helsinki (3331)	73,4	10,2	7,1	0,6	0,6	91,9
Espoo (883)	11,8	71,7	5,8	0,2	0,7	90,2
Vantaa (750)	16,7	8,0	64,9	0,5	0,8	90,9
Turku (878)	8,3	3,2	2,4	70,7	1,1	85,7
Tampere (893)	9,9	4,0	2,8	1,3	70,0	88,0

sisällä Espoo on vetovoimainen kaupunki. Espoossa vuonna 2009 asuneista kohderyhmän maahanmuuttajista 10 prosenttia oli tarkastelujakson alussa asunut Helsingissä, eli he olivat 2000-luvun aikana siirtyneet Helsingistä Espooseen. Vastaavasti Helsingissä asui samana vuonna 12 prosenttia Espoosta muuttaneita. Helsingin muuttajamäärän ollessa paljon Espoota suurempi, tarkoittaa tämä sitä, että maahanmuuttajia on tarkastelujakson aikana siirtynyt määrällisesti paljon enemmän Helsingistä Espooseen kuin päinvastoin.

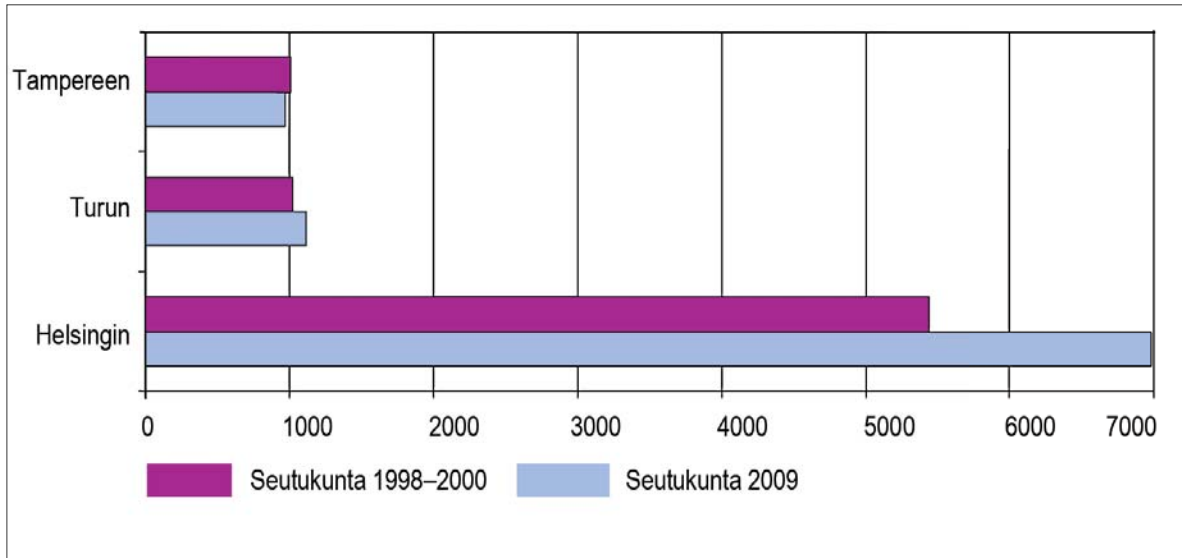
Osoituksena Espoon vetovoimasta on myös se, että Espoossa vuonna 2009 asuvista kohderyhmän muuttajista jopa 23 prosenttia on 2000-luvun aikana siirtynyt Espooseen Helsingistä, mutta vain kolme prosenttia Helsingissä asuvista on samana aikana siirtynyt Helsinkiin Espoosta. Kyselyyn vastanneet muuttajat kuvailevatkin Espoota luonnonläheisenä, merellisenä ja rauhallisena alueena, jonka sijainti Helsinkiin ja työpaikkoihin nähden on hyvä.

Kirkkonummi on hyvä esimerkki keskuskaupungin liepeillä sijaitsevasta kunnasta, joka houkuttelee keskuksen asukkaita luonnonläheisenä ja rauhallisena asuinalueena. Kohderyhmän maahanmuuttajien kokonaismäärä Kirkkonummella ei ole kovin suuri, mutta sen 2000-luvun aikana saama suhteellinen muuttovoitto on huomattava. Kunnassa asui vuonna 2009 lähes puolet enemmän kohderyhmän muuttajia kuin mitä siellä oli 2000-luvun vaihteessa asunut. Kyselyaineistosta ilmeni, että kymmenen vuoden Suomessa olon jälkeen monen maahanmuuttajan taloudelliset mahdollisuudet ovat siinä määrin hyvät, että heillä on mahdollisuus omien asumismieltymistensä toteuttamiseen. Tämä näkyy mm. omistusasumisen suhteellisen suurena osuutena ja asuinpaikan valinnalla luonnonläheisiltä ja pientalovaltaisilta alueilta. Keskuksien liepeille tosin työntää myös se tosiasia, että asumisen hinta keskuksissa on korkea.

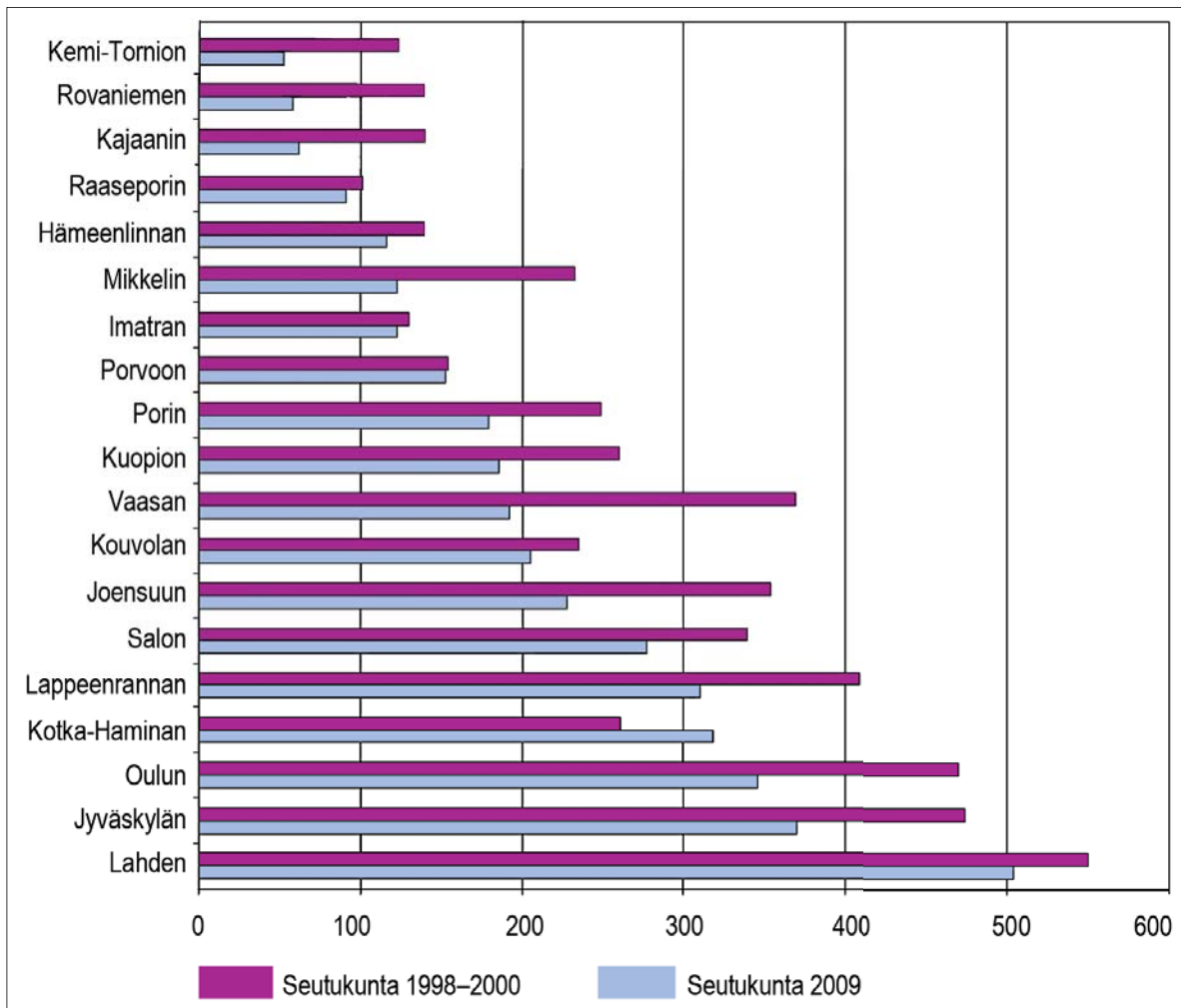
Maahanmuuttajien työllisyyden kehittämisessä yhdelläkin vuodella on merkitystä, kun talouskehitys on suotuista. Heikkilän ja Pikkaraisen (2008, 55) tutkimuksen mukaan vuonna 2002 ulkomailta Suomeen muuttaneiden kymmenen suurimman maahanmuuttajaryhmän työllistymisprosentit olivat jo vuoden maassaolon jälkeen nousseet. Myös Härmäläisen ym. (2005) Työministeriölle tekemän selvityksen mukaan maahanmuuttajien työllisyyden todennäköisyys kasvaa voimakkaasti Suomessa asutun ajan kuluessa. Humanitaarisista syistä Suomeen tulevia maahanmuuttajia lukuun ottamatta maahanmuuttajat maksavat välittömiä veroja enemmän kuin mitä saavat suorita tulonsiirtoja jo kuudennen maassaolovuoden jälkeen.

Harva seutukunta on saanut kohderyhmän maahanmuuttajista muuttovoittoa 2000-luvulla. Pääkaupunkiseudun lisäksi muita muuttovoittoisia alueita ovat mm. Turun ja Kotka-Haminan seudut. Rannikkokaupunkeina Turkuun ja Helsinkiin saapuu runsaasti turvapaikanhakijoita. Myös Kotkassa sijaitsee vastaanotto-keskus, mutta sinne suuntautuu paljon muuttajia myös Venäjältä. Koko väestön tarkastelussa Oulun ja varsinkin Tampereen seutu pärjäsivät hyvin, mutta maahanmuuttajien kohdalla myös näiden seutujen nettomuutto oli tarkastelujakson aikana negatiivinen, Tampereella kuitenkin vain 3,5 prosenttia. Suurimmista seutukunnista erityisen muuttotappiollisia olivat Kemi-Tornion, Rovaniemen, Kajaanin, Vaasan ja Joensuun seutukunnat (Kuvat 2 ja 3).

Myös pieniin kuntiin ja maaseudulle on muuttanut kohderyhmän maahanmuuttajia, vaikka heidän kokonaismääränsä onkin marginaalinen. Kyselyssä ilmeni, että maaseutukuntiin muuttaneet tulevat usein puolisoiksi maataloille,

Kuva 2. Kohderyhmän maahanmuuttajien määrä Helsingin, Turun ja Tampereen seutukunnissa vuosina 1998–2000 ja vuonna 2009.

Kuva 3. Kohderyhmän maahanmuuttajien määrä vuosina 1998–2000 ja vuonna 2009 muissa seutukunnissa, joihin tarkastelujakson alussa muutti vähintään 100 henkilöä.

jolloin maatalouselinkeino ja maaseudun elämäntapa sitoo heidät kaupungin asukkaita tiiviimmin asuinalueelleen. Suomessa on myös maaseutukuntia, jotka ovat profiloituneet erityisesti maahanmuuttajien työllistäjinä mm. maa- ja puutarhataloudessa ja marjanpöiminnassa.

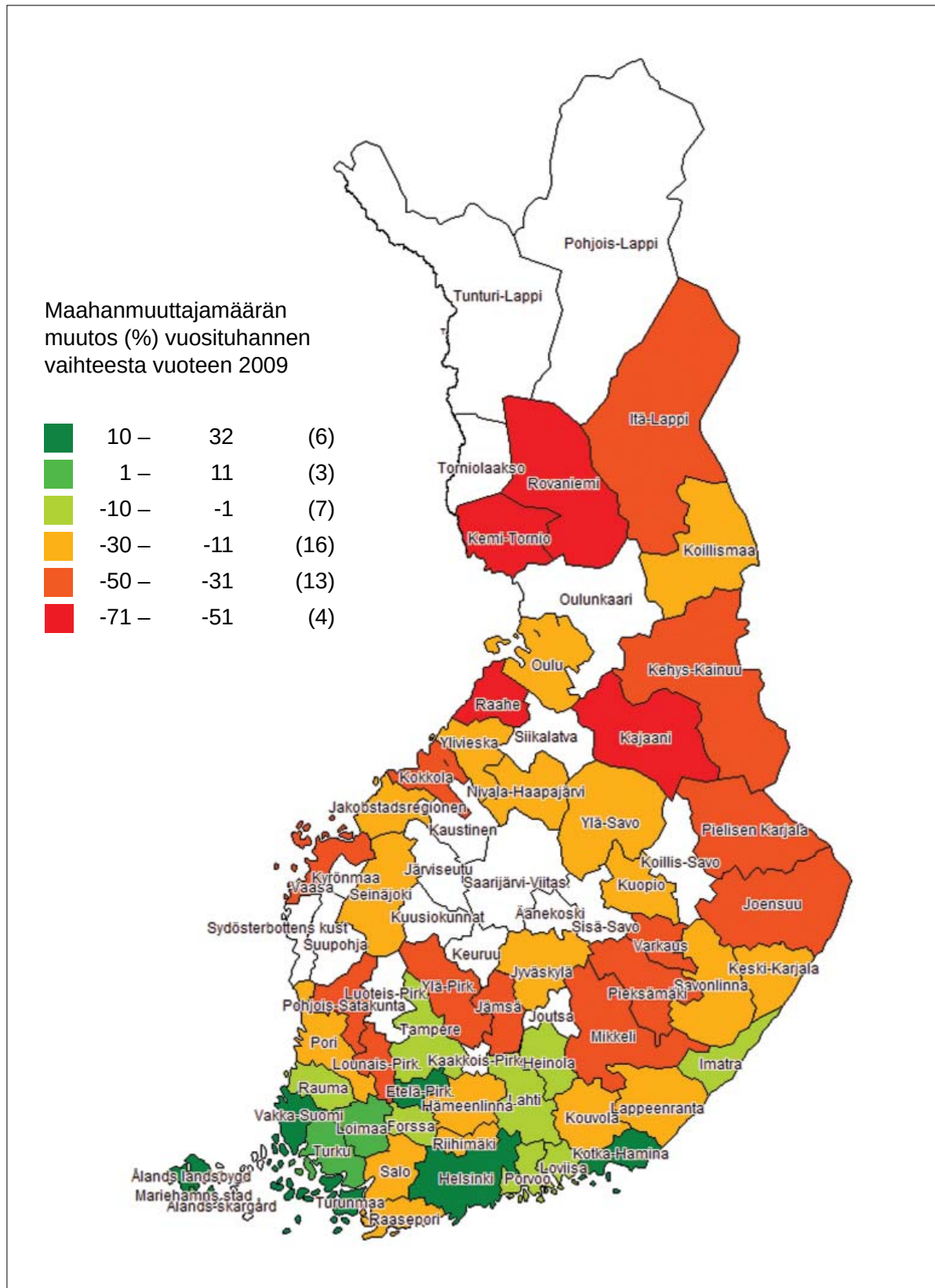
Seuraavassa kartassa (Kuva 4) esitetään kohderyhmän maahanmuuttajien määrän muutokset seutukunnissa vuosituhatteen vaihteesta vuoteen 2009 asti. Eniten muuttovoittoa saaneet seudut erottuvat tummanvihreinä ja suurimmat muuttotappioseudut puolestaan kirkkaan punaisina. Kaikki positiivisen muuton seutukunnat sijoittuvat Tampereen seudun eteläpuolelle ja erityisesti rannikkoseuduille. Monen pohjoisen seutukunnan muuttotappioihin on vaikuttanut olennaisesti niissä sijaitsevat vastaanottokeskukset, joista turvapaikanhakijat tai pakolaiset siirtyvät yleensä oleskeluluvan saatuaan muihin kuntiin. Valkoisena esitetyissä seutukunnissa on asunut kumpanakin ajankohtana korkeintaan 20 kohderyhmään kuuluvaa maahanmuuttajaa.

Eri maiden kansalaiset suuntautuvat eri alueille

2000-luvun vaihteessa Suomeen tulleet kohderyhmän muuttajat ovat sijoittuneet jossain määrin eri tavalla Suomen eri osiin riippuen siitä, minkä maan kansalaisia he ovat. Yhtenä merkittävänä tekijänä sijoittumiseen vaikuttaa luonnollisesti maantieteellinen sijainti, mikä pätee varsinkin naapurivaltioista tulevaan muuttoon. Siihen vaikuttaa vahvasti myös jo aiemmin esille tullut muiden maahanmuuttajien ja etenkin aikaisemmin tulneiden oman etnisen ryhmän jäsenten sijoittuminen.

Venäläistaustaiset muuttajat ovat lukumäärältään niin paljon muita suurempi väestöryhmä, että he ovat lähes kaikissa seutukunnissa suurin väestöryhmä kohderyhmän maahanmuuttajissa. Heidänkin osuutensa seutukuntien ulkomaa-laistaustaisista kuitenkin vaihtelee. Toisin kuin muut maahanmuuttajaryhmät, entisestä Neuvostoliitosta kotoisin olleet maahanmuuttajat eivät Kokon (2002, 55) tekemissä haastatteluissa maininneet kertaakaan muuttaneensa kunnasta toiseen halutessaan olla lähellä muita maanmiehiään. Tämä voi johtua siitä, että he ovat kulttuurillisesti lähimpänä suomalaisia kuin muut tutkimuksessa olleet maahanmuuttajaryhmät, ja tämän vuoksi he eivät tunne kaipaavansa niin voimakkaasti omaa etnistä ryhmäänsä.

Suurin venäläistaustaisten kohderyhmän maahanmuuttajien osuus vuonna 2009 oli itärajan läheisyydessä sijaitsevilla kunnilla ja seutukunnilla. Imatran seudulla heitä oli suhteellisesti eniten, 86 prosenttia muuttajista. Lappeenrannan ja Joensuun seuduilla venäläistaustaisten osuus oli 75–77 prosenttia ja Kouvolan seudulla 70 prosenttia. Imatran seutukunnassa määrä on vuosituhatteen vaihteesta vuoteen 2009 asti ollut yhtä korkea, mutta muissa edellä mainituissa seu-

Kuva 4. Kohderyhmän maahanmuuttajien määrän muutos (%) seutukunnissa vuosista 1998–2000 vuoteen 2009. Suluissa kuntien lukumäärä.

tukunnissa venäläistaustaisten osuus on tarkastelujakson aikana noussut selvästi. Lappeenrannassa kasvua on ollut lähes 20 prosenttiyksikköä ja Kotka-Haminan, Mikkelin ja Joensuun seuduilla 11 ja 16 prosenttiyksikön välillä. Kouvolan seutukunnassa kasvua oli 5 prosenttiyksikköä.

Helsingin, Turun ja Tampereen seuduilla, joihin maahanmuuttajat eniten suuntautuvat, on kohderyhmän maahanmuuttajien kansalaisuusjakauma muita seutukuntia tasaisempi, eikä venäläisten osuus ole yhtä hallitseva kuin useimmilla muilla seuduilla. Venäläisten osuus vaihteli näissä seutukunnissa 23–24 prosentin vaiheilla 2000-luvun lopulla. Helsingin seutukunnan kohderyhmän muuttajista saamasta muuttovoitosta venäläisten osuus on useita satoja henkilöitä. Toiseksi ja kolmanneksi suurimmat kansalaisuusryhmät Helsinginseudulla olivat virolaiset (9 %) ja kiinalaiset (4 %). Turussa seuraavaksi suurimmat kansalaisuusryhmät olivat iranilaiset (12 %) ja irakilaiset (8,5 %). Tampereella vastaavat ryhmät olivat virolaiset ja irakilaiset, joita molempia oli 6 prosenttia kaupungissa vuonna 2009 asuvista kohderyhmän muuttajista.

Pienin venäläistaustaisten osuus vuonna 2009 oli Ahvenanmaan maakunnassa ja Pohjanmaan rannikon seutukunnissa. Vaasan seutukunta on Ahvenanmaan ohella ainoa alue, jossa venäläistaustaiset eivät olleet suurin väestöryhmä kohderyhmän maahanmuuttajista. Ahvenanmaalla asui ainoastaan viisi kohderyhmään kuuluvaa venäläistaustaista, ja Vaasanseudulla iranilaistaustaiset olivat suurin ryhmä viidenneksen osuudellaan. Ahvenanmaalla kohderyhmän muuttajista 58 prosenttia oli ruotsalaistaustaisia. Seuraavaksi suurimmat ryhmät siellä olivat virolaiset ja britit. 2000-luvun aikana ruotsalaistaustaisten osuus Ahvenanmaalla on kuitenkin pienentynyt, vaikka maakunta muuten saikin muuttovoittoa.

Suurin muutos 2000-luvun vaihteesta vuoteen 2009 on tapahtunut Kajaanin seutukunnassa, jossa tarkastelujakson alussa suurin kansalaisuusryhmä olivat kroatialaiset, joita oli lähes puolet seutukunnan ulkomaalaistaustaisista. Heidän määränsä putosi huomattavasti, mikä johtuu pitkälti seutukunnassa sijaitsevasta vastaanottokeskuksesta, josta turvapaikanhakijat oleskeluluvan saatuaan siirtyvät muihin kuntiin. Kainuun maakunnassa kantaväestönkin työttömyys on korkea, joten vaikeasti työllistyvien maahanmuuttajien on siellä erityisen vaikeaa löytää paikkaa työmarkkinoilta. Vuonna 2009 Kajaaninseudun selvästi suurin kansalaisuusryhmä olivat venäläiset 71 prosentin osuudella.

Lopuksi

2000-luvun vaihteessa Suomeen muuttaneiden vähintään 15-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten henkilöiden Suomen sisäinen muuttoliike on 2000-luvun aikana suuntautunut voimakkaasti Etelä-Suomeen ja siellä erityisesti Helsinginseudulle. Helsingissä asuu kohderyhmän muuttajista neljäsosa, ja pääkaupunkiseudulla

asuu puolet kaikista. Kymmenessä suosituimmassa kaupungissa asuu yhteensä lähes 70 prosenttia. Suomen suurin maahanmuuttajaryhmä ovat venäläiset.

Kovinkaan suosittuja muuttokohteita eivät ole Pohjois- ja Itä-Suomi sekä Pohjanmaan rannikkoalueet. Maahanmuuttajia ovat menettäneet varsinkin ne pienet kunnat, joissa sijaitsee vastaanottokeskus. Suomessa on myös kuntia, joihin muuttaa hyvin vähän ulkomaalaisia. Kunnan koko ei kuitenkaan pelkästään takaa kunnan houkuttelevuutta maahanmuuttajien silmissä, vaan sijainti on vielä tärkeämpi.

Maahanmuuttajien Suomen sisäinen muuttoliike poikkeaa jossain määrin koko väestön muuttoliikkeessä. Myös koko väestön muutossa on tapahtunut ja tapahtuu keskittymistä, mutta koko väestön muutossa myös Tampere ja Oulu pääkaupunkiseudun ulkopuolella saavat muuttovoittoa. Sen sijaan tässä seuratus kohderyhmän maahanmuuttajien nettomuutto on ollut negatiivinen näidenkin kaupunkien osalta. Helsingin seutu on puolestaan maahanmuuttajien muuton suhteen vieläkin muuttovoittoisempi kuin koko väestön muutossa.

Maahanmuuttajien keskuksiin sijoittumista puoltaa paitsi työpaikkojen sijainti, myös heidän kantaväestöä rajallisemmat työmahdollisuutensa sekä oman etnisen ryhmän aiempi sijoittuminen. Suuriin kuntiin houkuttelevat etenkin työ- ja opiskelumahdollisuudet, mutta suurissa kaupungeissa myös kantaväestön uskotaan jo tottuneen maahanmuuttajiin ja olevan suvaitsevämpiä kuin pienillä paikkakunnilla. Suurissa kaupungeissa on myös pieniä paikkakuntia paremmat mahdollisuudet solmia kontakteja muihin maahanmuuttajiin ja erityisesti oman etnisen ryhmän jäseniin ja siten myös paremmat mahdollisuudet ylläpitää omaa kieltä, kulttuuria ja uskontoa. Tämä on myös tärkeä syy siihen, että eri maiden kansalaiset suuntautuvat osittain eri alueille. Sosiaaliset kontaktit ja ryhmän tuki ovat tärkeitä kaikille ihmisille, varsinkin maahanmuuttajille, joilla on muutenkin kantaväestöä enemmän haasteita arjessaan.

Maahanmuuttajia on vieläkin vaikeampi saada sijoittumaan maaseudulle kuin kantaväestöä. Pieniin maaseutukuntiin suuntautuva maahanmuutto on marginaalinen ilmiö, mutta asunnon ja työn kietoutuessa toisiinsa pieniin kuntiin tulleet muuttajat ovat usein kaupunkien asukkaita uskollisempia asuinalueelleen.

Humanitaarisista syistä maahan tulleiden sijoittaminen Suomen eri osiin ei lopulta ole kannattavaa, sillä jossain vaiheessa he kuitenkin siirtyvät keskuksiin. ”Pakkosijoittaminen” ei myöskään ole edullista kuntien taloudelle, ellei muuttaneista aiheutuneita kustannuksia korvata kunnalle. Ongelmana oleskeluluvan saaneiden maahanmuuttajien sijoittumisessa onkin se, että edelleenkin pakolaisten vastaanotosta sopimuksen tehneitä kuntia on liian vähän.

Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajien Suomeen sijoittuminen näyttää maassa-oloajan pidentyessä lähentyvän kantaväestön asumispreferenssejä. Ajan myötä heidän taloudelliset mahdollisuutensa halutun asuinpaikan hankkimiseen ja oman asumismieltyymysten toteuttamiseen paranevat, kun kielitaito ja työllisyyskin

paranevat. Omistusasuminen lisääntyy, ja muutto suuntautuu ainakin pääkaupunkiseudulla myös keskusten ympäristökuntiin rauhallisempaan ja väljempään asuinympäristöön, jossa lisäksi on mahdollista päästä kaupunkia edullisemmin omistus- ja pientaloasukkaaksi.

Tässä artikkelissa ei ole selvitetty eikä otettu kantaa siihen, mikä on maahanmuuton vaikutus kunnan taloudelle varsinkin heti maahantulon jälkeen. On kuitenkin selvä asia, että niiden kuntien talous on suuremmalla raskuudella, joihin muuttaa runsaasti humanitaarisin perustein tulevia ulkomaalaisia, kuin sellaisten kuntien, joihin muuttaa enemmän työllisiä muuttajia. Humanitaarisista syistä muuttaneiden pääsyn työmarkkinoille on todettu kestävän muita maahanmuuttajaryhmiä kauemmin. Paljon tukea tarvitsevien maahanmuuttajaryhmien muutto kuormittaa kunnan työvoima- ja sosiaalitoimen palveluita, ja heidän tuen tarpeensa jatkuu yleensä pitkään. Toisaalta maahanmuuttajat monipuolistavat asuinpaikkansa väestörakennetta ja tuovat sinne lisää kulttuuri- ja liiketoimintaa sekä ovat ainakin useita vuosia maassa asuttuaan arvokasta työvoimapotentiaalia kunnille.

Kirjallisuus

- Aro, Timo (2007): Valikoiva muuttoliike osana pitkä aikavälin maassamuuttokehitystä. Yhteiskuntapolitiikka 72:4, s. 371–379.
- Aro, Timo (2009): Muuttoliikkeen voittaja- ja häviöjaseudut. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen ”muuttotilinpäätös”. <http://www.timoaro.net/files/muuttoliikkeen%20voittaja-%20ja%20haviajaseudut.pdf>.
- Heikkilä, Elli & Järvinen, Taru (2003): Migration and Employment of Immigrants in the Finnish Local Labor Markets. In Yearbook of Population Research in Finland 2003. The Population Research Institute. Väestötutkimuslaitos, Väestöliitto.
- Heikkilä, Elli & Pikkarainen, Maria (2008): Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa. Siirtolaisuustutkimuksia A 30. Siirtolaisuusinstituutti. Turku.
- Hämäläinen, Kari, Kangasharju, Aki, Pekkala, Sari & Sarvimäki, Matti (2005): 1990-luvun maahanmuuttajien työllisyys, tuloverot ja tulonsiirrot. Työpoliittinen tutkimus 265. Työministeriö.
- Keränen, Heikki, Malinen, Pentti & Aulaskari, Olli (2000): Suomen maaseututyypit. Suomen aluetutkimus FAR. Selvityksiä:20.
- Kokko, Karoliina (2002): Maahanmuuttajien Suomen sisäinen muuttoliike. Tapaustutkimuksena Turku. Tutkielma. Turun yliopiston maantieteen laitos.
- Liebkind, Karmela (toim., 1994): Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Malinen, Pentti, Kytölä, Liisa, Keränen, Heikki & Keränen, Reijo (2006): Suomen maaseututyypit 2006. Maa- ja metsätalousministeriö 7/2006.

Pelastaako maaseutu maahanmuuttajan vai maahanmuuttaja maaseudun?

Antti Saartenoja

Johdanto

Suomeen muuttaneiden ulkomaalaisten määrä nousi merkittävästi 1990-luvun alkuvuosina. Maahanmuuttajien määrä on kahden vuosikymmenen takaisen käänteen jälkeen vaihdellut vuosittain nettomääräisesti viiden ja viidentoista tuhannen hengen välillä (Tilastokeskus 2010). Kasvun taustalla on ennen muuta rajojen avautuminen ulkomaalaiselle työvoimalle. Tästä syystä pakolaisten osuus maahanmuutosta on viime vuosina laskenut. Kiintiöpakolaisia otetaan vastaan vuosittain noin 700 henkeä ja Suomeen saapuneille turvapaikanhakijoille myönnettiin vuonna 2009 eri perustein hieman alle 1 400 oleskelulupaa (Maahanmuuttovirasto 2010). Verrattuna esimerkiksi muihin OECD-maihin on ulkomaalaisen työvoiman vastaanotto ollut Suomessa kuitenkin edelleen melko vähäistä.

Maahanmuutto kohdistuu enimmiltään yhtäältä suuriin ulkomaista työvoimaa vastaanottaviin kaupunkiseutuihin ja toisaalta pakolaisia sijoittaviin kuntiin, joita on myös pienemmillä paikkakunnilla. Ulkomaalaisväestöstä noin 55 prosenttia asuu pääkaupunkiseudulla sekä Tampereen ja Turun kaupungeissa. Näissä kaupungeissa ulkomaalaisväestön osuus (ulkomaan kansalaiset) vaihtelee Tampereen 3,5 prosentista Helsingin yli seitsemään prosenttiin. Samaan aikaan maaseutumaisilla paikkakunnilla ulkomaalaisväestön osuus on pysynyt monin paikoin hyvin alhaisena. Pienimmillään osuus on alle kaksi promillea, esimerkiksi Kiikoinen Varsinais-Suomesta, Pyhäntä Pohjois-Pohjanmaalta tai Rautavaara Pohjois-Savosta. Maaseutua ei voida kuitenkaan yksiselitteisesti kategorisoida vähäisen ulkomaalaisväestön alueeksi. Maaseudulta voidaan löytää kuntia, joissa

ulkomaalaisväestön suhteellinen osuus on yhtä suuri kuin pääkaupunkiseudulla. Esimerkiksi Pohjanmaan maakunnassa sijaitsevilla Närpiössä ja Korsnäsissä yli seitsemän prosenttia väestöstä on ulkomaan kansalaisia. Muita suuren ulkomaalaisväestön maaseutukuntia voidaan löytää Itä-Suomesta, esimerkiksi Virolahdella ja Tohmajärvellä ulkomaan kansalaisten osuus on noussut yli kolmeen prosenttiin. On myös huomattava, että Suomessa ei ole tällä hetkellä yhtään kuntaa, jossa ei asuisi lainkaan ulkomaalaisväestöä. (Tilastokeskus 2010)

Maaseudulle suuntautuva maahanmuutto heijastaa muutosta, jossa vuosikymmeniä jatkuneesta muuttotappiosta ja väestön ikääntymisestä johtuen maaseudun työvoimareservit ovat ehtyneet (esim. Laasasenaho ym. 2010, 13–14). Suomalaisen maaseudun historia työvoimaa luovuttavana alueena on loppuillaan, ja maaseutualueet ovat muuttumassa yhä enemmän työvoimaa vastaanottaviksi alueiksi. Työvoimatarpeen kasvu jatkunee tulevaisuudessa samansuuntaisena. Esimerkiksi monilla Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutuilla alueilla työvoiman määrän on ennustettu laskevan vuoteen 2020 mennessä 80 prosenttiin nykyisestä tasosta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2010, 53). Maaseutuyritysten kehitys aiheuttaa myös kasvavia vaatimuksia työvoiman koulutuksen ja osaamisen suhteen, mistä syystä sopivaa henkilöstöä on entistä vaikeampi saada lähiympäristöstä. Maaseudulla myös julkinen sektori potee ammattitaitoisen työvoiman pulaa. Näkyvin piirre tästä ilmiöstä on maaseutukuntien jatkuva lääkärivaje. (Saartenoja ym. 2009, 13–14).

Maaseutuyhteisöjen näkökulmasta maaseudun muuttotappio on johtanut väestörakenteen vinoutumiseen, jossa etenkin nuoret ikäluokat ovat aliedustettuja. Samalla suurten ikäluokkien lähestyessä eläkeikää ja työikäisen väestönosan pienentyessä maaseutukuntien huoltosuhde heikkenee entisestään. Kolmas vinoutumasta johtuva ilmiö on väestön sukupuolijakauman vääristyminen, jossa miesten osuus maaseudulle asumaan jäävistä korostuu. Muuttotappio aiheuttaa myös maaseudun infrastruktuurin ja palvelujen vajaakäyttöä. Infrastruktuurin osalta esimerkiksi monien maaseututaajamien asuntokannan käyttöaste on laskemassa. Palvelujen osalta näkyvin ilmiö on nuorille ikäluokille suunnattujen koulutuspalvelujen ylitarjonta. Maaseutuyhteisöjen säilyminen elinvoimaisina edellyttää yksiselitteisesti uusien asukkaiden saamista niin Suomesta kuin ulkomailta. Päämääränä ei ole niinkään kasvun tavoittelu, vaan yhteisöjen säilyminen ylipäätään sosiaalisesti ja taloudellisesti toimintakykyisinä. Maaseudun yhteisöjen ei pidä myöskään umpioitua kulttuurisiksi ulkoilmamuseoiksi, vaan niiden on syytä hengittää muun yhteiskunnan mukana ja ottaa osansa monikulttuurisuuden kasvun mukanaan tuomista uusista virtauksista.

Maaseutu maahanmuuton kohdealueena

Maaseutu voidaan ymmärtää maahanmuuttokeskustelussa sellaisena fyysisen, kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristön kokonaisuutena, josta erilaisten määritelmien kautta on Suomessa luotu tietty suhteellisen väljä, mutta laajasti hyväksytty tutkimuksen ja kehittämisen käsite. Oleellista nykyiselle maaseutukäsitteelle on, että se pyrkii tunnistamaan maaseudun monimuotoisena ja alati muuttavana ilmiönä (Saartenoja 2010, 27). Maahanmuuttaja ei siis Suomeen tullessaan kohtaa mitään yhtenäistä maaseutualuetta, vaan sijoittumispaikastaan riippuen hyvin erilaisia maaseutuja. Tämä moninaisuus yhdistettynä tulijan omasta sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustasta riippuvaan tilan hahmottamisen, kokemisen, ymmärtämisen ja siinä toimimisen eroihin tuottaa hyvin yksilöllisiä maaseutukokemuksia. Esimerkiksi Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa (Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmä 2009, 30) todetaan, että maahanmuuton lisääntyminen muuttaa väestön keskimääräistä suhdetta luontoon ja maaseutuun, koska ulkomaalaistaisilla suomalaisilla on erilainen kulttuurinen kytkentä suomalaiseen maaseutuun kuin alkuperäisväestöllä. Ohjelmassa ei silti avata tarkemmin näiden kulttuurisen kytkennän eroavaisuuksien sisältöä. Joka tapauksessa maahanmuuttajat näkevät ja kokevat maaseudun ainakin jossakin määrin toisin kuin kantaväestö.

Yksi suomalaisen maaseudun ominaispiirre maahanmuuttajien näkökulmasta on, että he asuvat maalla usein lähes kokonaan vailla maanmiestensä seuraa. Maahanmuuttajat ovat silloin kaupunkiympäristöstä poiketen keskimääräistä enemmän riippuvaisia sellaisista yhteisöistä, joihin he eivät ole itse alun perin kuuluneet. Samalla maahanmuuttajat tuovat maaseutuyhteisöön ulkopuolisuuden ja toiseuden elementin (Simmel 2005, 76; Saartenoja 2010, 32–33). Maahanmuuttajien ja maaseudun suomalaisväestön ei ole juurikaan mahdollista elää erillisissä maailmoissa. Erilaisuus ja ulkopuolisuus tulevat maaseudulla lähelle ja yhteisöön sisään. Toiseuden kokeminen ei välttämättä ole kuitenkaan luonteeltaan negatiivista, mikä saattaa johtua maaseudun aseman muuttumisesta osana viimeaikaista yhteiskuntakehitystä.

Suomi määrittyy nykyään yhä vahvemmin kilpailuvaltione, jossa keskeiseksi kansainvälisen kilpailukyvyn turvaamisen elementiksi nostetaan suurten kaupunkiseutujen vahvistaminen tai jopa yksinapaisen metropolivaltion luominen (esim. Moisio ja Vasanen 2008). Tämän kehityksen seurauksena maaseutu itsessään on myös alkanut edustaa entistä enemmän toiseutta ja marginaalia. Tästä näkökulmasta maalaiset ja ulkomaalaiset voivat sisältää metropolisoituvan valtakulttuurin näkökulmasta tiettyjä piirteitä, jossa toiseus on merkittävä näitä väestöryhmiä yhdistävä tekijä. Maalaiset edustavat jotakin vanhaa, josta kaupungeissa halutaan erottautua, kun maahanmuuttajat edustavat puolestaan jotakin uutta, jota ei haluta ottaa vastaan. On mahdollista, että nämä kaksi toisilleen ensi näkemältä

kaukaista ryhmää löytävät toiseuden kautta jotakin sellaista, mikä auttaa keskinäisen yhteisymmärryksen syntymistä ja syventymistä. (Saartenoja 2010, 33)

Toiseus maalaisia ja ulkomaalaisia yhdistävänä tekijänä voi osaltaan merkittävästi lisätä maaseudun elinvoimaa, mikäli se osataan oikein valjastaa käyttöön. Kulttuurien rajapinnoissa ja marginaaleissa nousee usein esiin sellaisia uusia ajatuksia ja ilmiöitä, jotka toimivat luovan talouden merkittävänä käyttövoimana ja tuottavat uusia sosiaalisia ja kulttuurisia innovaatioita. Tästä näkökulmasta maahanmuuttajat ovat avoin mahdollisuus maaseudun elinvoiman lisäämisessä. Avainasemassa kulttuurien kohtaamisesta syntyvissä innovaatioissa on maaseutuyhteisöjen halu ottaa maahanmuuttajat vastaan yksilöinä ja kyky toimia monikulttuurisessa ympäristössä (Saartenoja 2010, 39–40). Oleellista on tunne siitä, että yhteisö suvaitsee erilaisuutta. Tässä mielessä maaseutuyhteisöt voivat osoittautua hyvinkin salliviksi. Saartenojan ym. (2009) mukaan näyttäisi siltä, että maahanmuuttajiin voidaan maaseudulla suhtautua yksilöinä ja heistä olla kiinnostuneita myös myönteisessä mielessä. Tähän havaintoon vaikuttaa oletettavasti yhteisöjen pienuus ja muuttajien vähäisyys, jolloin uudet kasvot on mahdollista tunnistaa. Yhteisöt eivät koe harvakseltaan saapuvia yksittäisiä tulijoita uhkana, vaan enemmän mielenkiintoisena ja elämää rikastuttavana lisänä. Vieraat elementit ja toiseus pysyvät tavallaan sopivassa mittaluokassa. Maahanmuuttajien selviytymisstrategioihin on lisäksi kuulunut aktiivinen toiminta yhteisöissä erilaisten seurojen ja yhdistysten kautta, mikä on osaltaan edistänyt heidän kotoutumistaan ja vähentänyt ulkopuolisena elämisen tunnetta.

Eräs esimerkki toiseuden saapumisesta maaseutuympäristöön nousi esiin joulukuussa 2010, jolloin YLE julkaisi jutun Rovaniemen Auttiin matkailu- ja koiravaljakkoyrityksen perustaneesta ranskalaisperheestä (YLE Lappi 2010). Artikkelissa perhe kertoi Lapin maaseudulle tulon taustansa lisäksi siitä, miten naapurit ja kyläläiset olivat tulleet nopeasti tutuiksi ja miten ystävällisiä he olivat olleet tulijoita kohtaan. Myös lapset olivat ystävystyneet nopeasti auttilaisten lasten kanssa. Tapaus on tietyllä tapaa poikkeuksellinen, mutta kuvaa hyvin maaseutuyhteisöjen kykyä ottaa vastaan uusia ihmisiä tilanteessa, jossa tulijoita ei koeta uhkana.

► *Nathalie Delgado*

"Kyläläiset ovat todella vieraanvaraisia. Emme ole koskaan tavanneet yhtä ystävällisiä ihmisiä Ranskassa. He auttavat meitä kaikessa, pyytävät kylään ja vierailevat täällä usein meitä katsomassa".

Millaiseksi maaseudun ja maahanmuuttajan yhteinen tulevaisuus voi muodostua?

Huolimatta syrjäisten maaseutualueiden väestön vähentymisestä, tullaan maaseudulla tulevaisuudessa tarvitsemaan lisää käsiä niin alkutuotantoon, jalostukseen kuin palveluihin. Tämä kiristää entisestään työvoimasta käytävää kilpailua. Maaseudun kyky kilpailla työvoimasta kaupunkien kanssa ei ainakaan tällä hetkellä ole erityisen hyvä. Tällöin työvoiman hankinta ulkomailta on entistä houkuttelevampi vaihtoehto. Lupaavimpia kansallisuuksia ovat venäläiset ja virolaiset, koska he muodostavat jo tällä hetkellä maaseudun vähäisen maahanmuuttajajoukon pääryhmät, ja heidän kulttuurinen etäisyytensä suomalaisesta maaseudusta on keskimääräistä pienempi (Saartenoja ym. 2009, 92). Maaseutuasutuksen vahvistamisesta maahanmuuton avulla on kokemusta esimerkiksi Kanadassa, jossa maahanmuuton lisääminen on ollut jo pitkään keskeinen strategia maaseutuväestön kasvun ja alueellisen sijoittumisen säätelyssä (Reimer 2007, 3). Kanadassa painottuu julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö kotouttamisessa sekä vapaaehtoissektorin selkeä rooli. Kolmannen sektorin työ on ollut tehokasta, edullista ja yhteisöllistä osallistumista edistävää (HE 185/2010).

Vaikka näyttääkin siltä, että suomalaiselle maaseudulle mahtuu uusia tulijoita, ja ulkomaalaiset kyetään ottamaan vastaan ihmisinä, maaseudulla tuskin tullaan näkemään suuria maahanmuuttajavirtoja. Ensisijainen syy tulijoiden vähäisyyteen tai heidän heikkoon sitoutumiseensa maaseudulle on maahanmuuttajien tarve hakeutua asumaan lähelle omia maanmiehiään. Toinen jarruttava elementti on maaseutuyhteisöjen tietty konservatiivisuus ja hitaus sekä resurssien pienuus (Saartenoja 2010, 39). Aktiivinen maahanmuuttopolitiikka vaatii yhteisöiltä ponnistuksia. Tieto työpaikoista ja muista mahdollisuuksista ei välity potentiaalisille tulomuuttajille itsestään. Kotiutumista edistävät palvelut vaativat myös lisäresursseja. Suurten virtojen sijaan maaseudun tulisikin tavoitella hyvinkin täsmällisesti määriteltuihin tarpeisiin kohdennettua maahanmuuttopolitiikkaa. Kuntatasolla voidaan puhua jopa yksittäisten avainhenkilöiden, esimerkiksi lääkäreiden tai joidenkin teollisuuden erityistaitoja osaavien henkilöiden rekrytoinnista.

Työperäisen maahanmuuton merkityksen kasvu lisää joka tapauksessa paineita järjestää maaseudulle toimivat maahanmuuttajien kotouttamispalvelut. Kuntien varautumisessa näyttäisi kuitenkin olevan parantamisen varaa (Saartenoja ym. 2009, 66). Kanadalaisten kokemusten mukaan onnistuneet maahanmuuttoprosessit muodostuvat usein paikallisyhteisön toiminnan, yhteistyön ja toimintaa tukevan politiikan yhdistämisestä. Paikallisuus korostuu, koska jokainen maaseutuyhteisö muodostaa aina omanlaisensa maahanmuuttoon vaikuttavien asioiden kombinaation, joka pitää ottaa huomioon suunniteltaessa ja toteutettaessa maahanmuuttopolitiikkaa. On myös huomattava, että pienillä yhteisöillä ei usein ole yksin riittävää kapasiteettia suunnitella, rahoittaa ja hallinnoida

toisinaan vaativiakin maahanmuuttoon liittyviä prosesseja. Maaseudun suhteellisen homogeeninen kulttuurinen ja sosiaalinen ympäristö voi myös vaikeuttaa tilannetta, jossa toiseus lisää mahdollisuuksia väärinymmärryksille ja kasvattaa ennakkoluuloja maahanmuuttajia kohtaan. (Reimer 2007, 6).

Syksyllä 2011 voimaan astunut laki kotouttamisen edistämisestä (1386/2010) pyrkii lisäämään monialaista yhteistyötä paikallistasolla. Tästä huolimatta lakiesitys on varsin viranomaispainotteinen. Esimerkiksi kolmannen sektorin toimijoille ei anneta aktiivista tai itsenäistä roolia, vaan ne voivat lähinnä täydentää viranomaisten toimenpiteitä. Tässä mielessä lakiesitys tunnistaa huonosti maaseudun tilanteen, jossa kolmannella sektorilla ja kansalaistoiminnalla on tavallista suurempi merkitys myös onnistuneen kotouttamispolitiikan suhteen. Maaseutukuntien tuleekin pyrkiä kehittämään kotouttamisohjelmiaan lain antamissa rajoissa mahdollisimman pitkälle julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välisen yhteistyön pohjalta. Kotouttamisohjelmissa tulisi pelkkien kotouttamispalvelujen lisäksi pohtia myös maahanmuuttajien merkitystä kunnalle ja kunnan roolia maahanmuuttajan työnantajana (Saartenoja ym. 2008). Maaseutukunnat voisivat profiloitua maahanmuuttajien kotiutumisen esimerkkialueina ottamalla tulijat vastaan ystävällisesti ja joustavasti hyvin toimivalla julkisen, kolmannen ja yksityisen sektorin yhteistyöllä, jossa maahanmuuttaja nähdään kotouttamistoimien objektin sijaan ajattelevana, osaavana ja tuntevana subjektina, joka osaa itse parhaiten määritellä omat palvelutarpeensa. (Saartenoja 2010, 40).

Yleisenä ongelmana maaseudulle suuntautuvan muuttoliikkeen osalta on, että maaseudun etäisyys taloudellisen, yhteiskunnallisen ja poliittisen toiminnan keskuksista heikentää tiedon välittymistä maaseudun tilanteesta potentiaalisille maahanmuuttajille. Tiedon kulun heikkous vaikuttaa kaksisuuntaisesti. Yhtäältä maaseudun tarjoamien mahdollisuuksien välittyminen maahanmuuttajien rekrytointitilanteisiin on vähäistä. Toisaalta potentiaaliset maahanmuuttajat eivät tiedä etsiä tietoa liittyen asumiseen, elämiseen ja työhön maaseutupaikkakunnilla.

Maaseudun työperäisen maahanmuuttopolitiikan tärkeimmäksi kysymykseksi nousee kuitenkin maantieteellisesti hajautuneen työvoimatarpeen ja maahanmuuttajien omien asumispreferenssien välisen ristiriidan ratkaiseminen. On oltava rehellinen ja avoin sen kysymyksen edessä, miksi maahanmuuttaja haluaisi asua meidän kunnassamme, jos omatkin asukkaat ovat valmiita muuttamaan sieltä pois. Ongelmaan tuskin löytyy yhtä patenttiratkaisua, vaan maaseutujen ja maahanmuuttajien erilaisuuteen viitaten ratkaisut on määriteltävä viime kädessä paikallisella tasolla. Tämä vaatii yhtäältä maaseudun tarkastelua maahanmuuttajia kiinnostavana toimintaympäristönä ja toisaalta maahanmuuttajien ajattelutapojen syvällisempää ymmärtämistä. Maahanmuuttajien maaseutusuhde on kuitenkin tällä hetkellä edelleen pitkälle selvittämätön tutkimusalue, johon tulisi panostaa enemmän voimavaroja. Ainoastaan siten voimme luoda kestävästä maaseudun maahanmuuttopolitiikkaa.

Kirjallisuus

- HE 185/2010: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.
- Laasasenaho, Martti, Katajamäki, Hannu & Kauranen, Ilkka (2010): Elämänurasopimuksilla kohti yksilöperustaista maaseutupoliitikkaa. *Maaseudun uusi aika* 18(3), 50–61.
- Laki kotoutumisen edistämisestä (asetuskokoelma 1386/2010). Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>
- Maahanmuuttovirasto (2010): Turvapaikkayksikön tilastoanalyysi, vuosi 2009. Saatavilla: <http://www.migri.fi/>. [viitattu 13.12.2010].
- Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmä (2009): Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi, Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2009–2013. Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 5:2009. Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmä, Helsinki.
- Moisio, Sami & Vasanen, Antti (2008): Alueellistuminen valtiomuutoksen tutkimuskohteena. *Tieteessä tapahtuu* 3–4/2008, 20–31.
- Saartenoja, Antti, Träsk, Maarit, Tantarimäki, Sami & Mattila, Markku (2009): Maaseudun maahanmuuttajat. Kokemuksia työperäisestä maahanmuutosta Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen maaseudulla. Raportteja 41. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.
- Saartenoja, Antti (2010): Maahanmuuttajan ja maaseudun välisestä suhteesta. Teoksessa: Harilahti-Juola, Virpi (toim.): *Koti maalla. Käsikirja maahanmuutosta*. WS Bookwell Oy, Porvoo, s. 25–41.
- Reimer, Bill (2007): Immigration in the New Rural Economy. Teoksessa: Reimer, Bill (toim.): *Our diverse cities. Rural Communities*. Metropolis, s. 3–8.
- Simmel, Georg (2005): Suurkaupunki ja moderni elämä. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917, suom. Huhtanen, Tiina. Gaudeamus, Helsinki.
- Tilastokeskus (2010): Väestö kielen mukaan sekä ulkomaan kansalaisten määrä ja maa-pinta-ala alueittain 1980–2009. Helsinki, Tilastokeskus.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2010): Suomen aluekehittämisstrategia 2020. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- YLE Lappi (2010): Koti linja-autossa keskellä metsää ja rekikoiria. Saatavilla: http://yle.fi/alueet/lappi/2010/12/koti_linja-autossa_keskella_metsaa_ja_rekikoiria_2226296.html. [viitattu 29.12.2010].

Näkökulmia keskus-periferia kehitykseen Suomessa

Väestönmuutos ja laajeneva rautatieverkko vuosina 1880–1970

Ossi Kotavaara ja Jarmo Rusanen

Johdanto

Paikkatietojärjestelmä (GIS) perustuu teoriataustaltaan spatiaalisten tieteisiin ja kartografiaan. Artikkelin teemaan liittyen manuaalisiksi kutsuttavia GIS-karttoja laadittiin Ruotsissa jo 1860-luvulla. Tavoite oli suunnitella etelän rautatieverkosto siten, että väestön saavutettavuus maksimoituu (ks. Öberg ja Springfield 1991). Spatiaaliset menetelmät yleistyivät teoreettisessa kirjallisuudessa 1940-luvun jälkeen.

GIS-järjestelmien tietokonemuotoisena alkuajankohtana pidetään 1960-luvun puoliväliä. Kuitenkin vasta edellisen vuosituhatosen viimeinen vuosikymmen merkitsi paikkatiedon käyttäjien määrän yleistymistä. Tällöin järjestelmät alkoivat olla käyttökelpoisia PC-tietokoneissa. GIS-järjestelmän sovellusnäkökulmien taustalla oleva tieteenala – geoinformatiikka, institutionalisoitui omaksi tieteenalaksi 1990-luvulla (Atkinson 1997). GIS-järjestelmän käyttö on entisestään kasvanut 2000-luvun alussa osittain aineistojen saatavuuden parantuessa. Myös yhä useampi tieteenala otti järjestelmän käyttöönsä käyttäjämäärien kasvaessa. Tieteidenvälinen yhteistyö alkoi tuolloin yleistyä.

GIS menetelmällisenä ratkaisuna sekä historia menneisyyden kehitystä tutkivana tieteenä eivät ole juurikaan kohdanneet, tosin selkeää nousupotentiaalia on jo ollut havaittavissa (esim. Gregory ja Healey 2007). Oulun yliopiston maantieteen laitoksella käynnistyi vuonna 2007 projekti ”Finnish Railways in the Nordic and Russian Context, FiRa” (Rusanen 2010) osana European Science Foundation (ESF) EUROCORES-tutkimusohjelmaa. FiRa on osa tutkimuskokonaisuutta ”The

European Road and Rail Infrastructure: A Geographical Information System for the History of the European Integration (1825–2005)”. Suomen osuuden rahoitti Suomen Akatemia. Mukana oli kahdeksan EU-maata. Tutkimusohjelman ydin oli rakentaa ”Historiallinen GIS” -tietokanta eri maissa tavoitteena analysoida erityisesti Euroopan rautatieinfrastruktuurin kehittymistä ja sen vaikutusta väestökehitykseen pitkällä aikavälillä.

Suomen osuuden teoreettisena ja käytännöllisenä lähtökohtana oli yhdistää geoinformatiikkaan liittyvä tiedollinen ja menetelmäosaaminen jo pitkään maantieteessä käytettyihin innovaation diffuusio- ja keskus-periferiateorioihin aineistona väestön pitkän ajan muutoksia kuvaava paikkatietotietokanta.

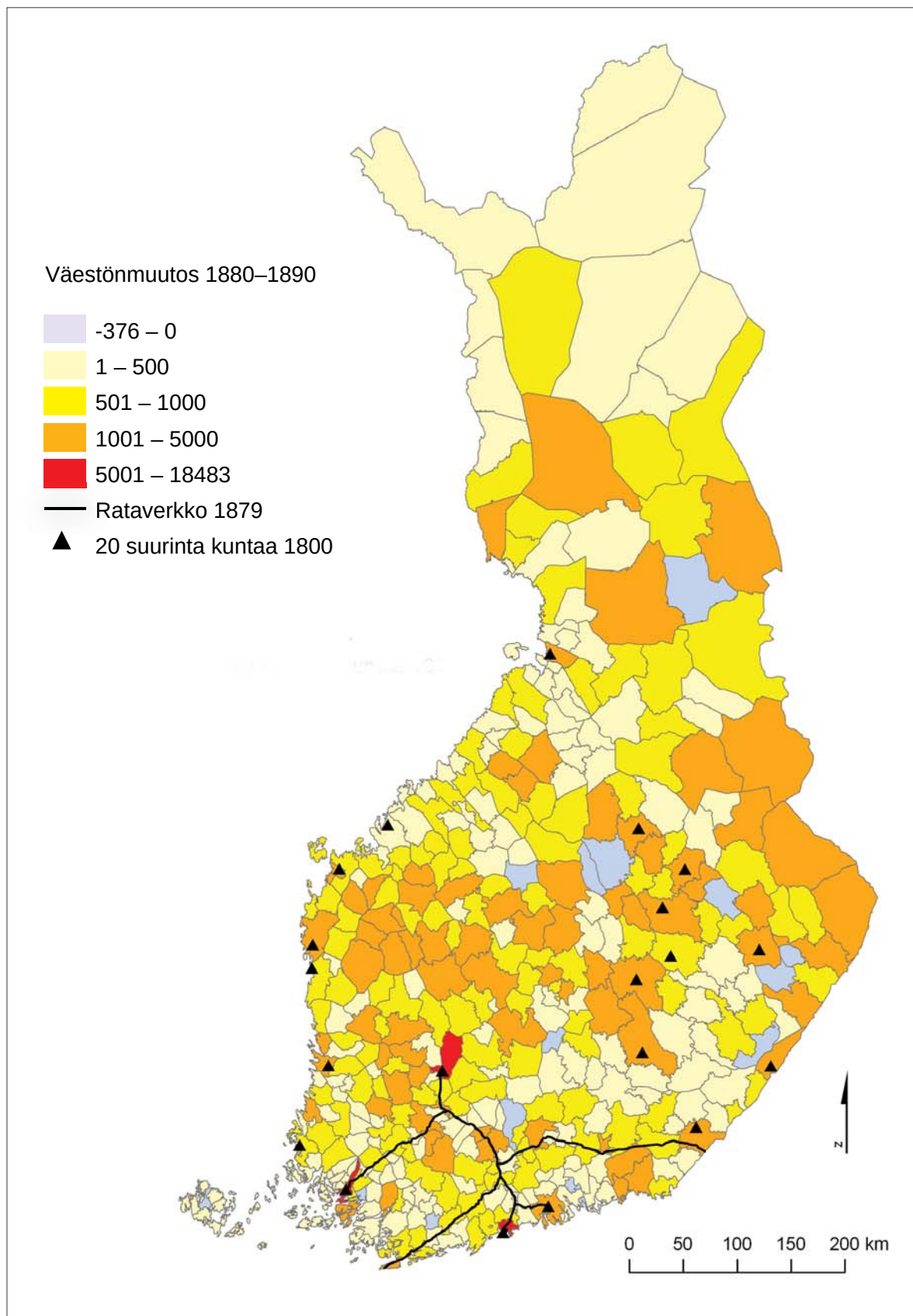
Tässä artikkelissa esitetään osa FiRa-projektissa tuotetusta aineistosta, jota ei ole aiemmin julkaistu. Tulokset esitetään koko maan näkökulmasta, koska tutkimuksen tavoite ei ollut paneutua paikallisten tapausten analysointiin. Yksittäisille paikkakunnille tai yksittäisiin ajanjaksoihin kohdistuva rautatiehistoria on keskeisiltä osin selvitetty mm. VR:n toimesta (Valtionrautatiet, VR 1987). Koko maan kattavan hankkeen tavoite on luoda yleinen ajallisesti ja alueellisesti kattava kuva rautateiden vaikutuksista väestön kehittymiseen. Neuvostoliitolle luovutettujen alueiden käsittelemisestä luovuttiin luotettavien aineistojen vaikean saatavuuden takia.

Aineisto ja menetelmät

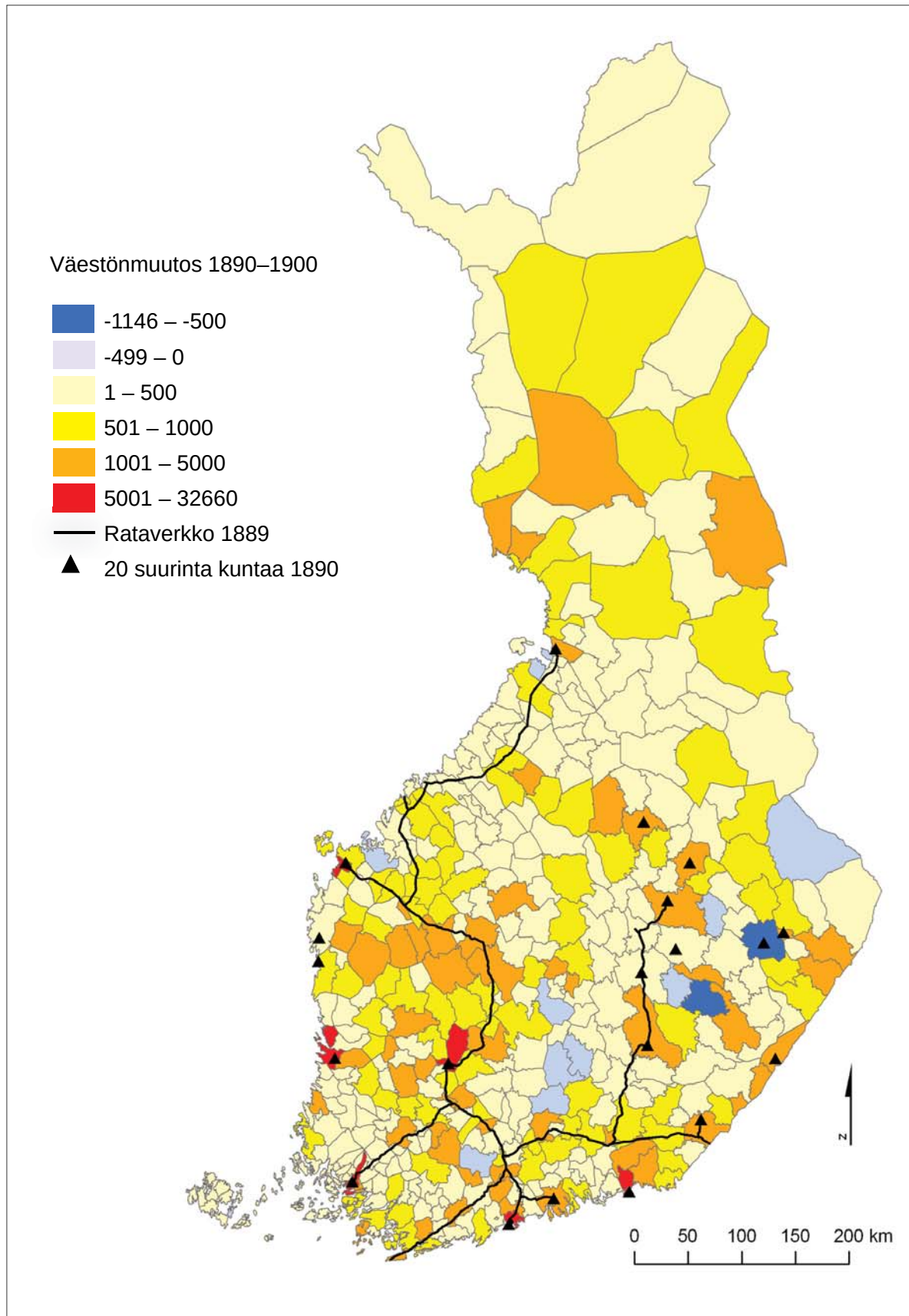
Tutkimusaineiston muodostaa vuoden 2007 kuntajakoon perustuva väestömäärätieto vuosilta 1880–2007. Vuosien 1880–1950 aineisto muokattiin ajallisesti vertailukelpoiseksi alueellisena interpolointina tunnettua menetelmää (Gregory 2002) mukaillen. Tiedot siirrettiin manuaalisesti paikkatietokantaan Tilastokeskuksen tilastollisesta vuosikirjasta (Tilastokeskus 1979). Prosessin yksityiskohtia on kuvattu kahdessa eri artikkelissa (Hätälä ym. 2009 ja Kotavaara ym. 2011a). Vuosille 1960 ja 1970 tieto saatiin valmiista kuntatietokannasta (Tilastokeskus 2007). Artikkelissa käytetään GIS-järjestelmää, kartografisia menetelmiä ja tilastografiikkaa.

Tulokset

Vuosina 1880–1900 Suomen väestömäärä kasvoi vajaalla 600 000 asukkaalla. Ajanjakson lopun väestökasvu oli alueellisesti varsin tasaista koko maassa aivan muutamaa suurinta kuntaa lukuun ottamatta (Kuvat 1 ja 2). Tulosta tukevat myös Alestalon (1983) desiilitarkastelun johtopäätökset. Väestön väheneminen muutamissa kunnissa on selkeä poikkeus yleisestä kehityksestä. Vuonna 1862 alkanut

Kuva 1. Väestönmuutos kunnittain 1880–1890, vuosikymmenen alun 20 suurinta kuntaa ja rautatieverkon kehitysvaihe. Aineisto: Tilastokeskus.

Kuva 2. Väestönmuutos kunnittain 1890–1900, vuosikymmenen alun 20 suurinta kuntaa ja rautatieverkon kehitysvaihe. Aineisto: Tilastokeskus.

rautatieverkon rakentaminen tavoitti merkittävimmät kaupungit jo vuosisadan loppuun mennessä (Kuva 3).

Siirtolaisuus muun muassa Pohjois-Amerikkaan 1900-luvun alussa muuttaa karttakuvaa hyvin voimakkaasti (Kuva 3). Edelleen suurimmat kaupungit olivat voimakkaasti kasvavia alueita, mutta väestön väheneminen oli alueellisesti laajaa ja voimakasta erityisesti Pohjanmaan rannikkoseuduilla, mutta myös laajalti sisämaassa kehityksen kuitenkin selkeästi tasoittuessa 1910-luvulla tultaessa. (Kuva 4). Samaan aikaan rataverkko ylettyi kattamaan Pohjois-Savon ja Lapin alueita.

Kartat 1920 ja 1930-lukujen vaiheista ovat yleispiirteiltään hyvin samankaltaisia (Kuvat 5–6). Väestön kasvu kohdistui idän ja pohjoisen kuntiin, väheneminen pääasiassa eteläosiin maata. Väestömäärä kasvoi noina vuosikymmeninä hieman yli puoli miljoonaa. Tulevat väestömäärältään suuret Suomen suuret kaupungit, kuten Helsinki, Turku, Tampere, Lahti, Jyväskylä ja Oulu, alkoivat jo 1930-luvulta lähtien erottautua muita kuntia voimakkaimpina väestönkasvun alueina. Oulun eteläpuolinen rataverkko alkoi alueellisesti haaroittua itä-länsi suuntaisten ratojen avaamisen myötä.

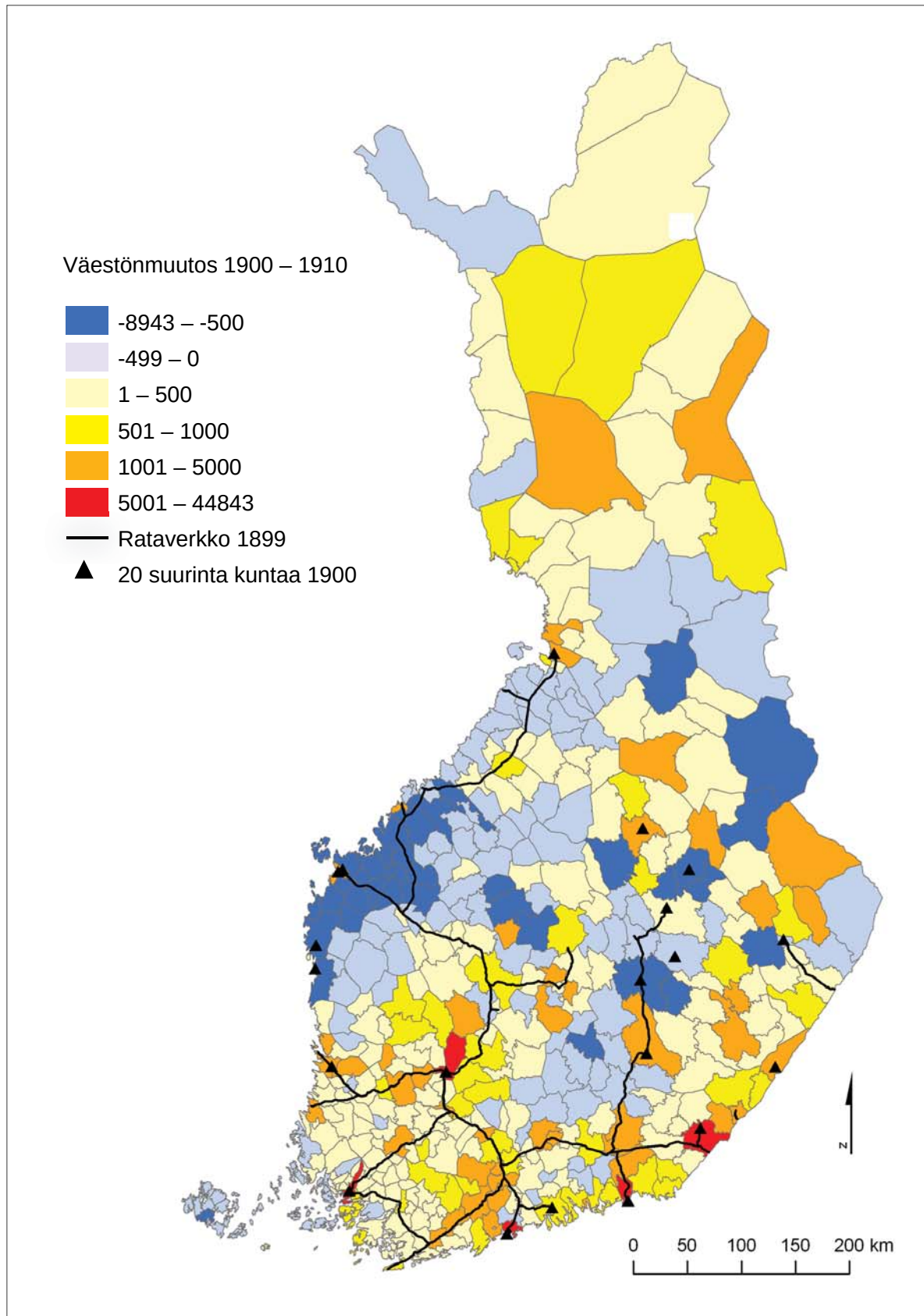
Toisen maailmansodan loppumista seuranneet suuret ikäluokat, tyypillinen useille Euroopan maille, näkyvät positiivisena väestönkehityksenä lähes kaikkialla Suomessa muutamaa itärajan ja rannikon kuntaa lukuun ottamatta (Kuva 7). Eri-tyisen mielenkiintoista on kuitenkin, että useat rataverkosta etäällä olevat kunnat eivät kasvattaneet väestöään yhtä nopeasti rautatieverkon piirissä olleisiin kuntiin nähden.

Maaltamuuton orastavat merkit alkoivat näkyä 1950-luvun kartassa (Kuva 8). Vain Itä- ja Pohjois-Suomessa, sittemmin aluepolitiikassa kehitysalueiksi luokitelluilla alueilla, kuntien väestömäärä kasvoi edelleen. Autoistuminen alkoi jo 1950-luvulla automäärän (27 000) kasvaessa moninkertaiseksi (183 000) 1960-luvulle tultaessa.

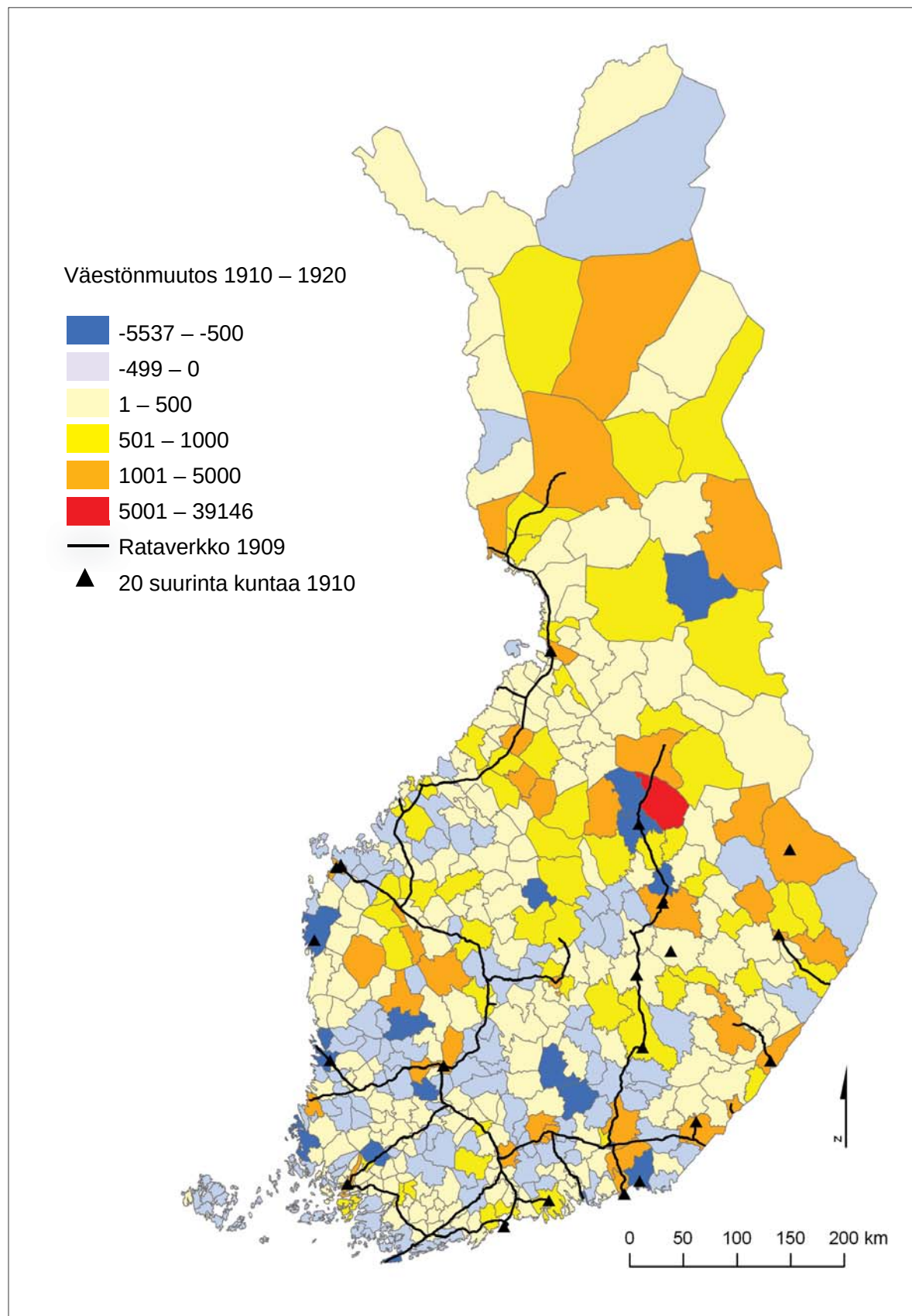
Väestönkehityksen polarisoitumisen alku tuli esille hyvin voimakkaasti 1960-luvulla. Maaseutukuntien väestömäärä alkoi vähetä. Nykyiset kaupungit ja kaupunkiseudut olivat väestökasvualueita (Kuva 9). Samanaikaisesti autojen määrä saavutti 700 000 rajapyykin vuonna 1970.

Analyysit vuosien 1970–2007 väestömäärän muutoksista (Rusanen ym. 2003; Hätälä ja Rusanen 2010; Ponnikas ym. 2010; Kotavaara ym. 2011b) ovat osoittaneet, että alueelliselta ilmeeltään kehitys jatkui hyvin samankaltaisena kuin jo 1960-luvulla, tasoittuen 1970–1990 niin kutsutun hyvinvointiyhteiskunnan aikana, ja kiihtyen uudelleen 1990-luvun alun laman jälkeisen uudelleen organisoitumisen myötä. Käytännössä kaupunkiseutujen väestömäärä kasvoi edelleen maaseutumaisten kuntien väestömäärän vähetessä poikkeuksena Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan rannikkoalueet.

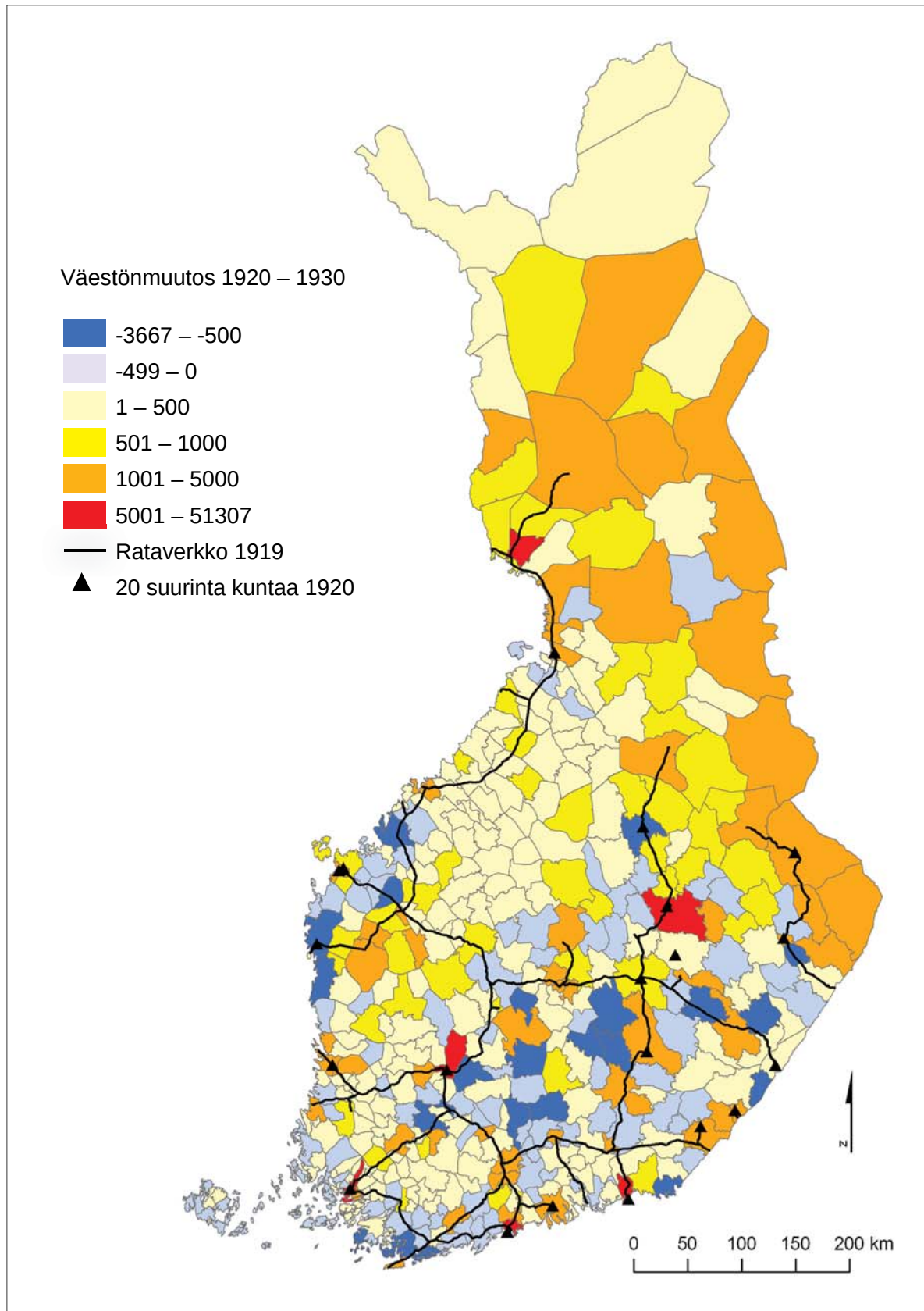
Kartoilla esitetty kuntatason väestödynamiikka on tiivistetysti diagrammissa (Kuva 10). Dynamiikka on suhteutettu tutkimuksen neljään muuhun keskeiseen

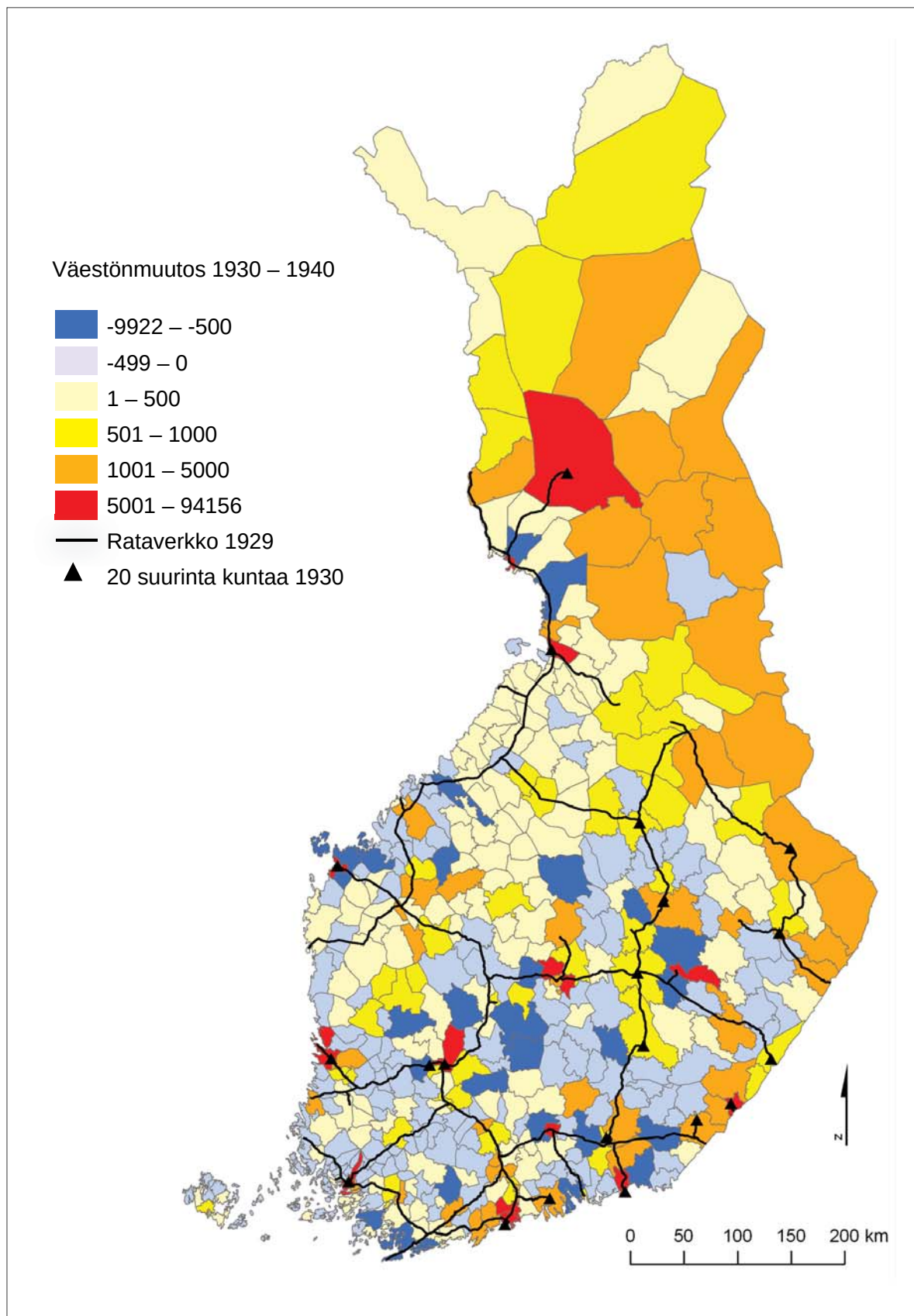
Kuva 3. Väestönmuutos kunnittain 1900–1910, vuosikymmenen alun 20 suurinta kuntaa ja rautatieverkon kehitysvaihe. Aineisto: Tilastokeskus.

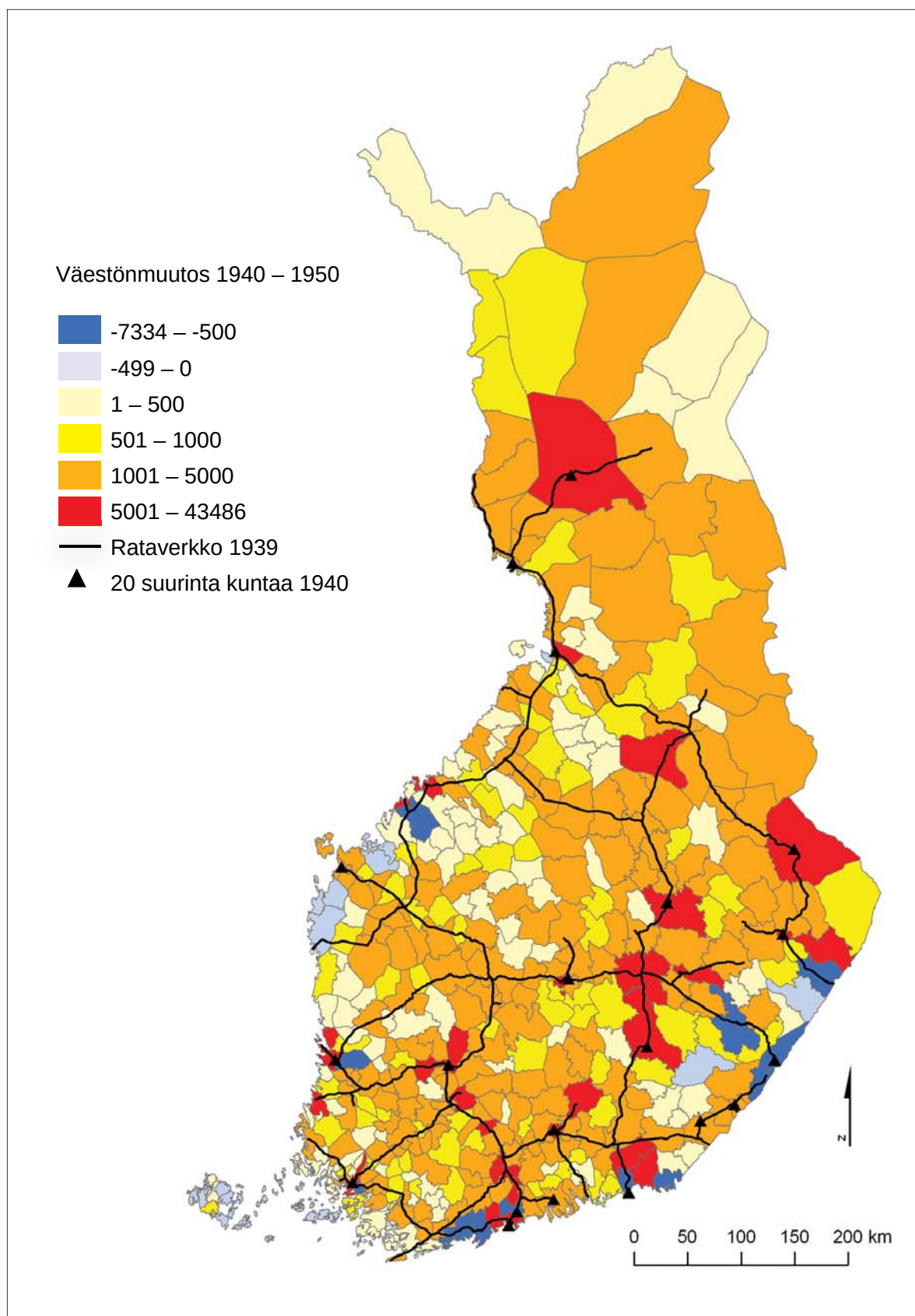
Kuva 4. Väestönmuutos kunnittain 1910–1920, vuosikymmenen alun 20 suurinta kuntaa ja rautatieverkon kehitysvaihe. Aineisto: Tilastokeskus.

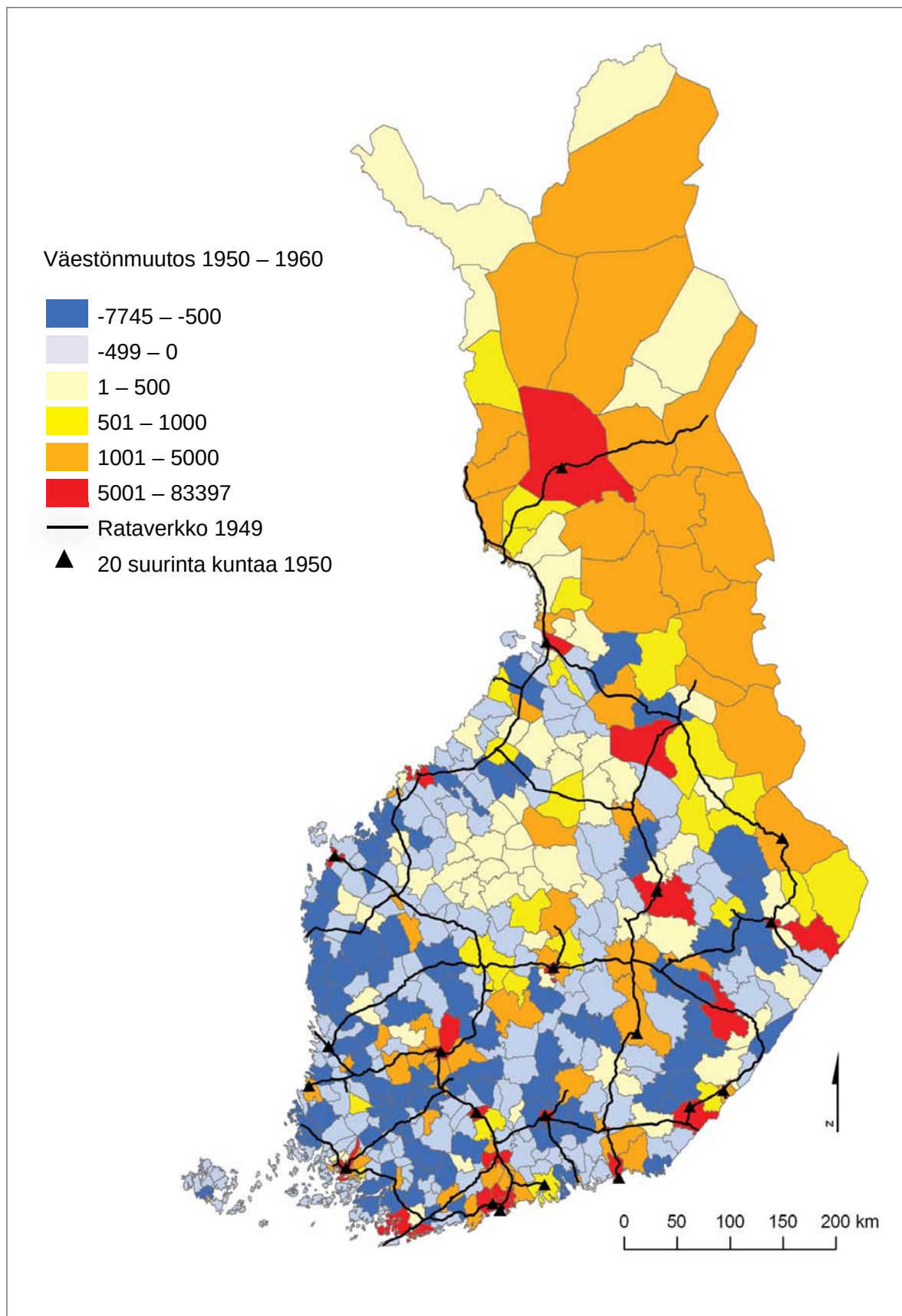
Kuva 5. Väestönmuutos kunnittain 1920–1930, vuosikymmenen alun 20 suurinta kuntaa ja rautatieverkon kehitysvaihe. Aineisto: Tilastokeskus.

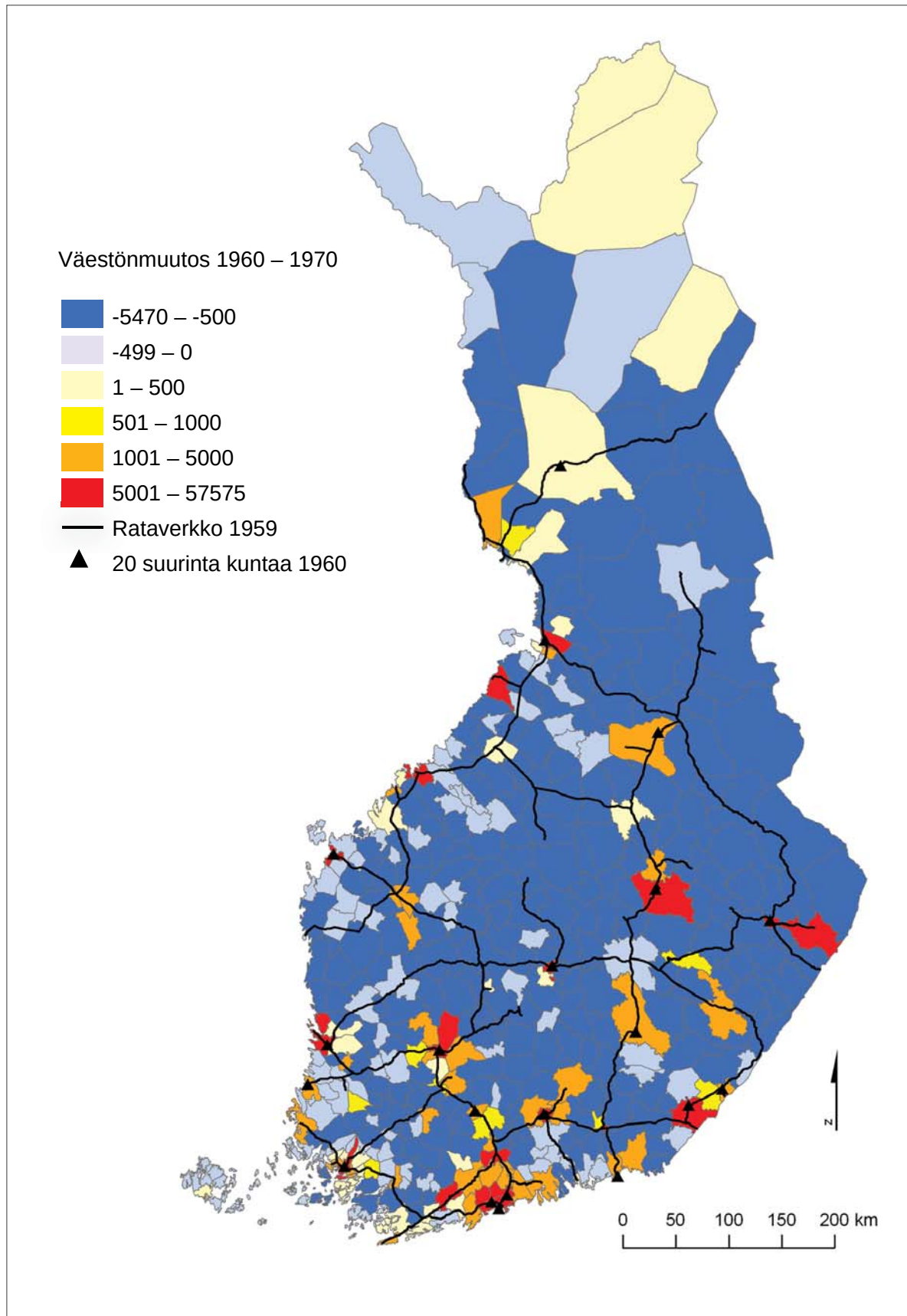
Kuva 6. Väestönmuutos kunnittain 1930–1940, vuosikymmenen alun 20 suurinta kuntaa ja rautatieverkon kehitysvaihe. Aineisto: Tilastokeskus.

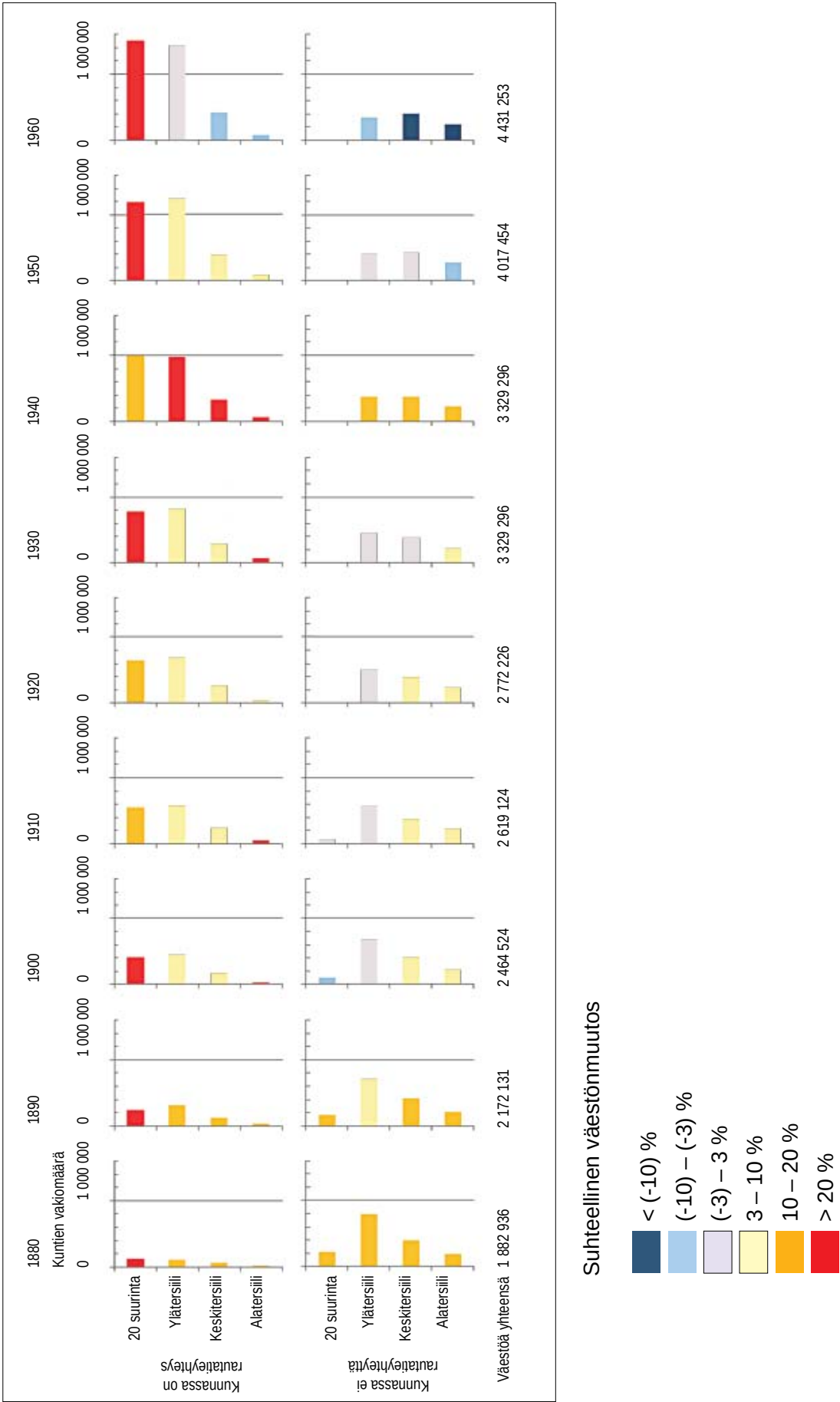
Kuva 7. Väestönmuutos kunnittain 1940–1950, vuosikymmenen alun 20 suurinta kuntaa ja rautatieverkon kehitysvaihe. Aineisto: Tilastokeskus.

Kuva 8. Väestönmuutos kunnittain 1950–1960, vuosikymmenen alun 20 suurinta kuntaa ja rautatieverkon kehitysvaihe. Aineisto: Tilastokeskus.

Kuva 9. Väestönmuutos kunnittain 1960–1970, vuosikymmenen alun 20 suurinta kuntaa ja rautatieverkon kehitysvaihe. Aineisto: Tilastokeskus.

Kuva 10. Rautateiden suhde väestömuutoksiin 1880–1970 suurimissa kaupungeissa ja väestötersilleittäin. Aineisto: Tilastokeskus.

tekijään: eri vuosikymmenet, kuntien koko luokiteltuna, kuntien yhteys rautatieverkkoon ja edellä esitettyihin luokkiin kuuluvien kuntien yhteenlaskettu väestömäärä vuosikymmenen alussa. Käytännössä diagrammi on muodostettu niin ikään viidessä työvaiheessa. Ensimmäisenä väestönmuutokset on jaettu vuosikymmenten perusteella tilastotietokannaksi. Toiseksi, kunnat on luokiteltu koon mukaan neljään ryhmään: 20 suurinta kuntaa on oma ryhmänsä ja muut kunnat on jaettu kokonsa perusteella, ylätersiiliin, keskisersiiliin ja alatersiiliin. Kolmanneksi, kunnat on edelleen luokiteltu rautatieyhteydellisiin ja rautatieyhteydettömiin paikkatietojärjestelmää hyödyntäen. Neljänneksi, mainittuihin luokkiin kuuluvien kuntien yhteismitalliset väestömäärät on laskettu vuosikymmenen alussa. Lopuksi on laskettu kunkin luokan suhteellinen väestön muutos.

Diagrammin pohjalta on nähtävissä neljä selkeää kehityssuuntaa. Ensinnäkin, 20 suurimman kunnan kokonaisväestö on kasvanut tarkastelujakson aikana kiivaimmin verrattuna muihin luokkiin lukuun ottamatta 1940-lukua. Huomion arvoista on, että suurissa kunnissa, jotka eivät olleet rautateiden piirissä 1880–1920, väestö kasvoi vähemmän tai taantui. Toinen keskeinen havainto on väestön voimakas kasvu rautatien piirissä olleissa kunnissa 1940-luvulla, pois lukien suurimmat 20 kuntaa. Tämä muutos voi kytkeytyä evakkojen siirtoihin luovutetuilta alueilta, mihin myös rautatietä hyödynnettiin. Kolmas havainto koskee aikaväliä 1900–1940, jolloin rautateillä oli hyvin keskeiseksi kasvanut rooli, eikä autoistuminen vielä horjuttanut rautateiden kilpailukykyä. Tällöin väestö kasvoi rautateiden piirissä olleissa väestömääriltään ylätersiiliin lukeutuvissa kunnissa kohtuullisesti, mutta vastaavan kokoluokan kunnat ilman rautatieyhteyttä eivät kasvattaneet väestöään. Neljänneksi, 1960-luvun osalta voidaan todeta, että ainoa näkyvä trendi on kaupunkiseuduille kohdistuva ”suurin muutto”, mikä ajoittuu nopean autoistumisen aikaan.

Johtopäätökset

Väestönmuutosten osalta on tunnistettavissa 1800-luvun lopun alueellisesti hyvin tasaisen hitaahkon väestönkasvun vaihe. Siirtolaisuus 1900-luvun alkuvuosikymmenenä näkyy alueellisesti laajana väestön vähenemisenä, vaikka kokonaisuudessaan väestömäärä kasvoikin samana aikana noin 150 000 henkilöllä. 1900-luvun alkuvuosikymmen näkyy ensimmäistä kertaa väestömäärältään vähenevien kuntien vuosikymmenenä. Vuodet 1910–1940 erottuvat lievinä väestömäärältään vähenevien kuntien lukumäärän kasvuna, alueellisesti hyvin samantyyppisenä muutoksena, mutta erityisesti myös suurimpien kuntien voimakkaana väestönkasvuna. Sotien jälkeiset suuret ikäluokat näkyvät väestökasvuna lähes kaikkialla. Sama ilmiö on tyypillinen myös monille muille Euroopan maille. Väestön polarisoituminen alkaa lievänä 1950-luvulla, mutta

kiihtyy voimakkaasti 1960-luvulla. Tällöin väestönkasvu keskittyy puhtaasti suurimpiin kuntiin. Yleispiirteissään tämä kehitys on jatkunut näihin päiviin saakka. Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että väestönmuutos suuntautui koko ajan suuria väestökeskittymiä kohti, joista rautateiden piirissä olleet menestyivät parhaiten. Tämä havaittu yhteneväisyys ei kuitenkaan tarkoita suoraa yhteyttä – kausaaliteettia – havaintojen välillä, mutta viittaa vahvasti liikenneinfrastruktuurin myötävaikuttavaan merkitykseen alueiden kehittämisessä. On kuitenkin syytä todeta, että autoistumisen ja sitä edeltäneen tieliikenteen merkitystä on vaikea arvioida kartografian keinoin, koska tieverkko on kattanut merkittävän osan tärkeistä väestökeskittymistä jo vuosisatoja.

Esitetyt empiiriset tulokset sekä muut tutkimukset osoittavat, että Suomi on muuttunut pitkällä aikavälillä alueellisesti tasaisen väestökehityksen maasta polarisoituneeksi maaksi. Kaupungistuminen, joka alkoi 1930-luvulla sekä 1960-luvun maaltamuutto jatkuvat suosien erityisesti osaamiseen perustuvien yliopistokaupunkien ja niiden ympäristökuntien väestönkasvua. Tätä tukevat myös empiiriset tulokset rautatieinfrastruktuurin vaikutuksista, joka hyödyttää erityisesti keskuksia (Kotavaara ym. 2011a).

Paikkatietoihin perustuen suomalaisista noin 80 % asuu tällä hetkellä 6 000 neliökilometrin alueella, loppu 20 % noin 95 000 neliökilometrin alueella. Kun väestön keskittymiselle ei näytä olevan erityisiä esteitä, nuorien suosissa kaupunkia erityisesti työpaikkakehityksen vuoksi, infrastruktuurin suosissa erityisesti kaupunkia on helppo arvioida, että useamman vuosikymmenen päästä merkittävä osa pysyvästä syrjäisen maaseudun asutuksesta on hävinnyt tai muuttanut muotoaan esimerkiksi kesäasutuksen suuntaan.

Pohdinta

Alueellinen kehitys on moniulotteinen prosessi, jossa on historiallisessa mittakaavassa paljon vaihtelevia tekijöitä, jotka liittyvät mm. vallitsevaan elinkeinorakenteeseen. Suomalaisessa keskustelussa toimivaa liikennejärjestelmää pidetään tärkeänä alueellisen kilpailukyvyn ja hyvinvoinnin kannalta. Keskusalueiden kilpailukyky ja syrjäisten sijaintien ongelmat on tunnettu maantieteessä jo pitkään. Kuitenkin vasta vuonna 1991 ekonomisti Paul Krugman esitti keskus-periferia asetelman kehittämiselle tiiviin teorian perustuen talouden mittakaavaetujen, kuljetuskustannusten ja kysynnän yhteisvaikutukseen. Krugmanin teorian mukaisesti keskusten vetovoima kasvaa mittakaavaetujen kasvaessa ja kuljetuskustannusten laskiessa. Keskusten vetovoima periferioihin asettuu kuitenkin aina jonkinasteiseen tasapainotilaan. Kaupunkien vaikutusalueiden ulkopuolisilla – myös syvillä – periferioilla, on siis aina nähtävissä esimerkiksi alkutuotantoon ja matkailuun liittyvien toimintojen osalta oma tärkeä roolinsa

kaupunkien kasvavien taloudellisten mittakaavaetujen rinnalla, mitä liikennejärjestelmän kehittäminen edelleen edistää.

Kun tarkastellaan tutkimuksen 90 vuoden väestöaikasarjaa tästä näkökulmasta, niin voidaan todeta kaupunkien kasvun ja periferioiden väestön vähenemisen olleen pitkän aikavälin selkein kehityslinja. Samalla voidaan todeta, että kaupungistuminen ei tapahtunut Suomessakaan ennen liikennejärjestelmän mahdollistamia suotuisia oloja, jotka mahdollistavat keskusten välisen ja keskus-periferia vuorovaikutuksen toimivuuden. Liikennejärjestelmän kehittämisen voidaan katsoa suosivan selkeästi talouden ja väestön keskittymistä suurten väestökeskittymien piiriin. Samalla se mahdollistaa kuitenkin syrjäistenkin kohteiden piirissä tapahtuvaa taloudellista toimintaa, kuten luonnonvarojen hyödyntämistä, matkailua ja alkutuotantoa. On todettava kuitenkin, että vaikka liikennejärjestelmän kehittäminen ei tuone merkittävää pitkäaikaista kasvupotentiaalia perifeerisille alueille, niin sillä voi kuitenkin olla selkeä taloutta ylläpitävä ja aluetta palveleva vaikutus.

Lopuksi, tutkimustulokset herättävät muutamia kysymyksiä. Miksi syrjäiset seudut eivät näytä hyötynneen väestöllisesti rautateistä muulloin kuin evakkojen sijoittamisen aikana? Mikä on ollut tieverkon merkitys kaupungistumiselle ennen autoistumista, jolloin väestön kasvu on rajoittunut suhteellisen suppeille alueille kaupunkien piirissä? Miten autoistuminen kytkeytyy 1960-luvun kaupunkeihin muuttoon? Liikenneinfrastruktuuri ja sen kehityshistoria tarjoavat yhä uusia näkökulmia ja tutkimuskohteita, jotka liittyvät olennaisesti kaupunkien ja maa-seudun kehitykseen ja vuorovaikutukseen.

Kirjallisuus

- Alestalo, Jouko (1983): The concentration of population in Finland between 1880 and 1980. *Fennia* 161:2, 263–288.
- Atkinson, Peter (1997): Geographical information science. *Progress in Human Geography* 21:4, 573–582.
- Gregory, Ian (2002): The accuracy of areal interpolation techniques: standardising 19th and 20th century census data to allow long-term comparisons. *Computers, Environment and Urban Systems* 26:4, 293–314.
- Gregory, Ian & Healey, Richard (2007): Historical GIS: structuring, mapping and analysing geographies of the past. *Progress in Human Geography*. 31:5, 638–653.
- Hätälä, Johanna, Kotavaara, Ossi, Antikainen, Harri & Rusanen, Jarmo (2009): Paikkatieto-analyysin avulla voidaan selvittää historiallisia väestömuutoksia. *Hyvinvointikatsaus* 2009:2, 59–62.
- Hätälä, Johanna & Rusanen, Jarmo (2010): Suomen aluerakenteen viimeaikainen ja tuleva kehitys. *Nordia Tiedonantoja* 1/2010. 49 s.
- Kotavaara, Ossi, Antikainen, Harri & Rusanen, Jarmo (2011a): Urbanization and Transportation in Finland, 1880-1970: A GIS Analysis. *Journal of Interdisciplinary History*. 42:1, 89–109.
- Kotavaara, Ossi, Antikainen, Harri & Rusanen, Jarmo (2011b): Population change and accessibility by road and rail networks: GIS and statistical approach to Finland 1970–2007. *Journal*

of Transport Geography. 19:4, 926–935

Krugman, Paul (1991): Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy* 99:3, 483–499.

Ponnikas, Jouni, Tiainen, Timo, Hätälä, Johanna & Rusanen, Jarmo (2010): Suomi ja alueet 2030 – toteutunut kehitys, ennakointia ja skenaariot. KAKS, Kunnallisanalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 60. 69 s.

Rusanen, Jarmo, Muilu, Toivo, Colpaert, Alfred & Naukkarinen, Arvo (2003): Georeferenced data as a tools for monitoring the concentration of population in Finland in 1970-1998. *Fennia* 181: 2, 129-144.

Rusanen, Jarmo (2010): ESF ja ESPON – odotuksia ja opetuksia eurooppalaisesta tutkimus-yhteistyöstä. Teoksessa Timo Hirvonen & Kaisa Schmidt-Thomé (toim.), ESPONin ytimessä ja ympärillä. 67–73. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 100. Espoo.

Tilastokeskus (1979): Väestön elinkeino. Väestö elinkeinon mukaan kunnittain vuosina 1880–1975. Tilastollisia tiedonantoja N:o 63.

Tilastokeskus (2007): PC-Axis tietokanta. Väestömuutokset kunnittain 1951–2006 (1.1.2007 aluejaolla).

Valtionrautatiet, VR (1987): Valtionrautatiet 1962–1987. Valtion Painatuskeskus, Helsinki.

Öberg, Sture & Springfield, Peter (1991): The population. The national Atlas of Sweden. 176 s. Italia.

Internet-lähde

<http://www.oulu.fi/geography/tutkimus/kulttuurimaantiede/geoinformatiikka.html>

Muuttoliike väestö- ja aluerakenteen muokkaajana

Tapaus Hyrynsalmi

Heimo Keränen

Sisältö

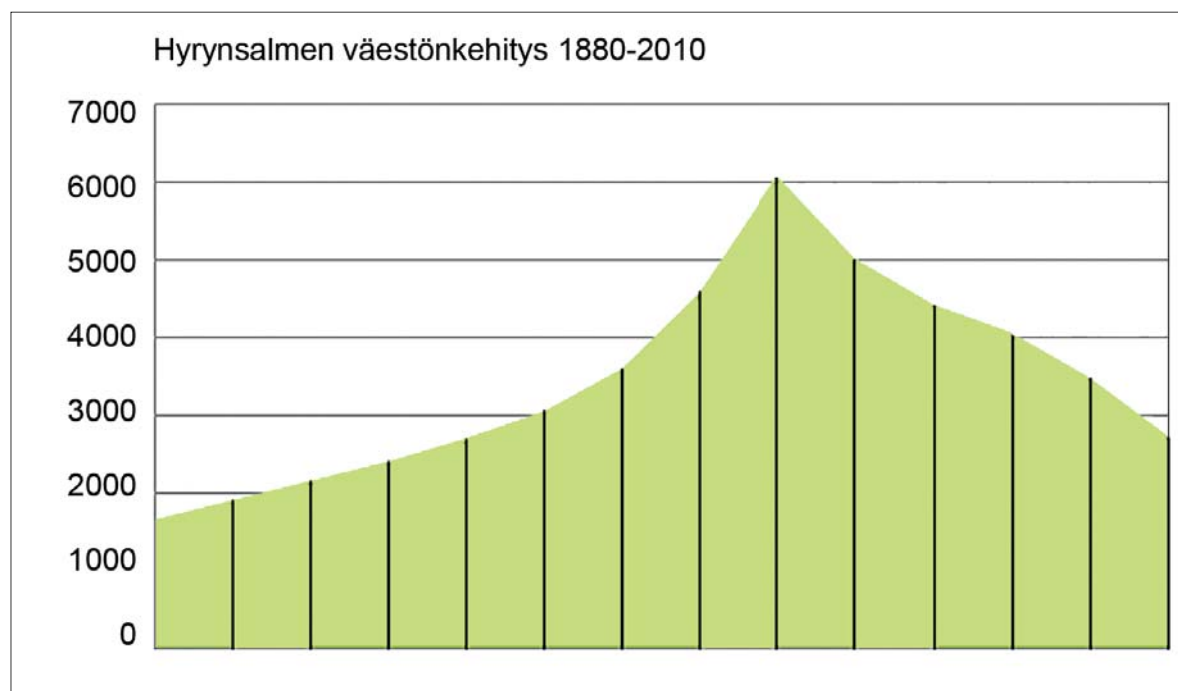
Artikkelin tavoitteena on kuvata pienen itäsuomalaisen kunnan, Hyrynsalmen, väestönkehitystä ja siihen vaikuttaneita tekijöitä sekä väestönmuutosten seurauksia. Artikkelissa arvioidaan myös kunnan keinoja selviytyä syntyneestä muuttotappiotilanteesta, lähinnä kuntajohtamisen näkökulmasta.

Aluekuvaus ja väestön kehitys

Hyrynsalmi on laaja (1 520 km²), mutta väestöltään suhteellisen pieni ja harvaan asuttu (1,9 asukasta/maa-km²) maaseutumainen kunta, joka kuuluu alue- ja väestökehitykseltään erittäin haasteelliseen Kehys-Kainuun seutukuntaan ja Kainuun maakuntaan. Alue on yksi Suomen vanhimmista asuinseuduista. Hyrynsalmella on asuttu jo heti viimeisimmän jääkauden vetäydyttyä alueelta, lähes 10 000 vuotta sitten. Nykyisen vakinaisen asutuksen perusta asettui Oulujoen vesistön Hyrynsalmen reitin alueen järvien rannoille ja vaaroille suhteellisen pysyvästi 1500- ja 1600-luvuilla (ks. Turpeinen 1988).

Alueen väestön kasvu oli suhteellisen hidasta ja vaihtelevaa aina 1700-luvun loppupuolelle saakka. Alue sijaitsi Ruotsin ja Venäjän ”rajaseudulla”, joten pitkä joutui usein sodan jalkoihin ja hävitettiin lähes maan tasalle. Myös nälkävuodet vaikuttivat aika ajoin tähän ”nälkäräjällä” eläneen pitäjän väestön merkittävästi korkean kuolleisuuden kautta (Turpeinen 1988). Tämän kauden

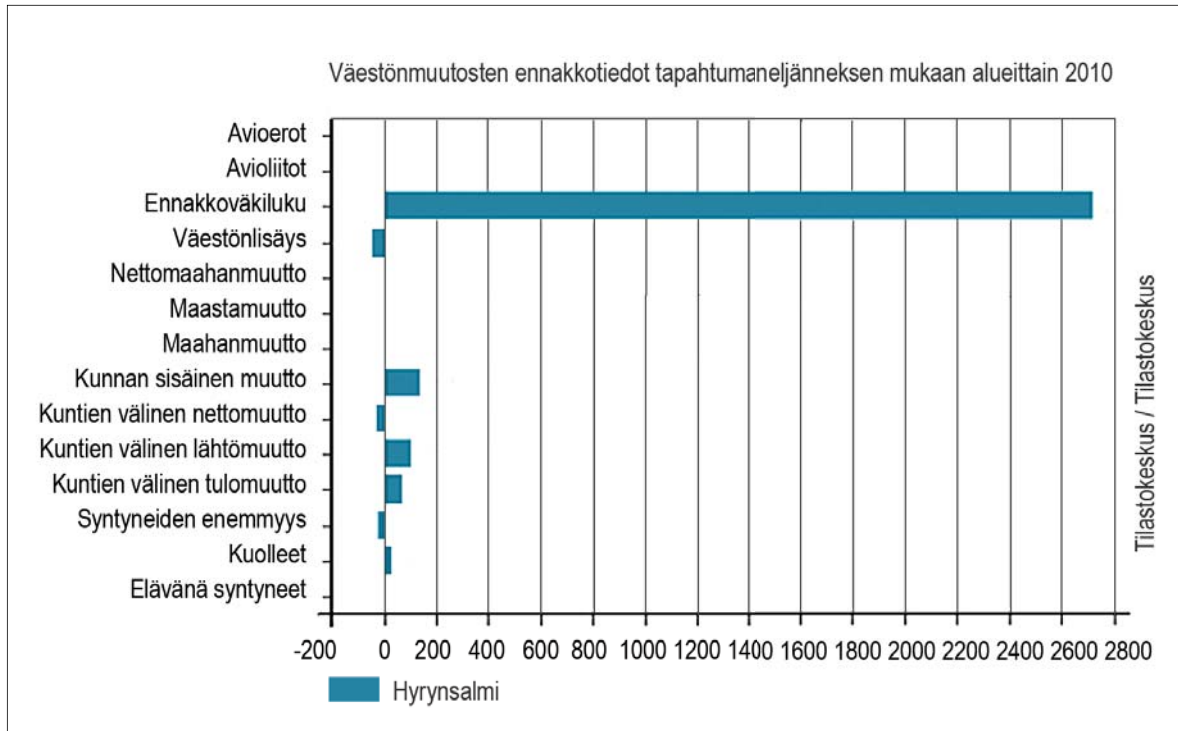
jälkeen väestö kasvoi ja asutus levisi suhteellisen ripeästi. Runsaassa sadassa vuodessa väestö kasvoi noin 500:sta runsaaseen 2 000 asukkaaseen vuoteen 1900 mennessä, vaikka tänäkin aikana alueella kärsittiin useampina vuosina muuttotappiosta kuin muuttovoitosta. Tästä väestö kasvoi edelleen tasaisen nopeasti lähinnä korkean syntyvyyden ansiosta ja saavutti huippunsa 1960-luvun alussa, jolloin hyrynsalmelaisia oli 6 089, yli kaksinkertainen määrä nykyiseen verrattuna. Kunnan väkiluku siis kasvoi viime vuosisadalla peräti kolminkertaiseksi 60 vuodessa ja puolittui sen jälkeen nopeasti, noin 40 vuodessa (Kuva 1).

Kuva 1. Hyrynsalmen kunnan väestönkehitys vuosina 1880–2010 (Turpeinen 1988; Tilastokeskus 2011).

Tilastokeskuksen (2011) mukaan vuoden 2010 lopussa hyrynsalmelaisia oli 2 732. Viime vuosikymmeninä väestön väheneminen on ollut vuosittain 1–3 prosenttia asukasluvusta. Seuraava poikkileikkauskuva (Kuva 2) väestödynamiikasta kertoo hyvin Hyrynsalmen tilanteesta tällä hetkellä: syntyvyys on alhaalla, kuolleisuus korkealla ja kuntien välinen muuttoliike tappiollista. Siirtolaisuus on selvästi voitollista, mutta kokonaisuuden kannalta siirtolaisuus on merkitykseltään vähäistä, ainakin vielä tässä vaiheessa.

Väestönmuutokset ovat olleet alueella suhteellisen suuria negatiivisesta muuttoliikkeestä ja korkeasta kuolleisuudesta johtuen, nettomenetys on ollut noin 60–70 henkilöä vuodessa. Viimeisin Tilastokeskuksen trendiennuste on Hyrynsalmen osalta kuitenkin yllättävän vakaa: ennusteen mukaan väkiluvun väheneminen hidastuu pitemmällä aikavälillä siten, että vuonna 2030 hyrynsalmelaisia olisi vielä noin 2 300. Hidastumisen syynä on muuttoaktiivisten ikäluokkien pitkään

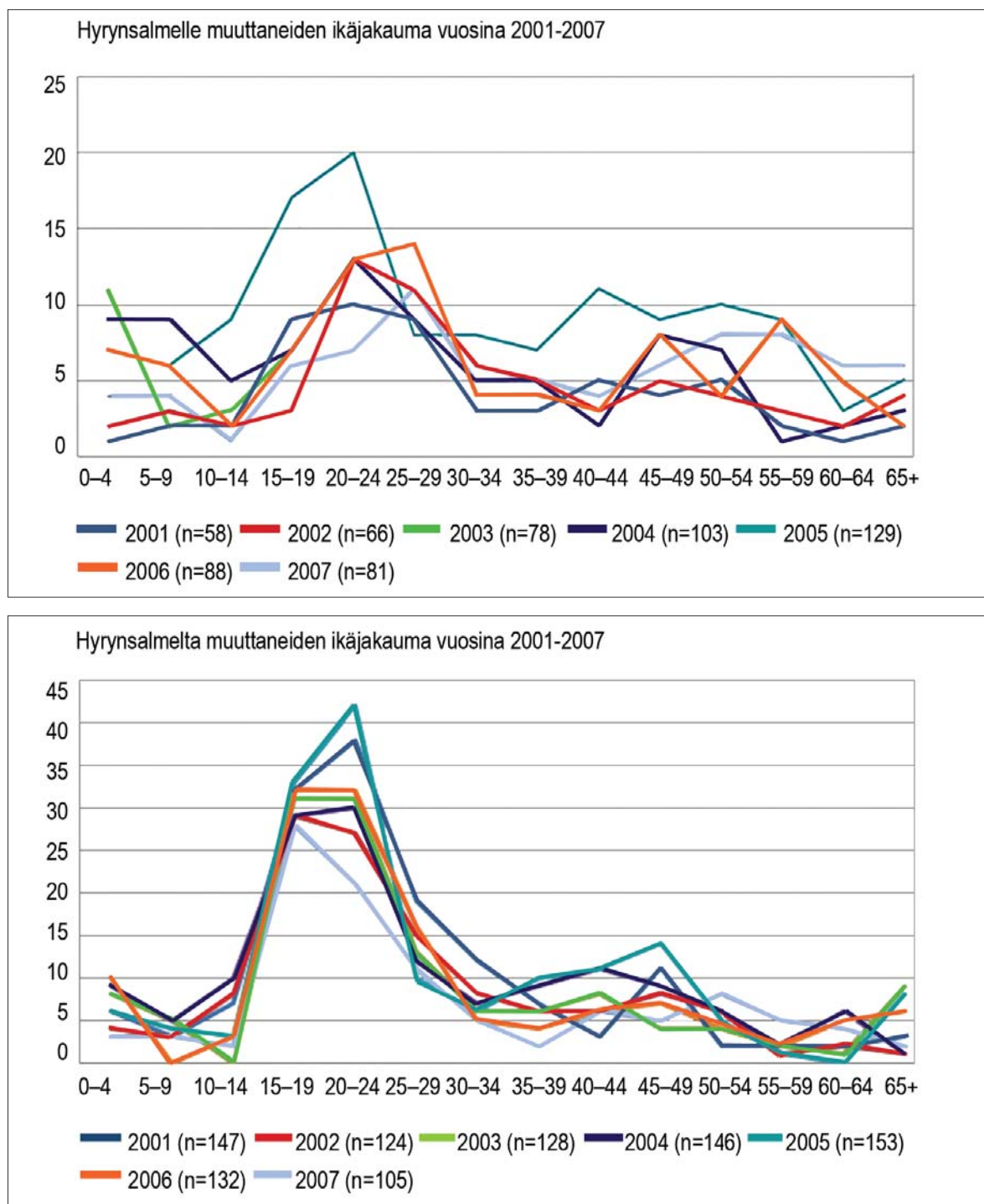
Kuva 2. Hyrynsalmen väestönmuutosten poikkileikkauskuva vuodelta 2010 (Tilastokeskus 2011).

jatkunut pienentyminen. Alueen muuttopotentialiaali on siis menetetty. Tilanteen voisi tulkita siten, että alue on ajautunut ns. muuttoloukkuun, jossa muuttavien määrän supistuminen ei tarkoita väestökehityksen tasapainottumista, vaan alueen ajautumista eräänlaiseen viimeisen muuton tilanteeseen.

Hyrynsalmi ei ole väestön vähenemisiongelmansa kanssa yksin: Tilastokeskuksen (2011) mukaan vuonna 2009 väestö väheni 199 kunnassa (58 % kunnista), kuolleiden määrä ylitti syntyneiden määrän 201 kunnassa (59 %) ja muuttotappiota kärsi 173 kuntaa (51 %). Muuttotappiomaakunnat ja -seutukunnat ovat keskittyneet Pohjois- ja Itä-Suomeen, mikä tekee ongelmasta alueellisen ja siten erityisesti työmarkkinoiden kannalta haastavan. Kehys-Kainuun seutukunta ja Kainuun maakunta ovat olleet heikoimmassa asemassa väestönkehitystä ja taloutta kuvaavilla indikaattoreilla mitattuna koko maassa jo yli 20 vuotta (esim. Niemi 2010).

Hyrynsalmen syntyvyys on ollut alhaisempi kuin kuolleisuus jo 1990-luvulta lähtien ja muuttotase on ollut negatiivinen siis jo 1960-luvun alkuvuosista lähtien. Jatkuvan negatiivisen muuttotaseen lisäksi viimeaikainen kuolleiden enemmisyys syntyneisiin nähden on ollut lähes kaksinkertainen. Suhteellisen korkeasta työttömyydestä ja opiskelupaikkojen vähäisyydestä johtuen ennen kaikkea nuoret ja koulutetut ovat lähteneet alueelta, mikä on johtanut suhteelliseen alhaiseen koulutusasteeseen ja väestön ikärakenteen nopeaan vanhenemiseen. Tämä rakenteellinen kehityslinja on pitänyt alueen rakenteellisen työttömyyden suhteellisen korkeana.

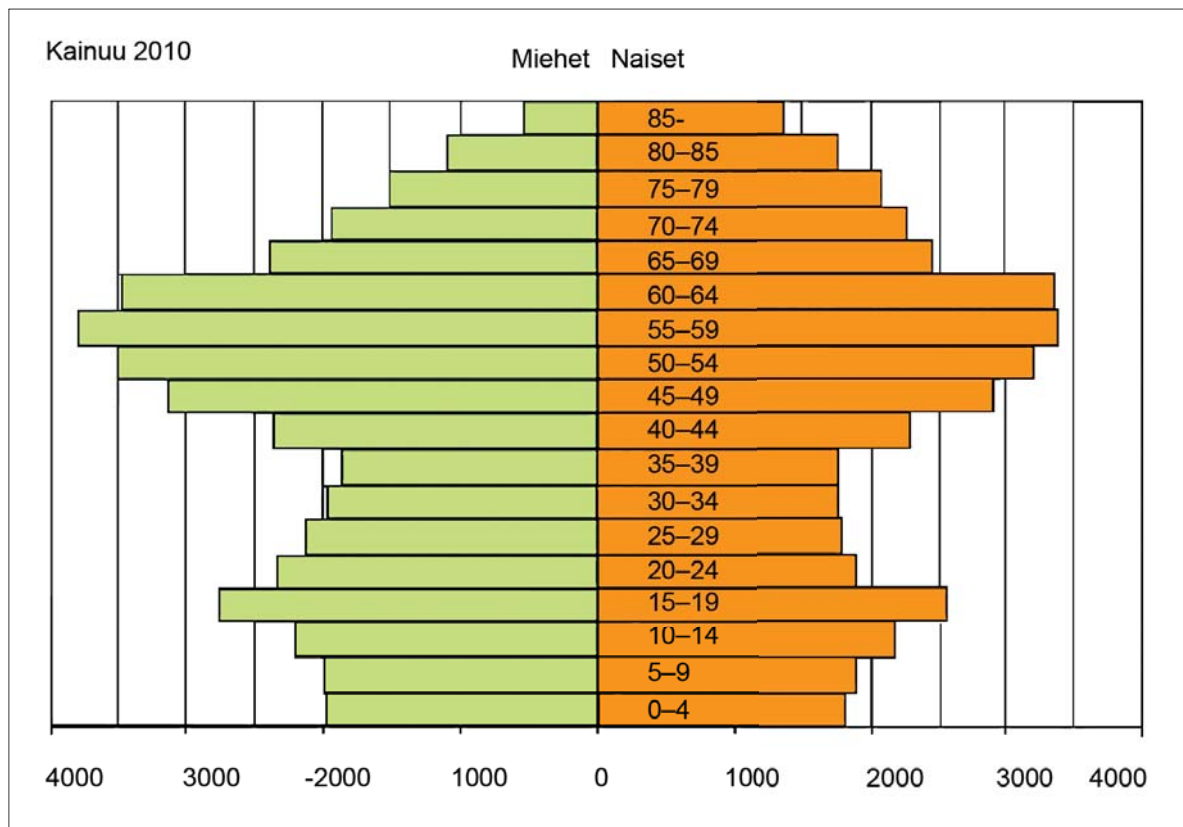
Muuttoliikkeen kautta tapahtuva väestön menetys on suurinta 15–24-vuotiaissa, koska muuttoaktiivisuus on yleensäkin suurinta ko. ikäluokassa (Kuva 3). Suhteellisesti eniten muuttovoittoa alueelle saadaan muuttoaktiivisissa ikäluokissa, mutta satunnaisesti joinakin vuosina myös juuri eläkeikään tulevassa tai tullessa ikäryhmässä. Tämä lienee seurausta pitkään jatkuneen poismuuton vastavoimasta; ”entisissä” hyrynsalmelaisissa on myös palaajapotentiaalia.

Kuva 3. Hyrynsalmen muuttoliike iän mukaan vuosina 2001–2007 (Tilastokeskus 2011; Kainuun maakunta -kuntayhtymä 2010).

Tällainen pitkään jatkunut muuttotappio on aiheuttanut väestörakenteeseen suhteellisen pysyvän muutoksen. Alueen sijainnista ja työmarkkinoista sekä työssäkäyntialueista johtuen ei nopeita muutoksia ”terveempään” suuntaan ole odotettavissa. Nykyistä väestörakennetta kuvaa se, että eläkkeensaajia Hyrynsalmella oli vuonna 2009 noin 41 % väestöstä, kun vastaavat luvut ovat Kainuussa 32 % ja koko maassa 25 %. Yli 65-vuotiaiden osuus oli vuonna 2009 jo hieman yli 27 % koko väestöstä ja tämän ikäluokan suhteellinen kasvu jatkuu edelleen. Etenkin iäkkäämpien väestöryhmien, yli 85-vuotiaiden, osuus kasvaa nopeasti. On huomattava, että koko Kainuun huoltosuhde (työvoiman ulkopuoliset yhtä työllistä kohti) on ollut raskas jo pitkään: noin 1,7 (Hyrynsalmella noin 2) samalla, kun koko maassa se on noin 1,2 (Niemi 2010). Huoltosuhdetta pitävät ylhäällä työttömyys ja vanhusväestö. Koko Kainuun maakunnan nykyinen väestön ikärakenne kuvaa hyvin ongelman laajuutta (Kuva 4). Hyrynsalmen väestöpyramidi on tällä hetkellä lähes samanmuotoinen, mutta ”muodoiltaan” vieläkin dramaattisempi. (Kainuun maakunta -kuntayhtymä 2011).

Aluerakenne on myös muuttunut, kun väestö on vähentynyt ja asutus harvennut. Vakinainen väestö on keskittynyt yhä tiiviimmin kirkonkylän taajamaan ja harventunut tasaisesti maaseutualueella. Tämä on luonut kunnalle paineita

Kuva 4. Kainuun väestöpyramidi vuonna 2010 (Kainuun maakunta -kuntayhtymä 2011).

erityisesti maaseutualueiden erilaisten palvelujen järjestämisessä tehokkaasti ja tasapuolisesti.

Väestön vähentyessä myös infrastruktuuri on jäänyt vähemmälle käytölle: rakennuksia on jäänyt tyhjilleen ja vapaa-ajan käyttöön, tiestön hoito asukasta kohti on kallistunut, palveluverkosto (sekä julkinen että yksityinen) on harventunut ja ohentunut. Tilaa siis on. Suurin osa ihmisistä asuu erillisissä pientaloissa, myös taajamassa, ja hyvin väljästi. Tämä on toisaalta viihtyvyyttä lisäävä tekijä, mutta toisaalta kiinteitä kustannuksia lisäävä tekijä.

Nykyisin valmistuvat uudisrakennukset ovat valtaosin vapaa-ajan rakennuksia, mikä on kompensoinut asutusrakenteen harvenemista. Voimakas vapaa-ajan rakentaminen on lisääntynyt, kun 20-vuotias matkailukeskus Ukkohalla on vetänyt alueen matkailua kasvuun. Kirkonkylän rinnalle, noin 15 km:n päähän, on kasvamassa kunnan toinen ”osa-aikaisten hyrynsalmelaisten” taajama, joka vaikuttaa alueen väestödynamiikkaan positiivisesti. Matkailun sesonkiaikoina alueen väkiluku kaksinkertaistuu ja suurimpien tapahtumien aikana jopa kolminkertaistuu. Tämän ansiosta kaupallisten palveluiden tarve ja tarjonta alueella on säilynyt lähes entisellään, joiltakin osin jopa parantunut. On huomattava, että kesämökkien rakentaminen kohdistuu myös haja-asutusalueelle. Kasvua kuvaa hyvin se, että kesämökkien määrä on kasvanut vuoden 1990 tilanteesta (345 kpl) noin kaksinkertaiseksi 20 vuodessa. Rakentaminen tältä osin alueella jatkuu edelleen suhteellisen vilkkaana. Tämä kaksijakoinen asutusrakenteen muutos yhdistettynä vakinaisen väestön vanhenemiseen on haastanut palvelujen tehokkaan ja tasapuolisen järjestämisen.

Syyt väestön vähenemiseen

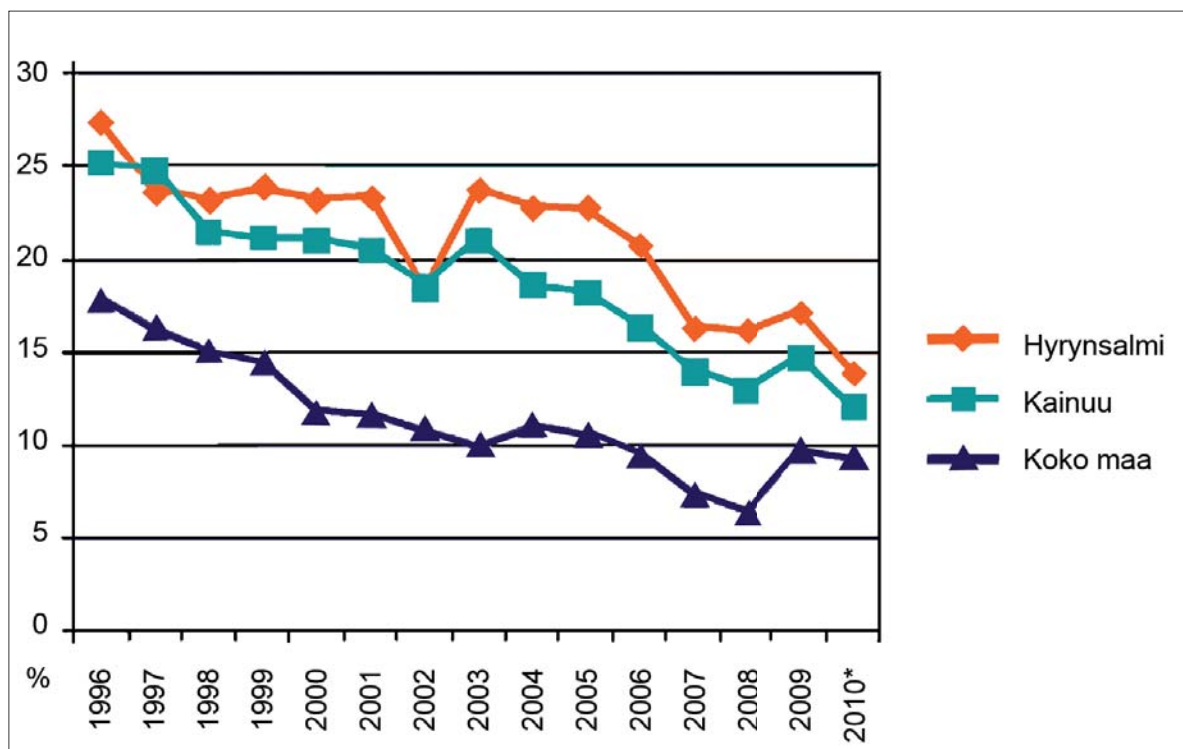
Syitä väestön vähenemiseen voidaan selittää elinkeinorakenteella ja alueen korkealla rakennetyöttömyydellä. Ne kietoutuvat tiukasti toisiinsa ja liittyvät laajempaan yhteiskunnalliseen keskittymiskehitykseen.

Hyrynsalmi on aikoinaan ollut erittäin alkutuotantovaltainen alue. Metsästyksen ja kalastuksen lisäksi kaskiviljely ja myöhemmin 1800-luvulla voimakkaasti kasvanut tervanpoltto mahdollistivat alueen kehittymisen ja väestön nopean kasvun. Myöhemmin karjanhoitoon perustunut maatalous ja tervanpolttoa ”modernimpi” metsätalous muodostivat alueen elinkeinollisen perustan. Sotien jälkeen asutus ja nopea teollistuminen (erityisesti alueen sahateollisuus) sekä palveluelinkeinojen kasvu aiheuttivat rajun elinkeinorakenteen muutoksen alueella. Tämä kehitys lisäsi myös alueen työllisyyttä koko ajan. 1960-luvulta lähtien alkutuotannosta poistuneita työpaikkoja ei enää pystytty korvaamaan, ensin teollisuudessa ja myöhemmin palveluissakaan, mikä on johtanut alueen

suhteellisen korkeaan rakenteelliseen työttömyyteen ja siitä johtuvaan negatiiviseen muuttotaseeseen. Kehitys on jatkunut näihin päiviin saakka.

Vielä tälläkin hetkellä Hyrynsalmen elinkeinorakennetta leimaa muihin Suomen kuntiin verrattuna suhteellisen suuri alkutuotannon osuus (noin 15 %), pieni jalostussektorin osuus (noin 15 %) ja suuri, erityisesti julkisten palvelujen osuus (lähes 70 %). Alueen työllistäjänä julkisilla palveluilla on siis korostuneen suuri rooli, jonka tarve selittyy vanhusvaltaisella väestörakenteella. Yhteiskunnallisissa palveluissa on noin kolmannes työvoimasta, josta valtaosa työskentelee kuntasektorilla (Hyrynsalmen kunta ja Kainuun maakunta -kuntayhtymä). Viime vuosina työpaikkojen määrällinen taso on kuitenkin säilynyt suhteellisen vakaana, lähes 700:ssa, koska matkailu on kehittynyt suotuisasti ja myös vanheneva väestö käyttää palveluja.

Aluekehitykseen vaikuttaa keskeisesti talouden kasvu ja sen seurausvaikutukset. Kainuussakin jo yli 15 vuotta jatkunut myönteinen työllisyyden kehityssuunta taittui taas vuoden 2008 lopulla ja työttömyys kääntyi tavanomaista kausivaihtelua jyrkempään kasvuun. Tilanne jatkui koko vuoden 2009, mutta normalisoitui kuitenkin nopeasti vuoden 2010 aikana. Tämä kuvaa hyvin pienen työmarkkina-alueen nopeita ja suuria vaihteluita (Kuva 5). Hankalaksi tilanteen tekee myös se, että Kainuun työttömyysaste on ollut pitkään koko maata korkeampi (heikoimpia koko maan maakunnista), ja Hyrynsalmella työllisyystilanne

Kuva 5. Hyrynsalmen, Kainuun ja koko maan työttömyysasteen (%) kehitys vuosina 1996–2010 (Kainuun Ely-keskus 2010).

on ollut Kainuun vaikeimpia. Tällaiset alueelliset erot pitävät yllä muuttoliikettä, sekä Kainuun sisällä että Kainuusta ulos.

Vaikka työttömyys on myös Hyrynsalmella ollut selvästi helpottamassa, on rakennetyöttömyys säilynyt suhteellisen korkeana, huolimatta kunnan työllistämisponnisteluista sekä työvoimahallinnon aktiivisista toimista alueella. Hyrynsalmen erityisenä ongelma on ollut suhteellisen suuri teollisten työpaikkojen menetysten sarja: sahateollisuus loppui alueelta 1980-luvulla, muu mekaaninen puuteollisuus väheni rajusti 1990-luvulla ja metalliteollisuus 2000-luvulla. Matkailulla menee kuitenkin koko ajan paremmin, mikä helpottaa tällä hetkellä työllistymistä yksityiselle palvelusektorille.

Alueen edelleen vaikea rakennetyöttömyys asettaa siis Hyrynsalmen kunnan ja erityisesti kunnan elinkeinotoimen haasteelliseen asemaan työllisyyden hoidossa, koska paikalliset ja alueellisetkin työmarkkinat ovat pienet.

Kehittymisen rakenteelliset lähtökohdat ja tulevaisuus

Väestökehitykseltään taantuva ja ikärakenteeltaan vanheneva sekä harvaanasuttu kunta on ollut ja on jatkossakin kehitysympäristönä ja palvelujen tuottajana suurten haasteiden edessä. Jatkossa sosiaali- ja terveyspalvelut vievät yhä enemmän kunnan liikkumavarasta. Tilanteen tervehdyttämiseksi on vuosittain otettu käyttöön uusia keinoja kustannusten pienentämiseksi. Kunnan palvelu- ja elinkeinostrategiaa, jonka avulla hallitaan myös kunnan ”väestöstrategiaa” (ei ole käytännössä erillinen strategia), joudutaan siis tarkistamaan vuosittain. Muutos on siis muuttoliikkeen takia pysyvä olotila.

Tällaisessa ympäristössä käsitys yhteisestä kehittämissuunnasta ja yhteisistä arvoista sekä yhteisistä etenemistavoista on välttämätön. Kunnan kehittämisessä tarvitaan kokoavaa ja aluetta johtavaa strategista näkemystä, joka helpottaa jäsentämää ja priorisoimaan kehittämistarpeita sekä valitsemaan oikeita kehittämiskeinoja.

Alueen kehittymislähtökohtia (strategiaa) voidaan tarkastella Sotaraudan (ks. Sotarauta ja Mustikkamäki 2001) alueen kilpailukyvyn viitekehyksen avulla. Mallin mukaan alueen kilpailukyky koostuu toisiinsa liittyneistä elementistä, joista kuusi on eräänlaisia peruselementtejä, joiden välillä puolestaan on luova jännite. Lisäksi kilpailukykyyn vaikuttaa imago, joka muotoutuu kullekin alueelle ominaisella tavalla joko yhden tai useamman peruselementin varaan. Tähän malliin jäsennettyä Hyrynsalmella peruselementit ja niiden sisältö ovat seuraavat:

Infrastrukturi on rakennettu aikoinaan yli 6 000 asukkaalle – nyt hyrynsalmelaisia on 2 732 – ja ennusteiden mukaan 20 vuoden päästä noin 2 300. Tähän ”vetäytyvään” kehitykseen liittyy kunnan kannalta suuria haasteita. Teollisuuden ja palveluiden rakennemuutos on johtanut yleisellä tasolla infrastruktuurin ja

erityisesti tilojen vajaakäyttöön. Kunnan osalta tilanne on myös hankala. Esim. koulukäytöstä vapautuvien kiinteistöjen uusi, taloudellisesti mielekäs, käyttö on valtava haaste. Myös yhä harvaan asutumman maaseudun palvelutarpeet (esim. yksityisteiden hoito ja jätevedet) eivät ole ainakaan vähentyneet. Toisaalta vapaa-ajan asutuksen ja matkailua palvelevan infrastruktuurin rakentaminen on lisännyt aktiivisuutta. Infrastruktuuri tarjoaisi siis hyvän alustan väestön kasvulle, mutta väestön kasvupotentiaali on karannut muuttajien mukana. Positiivisena piirteenä on kasvava matkailu ja maahanmuuton lisääntyminen.

Yrityspohja on ollut muutoksessa. Alkutuotantoyritykset vähenevät edelleen hitaasti; jalostus on vaihdellut suhdanteiden mukaan, mutta on nyt suhteellisen stabiilissa tilassa yksittäisistä pienestä notkahduksesta huolimatta; ja yksityisissä palveluissa matkailusektori on ainut, joka hivenen kasvaa, lähinnä Ukkohallan matkailukeskuksen investointien ja matkailuvirtojen kasvun ansiosta. Kunnan oma yhteistyötä ja EU-ohjelmia hyödyntävä, aktiivinen elinkeino- ja kehittämispolitiikka on välttämätön yrityspohjaa uudistettaessa ja laajennettaessa. Kehittämisen painotuksista päättämistä ei voi ulkoistaa näissäkään oloissa. "Väestöpoliittinen" merkitys on ollut yrityspohjalla toistaiseksi vähäinen, koska matkailu on säilynyt sesonkiluontoisena.

Inhimilliset voimavarat eli *osaaminen* on Hyrynsalmella ehkä parempi kuin koskaan. Alueellisessa vertailussa kunta leimautuu kuitenkin tässäkin suhteessa heikoksi. Koulutustaso on alhainen, jolla selittyy myös sitkeä, työttömyyden luja ydin. Osaamisen vahvistaminen ja sitä kautta kilpailukyvyn lisääminen on erittäin suuri haaste. Esimerkiksi paikallisen lukiokoulutuksen päättymisen, josta vastaa Kainuun maakunta -kuntayhtymä, vuoden 2010 aikana on erittäin kova isku paikallisen osaamiskentän murtamisessa ja nuorten poismuuton vauhdittamisessa. Lisäksi lukiokoulutuksen saatavuudella on merkitystä osaavan henkilöstön saatavuuteen alueen muille organisaatioille, ja onpa jopa merkkejä perheiden poismuuton aktivoitumisesta nimenomaan keskiasteen koulutuksen poistuessa alueelta.

Asuin- ja elinympäristön laatu on Hyrynsalmen vahvuus, mutta vain mikäli paikalliset peruspalvelut kyetään säilyttämään. Kainuun maakunta -kuntayhtymän palvelut ja yhteistyö palvelujen tuottamisessa on erittäin keskeisessä asemassa. Tällä osa-alueella kunnan vahva rooli liittyy keskeisimpien peruspalvelujen turvaamiseen ja joustavaan kaavoitukseen sekä loma- ja asuntotonttien tarjontaan. Myös kohtuuhintaisten asuntojen saatavuus läheltä palveluja on osa elinympäristön laadun kehittämisessä. Tämä sinänsä ei kuitenkaan riitä väestöpoliittiseksi keinoksi, vaan on enemmän yleinen perusvaatimus, joka on oltava kunnossa, mikäli matkailua kehitetään ja paluumuuttajista haaveillaan.

Kehittäjäverkosto, jolla tarkoitetaan kaikkia alueellista kehittymistä tukevia tahoja, kuten kunnan elinkeinotoimi, oppilaitokset, tutkimuslaitokset jne., on kunnassa ohut ja haavoittuva. Se rakentuu pääosin yhteistyöhön eri tahojen kanssa.

Kehittäjätahoihin liittyvää ongelmaa ei helpota seikka, että vahvasti osaamisen kehittämisen varaan rakennettu Kainuun ohjelmallinen alueiden kehittäminen keskittää resursseja Kajaanin seudulle. Tämä haastaa Hyrynsalmen tyyppiset syrjäiset ja monessa suhteessa supistuvat alueet verkostojen kautta tapahtuvaan yhteistyöhön. Yhteistyön avulla on turvattava myös yritysten kehittämispalvelujen ja aikuisten sivistys- sekä harrastepalveluiden saatavuus. Toimivan kehittäjäverkoston ylläpito vaatii jatkuvaa aktiivista kehittämistyötä. Se mahdollistaa myös aktiiviset toimet väestöstrategian toteuttamisessa.

Verkostoihin kuuluminen on Hyrynsalmen strateginen mahdollisuus. Sosiaalinen pääoma mahdollistaa verkostoihin kuulumisen. Sosiaalinen pääoma tarkoittaa yhteisön jäsenten välistä kykyä toimia keskenään ja erityisesti lisätä keskinäistä luottamusta. Tarvitaan siis kykyä sitoutua yhteisiin tavoitteisiin ja vastavuoroisuuteen. Mitä enemmän alueella on hyviä, toimivia verkostoja, sitä enemmän sillä on sosiaalista pääomaa ja sitä paremmin tavoitteet voidaan saavuttaa. Verkostojen toiminta ja toimivuus sekä johtaminen korostuvat erityisesti palvelujen uudelleenjärjestelyissä ja erilaisessa yhteistyössä. Elinvoiman säilyttämisen kannalta uskottava ja luotettava verkostotoimijan rooli on välttämätön.

Luovaa jännitettä ja kiinnostavia tapahtumia kunnassa riittää, mutta miten käy kunnan maineen, kun esim. lukio menetetään vuonna 2010. Keskeisessä roolissa kunnan kehittämisessä ja tilanteen hallinnassa tulee olemaan kuntatalous, jota on tasapainotettu hyvällä menestyksellä vuosia. Yritysten kehittämisessä uuden tason saavuttamiseen tarvittavat kehittämispanokset on haettava kunnan ulkopuolelta, lähinnä hankeyhteistyön kautta. Toiminnallisesti tasapainoisen väestörakenteen säilyttäminen, kiinnostavat työpaikat, toimivat palvelut ja hyvä, vetovoimainen ympäristö parantavat kunnan mahdollisuuksia kehittyä omilla ehdoillaan edelleen. Kunnan maine ja imago rakentuvat rakenteellisten ja ennen kaikkea toiminnallisten elementtien kautta. Tässä kunta joutuu käyttämään luovuutta ja tekemään strategisia valintoja.

Kunnan vastaus tulevaisuuden haasteisiin

Kunnan strategisia valintalinjauksia kuvaavat tärkeimmät kunnan toimintaa ohjaavat arvot, jotka ovat seuraavat: itsenäisyys; yhteisöllisyys ja kaikista kuntalaisista huolehtiminen; elinvoimainen työelämä ja ympäristö sekä luonto; rehellisyys ja avoimuus; omaleimaisuus ja sen hyödyntäminen. Arvopohjan vaaliminen edellyttää onnistumista seuraavissa strategisesti kriittisissä asioissa: yhteistyön rakentamisessa ja yhteistyökyvyn ylläpidossa, kuntatalouden hallinnassa ja kehittämisresurssien suuntaamisessa, jossa erityisesti matkailu ja yrittäminen sekä maaseutu ovat tärkeässä asemassa.

Kunnan kehittämisstrategian ytimen muodostaa vuodelle 2016 ulottuva visio (ks. Hyrynsalmen kunta 2010): *Hyrynsalmi on itsenäinen, omaleimainen ja palveluja monipuolisesti kehittävä kunta, jolla on hyvät peruspalvelut ja vakaa talous.*

Onko edellä esitetty visio mahdollinen?

Visio edellyttää, että Hyrynsalmen kunta on itsenäinen palvelu- ja kehittämis yhteisö, jossa luottamushenkilö- ja palveluorganisaatio toimii yhdensuuntaisesti ja tehokkaasti. Visio myös edellyttää, että yhteistyötä tehdään strategisesti mielekkäiden kumppaneiden kanssa koko Kainuussa. Kuntalaisille tuotetaan kunnan, kuntakonsernin ja Kainuun maakunta-kuntayhtymän kanssa yhteistyöllä lain edellyttämät peruspalvelut myös jatkossa tehokkaasti. Vastuullisesti toimiva kunta tekee tulevaisuuttaan siten, että monipuoliset elämisen ja hyvinvoinnin edellytykset turvataan ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla myös tulevaisuudessa.

Käytännössä kunnan väestöstrategiaa toteutetaan siten, että kuntalaisten viihtyvyyden ja hyvinvoinnin lisäämiseen pyritään kaikessa toiminnassa. Väestöstrategiaa toteutetaan elinkeino- ja palvelustrategian lisäksi huolehtimalla siitä, että kunta on kiinnostava asuinpaikka hyrynsalmelaisille myös opiskelun jälkeen. Strategiaa tuetaan järjestämällä koululaisille ja opiskelijoille kesätöitä sekä tukemalla erityisesti nuorten erilaisia ”hankkeita” ja palkitsemalla hyrynsalmelaisia menestyjiä. Kunta pyrkii kannustamaan ja rohkaisemaan myös paluumuuttoa ja varautumaan siihen monipuolisella asumisvaihtoehto- ja tonttitarjonnalla.

Kunnan vahvuus on sen maaseutumaisuus. Kunnan tavoitteena on vaikuttaa omalta osaltaan siihen, että kaikki lakisääteiset palvelut turvataan myös maaseudulla. Palvelujen käytännön järjestämisessä käytetään mahdollisimman paljon hyväksi myös tietoverkkojen ja tietoliikenteen mahdollisuuksia sekä yhteistyötä eri paikallisten toimijoiden kanssa. Myös laajakaistan kehittämisessä ollaan mukana. Tämä lisää vapaa-ajan asumisen laatua alueella.

Elinkeinostrategian painopisteenä on tukeutua erityisesti paikallisiin ja alueellisiin vahvuuksiin ja hyödyntää niitä luovasti sekä omaperäisesti. Matkailu ja sitä tukevat toimialat ovat erityisenä painopisteenä. Matkailussa Hyrynsalmella on useita paikallisia vahvuuksia, joita kytketään osaksi Ukkohallan kehittyvää matkailukeskusta. Tärkeässä roolissa ovat myös tunnetut tapahtumat, mm. Suopotkupallon ja Umpihankifutiksen MM-kisat. Nämä ovat kunnan markkinointivahvuuksia, joiden kautta voidaan kehittää myös kansainvälistä yhteistyöverkostoa ja kansainvälistä matkailua yleensä. Matkailupalvelut tukevat erinomaisesti koko kunnan palveluvarustuksen ylläpitoa ja kehittämistä.

Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Kainuun maakunta ja erityisesti ylä-kainuulainen Hyrynsalmi on kokenut väestönkasvun ja muuttoliikkeen dynamiikan erittäin voimakkaana 143-vuotisen historiansa aikana. Luonnollinen väestönkasvu oli erittäin voimakasta 1960-luvun alkuun saakka, jonka jälkeen yhteiskunnan rakennemuutos aiheutti voimakkaan keskittävän muuttoliikkeen, joka on jatkunut näihin päiviin saakka ja vähintäänkin puolittanut alueen väestön. Rakenteellinen työttömyys ja elinkeinorakenteen alkutuotantovaltaisuus ovat molemmat ylläpitäneet negatiivista muuttotasetta, joka on johtanut rajuun väestön ikääntymiseen. 2000-luvulla on jo ajauduttu siihen tilanteeseen, että muuttoaktiivisten ikäluokkien pienentyessä myös muuttovolyymit ovat pienentyneet. Tämä on toisaalta tasapainottanut väestön kehitystä, mutta toisaalta se on myös vakava viesti siitä, että muuttopotentialikin on menetetty. Käytännössä tämä näkyy erittäin ”raskaana” väestörakenteena, joka vaatii raskaita ja kalliita palveluita. Lisäksi alueella on vaikeuksia ottaa vastaan ja hyödyntää tarjolla olevia kehittämispanostuksia, koska sen rakenteet kehittämisympäristönä ovat heikentyneet.

Nykyisillä kehitystrendeillä ja kehittämiskeinoilla on erittäin vaikea puuttua syntyneeseen tilanteeseen. Minkäänlainen kuviteltavissa oleva aluepoliittinen keinovalikoima ei riitä korjaamaan väestön määrää ja rakennetta edes 1990-luvun tilanteeseen lähivuosikymmeninä. Elinkeino- ja väestöpoliittisina ”ainoina” vaihtoehtoina toimivat matkailu ja sen kautta tulevat ”uudisasukkaat” sekä jatkuvasti lisääntyvä vapaa-ajan asutus, joka tuo kuntaan ”osa-aikahyrynsalmelaisia”. Lisäksi vaihtoehtona ovat vielä entiset hyrynsalmelaiset paluumuuttajat, joista osa eläkkeelle siirtyessään on kiinnostunut palaamaan takaisin kotiseudulleen. Sen sijaan aivan uusi ja mielenkiintoinen ryhmä ovat maahanmuuttajat, joista on 2000-luvulla saatu joinakin vuosina jopa jonkin verran muuttovoittoa. Tämän ryhmän laajentaminen ja aktivointi kunnan väestölliseksi voimavaraksi vaatisi aivan oman radikaalin strategian luontia.

Myös maakunnallinen toimintaympäristö on haastava. Pienen maaseutumaisen kunnan strategiset keinot vaikuttaa muuttoliikkeeseen positiivisesti ovat vähäiset maakunnassa, joka kokonaisuutena kärsii työttömyydestä ja muuttotappiosta. Positiivisia seikkoja, joiden varaan alueellinen kehittyminen sekä kehittämistyö voivat jatkossa perustua, ovat matkailu ja paikallisten luonnonvarojen hyödyntäminen. Kainuussa on tällä hetkellä erittäin positiiviset näkymät erityisesti kaivannaisteollisuudessa, jota ei voida ”ulkoistaa” alueelta. Tämä voi jatkossa aiheuttaa kerrannais- ja säteilyvaikutuksia myös Hyrynsalmelle, tai ainakin hyrynsalmelaisten työssäkäyntialueelle.

Vaikeassa toimintaympäristössä pienen kunnan on hallittava visio oman kuntansa kehittymisestä. Ydinpalvelut on pidettävä omassa ohjauksessa, vaikka strategiset kumppanit ja erilaisten verkostojen hallinta on yhä korostuneemmassa

roolissa lähes kaikessa tekemisessä. Vahva paikallinen identiteetti antaa kuitenkin kehittämisen uskoa ja luottamusta omaan tekemiseen.

Hyrynsalmelaiset ovat ylpeitä historiastaan. Kunta tunnetaan vahvoista lähihistorian persoonista, kuten Hallan Ukosta, Juho Alfred Heikkisestä, joka oli tunnettu aluekehittäjä ja itsenäisyysaktivisti kunnan alkuvuosikymmeniltä. Myös puukkosepät, tunnetuimpana ehkä Setti Keränen ja maankuulu Tommi-puukkonsa, ovat osa Hyrynsalmen historiaa ja nykypäivää. Kuitenkin tänä päivänä Hyrynsalmi tunnetaan maailmalla ennen kaikkea suopotkupallon synnyinseutuna ja lajin maailmanmestaruuskisojen isäntänä. Hyrynsalmi, Suomen eteläisin poronhoitoalue, on luonnonläheinen asuin- ja työskentely-ympäristö vielä monelle, mutta se on myös yhä useamman loma- ja vapaa-ajanviettokohde, jossa peruspalvelut ovat lähellä ja mittakaava inhimillinen. Näiden asioiden varassa Hyrynsalmea kehitetään tänään ja vielä huomennakin.

Kirjallisuus

- Hyrynsalmen kunta (2010): Hyrynsalmen kunnan talousarvio 2011 ja toiminta- ja taloussuunnitelma vuoteen 2013.
- Kainuun maakunta -kuntayhtymä (2011): Tilastoja. Saatavilla: http://www.kainuu.fi/index.php?mid=2_406_407&la=fi
- Kainuun Ely-keskus (2010): Työllisyyskatsaukset. Saatavilla: <http://www.ely-keskus.fi/fi/sivut/hakutulos.aspx?k=Kainuu%20työllisyyskatsaus&s=ELYallcontent&mt=1>
- Niemi, Erkki (2010): Teoksessa Suomen Kuntaliitto. Rakennemuutoskatsaus 2010. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.
- Sotarauta, Markku & Mustikkamäki, Nina (toim.) (2001): Alueiden kilpailukyvyn kahdeksan elementtiä. Suomen kuntaliitto, Acta 137. Helsinki.
- Tilastokeskus (2011): Väestö. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/vrm.html>
- Turpeinen, Oiva (1988): Väestö ja talous 1720-luvulta 1980-luvulle. Teoksessa Huurre, Matti, Keränen, Jorma & Turpeinen, Oiva (toim.), Hyrynsalmen historia. Hyrynsalmen kunta ja seurakunta. Gummerus. Jyväskylä.

Närpiön kunnan puheenpuoro

Hans-Erik Lindqvist

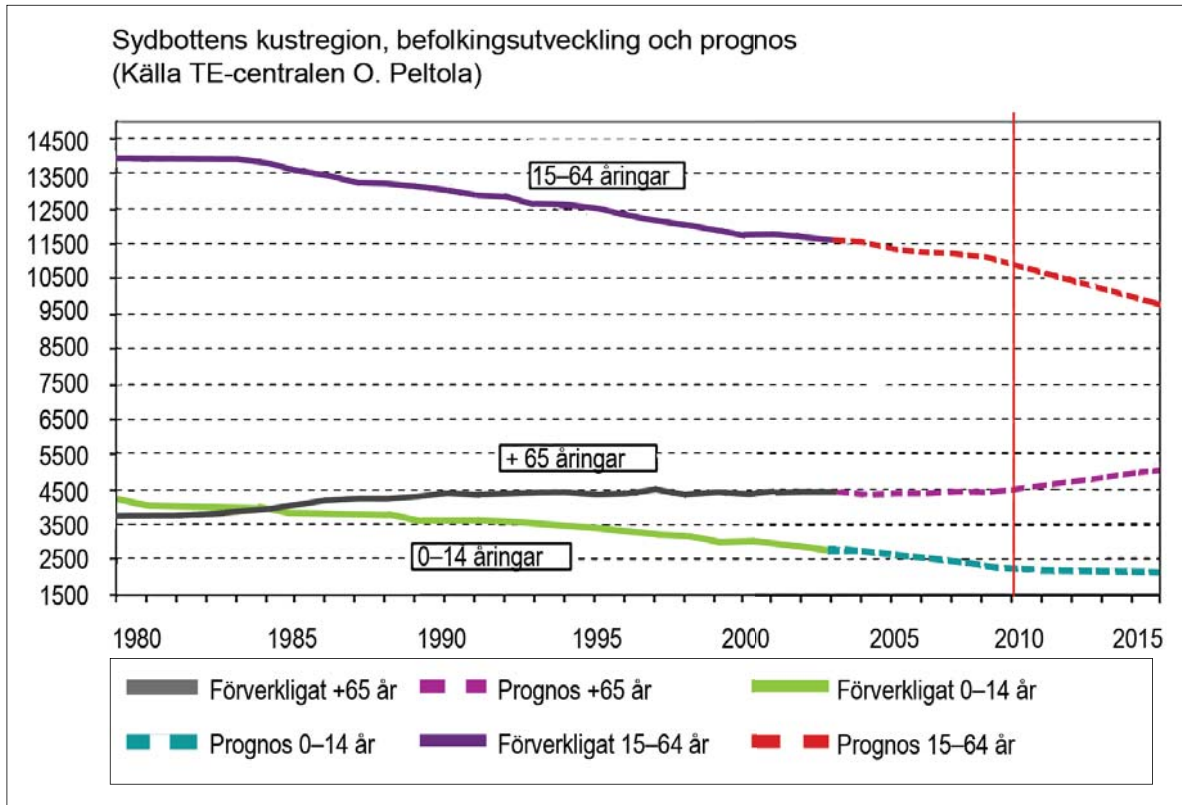
Marraskuun 2. päivänä vuonna 1988 Närpiö vastaanotti ensimmäisenä ruotsinkielisenä maaseutukuntana vietnamilaisia kiintiöpakolaisia. Kaksi vuotta myöhemmin vastaanotettiin seuraava ryhmä myös vietnamilaisia kiintiöpakolaisia. Balkanin sodan seurauksena syntyi noin kaksi miljoonaa pakolaista, joilla oli eurooppalainen alkuperä. He hajaantuivat ympäri maailmaa. Myös Närpiö vastaanotti bosnialaisia pakolaisia vuoden 1992 lopussa. Bosnian muslimipakolaisten vastaanottoa tapahtui tasaisin välein koko 1990-luvun aina vuoteen 2002 saakka, jolloin vastaanotettiin ryhmä serbialaisia kroaatteja.

22 vuotta sitten tapahtunut pakolaisten vastaanotto oli lähtölaukaus tämän päivän tilanteeseen, jossa yli 10 % kuntamme asukkaista on ulkomaalaista alkuperää edustaen noin 35 eri kansallisuutta.

Työperäinen maahanmuutto on ollut merkittävää Närpiössä viimeisten vuosien aikana. Yritykset ovat säännöllisesti rekrytoineet lähinnä Bosniasta ja Vietnamista, myös Venäjältä, Valko-Venäjältä sekä monista muista EU-alueen ulkopuolisista valtioista.

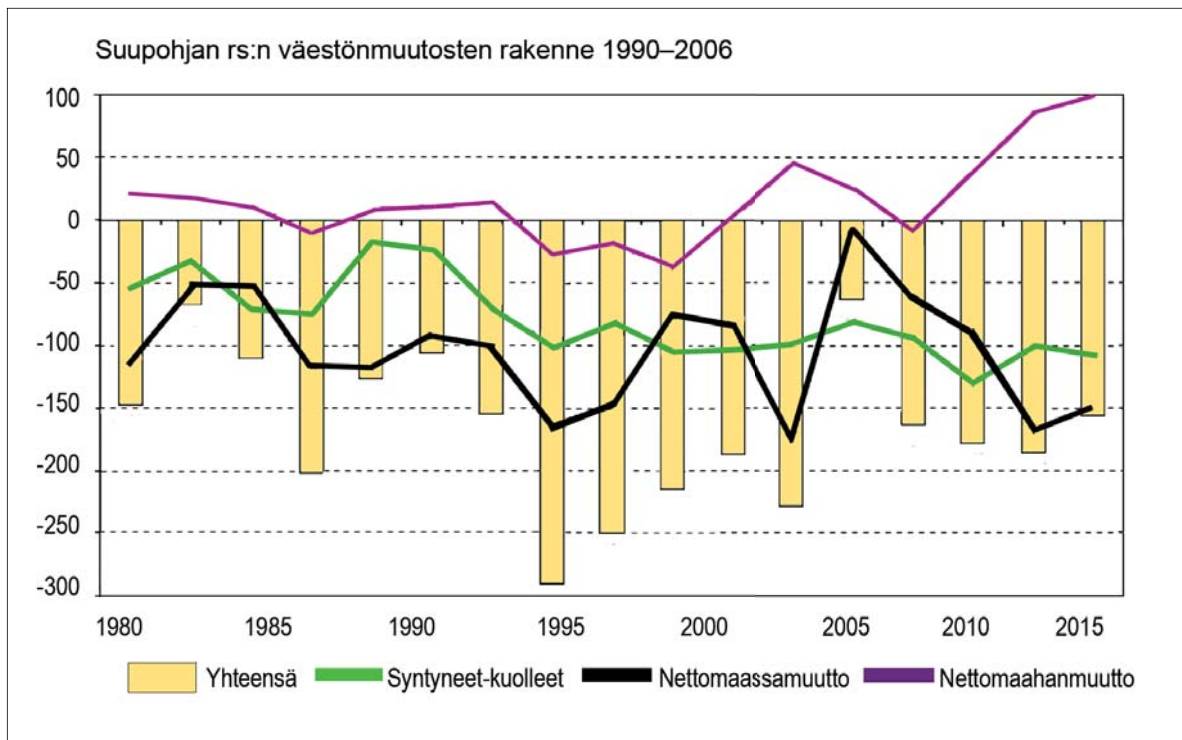
Suupohjan rannikkoseutu on erikoinen alue monella eri tavalla. Kaupungeille leimaa antavaa on tyypillinen maalaisprofiili koskien elinkeinoelämää ja asukkaita. Väestön ikääntyminen ja suurien ikäluokkien eläköityminen vaikuttavat jo nyt, ja tulevat enenevässä määrin tulevaisuudessa vaikuttamaan työvoiman tarpeeseen. Väestön väheneminen alueellamme on valitettavasti ollut voimakkaampaa kuin muilla Pohjanmaan alueilla.

Kuva 1 osoittaa, että työikäinen väestö vähenee, kun puolestaan 65-vuotiaiden ja vanhempien osuus väestöstä kasvaa.

Kuva 1. Suupohjan rannikkoalueen väestökehitys ja –ennuste.

Kuvassa 2 nähdään väestönmuutostekijät, jossa vain maahanmuutto on ollut positiivista viime vuosina.

Kuva 2. Suupohjan rannikkoseudun väestönmuutosten rakenne vuosina 1990–2006.

Työvoiman turvaaminen tulevaisuudessa aiheuttaa uusia haasteita varsinkin hyvinvointipalvelujen ja kuntapalvelujen tuottamisessa sekä myös yrityssektorin selviytymisessä.

Kasvihuone-elinkeinossa on panostettu kurkkujen ja tomaattien suurtuotantoon ns. blokkikasvihuoneissa. Aikaisemmin perheyrityksenä toimineet kasvihuoneet olivat 1500–2000 m² kokoisia, kun nykyisissä blokkikasvihuoneissa liikutaan useissa hehtaareissa ja työntekijöitä on 20–30. Toisin sanoen kehitys kasvihuonealalla on ollut valtava.

Paikkakunnan metalliyrityksissä on pula metallityöntekijöistä, erityisesti ammattitaitoisista hitsaajista. Yrittäjät ovat tehneet rekrytointimatkoja ja palkanneet ulkomaista työvoimaa useaan eri otteeseen viime vuosina.

Miten kotouttamisesta selvittäään?

Närpiö on saanut huomiota koko maassa (myös ulkomailla) suorittamastaan hyvästä ja tietoisesta pakolaisten ja maahanmuuttajien kotouttamisesta. Ns. Närpiön-malli perustuu yksittäisen ihmisen hyväksyntään ja kykyyn luoda yhteisymmärrystä, sekä taitoon luoda hyvät elinolosuhteet muista kulttuureista tulleille ihmisille. Närpiötä pidetään monessa mielessä edeltäkävijänä.

Kuinka luodaan hyviä asenteita yhteiskunnassamme vieraan kulttuurin kohtaamiseen? 1980-luvun loppupuolella, jolloin ensimmäiset pakolaiset saapuivat Närpiöön, antoi paikallinen Punainen Risti ison panostuksen. Kaikkiin kotitalouksiin lähetettiin informaatiota pakolaisten taustasta ja siitä, kuinka vastaanotto kunnassa tapahtuu. Aukkaita informoitiin taloyhtiöissä, joihin pakolaiset majoitettiin. Pakolaisille hankittiin myös ystäväperheitä.

Ystäväperheiden panos on korvaamaton. Jokaisella ystävällä on sosiaalinen verkosto. Esimerkkinä voidaan kertoa uusien kanavien löytyminen ystävien ja työtilaisuuksien myötä uudessa Närpiön yhteiskunnassa. Ystävä on kuullut jonkun tarvitsevan apua jonkin työn suorittamiseen ja ehdottaa sitä tekemään pakolaisen, jonka on oppinut tuntemaan ja tietää, että tämä selviytyisi tehtävästä. Pakolainen oppii tuntemaan uusia ihmisiä, joilla on sosiaalinen verkosto, jossa myös voi olla joku, joka tarvitsee työsuorituksia ja näin verkosto kasvaa uusien tuttavien myötä.

Erittäin merkittävä osuus kotouttamisen onnistumiseen ja kotouttamiseen on työnantajilla Närpiössä. He ovat todella ottaneet hyvin vastaan maahanmuuttajat ja huolehtineet työntekijöistään. He ovat avustaneet asunnon saannissa, olleet yhteydessä kuntaan päivähoidon järjestämiseksi, olleet yhteydessä kouluun ja avustaneet maahanmuuttajia pääsemään alkuun kaikenlaisissa asioissa uudessa yhteiskunnassa. Kielikurssit ovat olleet mahdollisia työpaikoilla ja jopa työaikana.

Ihmisten kohdatessa työelämässä tai muissa yhteyksissä syntyy yhteisymmärrys. Huomataan, että ihmiset ovat loppujen lopuksi melko samanlaisia. Ulkonäkö

ja ihonväri voi vaihdella, mutta inhimilliset tarpeet ovat samat. Haluamme elää rauhassa ja vapaudessa, haluamme tehdä töitä, ja hankkia itsellemme taloudellisen ja itsenäisen perustan, luoda mahdollisuuden lapsillemme käydä koulua ja yritämme elää elämäämme niin normaalisti kuin mahdollista.

Täytyy kuitenkin koko ajan olla tietoinen ongelmista, joita voi ilmaantua eri kulttuureista olevien ihmisten jouduttua samaan yhteisöön ja pyrkiä olemaan askeleen edellä luomassa sellaista ympäristöä, jossa voi toimia yhteisymmärryksessä. Eriytyminen ja ulkopuolisuus voi helposti syntyä maahanmuuttajaryhmien keskuudessa, jos ei ole jatkuvaa valmiutta kielikoulutukseen, yhteiskuntatietouteen tai vapaa-ajan harrastuksiin.

Vuosien mittaan on järjestetty ja järjestetään tälläkin hetkellä erilaisia tukiprojekteja maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Parhaillaan on käynnissä SHAISYD-projekti, joka tarkoittaa ”Strategier för en hållbar arbetskraftsinvandring i Sydösterbotten” (Strategia kestäväälle työperäiselle maahanmuutolle Suupohjan rannikkoseudulla). SHAISYD-projektin tavoitteena on luoda strategia, joka perustuu konkreettisiin toimiin helpottamaan työvoimapulaa, sekä työperäisen maahanmuuttajan kotouttamiseen Suupohjan rannikkoseudun ely-toimiston alueella (Kaskinen, Kristiinankaupunki, Korsnäs ja Närpiö). Projektissa pyritään antamaan tukea sekä työnantajille että työntekijöille. Monelle työnantajalle on aivan uusi kokemus siirtyä perheyrityksestä yritykseen, joka työllistää 20–30 työntekijää, joista useimmilla on ulkomaalaistausta. Työntekijät tarvitsevat myös tukitoimenpiteitä, kuten kielikursseja, avustusta eri viranomaisten kohtaamisessa jne. Projektin pyrkimyksenä on myös kartoittaa seudulla olevien maahanmuuttajien lukumäärä (tilastosta ei ilmene tarkkaa lukumäärä johtuen maahanmuuttajille myönnettyistä oleskelulupastatuksista), kartoittaa, mistä he tulevat ja heidän mahdollinen koulutustarpeensa jne.

Myös GIIÖB-projekti, ”En God Integrering av Invandrare i Österbotten” (Maahanmuuttajien hyvä kotoutuminen Pohjanmaalla), on meneillään. Kuten nimestä ilmenee, on projektin toiminta-alueena koko Pohjanmaa, Pietarsaaresta Kristiinankaupunkiin. Projekti koostuu kahdesta osasta perustuen molemminpuoliseen kotoutumiseen.

1. Yhtenä osana on kymmenen kertaa vuodessa ilmestyvä sanomalehtiliite, käännettynä neljälle eri kielelle, jossa yhteistyökumppanina toimii HSSmedia. Liitteessä on uutisia, ajankohtaisia tapahtumia, koulutustilaisuuksia ja muuta yhteiskuntatietoutta, joka saattaa kiinnostaa maahanmuuttajaa. Tämän liitteen taka-ajatuksena on, että kun maahanmuuttaja lukee sitä omalla äidinkielellään, niin mahdollisesti hänen mielenkiintonsa herää lukemaan ja oppimaan lisää, ja kohderyhmä kokisi tämän uudeksi oppimisympäristöksi.
2. Projektin toisena osana on antaa tietoutta koulutuksen muodossa eri ammattiryhmille, jotka päivittäin kohtaavat maahanmuuttajia työssään.

Yhteistyökumppanina toimii Åbo Akademi/Center för livslångt lärande. Seminaaripäivillä käsitellään eri teemoja, joiden tarkoituksena on syventää tietoisuutta monikulttuurisuudesta sekä edistää suvaitsevaisuutta.

FISC-K5-projekti on sisäasiainministeriön rahoittama pilottiprojekti jonka tarkoituksena on maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen. Alueemme (ns. K5-alue), johon kuuluu Kaskinen, Kristiinankaupunki, Korsnäs, Maalahti ja Närpiö, tavoitteiden painopisteenä on tuottaa resursseja ennaltaehkäisevään ja terveyttä edistävään toimintaan perustasolla, kohderyhmänä maahanmuuttajalapsen ja -perheen. Resurssien yhdistämisessä ennaltaehkäisevässä toiminnassa pyrkimyksenä on saavuttaa multiammattilainen ja monikulttuurinen työote alueemme lapsi- ja perhepalveluille.

Tämän päivän Närpiössä vallitsee hyvä asenne vieraita kulttuureja kohtaan. On kuitenkin muistettava, ”että pienikin kumpare voi kaataa ison kuorman”. On aina oltava askeleen edellä ja työskenneltävä ennakoivasti ja ehkäisevästi selviytyäksemme kotoutumisesta myös tulevaisuudessa. Työpaikkojen riittävyys on tietysti asia, jonka avulla tilanne on näin hyvä kuin se nyt on. Työpaikka on siunattu asia meille kaikille ihmisille. Työttömyysprosentti Närpiössä oli syyskuussa 2010 vain 4,1 % (huom. maahanmuuttajien tilanne lähes yhtä hyvä). Tämä tarkoittaa käytännössä, että Närpiössä on tälläkin hetkellä työvoimapula.

On kuitenkin varauduttava siihen, että tilanne työmarkkinoilla voi nopeasti muuttua päinvastaiseksi. Kielikoulutus on avainasemassa kotoutumisen onnistumisessa. Kun hallitsee kielen, avautuu monia koulutusmahdollisuuksia. Voidaan valita sopiva koulutus uusiin työtehtäviin, jos tilanne sitä vaatii.

Tämän päivän tavoitteena alueellamme on varmistaa maahanmuuttajan kotoutuminen ja luoda sille pysyvä toiminta. Tarvitsemme jo nyt työvoimaa muualta, myös väestöennuste vahvistaa, että tulemme tarvitsemaan työvoimaa yhä enenevässä määrin tulevaisuudessa.

Turun aluekehitys väestönkehityksen näkökulmasta

Maija Kyttä

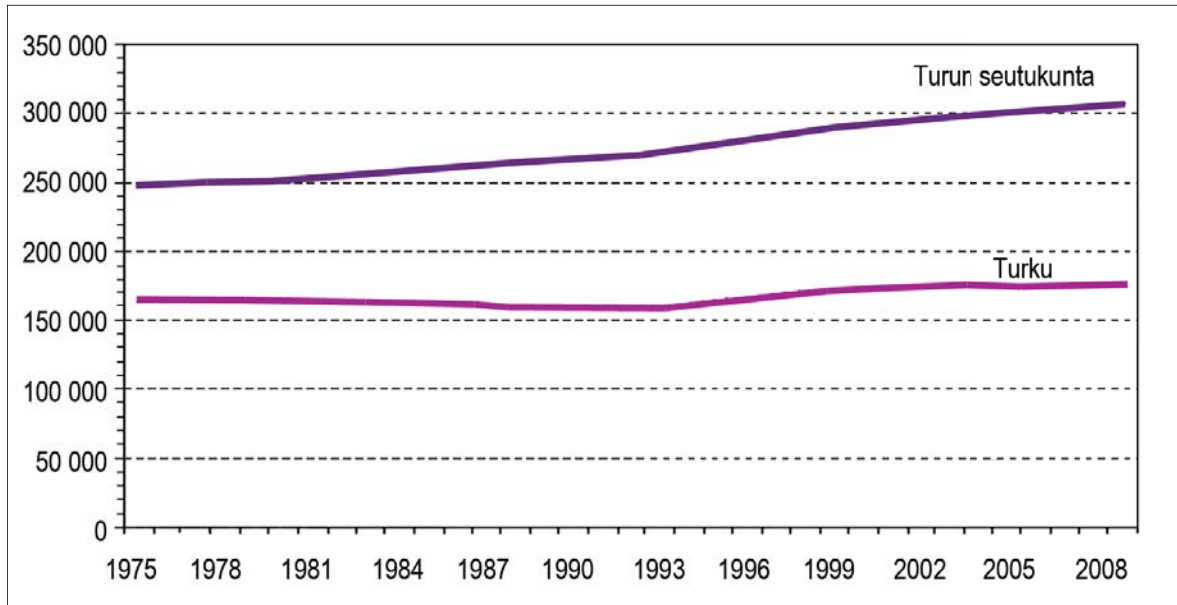
Tiivistelmä

Turun kaupungin väestönkasvu on tällä hetkellä hidasta ja perustuu maahanmuuttoon. Muita kuin suomen- tai ruotsinkielisiä asukkaita oli Turussa 12 500 vuonna 2009. Suurimmat kieliryhmät ovat venäjä, arabia, kurdi, albania, viro, somali ja englantia. Suomen sisäinen muuttoliike on Turulle tappiollista: lähtömuuton pääsuunnat ovat lähikunnat ja pääkaupunkiseutu. Tällä on suuri taloudellinen merkitys, koska tulo- ja lähtömuuttajat eroavat toisistaan pääasiallisen toiminnan ja verotettavien tulojen suhteen. Merkitys on suuri Turun seudun sisäisessä tulonjaossa. Neljän vuoden aikana (2004–2007) Turku menetti tulo- ja lähtömuuttajien tulokertymissä peräti 99 miljoonaa euroa, kun taas suurin osa ympäryskunnista, varsinkin Kaarina, hyötyivät taloudellisesti.

Väestönkasvun trendit

Turun kaupungin väestö kasvoi 1970-luvun puoliväliin asti, vähentyi hieman 1970-luvun jälkipuoliskolla ja 1980-luvulla, ja väkiluku kääntyi hitaaseen kasvuun 1990-luvun alussa. Vuoden 2009 lopussa Turun väkiluku oli 176 087 (Kuva 1).

Turun seutukunta on kasvanut nopeammin kuin Turku eli seudullinen väestönkasvu on suuntautunut ympäryskuntiin 1970-luvun puolivälistä lähtien ja edelleen kiihtyvästi. Ympäryskunnissa luonnollinen väestönkasvu eli syntynei-

Kuva 1. Turun seutukunnan ja Turun väestö vuosina 1975–2009.

den enemmisyys kuolleisiin verrattuna on ollut suurempaa kuin Turussa. Lisäksi turkulaisten perheellisten muutto lähikuntiin on ollut vilkasta.

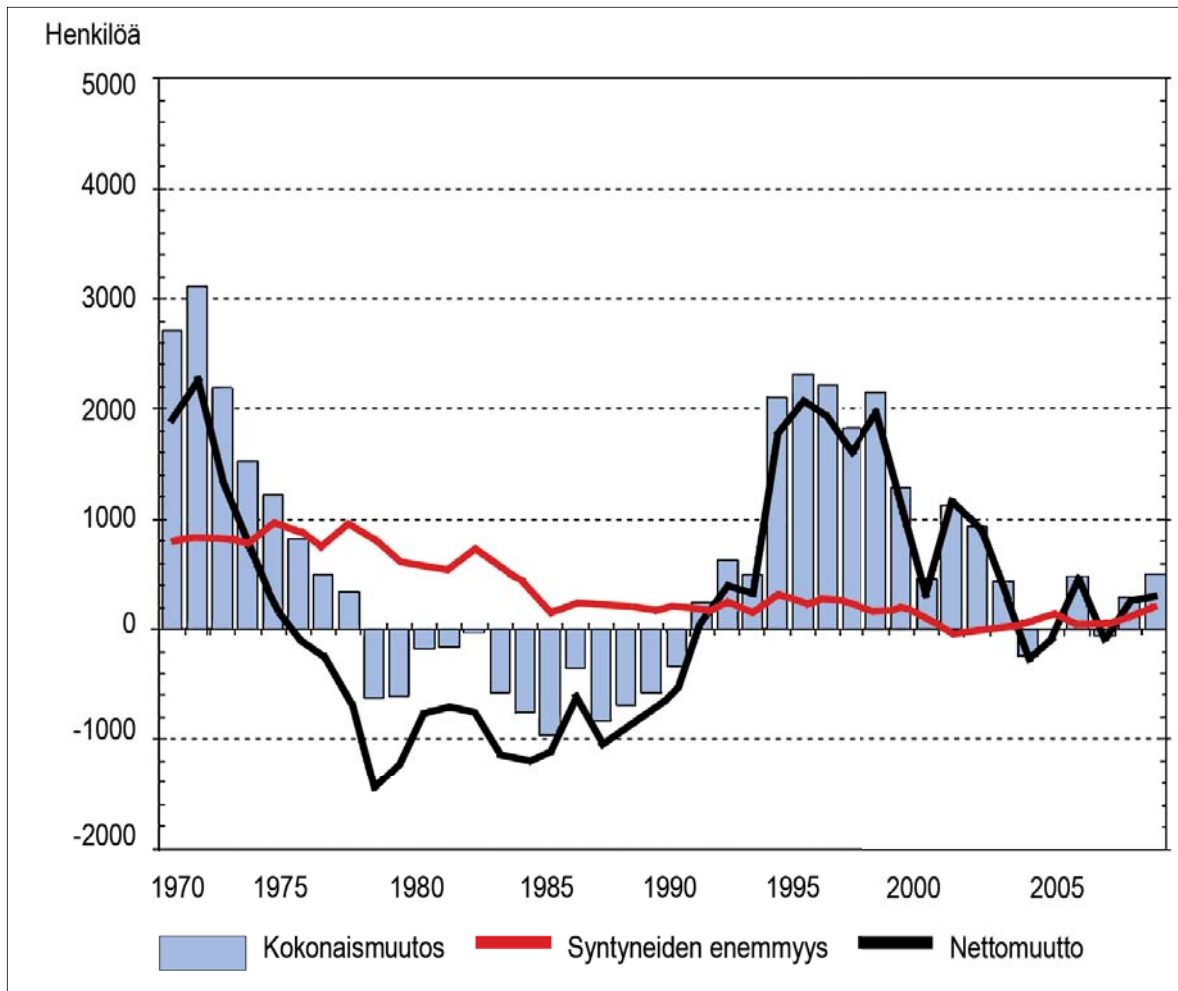
Turun väestössä voimakkaan hyppäyksen 1990-luvun alussa selittää vuoden 1994 kesällä voimaan tullut kotikuntalaki, joka antoi ihmisille mahdollisuuden itse päättää vapaammin vakinaisesta asuinkunnastaan (Kuva 2). Seurauksena aiemmin tilapäiseen väestöön kirjatut opiskelijat muuttuivat joukoittain turkulaisiksi. Tämän lakimuutoksen erityinen vaikutus tilastoihin loppui 2000-luvun puoliväliin mennessä.

Maahanmuutto käynnistyi voimakkaammin 1990-luvulla, ja se on ollut kasvava trendi siitä lähtien. Niin sanottujen muunkielisten, eli äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvien, lukumäärä on kasvanut Turussa runsaasta 1 000 henkilöstä (1990-luvun alussa) 12 500 henkilöön (vuodenvaihteessa 2009/2010).

Myös luonnollinen väestönkasvu eli syntyneiden enemmisyys kuolleisiin verrattuna on ollut Turussa positiivinen koko sodan jälkeisen ajanjakson (pois lukien vuodet 2001–2002). Vuonna 2009 luonnollinen väestönkasvu oli 215 henkeä.

Suomen kuntien välinen muuttoliike eli maassamuutto on sen sijaan ollut ja on edelleen Turulle tappiollista. Turun kuntien välisen lähtömuuton pääsuunnat ovat olleet lähikunnat ja pääkaupunkiseutu, tulomuutto taas jakautuu tasaisemmin kuntien kesken.

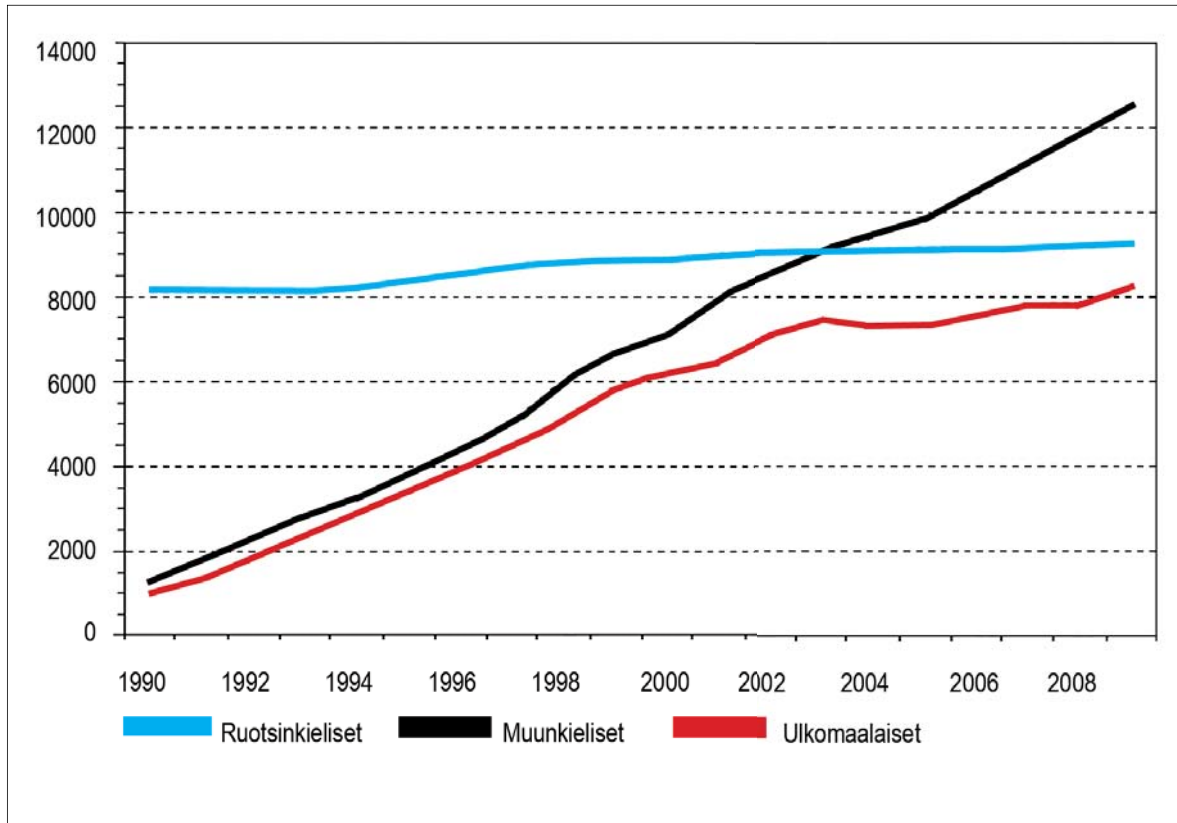
Turun suomenkielinen väestö oli suurimmillaan vuonna 2002, kun sen koko oli 157 011 henkeä. Sen jälkeen suomenkielisen väestön määrä on joka vuosi hieman vähentynyt. Vuoden 2009 lopussa suomenkielisiä oli 154 350. Turun ruotsinkielisten määrä pysyi 8 100:n tuntumassa 1990-luvun alkupuolella. Kotikuntalain muutoksen jälkeen, siis opiskelijoiden kirjautuessa turkulaisiksi, myös ruotsin-

Kuva 2. Turun väestönmuutokset vuosina 1970–2009.

kielisen väestön määrä kasvoi ja se ylitti 9 000 rajan 2002. Vuoden 2009 lopussa ruotsinkielisiä oli 9 356 henkeä (Kuva 3). Ruotsinkielisen väestön ikärakenne on muuttunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden kuluessa voimakkaasti. Nuorten aikuisten ja heidän lastensa määrä on kasvanut niin, että ruotsinkielisen väestön keski-ikä on laskenut 43,3 vuodesta (1990) 39,6 vuoteen (2009). Muunkielisten määrä ylitti ruotsinkielisten määrän vuonna 2003. Muunkielisiä oli Turussa 12 488 vuonna 2009. Vuosina 2006–2009 muunkielisten määrä on lisääntynyt vuosittain keskimääräinen 722 hengellä.

Rinnan muunkielisen väestön kehityksen kanssa on seurattu Turun ulkomaalaisväestön kehitystä. Ulkomaalaisväestöön kuuluvat ulkomaan kansalaiset. Vuodesta 1990 vuoteen 2000 asti ulkomaalaisväestön ja muunkielisen väestön luvut olivat jokseenkin yhtä suuret, mutta yhä useampien maahanmuuttajien saatua Suomen kansalaisuuden on vieraskielisyydestä tullut parempi mittari maahanmuuttajataustaisen väestön määrän mittaamisessa.

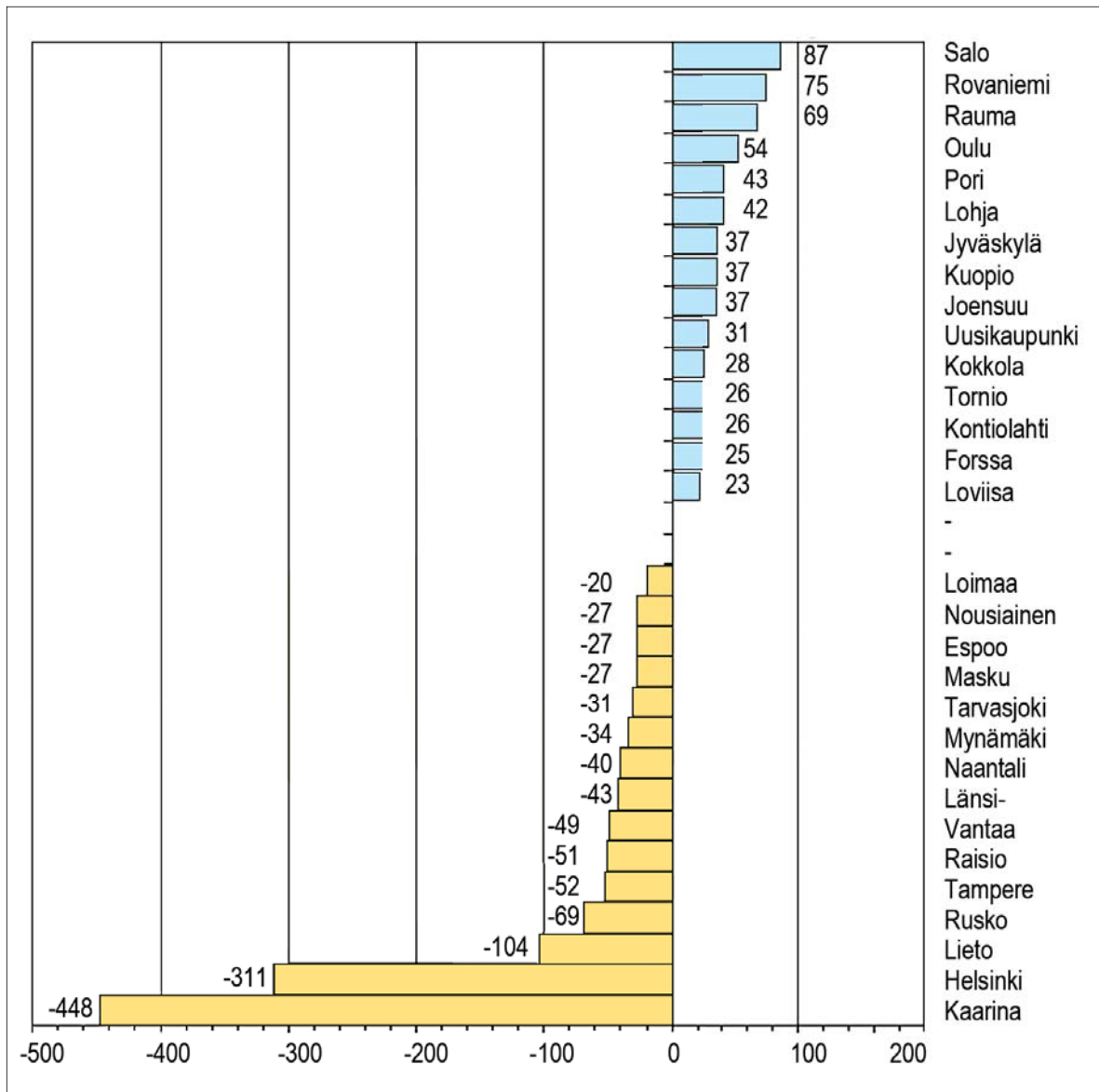
Kuva 3. Turun muunkieliset, ruotsinkieliset ja ulkomaalaiset vuosina 1990–2009.

Turussa puhutuimmat vieraat kielet (siis muu kuin suomi tai ruotsi) ovat suurusjärjestyksessä: venäjä, arabia, kurdi, albania, viro, somali, englantia, vietnam ja kiina. Suurimmat ulkomaan kansalaisten ryhmät ovat venäläiset, virolaiset, iranilaiset, irakilaiset, ruotsalaiset, somalialaiset, serbia- ja montenegrolaiset, kiinalaiset, afgaanit sekä bosnia- ja hertsegovinalaiset.

Muunkieliset ovat keskittyneet Turussa voimakkaasti muutamaan lähiöön. Varissuon väestöstä 35 %, Lausteen 27 % ja Halisten väestöstä 24 % puhui äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia vuoden 2009 lopussa. Varissuolla muunkielisten väestönosuus on peräti koko maan lähiöiden korkein. Turun kaupunkitutkimus- ja tietoyksikössä tehtyjen laskelmien perusteella Turussa albanian-, somalin- ja vietnaminkielinen väestö keskittyy tiiveimmin tietyille asuinalueille.

Kuntien välinen muuttoliike on Turulle epäedullista

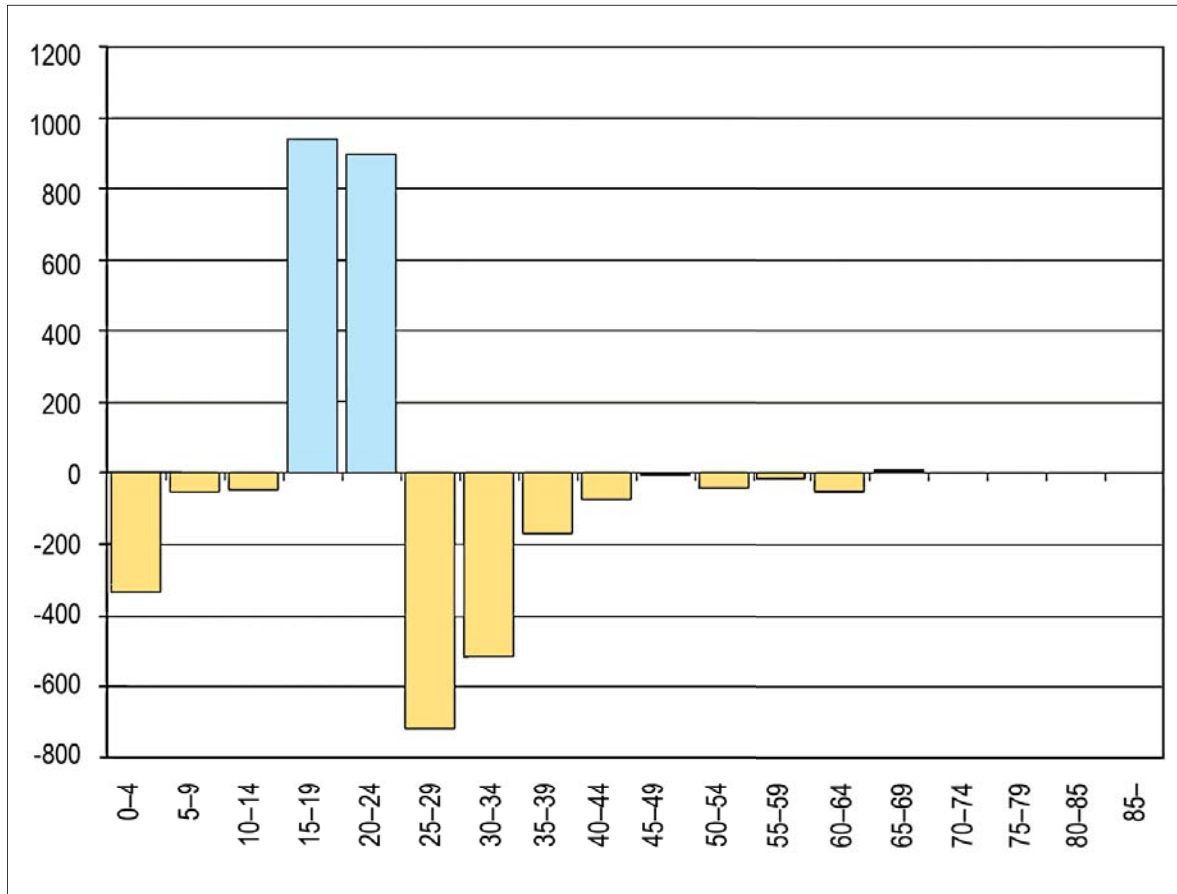
Vuonna 2009 Turun muuttotappio oli suurin suhteessa Kaarinaan (-448 henkeä) ja Helsinkiin (-311) (Kuva 4). Muuttovoittoa Turku sai eniten Salosta (87), jonka suhteellista asemaa ovat nostaneet kuntaliitokset, ja yllättäen Rovaniemeltä

Kuva 4. Turun muuttovoitto ja -tappio kunnittain vuonna 2009.

(75), minkä osin selittänee siellä sijaitseva pakolaisten vastaanottokeskus. Näin maahanmuuttajat vaikuttavat myös maan sisäiseen muuttoliikkeeseen. Perinteisesti Rauma ja Pori ovat olleet kuntia, joista Turku on saanut muuttovoittoa. Yleisesti ottaen voidaan kuitenkin sanoa, että muuttovoitto kertyy pieninä no-roina kunnista ympäri maata, kun taas muuttotappio keskittyy ympäryskuntiin ja pääkaupunkiseudulle.

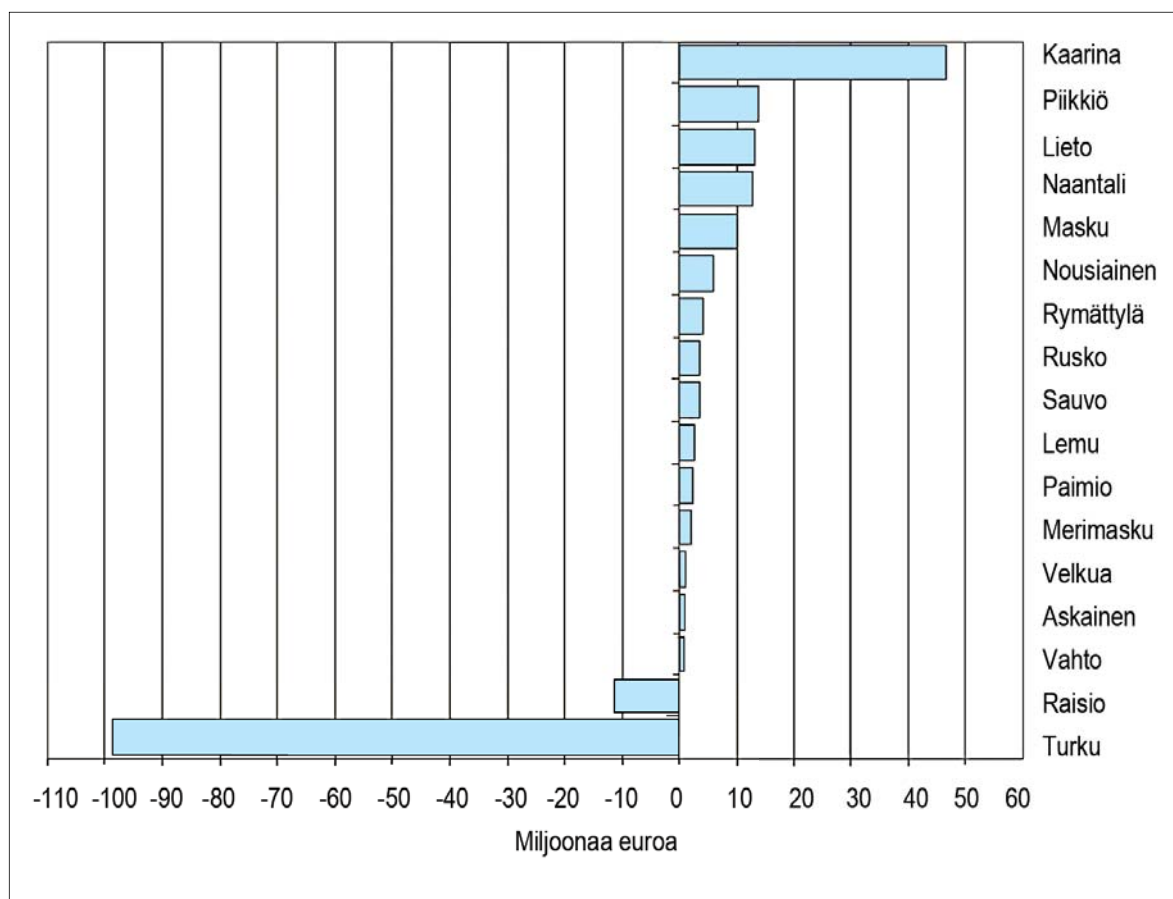
Turku on saanut vuosittain muuttovoittoa eniten 15–24-vuotiaista ja muuttotappiota 0–4 ja 25–34-vuotiaista (Kuva 5). Turkuun siis muuttavat varsinkin opiskeluaikaiset ja Turusta pois etenkin nuoret aikuiset ja lapsiperheet. Turun 25–34-vuotiaiden muuttotappio oli 2009 lukumääräisesti jopa kaikkien Suomen

Kuva 5. Turun ja muiden kuntien välinen nettomuutto iän mukaan vuonna 2009, henkeä.

kuntien suurin. Yli 65-vuotiaiden nettomuutto sen sijaan on vähäistä. Julkisuudessa näkyneet spekulatiot siitä, että eläkeikäiset olisivat muuttamassa kaupunkeihin palveluiden perässä, eivät ainakaan Turun osalta näytä pitävän paikkaansa.

Tulo- ja lähtömuuttajat eroavat toisistaan paitsi iän, myös pääasiallisen toiminnan ja verotettavien tulojen suhteen. Kun Turkuun muuttavat ovat usein opiskeluun aloittavia nuoria ja kaupungista poistuvat työpaikan ja/tai asunnon vuoksi lähikuntiin tai pääkaupunkiseudulle muuttavia, tulot ovat lähtijöillä suuremmat kuin tulijoilla. Tällä on Turulle suuri negatiivinen merkitys sekä kansallisesti että Turun seutukunnan sisäisessä tulonjaossa. Kuvassa 6 on laskettu tulo- ja lähtömuuttajien tulokertymät Turun seudulla neljän vuoden aikana (2004–2007). Seudullisessa muuttoliikkeessä Turun tappio oli siis peräti 99 miljoonaa euroa, kun taas muut seutukunnan kunnat voittivat, Raisiota lukuun ottamatta. Turun seudun sisällä muuttoliikkeestä hyötyivät eniten Kaarina (47 miljoonaa euroa), Piikkiö (14), Lieto (13) ja Naantali (13).

Kuva 6. Tulo- ja lähtömuuttajien tulokertymien erotus Turun seutukunnassa vuosina 2004–2007, miljoonaa euroa.

Muuttiko Onni maalle?

Kaija Roiha

Muuttiko Onni maalle -esitys pohjautui Onni muuttaa maalle -hankkeen toimintaan ja tuloksiin. Onni muuttaa maalle -hanke on syntynyt Saaristoasiain neuvottelukunnan ja Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän aloitteesta. Hankkeella haluttiin aikaansaada maaseudulle muuttoon liittyviä toimintoja kattavasti koko maahan sekä lukuisat maallemuuttoon liittyvät pienet hankkeet ja tonttipörssit saman katon alle Onni-hankkeen kanssa. Hanke oli luonteeltaan kehittämishanke, eikä tietoja kerätty ja tallennettu samalla tavalla kuin tutkimushankkeissa on tapana.

Onni muuttaa maalle -hankkeen hallinnoinnista ja koordinoinnista vastasi Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus (nykyään Koulutus- ja kehittämiskeskus Brahea). Hankeaika oli 1.1.2004–28.2.2006. Hanketta rahoittivat Varsinais-Suomen TE-keskus Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahastosta (EMOTR), valtio, kunnat ja yksityiset tahot. Toiminta-alueen 14 maakunnassa hankkeeseen oli sitoutunut 106 kuntaa.

Hankkeen toiminta-alue

Onni muuttaa maalle -hanke oli ylimaakunnallinen Alma -hanke, joka toimi alueen kaikissa 14 maakunnassa. Hanke toimi tiiviinä verkostona, johon ulkojäseninä kuuluivat ”Lapin Onni”, Pohjois-Karjala, Pohjois-Savo ja maallemuutto.info -hankevastaavat.

Hankkeen tavoitteet

Koko hankkeen yhteiset tavoitteet

1. Edistää maaseudun elinvoimaa parantamalla tiedonsaantia maaseudun olosuhteista.
2. Luoda maakuntiin toimiva maallemuuton palveluverkosto
3. Vaikuttaa hankkeen toiminnalla muuttovirtoihin kaupungista maaseudulle.

Maakuntien tavoitteet

Jokainen maakunta oli asettanut omat tavoitteensa, jotka liittyivät useimmiten asuntotarjontaan, muuttaneiden määriin ja yhteistoimintaan kylien kanssa. Joillakin maakunnilla oli tavoitteena toteuttaa erilaisia selvityksiä tai tutkimuksia liittyen muuttoliikkeen syihin, etätyömahdollisuuksiin ja kuntien tapoihin markkinoida itseään ja asumismahdollisuuksiaan. Joissakin maakunnissa tavoitteet liittyivät toimintaan kesäasukkaiden kanssa, ja joku painotti työpaikkojen syntyä asumisolaja tärkeämpänä.

Toiminta Onni muuttaa maalle -hankkeessa

Koordinoinnin tehtävänä oli jatkuva yhteydenpito kenttään, maakunnissa tapahtuvan toiminnan seuraaminen ja tiedon sekä toimintatapojen välittäminen koko verkoston käyttöön. Järjestimme yhteisiä tapaamisia, hoidimme keskitetysti hankkeen markkinointia ja pidimme yhteyttä rahoittajan suuntaan koko hankkeen osalta.

Markkinointitoimenpiteitä olivat mm. viidet valtakunnalliset messut, Helsingin Sanomien välissä jaettu tabloidilehti, TV-tietoiskut maallemuutosta, logo, kymmeniä mainoksia valtakunnallisissa lehdissä, paljon oheismateriaalia mm. messuilla jaettavaksi, yli sata lehtijuttua, radio- ja

Kuva 1. Riikka ja Tuomas ovat saaneet kissanpennun. Kuva: Kaija Roiha.

tv-esiintymisiä. Kaikessa markkinointimateriaalissa toteutimme yhtenäistä ilmettä, josta meidät oli helppo tunnistaa.

Hankkeen toiminta ja tulokset maakunnissa

Etelä-Karjala

Hanke toimi tiiviissä yhteistyössä ”Maan mainiot lomakunnat” -hankkeen kanssa. Pääasiallisena kohderyhmänä olivat kesäasukkaat, joille lähetettiin lähes 10 000 kirjettä. Heidän kauttaan etsittiin myytäviä taloja ja mökkejä, joita löytyikin yli sata ja hankkeen aikana välitettiin eteenpäin reilut 20 kiinteistöä.

Etelä-Karjala on markkinoinut itseään ja osallistunut sekä hankkeen yhteisille messuille että oman maakuntansa messuille ja kylätilaisuuksiin. Etelä-Karjalan www.ekarjala.fi-sivustolle saatiin oma Onni-osasto.

Etelä-Pohjanmaa

Keskeisin tulos on ollut julkaisu Etelä-Pohjanmaan asukasmarkkinoinnin mahdollisuuksista ja kehittämiskohteista. Kuusiokuntien ja Suupohjan seutukunnille tehdyssä kyselyssä on kartoitettu kuntien asukasmarkkinointia ja muuttajien palvelua. Lisäksi on selvitetty seutukuntien vetovoimatekijöitä ja markkinoinnin hyviä ja huonoja puolia. Samoin on luotu pohja yhteyshenkilökäytäntöön ja Etelä-Pohjanmaan maakuntaportaaliin on saatu mukaan asumiseen liittyvä sivusto www.etelapohjanmaa.fi.

Kanta-Häme

Maaseudun tyhjillään olevat asuinrakennukset on kartoitettu ja niiden omistajia on aktivoitu kohteen myyntiin tai vuokraukseen 3 100 kirjeen voimalla. Kyläyhdistyksiä on aktivoitu ottamaan vahvempaa roolia asukashankinnassa. Kyläkokouksia ja iltoja on järjestetty yhteensä 21 ja niiden lisäksi yksi maa-seutuasumisen seminaari.

Kuva 2. Pöytä on katettu Taattisten tilalla Merimaskussa. Kuva: Kaija Roiha.

Hankkeessa on luotu maakunnallinen kotirekisteri maaseudun asumisen kohteista internetiin. Rekisteri on näkyvillä www.hame.fi/fi/maalle-sivustolla. Myös yhteyshenkilöverkosto on luotu auttamaan kiinnostuneita maallemuuttajia. Kanta-Häme on saanut hankkeen aikana yli 100 uutta asukasta.

Keski-Pohjanmaa

Hankkeessa keskityttiin esittelemään alueen mahdollisuuksia ja luomaan kontakteja työelämään ja koulutusmahdollisuuksiin. Maakunta esittäytyi yhdessä eri toimijoiden kanssa rekrytointitilaisuuksissa ja -messuilla sekä hankkeen yhteisillä messuilla. Yhteyksiä entisiin keskipohjalaisiin on luotu mm. Helsingin keskipohjalaiset ry:n kautta, ja erilaisissa tilaisuuksissa maakuntaa on tuotu laajasti esille. Maakunnan väkiluku lähtikin pitkän laskukauden jälkeen nousuun ja kasvoi vuonna 2005 noin 350 hengellä.

Kymenlaakso

Toiminnan painopiste on ollut vajaakäyttöisten ja tyhjillään olevien kiinteistöjen löytämisessä markkinointia varten. Maakunnassa on järjestetty yhdessä muiden hankkeiden kanssa yhteensä 27 kylätilaisuutta, joihin on osallistunut 327 henkilöä. Tilaisuuksissa on pyritty vaikuttamaan kyläläisten ”meillä ei maata myydä, vaan ostetaan” -asenteisiin. Sen sijaan tontin myyjälle on tarjottu ”kylän pelastajan” roolia. Maakunnassa on toteutettu myös tonttiasiamieskoulutus ja suorakirjeellä on etsitty kiinteistöjä. Maallemuuttosivut www.kymenlaaksonkylat.fi on avattu.

Asenneilmapiirissä on tapahtunut selkeitä muutoksia. Maaseutuasumisesta on tullut yksi seuraavan ohjelmakauden painopisteistä. Hankkeen päättyessä kylätasolla toimi 34 maallemuuton yhteyshenkilöä.

Pirkanmaa

Pirkanmaalla on keskitytty maallemuuton markkinointiin monin eri tavoin. Yhteistyössä Maaseudulle asumaan -hankkeen kanssa on luotu internetsivusto www.maaseudulleasumaan.fi, jossa on rekisteri maaseututonteista ja kiinteistöistä. Kaikkiaan noin 100 kiinteistöä on vaihtanut omistajaa tätä kautta. Maallemuuttoasiaa on levitetty neljässä alueellisessa tapahtumassa ja messuilla. Suuri merkitys on ollut myös henkilökohtaisella neuvontatyöllä. Tätä yhteistyötä on tehty erityisesti kyläyhdistysten yhteyshenkilöiden kanssa.

Pohjois-Pohjanmaa

Hailuodon ja Siikajoen kuntien vapaa-ajan asukkaat ja heille tarjottavat palvelut olivat tärkeänä kehittämiskohteena hankkeen alussa. Mökkiläisille tehtiin kyselyjä, joiden tuloksia kunnat voivat jatkossa käyttää oman toimintansa, viihtyvyyden ja maallemuuton edistämiseen. Tontteja ja asuntoja on saatu myyntiin messujen, lehti-ilmoitusten ja kirjekyselyjen sekä kuntien ja kylien kautta. Kohteita on markkinoitu Raahen rakentajamessuilla ja neliviikkoisilla Oulun asuntomessuilla, mikä olikin Pohjois-Pohjanmaan suurin yksittäinen ponnistus hankkeen aikana. Hankkeen ansiosta neljä kuntaa otti käyttöönsä www.infokartta.fi -palvelun, joka toimii hankkeen päättyessä kuntien sivuilla.

Varsinais-Suomi

Hankkeessa toimittiin yhteistyössä maakunnan viiden seutukunnan kanssa. Maallemuuton edistämiseksi toteutettiin mm. seuraavia toimenpiteitä: vajaa-käyttöisten kiinteistöjen ja tonttien kartoitus, yhteyshenkilökäytännön luominen, kuntaesitteiden ja lehtijuttujen tuottaminen, maallemuuttoon liittyvien tapahtumien järjestäminen, osallistuminen 11 messuille, tulomuuttopalvelut muuttajille, kartoitukset, selvitykset ja tutkimustoiminta. Korppoon ja Kemiön kunnissa toteutettiin tutkimus Muuttoliikkeet Turun saaristossa. Kysely- ja kartoituskirjeitä lähetettiin hankkeessa yhteensä n. 10 000 kpl.

Hankkeen aktiivisen toiminnan ansiosta kunnissa on huomattu asukas- ja yhteismarkkinoinnin edut. Myös imagomarkkinoinnin merkitys yhtenä mahdollisuutena on pantu merkille. Tavoitteena oli nimetä jokaiseen Varsinais-Suomen 56 (v. 2006) kuntaan maallemuuton yhteyshenkilö, mikä toteutuikin melko hyvin. Hankkeen toiminta sai erittäin paljon positiivista julkisuutta eri medioissa.

Österbotten - Pohjanmaa

Keskeinen teema Pohjanmaan hankkeessa oli etätyö, josta tehtiin tutkimus ”Flexiblare arbetsmodeller i Österbotten”. Maakunnan eteläosassa toteutettiin myös selvitys maahanmuuttajista. Siinä tarkasteltiin verotuskysymyksiä, lainsäädäntöä ja terveydenhoitoon liittyviä asioita. Yhdessä muiden paikallisten toimijoiden kanssa toteutettiin markkinointikampanja niille, jotka korkeakouluopintojen jälkeen asuvat muissa maakunnissa tai ulkomailla. Selvityksessä lähetettiin yhteensä 824 kirjettä 20 eri maahan. Alueella löydettiin projektin aikana potentiaalisia kohderyhmiä, joiden kanssa voidaan jatkaa maakunnan positiivista kehittämistä.

Yhteistyömaakunnat

Yhteistyömaakuntia olivat ne, jotka eivät toimineet Onnin rahoituksella, mutta kuuluivat kiinteästi samaan verkostoon muiden kanssa. Niillä ei siten ollut myöskään samanlaista raportointivelvoitetta koordinoitihankkeelle kuin muilla maakunnilla oli.

Yhteistyömaakunnat ovat osallistuneet sekä paikallisille että valtakunnallisille messuille ja tapahtumiin, joissa ne ovat esitelleet maallemuuttoasia.

Itä-Uudellamaalla on tehty maakunnan aluekeskusohjelman toimesta tonttipörssi omille internetsivuille, www.ita-uusimaa.fi. Keski-Suomessa kyläverkko-hankkeessa www.keski-suomenmaaseutu.info on edistetty maallemuuttoasioita mm. kartoittamalla alueen kiinteistöjä ja markkinoimalla niitä. Pohjoisessa Hämeessä on toteutettu Onni asuu maalla -hanketta, www.onniasuumaalla.fi. Halukkaiden muuttajien lisäksi yritystoiminnan käynnistämistä harkitsevien yhteydenotot ovat lisääntyneet. Satakunnassa oli oma hanke ”Sata muuttaa maalle” www.satamuuttaamaalle.fi. Hankkeessa on mm. oltu yhteydessä suorapostituksin satakuntalaissyntyisiin ihmisiin pääkaupunkiseudulla ja Turussa sekä tarjottu tulomuuttopalveluita. Uudellamaalla tiedustelut liittyen maallemuuttoon, maalla asumiseen ja maaseutuyrittämiseen ovat lisääntyneet selvästi hankkeen aikana.

Yhteenveto maakuntien tuloksista

- Paljon julkisuutta ja yhteydenottoja
- Monissa maakunnissa oma Onni-sivusto maakuntaportaalin yhteyteen
- Luotu maallemuuton yhteyshenkilöverkostoja
- Luotu uusia kontakteja maakunnasta muuttaneisiin
- Järjestetty paljon onnistuneita kyläiltoja ja seminaareja
- Luotu pohjaa kuntien väliseen yhteistyöhön
- Syntynyt uusia verkostoja, myös yli kielirajojen
- Selvityksiä ja tutkimuksia
 - Flexiblare arbetsmodeller i Österbotten
 - Muuttoliikkeet Turun saaristossa
 - Etelä-Pohjanmaan asukasmarkkinoinnin mahdollisuuksista ja kehittämis-kohteista.
 - Hailuodon mökkiläiskysely
 - Taloustutkimuksen kysely maallemuuton syistä ja esteistä

► *Positiivinen pyörä lähtenyt pyörimään!*

Taulukko 1. Eri indikaattoreita hankkeesta.

Maakunta	Myödyt, vuokratut kiinteistöt			Muuttaneiden määrä taloutta	Muuttaneiden määrä henkilöä	Rekisteriin välitetty (835 yhteensä)				Palveltuisten talouksien määrä	Tiedottamiset ja kontaktit (messuilla)
						Tontit	Asuin-kiinteistöt	Yritys-kiinteistöt	Kesä-mökit		
Etelä-Karjala Kanta-Häme Kymenlaakso Österbotten Pohjois-Pohjanmaa Varsinais-Suomi Etelä-Pohjanmaa Keski-Pohjanmaa Pirkanmaa	21	10	30			37	59	1	10	400	3500
	34	34	102			43	41	2	5	4254	3300
	31	20	52			185	45	2	4	74	3571
										824	661
	14	9	19			97	20	3	10	200	254
	24	21	62			32	19		4	1195	11000
										5	150
	2	2	5			39	2	1	1	60	95
	112	100	300			45	109	6	13	150	500
	Yhteensä	238	196	570		478	295	15	47	7162	23031
Yhteistyö- maakunnat	158	158	474								
Pohjois-Savo	15	15	45								
Yhteensä	411	369	1089		478	295	15	47	7162	23031	
Pohjois-Karjala											
6 vuoden aikana noin			750								

Hankkeessa esiintyneitä haasteita

Maallemuuton edistäminen ei ole sujunut pelkästään onnekaissa merkeissä, vaan olemme painiskelleet monenlaisten ongelmien kanssa.

Asuntotarjonta vähäistä verrattuna kysyntään

Suurin osa maaseudulle haikailevista etsii punaista tupaa ja perunamaata. Niitä vaan on kovin vähän tarjolla; ei tarjontaa muutenkaan ole niin paljon kuin kysyntää. Tyhjiillään olevia taloja kylläkin on, mutta omistajia ovat usein perikunnat, jotka eivät ole halukkaita luopumaan niistä. Tontteja löytyy, jos kunnat ovat kaavoittaneet. Niitäkään ei ole joka paikassa.

Kunnat kaavoittavat usein alueille, jotka eivät ole niin suosittuja

Kunnat kaavoittavat usein alueille, jotka eivät ole maalle muuttajille mieluisia. Tontti saattavat sijaita pellolla, jonne on helppoa ja edullista toteuttaa kunnallistekniikka, mutta eivät tue mielikuvaa kauniista maaseutumaisemasta, jota ollaan etsimässä. Usein haluttaisiin veden äärelle tai kauemmas keskustasta. Niitä tontteja on kuitenkin harvoin saatavana.

Työpaikkojen puute

Jos talo tai sopiva tontti löytyykin, voi muuttaminen jäädä kiinni työpaikan puuttumisesta. Ihanne olisi, jos muuttajalla olisi oma työ valmiina. Toki joskus tilanne voi olla jopa päinvastainen – löytyy työpaikka, mutta ei asuntoa. Tähän on törmätty esim. Turun saaristossa.

Kuntien tulisi tukea yrittäjyyttä

Jos kunnat haluavat uusia asukkaita, pitäisi kiinnittää huomiota myös yrittäjyyden edistämiseen. Jos yrittäjille on tarjolla houkuttelevia tontteja tai yritysikiinteistöjä, voi muuttopäätös helposti kääntyä juuri kyseisen kunnan suuntaan.

Etätyö ei ole yleistynyt

Vuosien työn tuloksenakaan etätyö ei ole saavuttanut sellaista asemaa, kuin sille povattiin jo reilu kymmenen vuotta sitten. Työnantajien suopea suhtautuminen etätyöhön saattaisi usein ratkaista työssäkäyntiongelman.

Kuva 3. Talvitunnelmaa Turun saariston Utössä. Kuva: Kaija Roiha.

Uuden asukkaan vastaanottaminen

Vaikka uusia asukkaita tarvitaan, ei vastaanotto aina ole myönteinen eikä edistä uuden asukkaan viihtymistä. Asian korjaamiseksi tulisi uusille asukkaille olla selkeä kotouttamisohjelma, jonka kunnat ja kyläläiset hoitaisivat yhdessä.

Kaikki maakunnat eivät ole sitoutuneet www.maallemuutto.info -portaaliin

Jotta potentiaalinen muuttaja löytäisi koko maan maallemuuttoa koskevat tiedot yhdestä portaalista, olisi tarpeen, että kaikki maakunnat keskittäisivät omat portaalinsa ja informaationsa olemassa olevaan www.maallemuutto.infoon.

Yhteenveto

Hankkeen päätyttyä vastaavanlainen toiminta jatkui suppeammassa mittakaavassa vielä osana Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän rahoittamaa Maaseutuasumisen teemaryhmää. Maakunnissa oli myös joitakin hankkeita kesken ja Onni-yhteyshenkilöitä. Toiminta kuitenkin lopahti varsin vaatimattomalle tasolle uusien rahoitusohjelmien viivästymisen myötä. Tällä hetkellä on maaseutuasumisen teeman ympärillä tapahtunut jälleen selkeää virkistymistä. Pieniä hankkeita ja tonttirekistereitä on eri puolilla maata. Isompia hankkeita on meneillään Päijät-Hämeessä (KOTI – vetovoimaa Päijät-Hämeen maaseutukuntiin) ja Pohjois-Karjalassa (Moderni maaseutukoti Pohjois-Karjalassa). Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa on ylimaakunnallinen hanke, joka jatkaa Onnin perinteitä nimellä Onni kutsuu kylään. Maaseutuasumisen teemaryhmä jatkaa toimintaansa uudella toimeksiannolla keväällä 2011.

Maahanmuuttajat suurkaupunkeihin

Altake Neriman

Arvoisat vieraat haluan kiittää hyvin paljon järjestäjille kutsusta. Nimeni on Altake Neriman ja olen Turun ammattikorkeakoulun opiskelija.

Kuten olette huomanneet hyvät vieraat, meitä maahanmuuttajia on täällä hyvin paljon. Voisin melkein väittää, että jopa joka kolmas, päivän aikana vastaan tuleva ihminen on maahanmuuttaja.

Vuoden 2009 tilastojen mukaan eniten maahanmuuttajia on tällä hetkellä Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Vaasassa ja viidentenä Turussa, ottaen huomioon että Suomessa on ainakin 100 kaupunkia. Miksi maahanmuuttajat ovat asettuneet näin tai miksi maahanmuuttajia ajautuu vuosien varrella tiiviimmin yhteen? En pysty täysin selittämään, mutta jonkinlaisen selkeytyksen ehkä pystyn antamaan.

Kuvitelkaa itseänne maahanmuuttajaksi, joudutte lähtemään kotimaastanne, en tarkoita välttämättä pakolla, mutta jostakin omasta henkilökohtaisesta syystä. Saavutte täysin vieraaseen ympäristöön, sään vaihtelevaisuus on teille vieras, vieras kieli vaatii teiltä ponnistelua ymmärtämiseen ja kohtaatte ensimmäisen kerran kulttuurillisia eroja. Eikä siinä vielä kaikki, ette koe muutoksia yksin, vaan mukana tulleet lapsenne sekä puolisonne.

Voisin melkein sanoa, että jokainen Suomeen muuttanut ulkomaalainen joutuu kohtaamaan tällaisen muutoksen, itseni mukaan luettuna. Jos haluaa elää ja ns. selviytyä, ihmettely on tässä vaiheessa jätettävä väliin, hyväksyttävä muutokset ja ryhdyttävä toimeen. Onhan hyvin tärkeätä vanhempien roolin kannalta, että näytämme läheisillemme, että kaikki on hyvin, ei ole syytä huolestumiseen ja heihin voi aina turvautua... ”everything is under control!”

Jos avarramme hiukan katseitamme, olemme hyvin riippuvaisia toisistamme, voisin melkein kuvailla itseämme atomin ulkokuoressa oleviin elektroneihin, pyrimme

aina löytämään itsellemme parin. Koetamme ympäristön vaihtelevuudesta huolimatta löytää itsellemme jotain sellaista, mihin tarttua.

Maahanmuuttajan määränpää näkyy hieman selkeämmin, koska kokee itsensä hyvin erilaiseksi, ja uskon että hänellä on oikeus siihen tunteeseen, vaikka olemmehan kaikki loppujen lopuksi erilaisia.

Maahanmuuttajat pyrkivät hakeutumaan mahdollisimman lähelle toisiaan, koska eivät halua tuntea yksinäisyyttä ja haluavat tuntea olevansa erilaisia ehkä hieman vähemmän. Onko sillä sitten merkitystä, että naapurissa on edes yksi ihminen, joka puhuu samaa kieltä, tai on kokenut samanlaisen muutoksen, tai että hänellä on samanlaista kulttuuri taustaa. Niin, kyllä sillä on.

Itse tulin vuonna 1992 Suomeen. Asuin ensin perheeni ja sukulaisteni kanssa pienessä kylässä Savonlinnassa. Vanhemmilleni ja sukulaisilleni järjestettiin kielikurssi. Minä ja kaikki muut kouluikäiset serkkuni pääsimme opiskelemaan koulussa suomen kieltä ja nuoremmat sisareni pääsivät päiväkoteihin. Opimme kielen hyvin nopeasti, sopeuduimme muutoksiin. Meidän lasten kannalta se ei tuottanut ongelmia lainkaan. Vietimme seitsemän vuotta Savonlinnassa, mutta ajan myötä vanhempani ja kaikki muut sukulaiseni alkoivat jo huolestua. Seitsemän vuoden ajan he kokivat päivittäin samanlaista rutiinia, neljän seinän sisällä. Töitä heidän oli vaikea saada, koska kieli oli hieman heikko. Ympäriellä ei ollut ketään muuta, joka puhui samaa kieltä heidän kanssaan. Heidän kulttuurisia tai uskonnollisia perinteitä, kuten erilaisia juhlapäiviä, he eivät voineet oikeastaan järjestää. Elämä oli heille tyhjää. Kun he ajattelivat taas lapsiaan, lapset oppivat kielen sekä saivat vaikutteita suomalaisesta kulttuurista, mutta heidän oma kulttuurinsa ja kielensä alkoi olla heille vieras.

Niinpä meidän kaikkien serkkujen vanhemmat kokoontuivat yhteen ja päättivät tehdä asialle jotain. Heidän Turussa asuvat ystävät kertoivat heille Turussa olevista mahdollisuuksista. Niinpä päätimme muuttaa koko suku Turkuun.

Ystävien sanat pitivät hyvinkin paikkansa. Turussa vanhempamme tapasivat heidän hyvin vanhoja lapsuuden ystäviään, sekä ystäväystyivät muihin samasta maasta tulleisiin ihmisiin. Vanhempani saivat mahdollisuuden osallistua meidän erilaisiin kulttuurillisiin sekä uskonnollisiin tapahtumiin, joita oli myös helpompi opettaa omille lapsilleen. Vanhempani eivät enää olleet työttömiä, sillä työmahdollisuudet kasvoivat suuresti. Täällä vanhempani saivat pienen mahdollisuuden maistaa jotain sellaista, mikä omassa kotimaassani oli jo rutiinia.

Me lapset saimme mahdollisuuden tutustua meidän lähtömaasta tulleisiin kaveri-ihin, saimme kouluissa oman äidinkielen opetusta sekä oman uskonnon opetusta. Nämä erikoiset opetustunnit sovellettiin muun muassa omiin lukujärjestyksiin. Koulutuksen mahdollisuudet eivät enää olleet niin suppeat, sillä täällä tarjottiin hyvin paljon eri alojen koulutuksia.

Oman identiteetin rakentaminen kahden kulttuurin välillä on ollut itselleni helppompaa. Koska koen Turun olevan hyvin värikäs, elämän kokemukseni ovat olleet niin rikkaita kuin rakkaita. Kiitos!

Itärajan tuntumasta länsirannikolle

Hanna Kolvanki

Tämä on kertomus siitä, miten Kuusamon työstä tuli lähes turkulainen.

Aluksi on hyvä kertoa siitä, mistä lähdin. Moni varmasti tuntee Kuusamon sen matkailuvalteista, eli muun muassa laskettelukeskus Rukasta ja vaellusreitti Karhunkierroksesta. Asuinpaikkakuntana Kuusamo on varsinkin teini-ikäiselle ja nuorelle aikuiselle suoraan sanottuna aika pieni. Opiskeluja ei voinut jatkaa toista astetta korkeammalle, eikä töitäkään oikein ollut. Minulle oli selvää, että kun ylioppilaspaperit ovat taskussa, suunta täytyy ottaa muualle. Ennen Turkuun muuttoa kävin ottamassa vauhtia Rovaniemeltä ja Oulusta.

Vuonna 2003 syksyllä olin jäänyt rannalle yliopiston pääsykokeissa ja tein hanttihommia Oulussa. Yhteishaussa oli silloin ja on kai varmaan edelleenkin [pakkohaku](#) eli pakko hakea ammattikorkeakouluun, jotta työttömyyden tullen saisi työttömyysturvaa. Töitä näytti riittävän, mutta en uskaltanut riskeerata. Minusta tuntui typerältä hakea johonkin muuhun kuin oman alan tutkintoon, joten hain Turkuun Diakonia-ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelmaan.

Pääsykokeet menivät hyvin, mutta en odottanut pääseväni opiskelemaan tänne. Eräs aamu noin kello yhdeksän puhelin soi ja iloinen naisääni ilmoitti minun saaneen opiskelupaikan. Olin ollut kahteen saakka töissä ja nukkunut yöni erittäin huonosti. Saatoin vastata jotain tyyliin: ”Onko mun nyt pakko päättää?”

Tein päätökseni kuitenkin nopeasti, vaikka minua suoraan sanottuna kauhistutti ajatus muutosta Turkuun. En ollut koskaan ajatellut asuvani muualla kuin Pohjois-Suomessa. En tuntenut Turusta kirjaimellisesti ketään. Sain enoni vaimon siskon puhelinnumeron. Soita, jos tulee hätä, sanoi äiti ja sitten perheeni

auto kurvasi jo pois uuden asuntoni pihasta. Minusta tuli turkulainen. Toki sain myöhemmin kuulla, ettei voi olla turkulainen, jos ei ole syntynyt Heidekenissä.

Kulttuurieroja

Turku ei siis ollut missään nimessä ykkösvaihtoehtoni. Itse asiassa se ei ollut listallani ollenkaan. Listani eteläisin kaupunki oli Tampere. Eniten halusin kuitenkin Jyväskylään. Turkuun muuttaminen oli siis ennen kaikkea vahinko, mutta pakko tunnustaa, etten ole katunut sitä pätkääkään.

Toki huomasin hyvin nopeasti pienet kulttuurierot täällä. Puhelias pohjoisen tyttö herätti ainakin alkuun kummastusta. En tiedä, onko se luonne- vai asuinalueeseen liittyvä piirre, mutta pidin turkulaisia sisäänpäin kääntyneinä muuttaessani tänne. Minne tahansa meninkin, jos siellä oli uusia ihmisiä, joiden kanssa juttelin, yleensä ensimmäinen kommentti oli: "Sä et taida olla täältäpäin!" Tästä päättelin, että turkulaiset eivät varmaankaan ole kovin puhelaita ihmisiä. Tämä käsitys on kuitenkin muuttunut. Mitä pidempään olen täällä asunut, sitä pienemmiltä erot tuntuvat. Se, mikä aikaisemmin kummastutti, tuntuu nyt ihan tavalliselta. Sopeutuminen Turkuun on kai jo alkanut.

Opiskeluaikanani luokkakaverini olivat ympäri Suomea, osa täältä ja osa esimerkiksi Helsingistä. Pohjoisen murre sai mielenkiintoisia piirteitä. Muistan vieläkin, kun olin asunut Turussa ehkä noin pari kuukautta ja isäni soitti. Puhuin hänelle jotain Turun, Helsingin ja Kuusamon murteen sekoitusta. Puhelu loppui siihen, kun isäni tokaisi minulle, että soita takaisin, kun opit puhumaan.

Opiskelujen päätyttyä olin vannonut muuttavani välittömästi takaisin Ouluun. Vaikka Turku oli näyttänyt minulle myös mukavat puolensa, veri veti pohjoiseen. Siellä olivat kaikkein lähimmät ystäväni, perheeni ja uskoin, että siellä minun oli tarkoitus asua.

Vanha tarina

Mitä sitten tapahtui, kun olen edelleen täällä? Se maailman vanhin tarina: tyttö tapaa pojan ja päättää jäädä Turkuun. Tapasin avomieheni vuonna 2007 juhanuksena, puolta vuotta ennen valmistumistani. Äkkiä muutto ei tuntunutkaan niin tärkeältä. Sen sijaan muutimme yhdessä viime vuoden marraskuussa Raisioon.

Elämän rakentaminen tänne Turkuun tai Turun seudulle on sujunut yllättävän hyvin. Viime kevät on tästä hyvä esimerkki. Olen aina seurannut jonkin verran jääkiekkoa. Oulun Kärpät on ollut se joukkue, jonka menestystä olen pääasiassa seurannut. TPS:n viimekeväinen uskomaton nousu mestariksi lämmitti kuitenkin sydäntäni siihen malliin, että mietin, että onkohan minusta sittenkin tullut

osittain myös turkulainen. Menimme ystäväpariskuntamme kanssa katsomaan erästä TPS:n finaaliottelua. Saimme mustavalkoiset fanipaidat, jotka pistimme yllemme. Tunsin yhteenkuuluvuutta koko mustavalkoisen yleisön kanssa. Siltikään en nimittäisi itseäni TPS-faniksi.

Tulevaisuus vielä auki

Kuten jo alussa mainitsin, Kuusamo on pieni kaupunki. Itse asiassa se ei edes ollut kaupunki ennen vuotta 2000. Siellä on tasan kahdet liikennevalot, joten näiden kahden kaupungin vertaaminen keskenään ei ole järkevää. Mielestäni Turku on kaupunkina miellyttävä. Se on kesäisin kaunis ja jos täällä olisi joka talvi lunta, se olisi talvisinkin upean näköinen. Olen oppinut rakastamaan tätä kaupunkia. Osittain se johtuu siitä, että tällä kaupungilla on pitkä historia.

Tulevaisuus on vielä auki. Olen työskennellyt kolme vuotta vapaana toimittajana ja tehnyt erimittaisia sijaisuuksia. Tällä hetkellä tuntuu siltä, että voisin hyvin jäädä tänne Turun seudulle, mikäli töitä riittää.

Vaikka olen nyt asunut Turussa jo pian seitsemän vuotta, kuulen silti toisinaan tutun kommentin: "Sä et taida olla täältäpäin?" Joten luulen, että täysin en ole onnistunut pohjoista luonnettani kadottamaan. Toivottavasti en siinä koskaan onnistukaan.

Paluu- ja tulomuuttajat paikallisina toimijoina ja kehittäjinä

Mari Kattilakoski

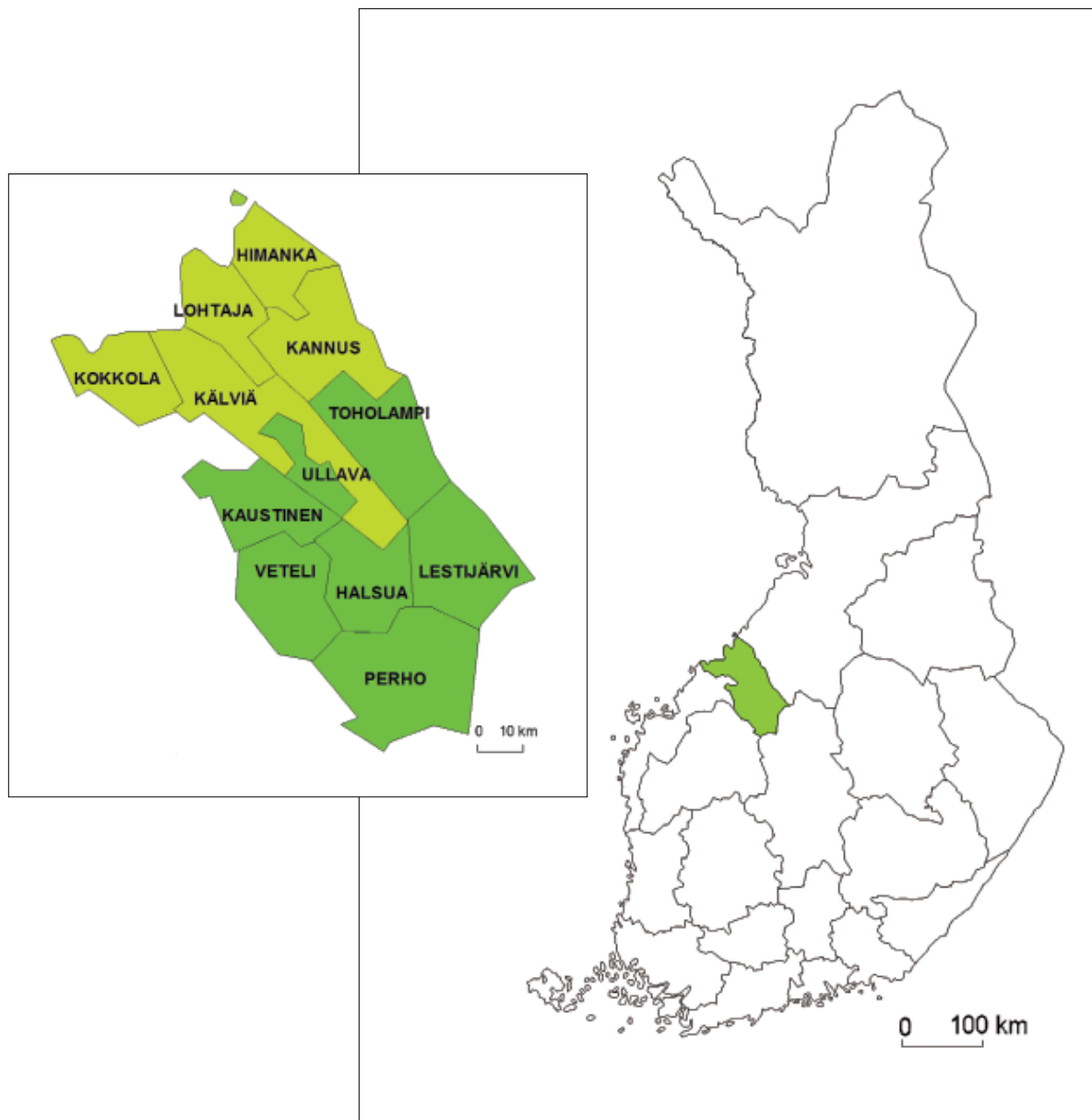
Tarkastelen artikkelissani maaseudun paluu- ja tulomuuttajien toimijuutta paikallisissa yhteisöissä ja kehittämisverkostoissa. Millainen toimijajoukko maaseudun paluu- ja tulomuuttajat ovat? Mikä merkitys heillä on maaseudun omaehtoisessa kehittämisessä ja millaisia haasteita ja mahdollisuuksia uudet asukkaat luovat kylille?

Maaseudun asukkaista ja yhteisöistä on tullut entistä keskeisempi maaseudun kehittämisen toimijajoukko maassamme 1990-luvulla toteutetun aluepolitiikan uudistuksen ja Euroopan unioniin integroitumisen myötä. Tällöin aluepolitiikassa siirryttiin omaehtoisuutta korostavaan ohjelmaperusteiseen aluekehittämiseen ja maaseutualueiden kehittämisessä Leader-toimintatapaan, joka niin ikään korostaa paikallista aloitteellisuutta ja kansalaisten omaa aktiivisuutta. Paikallista omaehtoisuutta ja aloitteellisuutta toteutetaan maaseudulla ennen kaikkea kylätoiminnan, paikallisten toimintaryhmien ja hanketoiminnan kautta (Hyyryläinen ja Rannikko 2000, 18–19). Maaseudun omaehtoisella kehittämisellä tarkoitetaan toimintaa, jossa alueen asukkaat toimivat itsenäisesti, tai heidän aloitteestaan saa alkunsa toiminta, jota julkinen valta tukee (Nieminen 2000, 120).

Omaehtoisuuden korostuminen on muuttanut maaseudun kehittämistä merkittävästi: paikallishallinnon rooli on kaventunut ja vastaavasti kansalaistoiminnan rooli vahvistunut. Kehitysvastuuta on siirretty kunnilta alueen asukkaille ja yhteisöille. Muutoksen seurauksena entistä tärkeämmäksi nousee tarkastella myös maaseudulle suuntautuvaa muuttoliikettä – uusien asukkaiden toimintaa ja vaikutuksia paikallisissa yhteisöissä ja kehittämisverkostoissa.

Tarkastelussa keskipohjalainen maaseutu ja maallemuuttajat

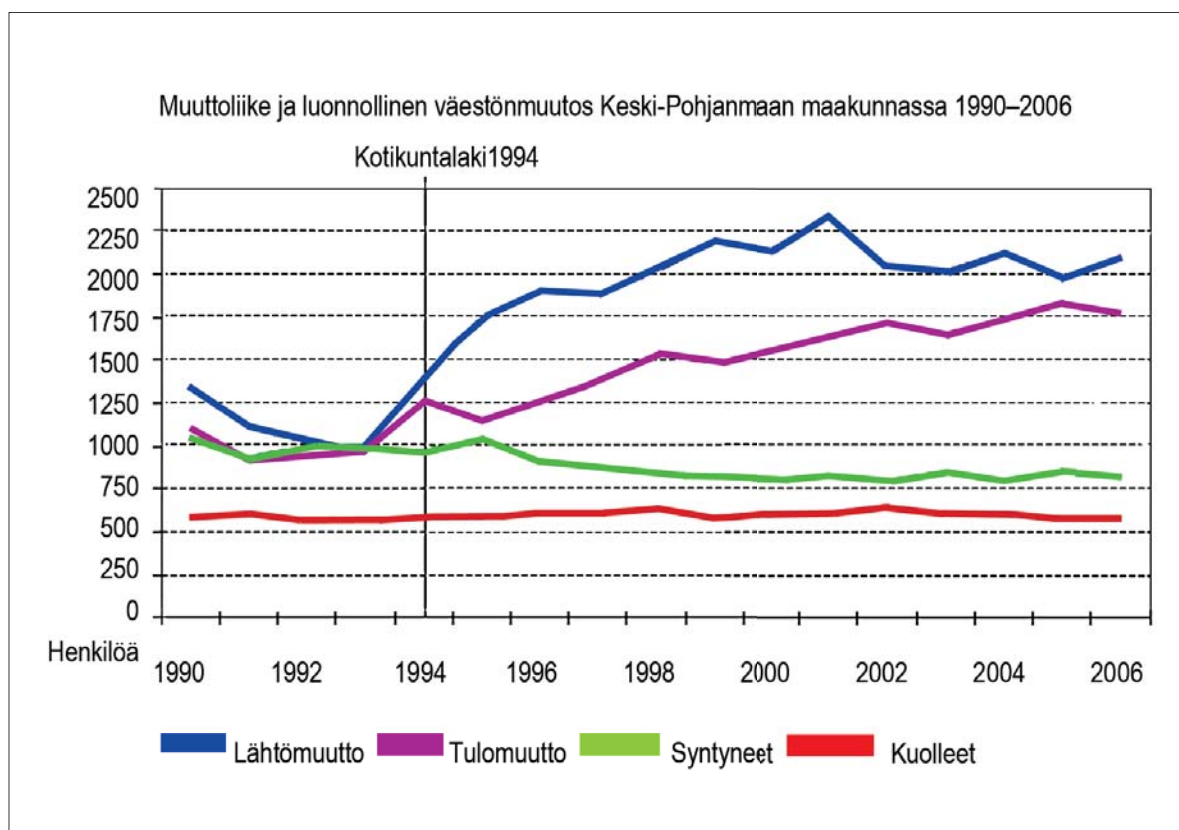
Jäljempänä esitettävät tutkimustulokset pohjautuvat tutkimukseen (Kattilakoski 2011), joka on toteutettu keskipohjalaisella maaseudulla, tarkentuen vuoden 2005 kuntajaon mukaan sen silloiseen kymmeneen maaseutukuntaan (Halsua, Himanka, Kaustinen, Kälviä, Lestijärvi, Lohtaja, Perho, Toholampi, Ullava ja Veteli) (Kuva 1). Tutkimusalueen hallinnolliset rajat ovat sittemmin muuttuneet kunталиitosten myötä. Kälviä, Lohtaja ja Ullava ovat liittyneet vuoden 2009 alusta osaksi Kokkolan kaupunkia ja Himanka vuoden 2010 alusta osaksi Kalajoen kaupunkia siirtyen hallinnollisesti Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan.

Kuva 1. Keski-Pohjanmaan maakunta, seutukunnat ja kunnat vuoden 2005 kuntajaon mukaan.

Keski-Pohjanmaa on vahvaa ydinmaaseutualuetta, jonka taajama-aste (76,7) on maan keskiarvoa (84,3) alhaisempi. Halsualla taajama-aste on ainoastaan 33,3 prosenttia (Tilastokeskus 2007, 78, 92). Maakunnan väestörakenteellisena haasteena ovat muuttotappiot, joita korkea syntyvyys ja nuori väestörakenne kuitenkin tasoittavat (Kuva 2). Maakunnan rakenteellisena heikkoutena ovat segregoituneet työmarkkinat eli työpaikkojen eriytyminen sukupuolen mukaan, mikä näkyy erityisesti naistyöpaikkojen puutteena. Naistyöpaikkojen puute vaikeuttaa perheiden ja naisten muutttoa maakuntaan, ja muodostuu paikoin pullonkaulaksi työvoiman saannissa myös miesvaltaisilla kasvualoilla. Työpaikkojen puuttuessa töitä on luotava itse, mikä osaltaan vaikuttaa siihen, että Keski-Pohjanmaa on Suomen johtava naisyrittäjäyysmaakunta. (Keski-Pohjanmaan liitto 2007, 4–6, 14.)

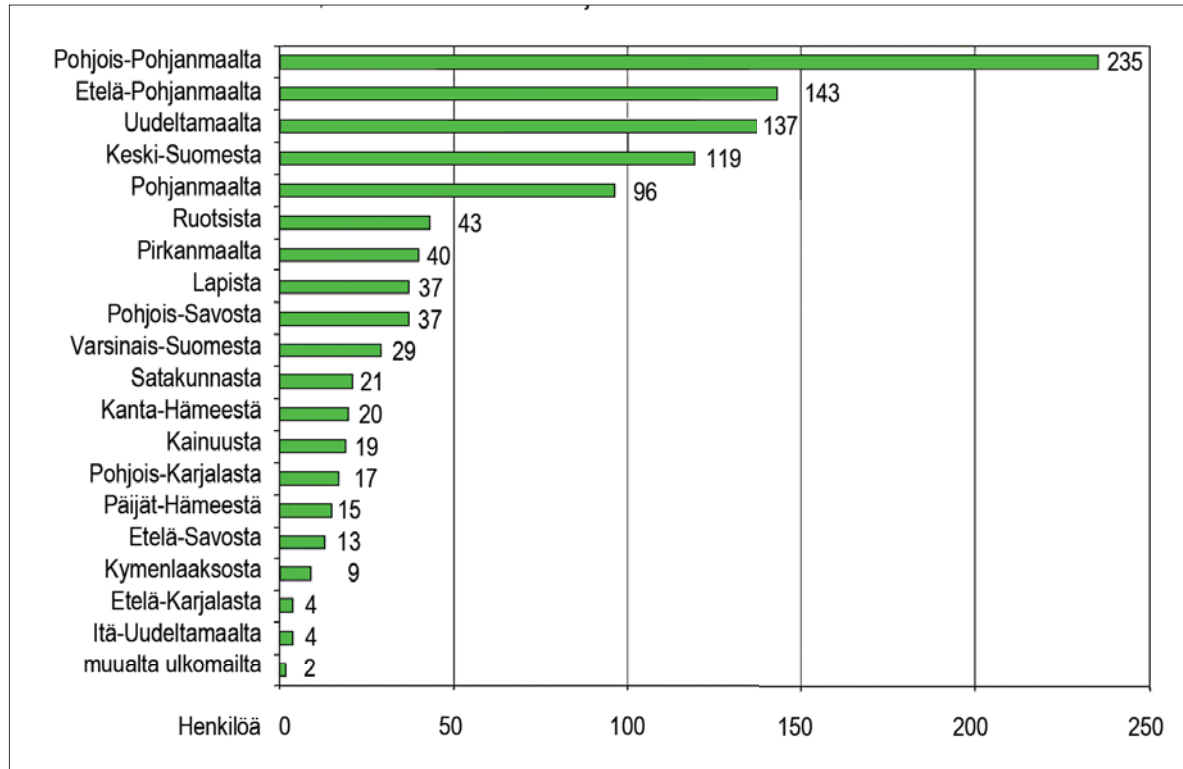
Käsillä olevan artikkelin tutkimuskohteena ovat keskipohjalaiselle maaseudulle vuosina 1996–2002 maakunnan ulkopuolelta muuttaneet paluu- ja tulomuuttajat. Tutkimusaineistona ovat maallemuuttajille suorittamani kyselytutkimus (n=1 017, vastauksia 414, vastausprosentti 40,7 %), sekä maaseudun kehittäjien (7) ja maallemuuttajien (6) teemahaastattelut.

Kuva 2. Muuttoliike muuton suunnan mukaan ja luonnollinen väestönmuutos Keski-Pohjanmaan maakunnassa vuosina 1990–2006. (Lähde: Tilastokeskus).

Mistä muuttajat tulevat?

Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmästä saadut tiedot osoittavat, että vuosina 1996–2002 keskipohjalaiselle maaseudulle on muutettu etupäässä ympäröivistä maakunnista, Uudeltamaalta ja Ruotsista (Kuva 3). Useimmiten alueelle

Kuva 3. Alueet joista muutettu (n= 1 040) keskipohjalaiselle maaseudulle vuosina 1996–2002.

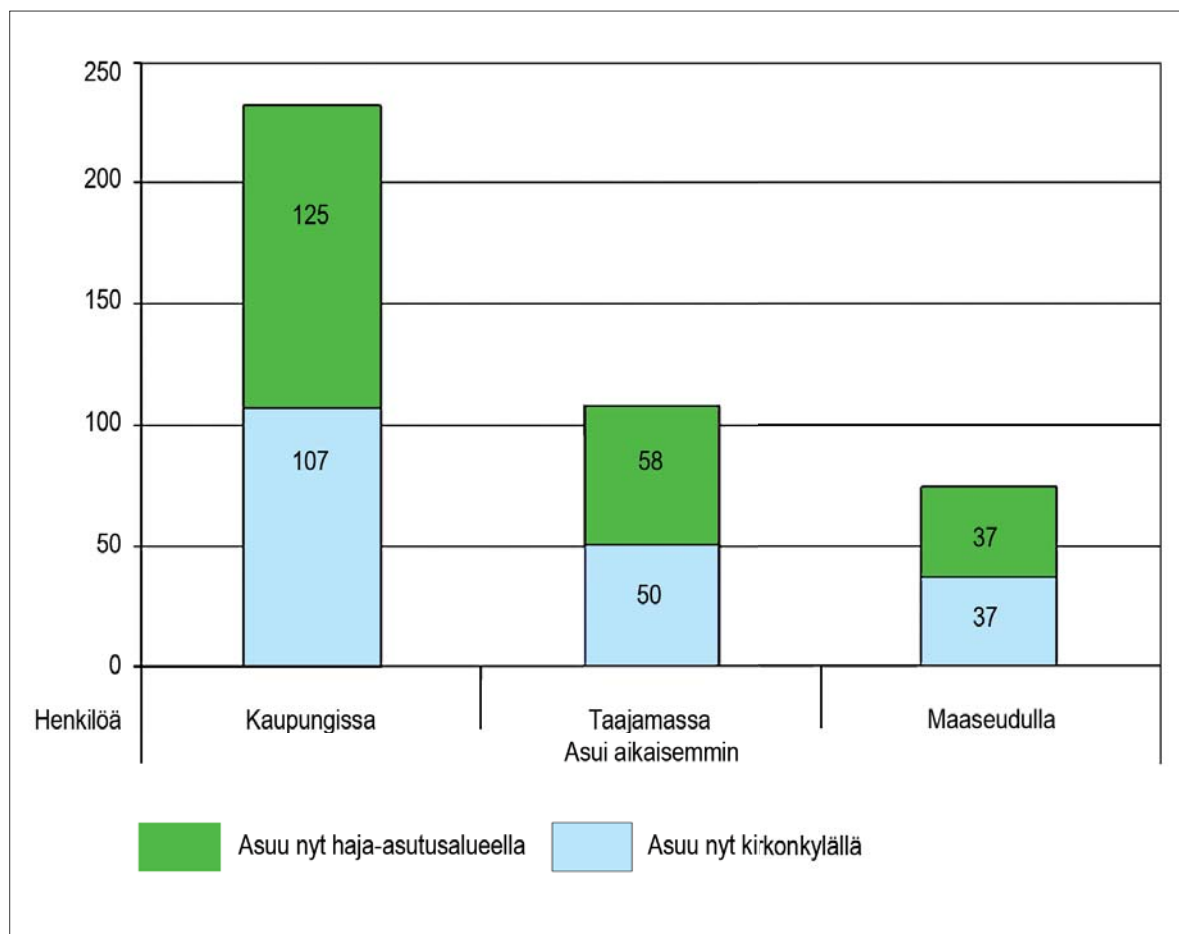
on muutettu naapurimaakunnasta Pohjois-Pohjanmaalta, josta on tullut lähes joka neljäs muuttaja. Seuraavaksi eniten muuttajia on tullut Etelä-Pohjanmaalta, Uudeltamaalta, Keski-Suomesta ja Pohjanmaan maakunnasta. Alue on saanut näin paluu- ja tulomuuttajia pääosin ympäröivistä maakunnista ja pääkaupunkiseudulta. Muista maakunnista muuttoja on ollut verrattain vähän ja huomionarvoista onkin, että seuraavaksi eniten uutta väestöä on tullut Ruotsista.

Keskipohjalaiselle maaseudulle suuntautuvassa muuttoliikkeessä näyttää toteutuvan erityisesti maantieteellisille muuttoliiketeorioille tyypillinen näkemys, jonka mukaan alueiden välisen vuorovaikutuksen ja sosiaalisen gravitaation katsotaan olevan yhteydessä ennen kaikkea alueiden välisiin etäisyyksiin. Lähestymistapa perustuu niin sanottuun vetovoimamalliin, jossa muuttoliikettä selitetään muun muassa alueiden väestömäärillä, etäisyyksillä ja alueiden välisten kontaktien määrällä. (Söderling 1983, 11; Karjalainen 1989, 10–11). Lisäksi työmarkkinoiden ollessa yksi keskeisimpiä muuttoliikkeeseen vaikuttavia

tekijöitä selittänee erityisesti Oulun seudun nopea kasvu muuttoliikettä myös naapurimaakuntaan Keski-Pohjanmaalle. Oulun seutu on tehnyt kymmenen vuoden aikana (1996–2006) Pohjoismaiden ennätyksen suhteellisella väestönkasvullaan. Seudun väkiluku on kasvanut kymmenessä vuodessa 30 prosenttia. Nopean väestönkasvun seurauksena joka viides alle 25-vuotias nuori on jäänyt Oulun seudulla työttömäksi. (Helsingin sanomat 25.3.2008.)

Muuttoa taajamiin vai kyliin?

Maallemuuttajat ovat valinneet uudeksi asuinalueekseen useammin kylän kuin kuntakeskuksen ja enemmistö muutoista on ollut kaupungeista haja-asutusalueelle suuntautuvia muuttoja (Kuva 4). Tutkimustulokset eivät näin tue yleistä näkemystä taajamahakuisesta muutosta ja autioituvista kylistä, vaan ennemminkin osoittavat kylien olevan vetovoimaisia ja haluttuja muuttokohteita.

Kuva 4. Maallemuuttojen kohdentuminen haja-asutusalueiden ja kuntakeskusten kesken, sekä muuttajien aikaisempi asuminen kaupungissa, taajamassa tai maaseudulla (n=414).

► (H7: mies, maaseudun kehittäjä/paluumuuttaja, Keski-Pohjanmaa)

"Kunnathan ne suurimmassa muutospaineessa on, mutta että se ite perusasia, että vaikka kunnat häviää niin kylät jää... Ei, ei misään tapauksessa voi puhua autioituvista kylistä. Sitä ei vaan uskota."

Kyliin muuttojen uskottaisiin olevan alueella vieläkin runsaampaa, mutta muuttojen pullonkauloina ovat vapaiden talojen ja myytävien tonttien puute:

► (H4: nainen, maaseudun kehittäjä/paluumuuttaja)

"...ko meillä [Kaustisen seutukunta] on kylähankkeessa esimerkiksi kartotettu sitä, niin ei meillä ole sellasia niinku tyhjillään olevia asuntoja. Että siihen pitäis luoda ihan uudenlainen rakentamispoliittikka ja vuokra-asuntoja ja tällasta, että niillä olis paikkoja mihin tulla. Koska meillä on niitten perikuntien omistamia taloja joita ei haluta edes vuokrata koska ne haluaa pitää sen itellään vaikka hyvin vähän käyttävätkin. Että siellä ei oikein ole semmosta paikkaa mihin tulla ja minkä saada omaksi välttämättä. Että se niinku, se vaatii kyllä ihan niinku rakentamisen ja maankäytön suunnittelua."

► (H7: mies, maaseudun kehittäjä/paluumuuttaja)

"Meidän alueella [Kokkolan seutukunta] kylissä, jos niinkö kylien kannalta aattelee, ... ongelmana on suurin piirtein se, ettei siellä oo minne muuttas. Siellä ei oo tavallaan niitä kohteita vapaana, semmosia sitte joutuis niinkö rakentaa... Meillä ei oikiastaan oo niinkö vapaita asuntoja... mitä meillä oli kyliä... 25 kylää..., niin yhdessä kylässä oli vähän enempi tyhjiä asuntoja, kaikki muut oli sitte että yks kappale. Niin, yks kappale tai sitte oli kaksikymmentä vuotta ollu tyhjillään. Ne on niinkö sitä luokkaa hirviän monessa kylässä"

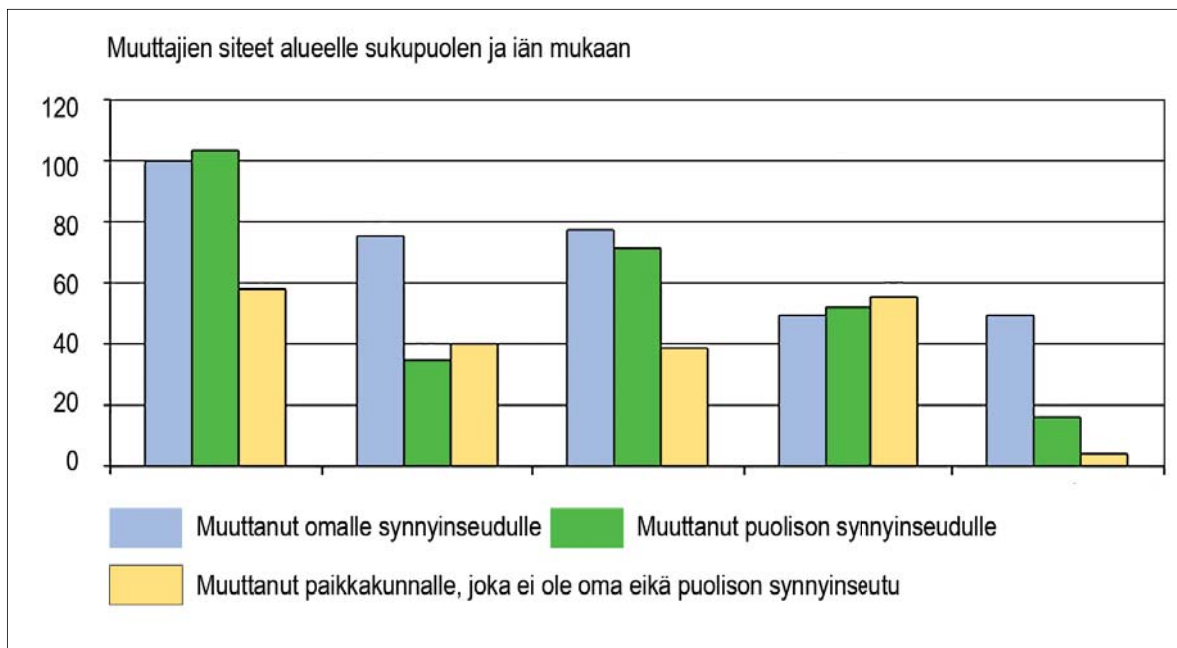
Maallemuuttajien profiili Keski-Pohjanmaalla

Aikaisemmissa tutkimuksissa ja ihmisten mielikuvissa tyypillisinä maallemuuttajina on pidetty nuoria perheitä sekä työelämänsä lopettelevia eläkkeelle siirtyviä ihmisiä. Merkittävänä muuttajaryhmänä on pidetty erityisesti kotiseudulleen palaavia eli niin kutsuttuja paluumuuttajia (Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä 2007, 1). Usein maallemuuttajaksi on mielletty eläkkeellä tai työttömänä oleva paluumuuttaja (vrt. Kumpulainen 2006, 33), jolla on keskimääräistä alhaisempi koulutustaso (vrt. Hakamäki 1978; Nivalainen 2002).

Keski-Pohjanmaalla maallemuuttajien väestöllinen profiili on kuitenkin melko toisenlainen. Maallemuuttajista on naisia lähes kaksi kolmasosaa (naisia 63,3 %

ja miehiä 36,2 %), suurin ikäryhmä on alle 35-vuotiaat (alle 35 v. 45,4 %, 35–59 v. 37,9 % ja 60 v. ja vanhemmat 16,7 %) ja tulomuuttajia (57,5 %) on paluumuuttajia (42,5 %) enemmän.

Suurin maallemuuttajaryhmä sukupuoli ja ikä huomioiden ovat alle 35-vuotiaat naiset. Huomioitaessa muuttajien paikkasuhde, ovat suurin muuttajaryhmä naisissa puolison synnyinseudulle muuttaneet ja miehissä omalle kotiseudulle palanneet. Tarkasteltaessa muuttajien paikkasuhdetta ja ikää on erityisesti vähintään 60-vuotiaiden joukossa runsaasti paluumuuttajia, mutta myös alle 35-vuotiaiden joukossa paluumuuttajat ovat merkittävä ryhmä. (Kuva 5.)

Kuva 5. Keskipohjalaiselle maaseudulle muuttaneiden suhde nykyiseen asuinpaikkaan sukupuolen (n=410) ja iän (n=412) mukaan.

Tyypillinen maallemuuttaja on nuori alle 35-vuotias nainen, joka on muuttanut joko omalle tai puolison synnyinseudulle ja on myös varsin koulutettu. Kyselytutkimukseen vastanneista muuttajista lähes joka viides on suorittanut ammattikorkeakoulun tai alemman korkeakoulun tutkinnon, ja useampi kuin joka kymmenes ylemmän korkeakoulututkinnon. Näin lähes joka kolmannelta muuttajalta löytyy joko alemman tai ylemmän tason korkeakoulututkinto, kun vastaavasti koko maassa korkeakoulun suorittaneita on 25,4 prosenttia väestöstä (Tilastokeskus 2007, 81).

Maallemuuttajien työmarkkina-asema heidän asuttuaan Keski-Pohjanmaalla kolmesta yhdeksään vuotta on seuraavan kaltainen: työelämässä maallemuuttajista on 62 %, eläkkeellä 18 %, kotiäitinä tai -isänä 11 %, työttömänä 6 % ja opiskelijana 2 prosenttia.

Paikallista työllistymistä ja pendelöintiä

Asuminen ja työssäkäynti ovat eriytyneet maassamme nopeasti toisistaan, sillä jo yli 760 000 työllistä suomalaista pendelöi eli työskentelee asuinkuntansa ulkopuolella (Myrskylä 2008, 17–21). Maakunnittain tarkasteltuna Keski-Pohjanmaan pendelöintiaste on kuitenkin vielä verrattain alhainen. Asuinkuntansa ulkopuolella työssäkäyvien osuus työllisestä työvoimasta on Keski-Pohjanmaalla kolmanneksi alhaisin (22,2 %). Ainoastaan Lapissa (17,4 %) ja Kainuussa (17,9 %) pendelöinti on vähäisempää kuin Keski-Pohjanmaalla (Tilastokeskus 2007, 92–94). Alhaista pendelöintiastetta selittänee osaltaan se, ettei lähellä ole muita suuria työpaikkakeskuksia kuin Kokkola. Myös maakunnan maatalous- ja pienyrittäjäyysvaltaisella elinkeinorakenteella on suuri merkitys.

Tutkimukseen osallistuneista työssäkäyvistä maallemuuttajista enemmistön (63 prosenttia) työpaikka sijaitsee heidän nykyisessä asuinkunnassaan, reilu kolmanneksen pendelöidessä eli käydessä töissä kotikuntansa ulkopuolella. Joka kymmenes työskentelee kotona, ja lähes joka kolmas ilmoittaa työmatkansa pituuden olevan alle viisi kilometriä. Lähes 70 prosentilla työssäkäyvistä maallemuuttajista työmatka on alle 20 kilometriä. Työpaikat eivät sijaitse siten vain kuntakeskuksissa, vaan on myös kylistä löytyy eri alojen työpaikkoja. Merkittävä osa muuttajista työllistyy tai työllistää itsensä hyvin paikallisesti. Tutkimustulokset eivät näin tue näkemystä maaseudusta ensisijaisesti asuinmaaseutuna – keskipohjalainen maaseutu näyttäytyy toiminnallisena asuinalueena, josta löytyy asumisen ohella myös työpaikkoja ja mahdollisuuksia yritystoimintaan.

Paikkaidentiteetin rakentuminen ja kiinnostus paikalliseen vaikuttamiseen

Kansalaisten kiinnostuksella yhteisiä asioita kohtaan on kiinteä yhteys sosiaaliseen pääomaan – asukkaiden kykyyn ja haluun toimia yhteisten tavoitteiden ja asuinalueen hyväksi (Niemelä 2004, 10). Ihmisten lähteminen mukaan paikalliseen kehittämiseen edellyttää kuitenkin samaistumista paikkaan, jolloin keskeisiksi nousevat paikallisyhteisöihin ja paikallisiin identiteetteihin kiinnittyminen (Rannikko 2009).

Olen tarkastellut keskipohjalaiselle maaseudulle muuttaneiden paikkaidentiteetin rakentumista ja kiinnostusta yhteisiä asioita kohtaan selvittämällä, missä määrin maallemuuttajat seuraavat kuntaansa koskevaa päätöksentekoa, ja millä tavoin he itse haluavat vaikuttaa paikallisiin asioihin.

Keski-Pohjanmaan maallemuuttajista hieman yli puolet (55,7 %) seuraa kunnallista päätöksentekoa säännöllisesti tai melko säännöllisesti, naiset ehkä yllättäenkin miehiä aktiivisemmin. Miehistä joka kymmenes (11,3 %) ei seuraa

kunnallista päätöksentekoa lainkaan. Useampi kuin joka viides muuttaja kokee, ettei heillä ole lainkaan mahdollisuuksia vaikuttaa itseään, perhettään ja asuinalueen koskeviin asioihin. Tutkimustulokset osoittavat muuttajien paikkaidentiteetin vahvistamiselle ja paikallisdemokratian kehittämiseksi olevan selkeän tarpeen; sillä osallistumisen ja osallisuuden vähyys sekä heikentää paikallisdemokratian toimivuutta että vaikeuttaa muuttajien paikkaidentiteetin rakentumista ja alueelle kotoutumista.

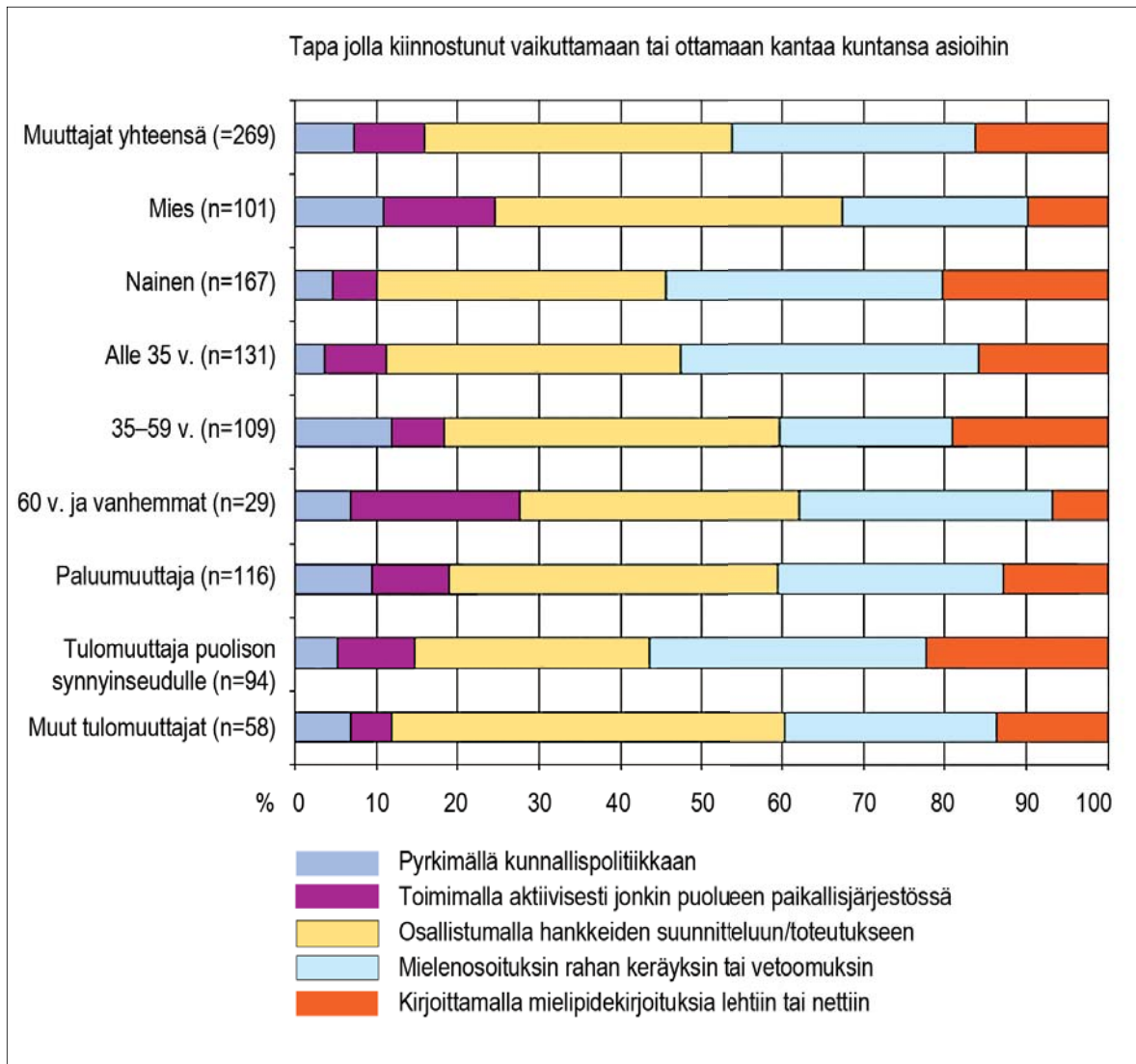
Vaikuttamisen tavoista erityisen kiinnostuneita muuttajat ovat osallistumaan paikallisten kehittämishankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen. Hankkeiden suunnittelu ja toteutus kiinnostaa niin miehiä (42,6 %) kuin naisia (35,3 %) ja kaikkia ikäryhmiä. Maaseudun omaehtoinen kehittäminen, jota toteutetaan pitkälti hankkeiden kautta, näyttäisi saavan näin uusia potentiaalisia toimijoita maallemuuttajista.

Eri ikäryhmillä on kuitenkin myös erilaisia tapoja vaikuttaa ja toimia oman asuinalueensa kehittämiseksi. Alle 35-vuotiaat ovat muita kiinnostuneempia mielenosoituksista, rahan keräyksistä ja erilaisten vetoamusten allekirjoittamisesta, 35–59-vuotiaat puolestaan pyrkimään kunnallispolitiikkaan ja 60 v. ja vanhemmat toimimaan aktiivisesti puolueiden paikallisjärjestöissä. Kaikkienensa laaja-alainen asukaslähtöinen kehittäminen näyttää hyötyvän eri-ikäisestä väestöpohjasta ja eri-ikäisistä muuttajista. (Kuva 6.)

Toimijuus paikallisissa yhteisöissä ja kehittämisverkostoissa

► (H4: nainen, maaseudun kehittäjä/paluumuuttaja)

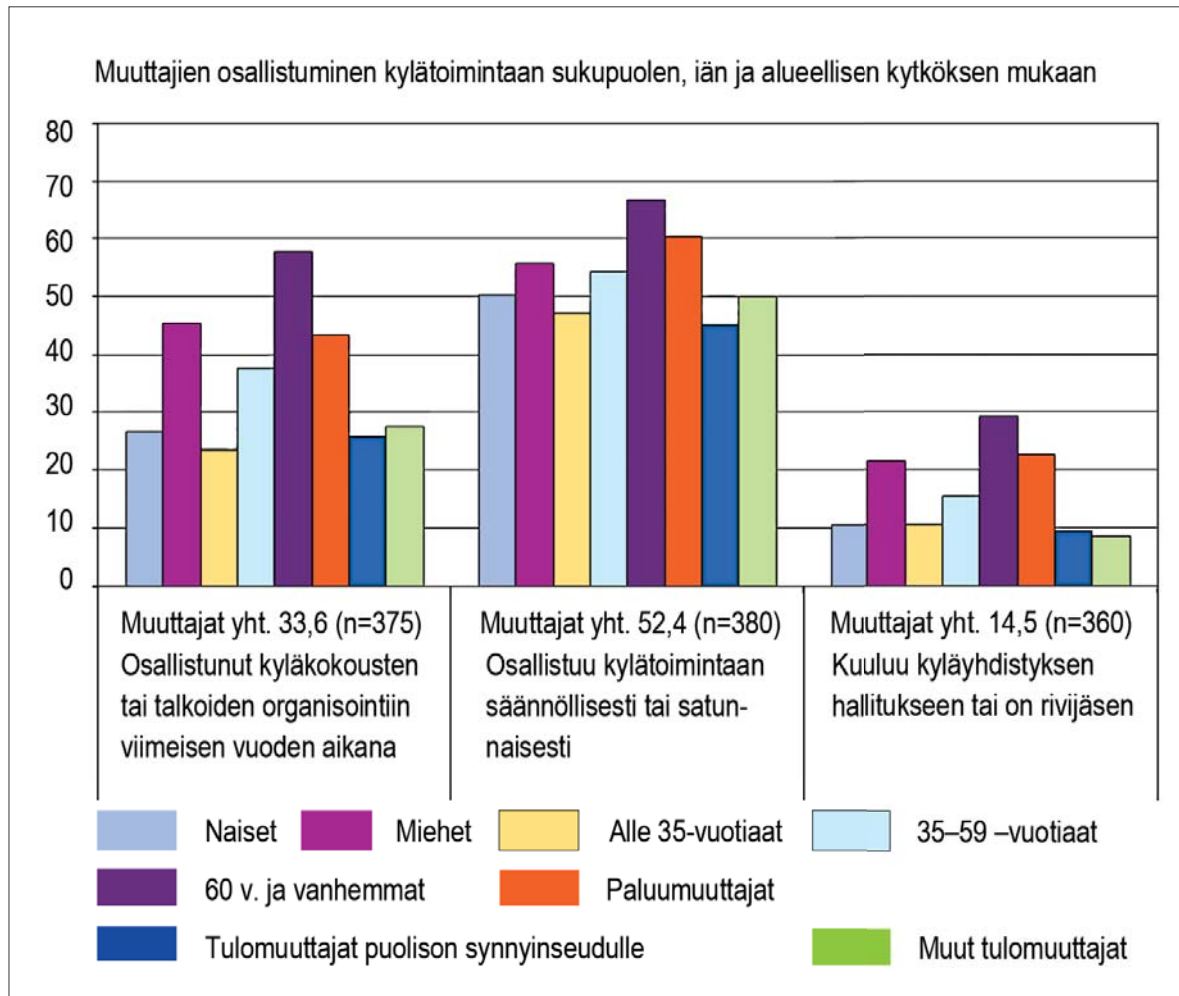
"Joo, mää suoraan sanon että niitten merkitys on iso, koska he ovat usein niinku ydinjoukkoa ja toimivaa joukkoa esimerkiksi näissä kylätoiminnassa, yhdistystoiminnassa ja erilaisissa kehittämishankkeissa. Ja samaten ko on miniät ja vävyt jossain paikkakunnalla, ehkä herkemmin monesti ku paikalliset asukkaat. Ihan selevästi on näin, ko mää tota niin neljäkymmenen kylän kans tein kyläsuunnitelmia niin se oli hyvin paljon paluumuuttajia ja muuhalta tulleita, jotka oli niissä kokouksissa mukana. Ja innoissaan niinku ideoimassa että miten vois kehittää. Ja sitte luomassa hankkeita ja tuovat hyvinki ehkä erilaista koulutusta, it-alan koulutuksella ja tällasella niinko osaamisella, toisenlaista osaamista mitä täällä perinteisesti on."

Kuva 6. Tapa, jolla maallemuuttajat ovat kiinnostuneita vaikuttamaan kuntansa asioihin sukupuolen, iän ja paikkasuhteen mukaan.

Osallistuminen kylätoimintaan

Maallemuuttajien osallistuminen kylätoimintaan on varsin aktiivista. Yli puolet tutkimukseen osallistuneista maallemuuttajista osallistuu kylätoimintaan säännöllisesti (viikoittain tai kuukausittain) tai satunnaisesti (muutaman kerran vuodessa). Joka kolmas ilmoittaa osallistuneensa viimeisen vuoden aikana myös kyläkokousten tai talkoiden organisointiin. Se, että joka kolmas maallemuuttaja on organisoimassa omalle kylälle yhteisöllistä toimintaa, ja puolet osallistuu itse toimintaan säännöllisesti tai satunnaisesti, vahvistaa kylien yhteisöllistä toimintavalmiutta. Joka seitsemäs maallemuuttaja kuuluu kyläyhdistyksen hallitukseen tai jäsenistöön vahvistaen näin myös kylien paikallisia instituutioita. Erityisen aktiivisia kylätoiminnassa ovat miehet, vähintään 60-vuotiaat ja paluumuuttajat. (Kuva 7.)

Kuva 7. Keski-Pohjanmaan maaseutukuntiin vuosina 1996–2002 muuttaneiden osallistumisaktiivisuus kylätoimintaan sukupuolen, iän ja alueellisen kytköksen mukaan.

► (H10, mies, eläkeläinen, paluumuuttaja)

"Mää oon kolomessa tietöimikunnassa ja kahessa järvitoimikunnassa... Niistä pitäis muodostaa ku ne on menny vähän niinko umphen, että niistä pitäis saaha semmonen että siellä vesi väläkehtis."

Jäsenyys paikallisissa yhdistyksissä ja yhteisöissä

Tutkimuksessa on tarkasteltu maallemuuttajien toimijuutta myös laajemmin kuin vain kylätoiminnan kautta, tarkastelemalla muuttajien jäsenyyttä kaikkien erilaissa paikallisissa yhdistyksissä ja yhteisöissä. Tutkimus paljastaa, että Keski-Pohjanmaan maallemuuttajista 43 % kuuluu johonkin paikalliseen järjestöön tai yhdistykseen.

Erityisen aktiivisia toimijoita maallemuuttajat ovat paikallisissa urheiluseuroissa – lähes joka neljäs kuuluu paikallisen urheiluseuran hallitukseen tai jäsenistöön. On huomionarvoista, että urheiluseurat ovat Keski-Pohjanmaalla myös aktiivisia paikallisten kehittämishankkeiden toteuttajia. Urheiluseurojen ohella myös metsästysseurat ovat saaneet varsin usein uusia jäseniä maallemuuttajista: joka neljäs alueelle muuttanut mies kuuluu paikalliseen metsästysseuraan.

Hengellinen toiminta on Keski-Pohjanmaalla vilkasta ja uskonnollinen yhteisöllisyys on osassa kyliä ja kuntia varsin voimallista. Myös maallemuuttajat ovat aktiivisesti mukana uskonnollisissa yhteisöissä täydentäen uskonnollisten yhteisöjen toimijaverkostoja. Tutkimukseen osallistuneista maallemuuttajista yli puolet osallistuu säännöllisesti tai satunnaisesti hengelliseen toimintaan, ja joka neljäs muuttaja ilmoittaa osallistuneensa viimeisen vuoden aikana hengellisen tilaisuuden tai tapahtuman organisointiin.

Maallemuuttajat Leader -toimintaryhmätyössä¹ ja kehittämishankkeiden toteuttajina:

Leader-toimintatavan juurtuminen maaseudun kehittämisen työkaluksi on tuonut muutoksia maaseudun kehittämisen käytäntöihin. Alueelliset kehittämissyhistykset eli Leader-toimintaryhmät ja hankkeiden kautta tehtävä kehittämissyö edustavat maaseudun kehittämisen uusia käytäntöjä ja välineitä (Kuvat 8 ja 9). Toimintaryhmät eroavat muista yhdistyksistä ennen kaikkea siinä, että toimintaryhmät laativat alueille kehittämissuohjelmat, joiden perusteella päätetään alueella rahoitettavista kehittämishankkeista. Toimintaryhmät toimivat välittäjäorganisaatioina eurooppalaisen ja kansallisen maaseutupolitiikan paikallisessa toteuttamisessa.

Keski-Pohjanmaalla (erityisesti Kaustisen seutukunnassa) paluu- ja tulomuuttajilla on aktiivinen rooli myös toimintaryhmätyössä. Alueella toimiva Leader-toimintaryhmä Pirityiset ry on syntynyt pitkälti juuri paluumuuttajanaisten toimesta. Vuosia muualla asuneet ja kotiseudulle palanneet naiset halusivat sekä työllistää itsensä että osallistua aktiivisesti oman kotiseutunsa kehittämiseen. Muualla Suomessa ja jopa ulkomailla asuttujen vuosien synnyttämät kokemukset ja ajatukset loivat rohkeutta ja valmiuksia ryhtyä uudennlaisiin käytäntöihin alueen

¹ *Leader-toimintaryhmät ovat rekisteröityjä maaseudun kehittämissyhistyksiä. Niiden hallitukset muodostetaan kolmikantaperiaatteella: edustettuina ovat maaseudun asukkaat sekä kuntien, elinkeinoelämän ja järjestöjen edustajat. Niiden toiminta kattaa kaikki Manner-Suomen maaseutualueet ja ryhmiä rahoitetaan EU:n maaseuturahaston Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelmasta 2007–2013. Tällä hetkellä Suomessa toimii 55 paikallista toimintaryhmää.*

Kuva 8. Linja-autokatos-
ten taukotupia rakenne-
taan talkoilla vuonna 2004
Kaustisen Puumalassa.
Kuva: Matti Mustajärvi.

Kuva 9. Valokuitupohjais-
ta kyläverkkoa täydenne-
tään Kaustisen Käsäläs-
sä lisäliittyjällä syksyllä
2008.

Kuva: Matti Mustajärvi.

kehittämiseksi. Ryhmän toimittua nyt reilun kymmenen vuoden ajan, ovat myös tulomuuttajat tulleet vahvasti mukaan toimintaan ja hallituskokoonpanosta on yli puolet paluu- tai tulomuuttajia. Tämä osoittaa uusilla asukkailla olevan kiinnostusta toimia oman asuinalueensa kehittämiseksi, ja että muuttajat ovat päässeet osallisiksi alueensa kehittämisverkostoihin. Uusilla asukkailla näyttäisi olevan tietoa ja taitoa, joka on hyödynnettävissä maaseudun kehittämisessä. Toisaalta on tärkeää, että toimintaryhmytyössä toimii vankka joukko myös kantaväestöä, mikä luo pohjaa uusien asukkaiden ja paikallisväestön keskinäisen luottamuksen ja yhteistyön rakentumiselle. Toimintaryhmytyö saa laatua siitä, että verkostossa yhdistyvät sekä kantaväestön paikallistuntemus että uusien asukkaiden muualla hankitut tiedot ja taidot.

Varsinaisten kehittämishankkeiden toteuttajina on Keski-Pohjanmaan maalle-muuttajista toiminut 15 prosenttia. Maallemuuttajien kiinnostus hanketoimintaan on kuitenkin huomattavasti korkeampaa – 38 prosenttia muuttajista ilmoittaa olevansa kiinnostunut hankkeiden suunnittelusta ja toteutuksesta. Toimintaryhmien, kylien ja paikallisyhdistysten haasteena näyttäisikin olevan omaehtoisesta kehittämisestä kiinnostuneiden, tässä tapauksessa alueelle muuttaneiden, ”löytäminen” ja toimijoiden yhteen saattaminen.

Vaikka maallemuuttajien resursseja ei ole saatu vielä täysin käyttöön, on muuttajien merkitys hanketoimijoina ja -vetäjinä laitettu alueella kuitenkin merkille:

► (H4, nainen, maaseudun kehittäjä/paluumuuttaja)

”niitten[maallemuuttajien] joukosta tulee monesti ne hankevetäjät ja ihan ne niinku päätoimijat. Toki siellä on muitaki, mutta ne on ihan niitä aktiivisimpia ja... että sillä on todella niinku merkitystä. Monesti on niin että paikalliset ihmiset ei niinkään nää niitä mahdollisuuksia tai ei usko niihin tai sitte se paikallinen semmonen niinku henkinen ilmapiiiri on niin tasapäästävä että siellä ei tahota uskaltaa ruveta tai viitsiä ettei vain kukaan pidä minään... Sitte tyytyväisiä ollaan siihen että löytyy niitäki jotka lähtee vetähän.”

Uusiin asukkaisiin kohdistetaan myös odotuksia, että he lähtisivät mukaan hanketoimintaan ja toisivat uudenlaisten kokemusten ja ideoiden myötä kehittämis-työhön laatua. Uusilla asukkailla nähdään olevan tärkeää henkistä merkitystä heidän toimiessa yhteisöjen herättelijöinä ja innostajina.

► (H5: keski-ikäinen mies, maaseudun kehittäjä/tulomuuttaja)

”...heillä on paljonki annettavaa. Heillä on, hehän tulee muualta, heillä on... ne kokemukset on hankittu sitten toisenlaisessa paikassa. Ja kun on uusia, he tuovat semmosta kokemusta, niin siitä syntyy tavallaan sitten paljon ideoita. Ja sitä kautta sitte moni hanke saa tuota laatua tavallaan mukaan siihen. Kun täällä vain asuu, täällä samassa

paikassa, niin ei aina sitte nää kaikkia asioita mitä se kokemus tuo mukanaan. Ja usein ne on aktiivisia kyllä jotka tulee muualta. Ne haluaa jotenki päästä sisälle siihen kuntaan tai yhteisöön. Siinä mielessä niistä on hyötyä sitten. Tiesti se näkyy siellä kylässä kaikista eniten, mutta vaikuttaahan se sitte seutukunnallisesti ja maakunnallisestikin jos se toimii sitten. Ehkä nostavat sitten niitä paikallisia jotka ei toimi, jotka on aina siellä asuneet. Heitä innostavat sitten tavallaan. Luovat semmosta uskoa että kannattaa toimia.”

Haasteet ja kehittämistarpeet

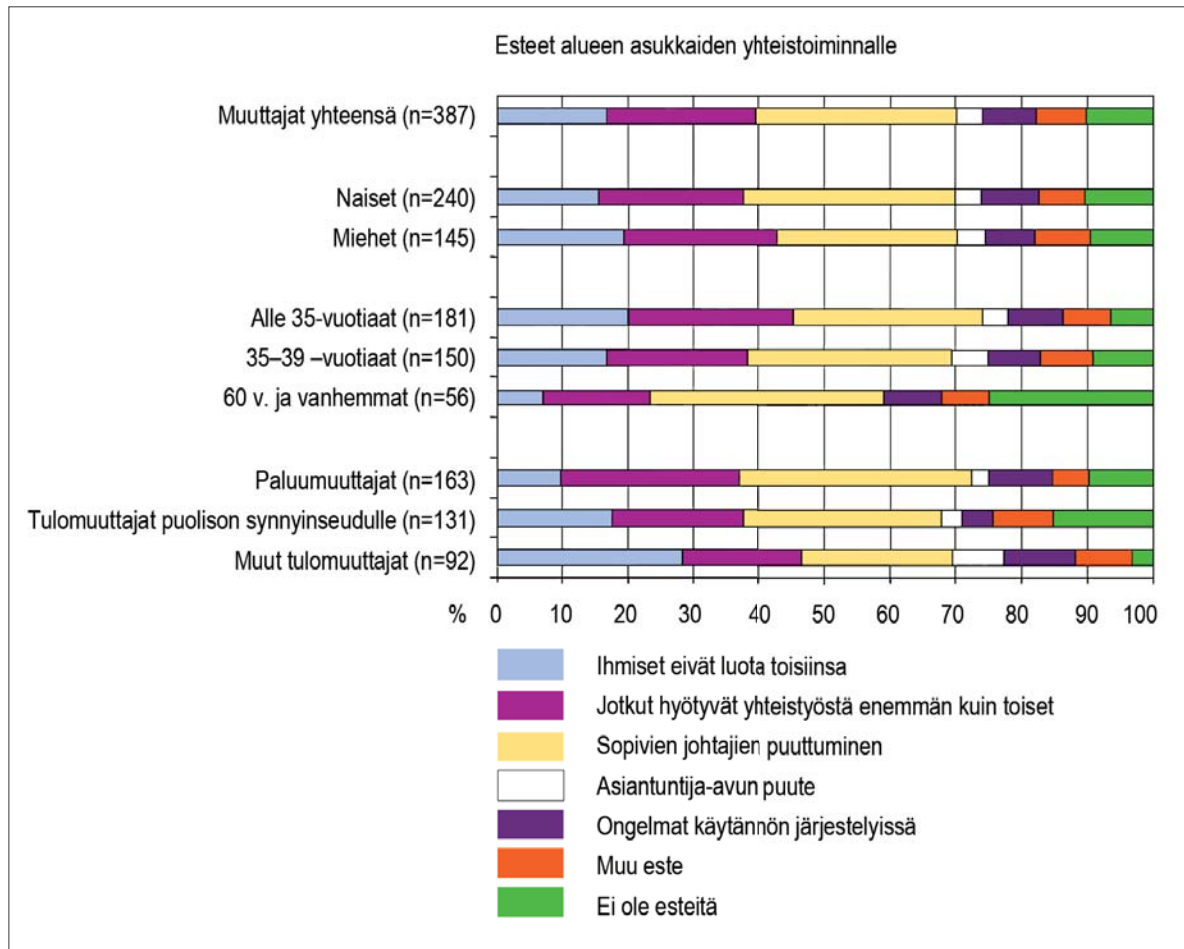
Tutkimustulosten valossa maallemuuttoon ja maaseudun omaehtoiseen kehittämiseen liittyvät haasteita ja kehittämistarpeita, jotka ovat tärkeitä tunnistaa.

Maallemuuttajien paikallinen kotoutuminen – sosiaalisten verkostojen rakentuminen ja osallisuuden kokemukset – ovat selkeä haaste kunnille, kylille ja paikallisyhteisöille. Joka viides Keski-Pohjanmaalle muuttanut maallemuuttaja on kokenut ystävystymisen alueen asukkaiden kanssa vaikeaksi, ja joka kymmenes muuttaja ei ole saanut solmittua lainkaan paikallisia ystävyyssuhteita, vaikka on asunut paikkakunnalla jo kolmesta yhdeksään vuotta. Erityisen vaikeaksi ystävyyssuhteiden solmimisen kokevat tulomuuttajat, joilla ei ole paikkakunnalla omia tai puolison sukulaisia – heistä joka viides on ilman paikallisia ystävyyssuhteita.

Henkilökohtaisten verkostojen ohella myös paikalliseen vaikuttamiseen liittyvät osallisuuden kokemukset ovat alueiden kasvava haaste ihmisten liikkumisen lisääntyessä. Useampi kuin joka viides keskipohjalaiselle maaseudulle muuttanut kokee, ettei hänellä ole lainkaan mahdollisuuksia vaikuttaa itseä, perhettä ja asuinalueita koskeviin asioihin. Vähintään 60-vuotiaista muuttajista näin kokee jo lähes joka kolmas.

Myös osallisuudessa paikallisyhdistysten toimintaan ilmenee ulkopuoliseksi jäämisen kokemuksia. Osa perinteisistä yhdistyksistä näyttää muuttajille suljettuina verkostoina, eivätkä muuttajat pääse mukaan toimintaan kiinnostuksesta huolimatta. Tietoa yhdistysten toiminnasta koetaan olevan saatavilla liian vähän ja toimijajoukon olevan niin vakiintunutta, että muuttajille syntyy epäilyksiä liekö uusia jäseniä edes halutaan.

Kansalaistoiminnan haasteina näyttäisi olevan paitsi omaehtoisesta kehittämisestä kiinnostuneiden asukkaiden yhteen saattaminen, myös yhdistysten kyky lisätä avoimuutta ja omaksua uusia toimintatapoja. Erityisesti hanketoiminta synnyttää perinteisille yhdistyksille haasteita uusien toimintatapojen oppimiseen ja hankeosaamisen vahvistamiseen. Yhteistoiminnan suurimmaksi esteeksi maallemuuttajat kokevatkin sopivien vetäjien puuttumisen (Kuva 10). Myös epäilyt, että jotkut hyötyvät yhteistyöstä enemmän kuin toiset ja etteivät ihmiset luota toisiinsa nähdään esteinä keskinäiselle yhteistyölle.

Kuva 10. Muuttajien kokemat esteet alueen asukkaiden yhteistoiminnalle sukupuolen, iän ja paikkasuhteen mukaan.

Kirjallisuus

- Hakamäki, Simo (1978): Maaseudulle muutto muuttoliikkeen osana. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 38. Jyväskylän yliopisto.
- Hyryläinen, Torsti & Rannikko, Pertti (2000): Yhdentävän maaseutupolitiikan paradigma. Teoksessa Torsti Hyryläinen & Pertti Rannikko (toim.), Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.
- Karjalainen, Elli (1989): Muuttoliike ja alueellinen kehitys Kainuun maalaiskunnissa 1980–85. University of Oulu, Research Institute of Northern Finland, Previous Publications n:o 96. Oulun yliopisto.
- Kattilakoski, Mari (2011): Maaseudun uudet toimijat - tutkimus paluu- ja tulomuuttajien toimijuudesta maaseutuyhteisöissä ja kehittämisverkostoissa Keski-Pohjanmaalla. Siirtolaisuusinstituutti. Turku.
- Keski-Pohjanmaan liitto (2007): Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2007–2010. Dynaamisen kasvun maakunta. Keski-Pohjanmaan liitto. Kokkola.
- Kumpulainen Mikko (2006): Maailmalle menetetty vai korkoa kasvanut? Koulutetut muuttajat maaseudun kannalta. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja 1.
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (2007): Asuinmaaseutu 2007–2010. Maaseutuasumisen kehittämisohjelma. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 2/2007.
- Myrskylä, Pekka (2008): Pendelöinti muokkaa kuntarakennetta ja asumista. Teoksessa Hyvinvointikatsaus 1/2008. Asuminen liikkeessä. Koti yhtäällä, työ toisaalla, Lisää neliöitä!, Pien- ja suurkuluttajat, s. 17–21. Hyvinvointitilastollinen aikakauslehti 19. vuosikerta. Tilastokeskus.
- Niemelä, Pauli (2004): Sosiaalinen pääoma Suomen kunnissa. Kunnallissalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 42. Vammala.
- Nieminen, Kalle (2000): Kylien hanketoiminta Kainuussa. Teoksessa Torsti Hyryläinen & Pertti Rannikko (toim.), Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä, s. 120–142. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.
- Nivalainen, Satu (2002): Maallemuuttajat – millaisia he ovat? Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita n:o 59. Helsinki.
- Rannikko, Pertti (2009): Kylä kaupungin laidaksi: Autoetnografinen tutkimus paikallisyhteisöjen ja identiteettien liikkeistä. Maaseudun uusi aika 1/2009, s. 5–19.
- Söderling, Ismo (1983): Maassamuutto ja muuttovirrat. Vuosina 1977–78 kunnasta toiseen muutaneiden elinolosuhdetutkimus. Siirtolaisuustutkimuksia A 11. Siirtolaisuusinstituutti. Turku.
- Tilastokeskus (2007): Suomen tilastollinen vuosikirja 2007. Hämeenlinna.

Maassamuuton haasteita globalisoituvassa Suomessa

Miltä maassamuuton monet kasvot näyttävät 2010? Yhteenvetoa ja tulkintaa

Olli Kultalahti

Viisi vuotta sitten aloitin vastaavan yhteenvetoni analysoimalla näitä Siirtolaisuusinstituutin järjestämiä symposiumeja ajan hengen kuvaajana. Suomalainen yhteiskunta oli kokenut monia varsin mullistavia muutoksia kuluneina kolmena vuosikymmenenä. Jälkikäteenkin arvioituna Symposiumit ovat kulloinkin pureutuneet moniin sen hetkisiin keskeisiin ihmisten muuttamiseen liittyviin haasteisiin.

Nyt järjestetyn symposiumin aihe on ”maassamuuton monet kasvot”. Joku voisi ajatella, että nykyisessä entistä syvällisemmin globalisoituvassa maailmassa maassamuutto ei ole ensimmäisiä liikkuvuuden haasteita. Tällöin unohtuu globalisaation perusidea: muutos ei näy vain kansainvälisissä, suhteissa vaan kansainvälisyys välittyy kansallisten rajojen ja pienempien alueiden sisäpuolelle. Ihmisten, ryhmien, organisaatioiden ja instituutioiden toimintatavat ja tavoitteet ovat entistä enemmän ”globaaleja” – halutaan sitä tai ei. Maassamuutto on hyvä esimerkki tästä kehityksestä. Muuttopäätökset tehdään ”globaalissa” ympäristössä olipa kysymys suurista kaupunkialueista tai maaseudusta. Maahanmuuttajissa tämä ilmenee ehkä kaikkein selvimmin: maahanmuuttajista monet ovat myös aktiivisia maassamuuttajia.

Muuttoliikkeiden nykyisiä ja historiallisia lähtökohtia

Aloitan varsinaisen yhteenvetoni listaamalla eräitä esitykseni lähtökohtia teesinomaisessa muodossa:

- muuttoliikkeet ovat aikaansa sidottuja
- muuttoliikkeet saavat voimansa yhteiskunnan rakenteita ja yksilöiden arvoma-

ilmaa ravistavista muutoksista

- muuttoliikkeen juuret ovat aina nykyhetkeä aikaisemmissa yhteiskunnallisissa kehityskaarissa
- muuttoliikesymposiumit ovat keskittyneet kulloinkin erityisen tärkeänä pidettyyn teemaan.

Jo lyhyt historiallinen tarkastelu antaa ajallista näkökulmaa useille yllä mainituista teeseistä. Aikanaan siirtomaavaltojen synty aiheutti muuttovirtoja emämaasta siirtokuntiin. Myöhemmin siirtomaavallan purkautuessa käynnistyivät ensin paluumuuttovirrat ja sittemmin myös entisten siirtomaiden kansalaisten muuttovirrat entisiin emämaihiin. Nykyisin kysymys ei enää ole ainoastaan historiallisista ilmiöistä, vaan entiset siirtomaavallat ovat maahanmuuttopolitiikassaan suosineet silloisten alusmaidensa kansalaisten pääsyä maahansa. Ilmiö on havaittavissa nykyaikaan saakka, mikä tuli korostuneesti näkyviin 1970-luvun alun jälkeisissä kiristyneissä maahanmuuttorajoituksissa. Näiden tulijoiden maassamuutto, joka on näkynyt alueellisina keskittymisinä, on sittemmin synnyttänyt rajujakin levottomuuksia. Iso-Britannia, Hollanti ja Ranska voidaan mainita esimerkkinä.

Sotilaalliset interventiot ja poliittiset kytkennät ovat luoneet Itä- ja Keski-Euroopassa monia uusia maassamuuttovirtoja muuttamalla alueellisia tuotantorakenteita sekä levittämällä uusia arvoja ja käytäntöjä. Kylmä sota johti Euroopan jakautumiseen ja muutti radikaalisti eurooppalaisia muuttokenttiä. Neuvostoliiton romahtaminen käynnisti voimakkaita etnisiä muuttovirtoja mm. Israeliin ja Saksaan.

Suomen yhteiskuntarakenteita ja arvomaailmoja ovat ravisuttaneet aikojen kuluessa monet mullistukset. Mainittakoon vain ajat, jolloin Suomi oli osa Ruotsia ja myöhemmin Venäjää. Varsinkin kansainvälinen muutto oli tuolloin vilkasta, mutta eivät ajanjaksot olleet vaikuttamatta myöskään maamme sisäisiin muuttoliikkeisiin. Yhteiskunnalliset murrokset 1900-luvun alkupuolella ja niihin liittyvät siirtolaisuus Yhdysvaltoihin ja vähän myöhemmin Kanadaan ovat esimerkkejä noin vuosisadan takaa. Läheisempiä esimerkkejä ovat meillä sodan aiheuttama siirtoväen asuttaminen ja Neuvostoliiton romahtamisen jälkeinen inkeriläisten paluumuutto Suomeen erityisesti 1990-luvulla. Viimeksi mainitussakaan kysymys ei ole ainoastaan maahanmuutosta, vaan se on osaltaan vilkastuttanut myös muuttovirtoja maassamme. Teollistuminen ja muuttaminen kaupunkeihin sekä Ruotsiin 1960- ja 1970-luvuilla ovat vielä tuoreessa muistissa.

Öljykriisi 1970-luvun alkupuolella käynnisti useita muuttovirtoja, joista muistetaan erityisesti muuttovirrat maaseudulle, osa niistä tosin kaupunkialueiden reunamille. Niiden merkitystä korostettiin maaseudun turvallisuudella epävarmoina aikoina. Vähän myöhemmin 1970- ja 1980-luvuilla käynnistyivät kuitenkin informaatioyhteiskunnan alkuvaiheet, jotka olivat omiaan korostamaan jälleen kaupunkien vetovoimaa. Varsinainen IT-aikakausi kiihtyi teknologiakehityksen myötä 1990-luvulla jatkuen nykypäiviin saakka. Informaatioteknologian kehittyminen

antaa ainakin periaatteessa maaseudulle aineksia muuttovetovoimien kehittymiselle. Käytännössä kaupunkialueet ovat vieneet tässä mielessä voiton. Koulutettua työvoimaa tarvitaan korkean teknologian työpaikoissa, jotka keskittyvät pääasiassa kaupunkialueille. Samanaikaisesti erityisesti koulutettujen kansainvälinen muutto on globalisaation myötä lisääntynyt. Suurimmat suomalaiset kaupungit, Helsinki ja pääkaupunkiseutu etunenässä, mutta myös muut teknologiakeskittymät, ovat voimistuneet tässä kehityksessä kansainvälisen muuttoliikkeen ”lähtö- ja tuloportteina”, gateway-kaupunkeina. Maaseudulta ja pienemmiltä kaupunkialueilta muutetaan ensin gateway-keskittymiin ja niistä sitten osa muuttaa edelleen ulkomaille ja osa ulkomailta tulevista etsiytyy vähitellen Suomen muille alueille (ks. esim. Kultalahti ja Karppi 1999).

Muuttoliikesymposiumit ajanhengen kuvaajina

Muuttoliikesymposiumit ovat vuodesta 1975 lähtien viiden vuoden jaksoissa keränneet muuttoliiketutkijoita, suunnittelijoita ja muita muuttoliikkeen parissa työskenteleviä virkamiehiä, poliitikkoja ja asiasta kiinnostuneita Turkuun pohtimaan kulloistakin muuttotilannetta. Kuvaavaa on, että 1970-luvun öljykriisin ja sen seurausilmiöiden aiheuttama hämmennys ja epävarmuus korostivat myös yksilöllisiä näkökulmia. Niinpä symposiumin nimessä korostettiin yhteiskunta-yksilö-ulottuvuutta (”Maassamuuton yhteiskunnalliset ja yksilölliset seuraukset”). Vielä viisi vuotta myöhemmin yksilön asema muuttovirroissa askarrutti. Pohdittiin erityisesti ympäristön merkitystä ja erilaisten yhteiskuntapoliittisten ohjelmien sekä muuttoliikkeen ohjaamisen mahdollisuutta.

Nopea rakenteellinen muutos toi yhteiskunnan myös muuttoliikeilmiöiden tarkastelun keskiöön. Tietoyhteiskunnan kasvu näkyi vuoden 1985 symposiumissa. Viisi vuotta myöhemmin yhdentyvä Eurooppa ja sen näkyminen muuttovirroissa, niiden ominaisuuksissa ja suuntautumisessa saivat keskeisen huomion. 1990-luvun puolivälissä Suomi oli jo tiiviimmin sidottu eurooppalaisiin muutos- ja kehityskuvioihin. Tämä todettiin jo muuttoliikesymposiumin nimessä ”Suomi Euroopassa – maassamuuton uudet ulottuvuudet”. Vuosituhannen vaihtuessa teknologia ja globalisaatio olivat nostaneet muuttovirratkin, myös maassamuuton, siihen asemaan, että oli aiheellista pyrkiä löytämään vastauksia kysymykseen ”halutaanko niitä, muuttoliikkeitä siis, ohjata”. Viisi vuotta myöhemmin, toisin sanoen vuonna 2005, eurooppalaisuuteen ja globalisaatioon yleisemmin oli muuttoliikkeiden näkökulmasta ilmeisesti jo totuttu siinä määrin, että huomio keskitettiin jälleen yksilöön. Eräänä syynä tähän oli suurten ikäluokkien eläköitymisiään tulo. Maaseudun tulevaisuus oli taukoamatta jatkuneen alueellisen keskittymisen vuoksi aiheuttanut entistä enemmän huolta. Haluttiin pohtia suurten ikäluokkien muuttopäätösten antamia mahdollisuuksia maaseudulle, toisin sanoen kysyttiin ”Muuttaako Onni maalle?”

Maassamuuton suomalaisia megatrendejä vuoden 2010 näkökulmasta

Vuoden 2010 symposiumissa olemme tarkastelleet jälleen maassamuuttoa ja yrittäneet arvioida, onko viime aikojen maassamuutolla uudet kasvot. Tämän kysymyksenasettelun käänköpuolena on luonnollisesti ajatus siitä, että näitä ”uusia kasvoja” ei välttämättä löydy. Yritän tässä yhteenvedossa tai ehkä paremminkin symposiumin sanoman tulkinnassa, keskittyä seuraavaan kysymykseen: ”voidaanko tämän hetken tilannetta ymmärtää tai tulkita edellä kuvattujen kaltaisten yhteiskunnallisten muutosten, esimerkiksi globalisaation, kautta?” Lähden liikkeelle kirjaamalla esityksiin perustuvia maassamuuton suomalaisia megatrendejä vuoden 2010 näkökulmasta:

- muuttovilkkaus on lisääntynyt
- suuret kaupunkialueet ovat voittajia
- painopiste on siirtynyt suuralueiden välisistä eroista taajamien ja haja-asutusalueiden sekä seutujen sisäisiin eroihin.

Liikkuvuus ja muuttokentät

Nämä megatrendit johdattavat minut seuraavaan johtopäätökseen: *Liikkuvuus on lisääntynyt ja muuttokentät ovat tulleet mosaiikkimaisemmiksi.*

Tämä johtopäätös perustuu symposiumissa esitetyn tiedon ja keskustelujen sekä muun tutkimustiedon tulkintaan¹. Erityisen valaiseva tässä suhteessa oli Timo Aron esitys muuttoliikkeen voittajista ja häviäjistä 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Hänen mukaansa maassamuutto on vilkastunut kaikissa ikäluokissa. Tosin suurin osa muutoista on lähimuuttoja. Suuralueiden perinteiset erot ovat siirtyneet yhä enemmän taajamien ja haja-asutusalueiden välisiksi eroiksi ja seutujen sisäisiksi eroiksi. Suuret kaupungit ja kaupunkialueet ovat voittajia.

Aron (2007, 286) aiemman tutkimuksen mukaan muuttovoitollisten kuntien määrä kuntamuutossa on kasvanut selvästi tällä vuosikymmenellä verrattuna viime vuosikymmeneen. Matti Saari (2009) on puolestaan tilastanalyysiin perustuen todennut, kuinka kolmekymppisten kunnittainen nettomuutto on jyrkästi polarisoitunut ydinmaaseudun kunnissa, osa kunnista saa runsaasti muuttovoittoa, osa muuttotappiota. Saaren pohdinta myös siitä, riittääkö muiden ikäluokkien

¹ Tässä yhteydessä haluan kiittää erityisesti Matti Saarta Tilastokeskuksesta hänen monista yhteenvetoani koskevista kommentteista sekä tutkimustuloksista ja -viittauksista, jotka hän on minulle toimittanut symposiumin jälkeen. Niitä käyttämällä pystyn laajentamaan tulkintaani symposiumin sanomasta.

tulomuutto korvaamaan nuorten 18–26-vuotiaiden poismuuttoa, on huomionarvoinen. Saaren em. pohdinnassa, joka perustuu Antikaisen (2001) aikaisempiin johtopäätöksiin, korostuu myös pitempiaikaisen kehitysprosessin merkitys muutotulosten tulkinnassa: heikompitasoisellakin alueella saattaa tulevaisuudessa olla muuttovoittoisten kuntien lisääntyessä hyviä kehitysmahdollisuuksia.

Symposiumin esitykset johdattivat minut tekemään johtopäätöksen myös muuttokenttien painopistealueiden muuttumisesta: painopiste on siirtynyt suuralueiden välisistä eroista taajamien ja haja-asutusalueiden sekä seutujen sisäisiin eroihin. Toisin sanoen, *kuntamuutto on painottumassa maakuntien välisistä muutoista maakunnan sisäisiksi muutoiksi*.

Maassamuuton erityispiirteitä

Symposiumin esityksissä (esim. Kytö, Myrskylä, Rusanen²) tuli esiin muun muassa seuraavia suomalaisen maassamuuton erityispiirteitä:

- Helsingin seutu ollut viime vuosina Oslon ohella Pohjoismaiden vetovoimaisin kaupunkiseutu nettomuutolla mitattuna
- pääkaupunkiseudulle muuttaneet ovat usein paluumuuttajia, lapsettomia pareja
- suurimpien kaupunkien ympäristökunnat kasvavat voimakkaammin kuin keskusta-kaupungit, esimerkkeinä voidaan mainita Helsinki, Tampere ja Turku
- Oulu ja Jyväskylä jatkavat kasvuaan, samoin Vaasa ja Kuopion alue, vahvemmin kuin muu Suomi
- työmarkkinat vetävät enenevästi korkeasti koulutettuja
- Helsinki, Tampere, Oulu, Turku ja Jyväskylä hyötyvät nuorista alueelle muuttavista opiskelijoista, jotka jäävät alueelle valmistuttuaan.

Nämä symposiumissa esitetyt havainnot innostavat minut seuraavaan johtopäätökseen: *Maassamuutto ohjautuu entistä enemmän koulutusta vaativien työpaikkojen mukaan suosien korkeakoulupaikkakuntia. Tämä trendi heijastaa globaalitalouden vahvistumista*.

Edellä mainitut suomalaisen maassamuuton erityispiirteet ja niistä vetämäni johtopäätös antavat yksinkertaistetun kuvan ilmiöön liittyvistä moninaisista prosesseista. Asiaa on syytä tarkastella hieman syvällisemmin. Yleistys näyttäisi pitävän paikkansa erityisesti 1990-luvulla – 2000-luvulla tutkimustulokset vaihtelevat enemmän tutkimusvuodesta ja ikäryhmästä riippuen. Satu Nivalaisen (2002) mukaan vuosina 1996–1997 tapahtui vilkasta korkeasti koulutettujen muuttoa

² Ks. tarkemmin esim. Hätälä ja Rusanen 2010.

kaupunkimaisiin ja taajaan asuttuihin kuntiin. Analyyseihin vaikutti kotikuntalain muutos 1994, mutta Saaren mukaan tuskin ratkaisevasti. Globaalitalouden leviämisen mukanaan tuoma talouden rakennemuutos aiheutti uuden tilanteen, uusia haasteita, joihin maaseudulla ei oltu valmiita. Rakennemuutoksen rajuus näkyi maaseudulla mm. siinä, että lapsiperheiden tulomuutto yliopistokaupunkeihin oli suurempaa kuin poismuutto. Tämä on ollut ainutlaatuista Suomessa 1960-luvun jälkeen (Saari 2009).

1990-luvun loppupuoliskolla tapahtui siis korkeasti koulutetun väestön keskittymistä kaupunkikeskuksiin. Tilanne muuttui 2000-luvun kuluessa. Jauhiaisien (2010) tulokset vuoden 2001 aineistosta osoittavat, että miehen ja vaimon koulutuksella on yhteisvaikutusta: jos molemmat ovat saaneet korkeakoulutuksen, pariskunnan todennäköisyys päätyä asumaan metropolialueelle ja yliopistokaupunkiin kasvaa. Saaren mukaan (ks. viite 1) korkeasti koulutetulle työvoimalle alkoi 2000-luvun kuluessa olla käyttöä maaseudullakin. Tähän viittaavat Nivalaisen tutkimus vuodelta 2008. Korkeasti kouluttautuneisuus oli merkitsevästi yhteydessä erityisesti 25–34-vuotiaiden ryhmässä paitsi kaupunkien lähimaaseudulle muuttoon, myös ydin- ja periferiamaaseudulle sekä kaupunkeihin muuttoon. Mielenkiintoinen on Saaren havainto, että vuonna 2006 yliopistokaupunkiseudut menettivät Helsingin seutua lukuun ottamatta korkeasti koulutettua väestöä. Kaupunkien lähimaaseutu sai kuitenkin tässä ryhmässä muuttovoittoa.

Yllä esitetyistä havainnoista huolimatta tilastot osoittavat koulutusta vaativien työpaikkojen keskittymistä yliopistopaikkakunnille myös 2000-luvulla. Myrskylän puheenvuorossa kuulumme, että suuret yliopistokaupungit ovat korkeakouluasteen ja keskiasteen työpaikkakasvun kärjessä. Näitä paikkakuntia ovat Helsingin, Tampereen, Oulun, Turun ja Jyväskylän alueet. Yliopistoista valmistuneiden sijoittuminen noudattelee samaa trendiä: Uudellamaalla valmistuneista jopa 95 prosenttia jää samaan maakuntaan töihin, Tampereen yliopistosta 58 prosenttia jää omaan maakuntaan, neljännes löytää työpaikkansa Uudeltamaalta. Oulun yliopistosta jää omaan maakuntaan 60 prosenttia ja 11 prosenttia lähtee Uudellemaalle, ja niin edelleen.

Työpaikka- ja muuttotilastot 2000-luvulta näyttävät ainakin päällisin puolin ristiriitaisilta, mutta syvällisempi tarkastelu paljastaisi todennäköisesti taustalla olevia prosesseja, jotka selittäisivät tämän ristiriidan. Ainakin jonkinlaista selitystä löytyy ensi näkemältä. Todettakoon seuraavia muuttoliiketilastoihin liittyviä ongelmia. Mainitsin jo edellä kotipaikkakuntalain vuodelta 1994, joka jonkin verran ”väärensi” muuttotilastojen kertomaa sallimalla jo aiemmin muuttaneiden opiskelijoiden kirjautua opiskelupaikkakuntansa asukkaiksi. Muutto oli käytännössä tapahtunut jo aikaisemmin, maaseudun lähtömuutto ja opiskelupaikkakuntien tulomuutto näyttäytyvät 1990-luvun tilastoissa todellisuutta suurempina. Toinen ongelma liittyy alemman korkea-asteen tutkinnon suorittaneisiin, jotka jatkavat edelleen opintojaan korkeampaa tutkintoa varten. Alemmat tutkinnot ”sekoittavat” tällöin koulutukseen liittyviltä osin työvoiman liikkuvuuteen kohdistuvia havain-

toja. Oma kysymyksensä on pendelöintialueiden muutokset ja niiden vaikutukset muuttovirtojen sekä työpaikkojen keskittymisen välisiin suhteisiin. Lopuksi voidaan todeta, että osa korkeasti koulutettua työvoimaa vaativista työpaikoista täyttyy paikkakunnalla valmistuneista ja/tai asuvista ilman, että tarvittaisiin kuntien tai laajempien alueiden välistä muuttoa.

Maassamuuton kasvot ovat siis kuluneella vuosikymmenellä kaikkea muuta kuin suoraviivaiset. Muuttoliikkeisiin sisältyy runsaasti erilaisia ja erisuuntaisia prosesseja, jotka tulee ottaa tulkinnassa huomioon. Tämän symposiumjulkaisun artikkeleissa on esitetty monia näkökulmia näihin kysymyksiin.

Maahanmuutto ja maassamuutto

Symposiumissa nousi esille maassamuuton ja kansainvälisen muuton keskinäisiä yhteyksiä. Ensimmäinen asuinkunta uudessa maassa ei ole läheskään aina syystä tai toisesta tyydyttävä. Moni etsii paikkakunnalle, jossa on aikaisemmin muuttaneita saman kulttuurin edustajia. Uudelleenmuuttoja saatetaan tarvita useampiakin asunnon, työpaikan tai jonkin muun syyn vuoksi. Niinpä ei ole yllättävää, että samat alueet vetävät puoleensa sekä maassamuuttajia että maahanmuuttajia. Esimerkiksi Helsinki on viime vuosina saanut ulkomaalaisista muuttovoittoa noin 2 000 henkilöä vuosittain.

Lienee ainakin jossain määrin perusteltua tehdä yllä olevasta ja monista muista symposiumissa esitetyistä havainnoista se johtopäätös, että *vilkastunut maahanmuutto on osaltaan vilkastuttanut myös maassamuuttoa*. Toinenkin johtopäätös voidaan esittää: *maahanmuuttajatyölliset eivät ole enää vain marginaaliryhmä työmarkkinoilla, vaan heidän roolinsa on kasvanut nopeasti*.

Nämäkin johtopäätökset edellyttävät asian tarkempaa tarkastelua. Molempia johtopäätöksiä tukevat maahanmuuttajien määrän kasvu. Kuulimme Myrskylän esityksessä, että työllisten maahanmuuttajien määrä on kolminkertaistunut 2000-luvulla. Vieraskielisiä työllisiä on lähes 80 000, mikä on saman verran kuin maatalouden työllisiä – Myrskylän sanoin ”ei enää pelkkä marginaali”. Edellä totesin, että uudelleenmuutto on maahanmuuttajien joukossa suhteellisen vilkasta. Maahanmuuttajien määrä on kuitenkin koko väestöön ja kaikkiin kunnasta toiseen muuttajiin verrattuna pieni, joten heidän määränsä ei ole kovin merkittävä koko maan muuttoluvuissa. Tilanne kuitenkin muuttuu, kun tarkastellaan isompia kaupunkiseutuja. Forsander totesi 3.2.2011 Tampereella pidetyssä seminaarissa, että Helsinkiin suuntautuvista maan sisäisistä muuttajista yli puolet on ulkomaalaisia. Myös Saari toteaa kommentissaan (ks. viite 1), että kaupunkiseutujen sisäinen muutto on kasvanut ja erityisesti syynä on ollut vilkastunut maahanmuutto. Symposiumissa todettiin myös, että maahanmuuttajien muuttotrendit ovat samankaltaisia kuin kantaväestön (Sjöblom-Immala). Maahanmuuttajien tarkastelu koko maan

tasolla on siis kuntien välisten muuttojen näkökulmasta liian yleinen, ilmiö eriytyy voimakkaasti alueittain. Näiltä osin maahanmuutto tukee edellä todettua käsitystä maassamuuton mosaiikkimaistumisesta.

Maallemuutto

Maallemuuttoa käsiteltiin useasta näkökulmasta. Maaseudun paluu- ja tulomuuttajia tarkasteltiin paikallisina toimijoina ja kehittäjinä (Kattilakoski) sekä maallemuuttoa edistävien hankkeiden, maallemuuttopolitiikan, näkökulmasta (Roiha, Muuttiko Onni maalle?). Maaseudulle muuttajat tulevat usein läheltä. Tutkijoiden mukaan tutkimustulokset Keski-Pohjanmaalta eivät näytä tukevan yleistä näkemystä taa-jamahakuisesta muutosta ja autioituvista kylistä. Kyliin muuttojen pullonkaulana ovat vapaiden talojen ja myytävien tonttien puute. Maallemuuttajien todettiin olevan aktiivista maaseudun voimavaraa. Tutkijoiden esittämät tulokset herättävät kysymyksen yleistettävyydestä koko maahan.

Maaseudulle muuttamisen ja pendelöinnin välisestä yhteydestä näyttäisi löytyvän joitakin tulkintoja laajempienkin alueiden näkökulmasta. Nivalaisen (2008) ja Saaren (2009) tutkimukset antavat tähän valaistusta. Nivalaisen mukaan *pitkä* pendelöinti seutukunnan ulkopuolelle oli erittäin merkitsevästi yhteydessä myöhempään muuttoon eri alueille: ydin- ja periferiamaaseudulle, kaupunkien lähimaaseudulle ja kaupunkeihin. Koulutus oli näissä analyyseissä vakioitu, joten sillä ei ollut tuloksiin merkitystä. Tämän mukaan keskeisin prosessi – myös muita pienempiä polkuja varmasti löytyy – kulkisi seuraavasti: ensin käydään työssä pitkän matkan päässä, lopulta muutto nähdään parhaana ratkaisuna. Maaseudulle suuntautuvan muuton erityispiirrettä korostaa Nivalaisen (2008) toinen tulos, jonka mukaan *lyhyt* pendelöinti on kyllä yhteydessä kaupunkien lähimaaseudulle muuttoon, mutta ei ydin- ja periferiamaaseudulle muuttoon.

Saari (2010) puolestaan on havainnut, että nuorilla, 30–34-vuotiailla, muuttaminen ja työpaikan vaihtaminen kuuluvat usein yhteen ydin- ja periferiamaaseudulla, mutta ei kaupunkien lähimaaseudulla. Saaren (2009) toisen tutkimuksen mukaan vuonna 2006 kaupunkien lähimaaseudulle muuttaneiden nuorten asuin- ja työpaikkakunta ei ollut sama, kun taas ydin- ja periferiamaaseudulla se useimmiten oli. Vilkas pendelöinti näytti Saaren mukaan leimaavan koko yliopistokaupunkiseutua, ei ainoastaan keskuskuntaa. Tämäkin havainto vahvistaa pendelöinnin ja erityisesti sen pituuden roolia varsinaiselle maaseudulle muutoissa.

Maallemuuton edistämiseksi on luotu erilaisia hankkeita. Alma-rahoitteisessa hankkeessa korostetaan aktiivisen maahanmuuttopolitiikan merkitystä (Roiha). Hankkeessa on pyritty luomaan Onni-brändiä, joka loisi positiivista näkemystä maallemuuttoon ja -politiikkaan. Edellinen muuttoliikesymposium vuonna 2005 oli liitetty tähän brändiin otsikolla ”Muuttaako Onni maalle?”. Tosin tällöin kes-

kusteluissa tarkasteltiin suurten ikäluokkien eläköitymisen näkökulmaa. Edellä mainitussa maallennuuttopolitiisessa hankkeessa on saatu myönteisiä kokemuksia, mutta haasteina todettiin mm. asuntotarjonnan vähäisyys verrattuna kysyntään sekä kunnan kaavoittamien tonttialueiden heikko suosio. Lisäksi työpaikoista on puutetta, eikä etätyö ole yleistynyt.

Maahanmuutto ja maallennuutto

Maahanmuuttoa ja maallennuuttoa koskeneet puheenvuorot oikeuttavat seuraavaan johtopäätökseen: *suurilla kaupunkialueilla on "luontaista" vetovoimaa, pienemmät kaupunkialueet ja maaseutu tarvitsevat erityistä aktiivisuutta houkutellakseen niin kotimaisia kuin maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä.* Edellä tarkastelin maallennuuttoa yleisellä tasolla, nyt syvennän yhteenvetoa maahanmuuttajien osalta.

Maahanmuuttajien muuttokäyttäytyminen uudessa kotimaassaan herätti useita puheenvuoroja myös maallennuuton näkökulmasta. Todettiin mm., että maaseudulle ei tulla näkemään suurta maahanmuuttoaaltoa, joten oleellisempaa on keskittyä avainhenkilöiden rekrytointiin, "täsmämaahanmuuttoon" (Saartenoja). Tätä käsitystä tukivat mm. Närpiöstä saadut kokemukset, jotka osoittivat, että kunnan aktiivinen politiikka voi tuottaa tuloksia tarvittavan ulkomaisen työvoiman saannissa (Kunnanjohtaja Lindqvistin kommenttipuheenvuoro symposiumissa).

Saartenojan mukaan maahanmuuton ja maallennuuton välinen suhde on kaksisuuntainen. Siihen viittaa esityksen nimi: "Pelastaako maaseutu maahanmuuttajan vai maahanmuuttaja maaseudun?" Maaseutu voidaan nähdä yhtenä ratkaisuna maahanmuuttajan työllistymisessä ja toisaalta maaseutu saa maahanmuuttajista tarvitsemaansa työvoimaa. Maaseudun työvoimareservit ovat tyhjenemässä, koska paikallista työvoiman tarjontaa ei ole riittävästi. Maaseudulla on kuitenkin tilaa, on infrastruktuuria ja palveluja, jotka molemmat ovat vajaakäytössä. Jos yritykset eivät halua siirtyä muualle, sopeuttaa tai lakkauttaa toimintaansa, työvoima on hankittava muualta. Osa uudesta osaavasta työvoimasta löytyy kaupungeista, mutta osa on ulkomailta muuttanut. Maahanmuuttaja näkee maaseudun eri tavoin riippuen tulijan maantieteellisestä ja kulttuurisesta taustasta, maaseudulle sijoittumispaikasta, maahanmuuttajan omasta muuttotilanteesta (onko hän pakolainen vai työperäinen maahanmuuttaja), tai onko muutto pysyvä tai väliaikainen.

Maahanmuuttajat luovat maassamuuton kasvoille omia piirteitään. Mielenkiintoinen on Saartenojan korostama "toiseuden" merkitys. Hän toteaa maahanmuuttajien vähäisyyden pitäneen toiseuden määrän vaatimattomalla tasolla. Oman yhteisön puuttuminen on pakottanut maahanmuuttajat toimimaan yhteistyössä paikallisyhteisön kanssa. Toiseutta ei siis ole nähtävä muuttajaa paikallisyhteisöstä erottavana tekijänä, vaan se voi toimia täysin päinvastaisella tavalla. Tämä edellyttää kuitenkin sekä paikallisten ihmisten että muuttajien omaa aloitteellisuutta.

Tästä Lindqvist antoi esityksessään mainion närpiöläisen esimerkin. Närpiössä väestön ikääntyminen ja väheneminen on ollut voimakasta, mikä on aiheuttanut mm. työvoimapulaa. Työperäinen maahanmuutto onkin ollut merkittävää Närpiössä viimeisten vuosien aikana. Ovatpa yrittäjät tehneet jopa rekrytointimatkoja ulkomaalaisten ammattitaitoisten työntekijöiden, erityisesti metallityöntekijöiden, saamiseksi. Aktiivisuus on ulottunut myös pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien kotouttamiseen, mihin Lindqvistin esityksen mukaan on paikkakunnalla panostettu voimakkaasti. Mukana tässä työssä ovat olleet niin kunta kuin kotitaloudet ja yrittäjät. Kotouttamisessa on myös onnistuttu, mistä on osoituksena mm. maahanmuuttajien hyvä työllistyminen.

Maahanmuutto on myös paluumuuttoa

Oksi-Walter laajentaa maahanmuuton tarkastelun esityksessään paluumuuttajien haasteisiin. Paluumuuttajaperheet ovat monikulttuurisia, esimerkiksi vuonna 2009 vajaan 30 000 maahanmuuttajasta noin kolmannes oli Suomen kansalaisia. Paluumuuttajat sijoittuvat kulttuuriselta taustaltaan eräällä tavalla paikallisen väestön ja ulkomaan kansalaisten väliin. He lisäävät maassamuuton kasvoin uuden piirteen. Oma mielenkiintoinen kysymyksensä on, minkälainen heidän sopeutumisprosessinsa on. Voidaan olettaa, että monikulttuurisuuden painopiste siirtyy tietyiltä osin perheen sisäpuolelle asettaen perheenjäsenille omia haasteitaan. Oksi-Walter toteaaakin haasteiden näkyvän mm. parisuhteessa, perheessä ja suvussa sekä sosiaalisissa verkostoissa. Erilaisista kulttuuritaustoista ja elämäntarinoista nivoutuu *kolmas kulttuuri*. Oksi-Walterin sanoin ”parisuhteen sisäinen kosketuspinta laajenee, joka voi keskinäistä suhdetta rikastuttaa tai myös solmuunnuttaa”. Voimme tulkita Oksi-Walterin käsittelemässä suhteessa löytyvän yhteneviä piirteitä, joskaan ei tietenkään täysin samoja, niiden maahanmuuttajaperheiden kanssa, joissa on sekä ensimmäisen että toisen sukupolven maahanmuuttajia. Kysymys saattaa usein olla enenevässä määrin myös perheen sisäisen integraation haasteesta.

Monikulttuurisuuden tarkastelu näistä lähtökohdista muodostaa erittäin mielenkiintoisen kysymyksen kansainvälistyvässä Suomessa. Kysymys on eittämättä monikulttuurisuuden luomista resursseista, mutta myös yhtä eittämättä globalisoituvan ympäristömme muodostamista haasteista. Oksi-Walter toteaaakin, että paluumuutto luo sekä sisäisiä vahvuuksia että heikkouksia. Vahvuuksia ovat mm. tarve sitoutua yhteiseen elämään, oman elämän havainnointi toisen kulttuurin kautta ja laajempi geeniperimä. Sisäisistä heikkouksista voidaan mainita esimerkiksi yhteisen kielen puuttuminen, erilaiset käsitykset rooleista, tunteiden ilmaisun vaikeus vieraalla kielellä sekä ristiriidat arvokäsityksissä. Ulkoisia mahdollisuuksia ovat puolestaan mm. oppimisen moninaisuus, kaksi- ja monikielisyys, avoimuus erilaisuutta kohtaan sekä globalisaatio. Toisaalta on olemassa myös ulkoisia ris-

kejä, joita ovat mm. ennakkoluulot, syrjäytyminen sekä oman paikan löytyminen yhteiskunnassa.

Kaikki edellä mainitut esimerkit kuvaavat kolmannen kulttuurin monimuotoisuutta. Sitä ei liene syytä käsittää jonkin tietyn uuden kulttuurin ominaispiirteenä, vaan pikemminkin jonain, joka on totunnaisesti ajatellun kahden kulttuurin ulkopuolella, jonain erilaisena, jossa on useita toisistaan erottuvia ja osin yhteen nivoutuneita alakulttuureja. Olennaista lienee, että paikallinen ympäristö muodostaa vain osan ja vaihtuvan elementin kulttuurisissa ja sosiaalisissa verkostoissa. Kysymys on ilmiöstä, josta kulttuurintutkijat käyttävät nimitystä ”glokalisaatio”, jolla viitataan globaalien prosessien, yhteyksien, ja paikallisten kulttuurien yhteisvaikutuksesta syntyviin uusiin ajattelu- ja toimintatapoihin. *Kolmas kulttuuri on mitä ilmeisimmin merkitykseltään kasvava piirre myös maassamuuton monissa kasvoissa.*

Edellä kuvatussa muodossa kolmannen kulttuurin kehittämisessä on piirteitä, jotka muistuttavat yritysmaailman kansainvälisessä kilpailussa havaittua trendiä. Baldwin (2006) toteaa, että aikaisemmin eri maiden työvoimasta käytävä kilpailu tapahtui yritysten tai toimialojen välisenä. Globaalin talouden vahvistuessa kilpailun keskiöön ovat siirtyneet yksittäisten työntekijöiden paikasta toiseen siirrettävissä olevat työtaidot (transferable skills). Nyt kilpaillaan siis työntekijöistä, jotka pystyvät suorittamaan samoja korkeaa osaamista vaativia työtehtäviä missä maassa ja työympäristössä tahansa. Globalisaation edetessä ”kolmansissa kulttuureissa” on entistä enemmän arvoja, käytäntöjä ja käyttäytymistapoja muovaavia yleisiä piirteitä. Näin ajatellen kolmansissa kulttuureissa on edelleen sekä heterogeenisuutta, eri kulttuurien merkityssisältöjä, että myös kaikille yhteistä. Tätä yhteistä voidaan kutsua globaaliksi kulttuuriksi. Globaalit prosessit laajentavat identiteettien viitekehäksiä, toisin sanoen niiden voidaan ajatella luovan paikasta toiseen siirrettävissä olevia kulttuurisia valmiuksia³, jolloin ne myös vähentävät paikallisten sosiaalisten vuorovaikutusmuotojen usein voimakkaasti yhdenmukaistavaa vaikutusta (vrt. Ax-ford 1995). Monen kulttuurin yhteisvaikutukset voivat parhaimmillaan muodostaa toimivan innovaatioympäristön paikallisessa yhteisössä.

Symposiumin sanoma pähkinäkuoressa

Suomalaisessa maassamuutossa on viimeisten vuosikymmenien aikana piirteitä homogeenisesta kulttuurista monikulttuurisuuden kautta globaalien viitekehysten muodostumiseen. 1960- ja 1970-lukujen voimakkaassa kaupungistumisessa maaseutu- ja kaupunkikulttuuri kohtasivat toisensa maaseudulta kaupunkeihin – samoin kuin Ruotsiin - tapahtuneessa muutossa. Muuttajat hämmensivät maamme

³ Edellä mainittuun yritysmaailman esimerkkiin viitaten vastaava englanninkielinen termi voisi olla ”transferable cultural skills”.

kaupunki- ja maaseutukulttuurien välistä varsin selkeää rajaa, ja loivat maaltamuuttajien omaleimaista kaupunkikulttuuria. Televisio ja muut tiedotusvälineet tarjosivat (mieli)kuvia laajenevien kaupunkien nukkumalähiöistä ja muista sen ajan trendeistä.

Tähän aiheeseen tarttui ensimmäinen muuttoliikesymposiumme vuonna 1975. Toinen symposium jatkoi samalla linjalla, kohteita yksilöitiin ja erilaisten sosiaalisten ryhmien ja aiheiden näkökulmiin pureuduttiin. Kolmannessa symposiumissa 1980-luvun puolivälissä muuttoliikkeet saivat jo selvän yhteiskunnallisen sisällön, tietoyhteiskunnan kehitys siirsi ihmisiä, edelleen meillä vain suomalaisia, paikasta toiseen. Euroopan yhdentyminen alkoi raotella monikulttuurisia näkökulmia suomalaisiin muuttoliikkeisiin, mitä pohdittiin 1990-luvun alun symposiumissa. Sen jälkeen suomalaisen yhteiskunnan eurooppalaistuminen ja laajempi kansainvälistyminen on jatkunut ja suomalainen maassamuutto ja kansainvälinen muutto ovat kietoutuneet toisiinsa eri tavoin monenlaisine seurauksineen, mikä on näkynyt myös viimeisissä muuttoliikesymposiumeissa – eikä vähiten tässä viimeksi pidetyssä arviointi- ja keskustelutilaisuudessa.

Nämä kehitystrendit on hyvä pitää mielessä, kun arvioidaan nyt pidetyn symposiumin sisältöä ja sanomaa. Suomalaiset muuttokentät ovat parin viimeisen vuosikymmenen aikana saaneet uusia muotoja. Viimeiset kymmenen vuotta osoittavat sen selvimmin. Liikkuvuutta ei enää tapahdu entiseen tapaan vain kaupunki-maaseutu-ulottuvuudella. Muuttokenttien voidaan sanoa täplittyneen, toisin sanoen on siirrytty suuralueiden välisistä muuttovirroista entistä enemmän pienempien asutuskokonaisuuksien välisiin muuttoihin. Suuret korkeakoulupaikkakunnat ovat edelleen vetovoimaisia, mutta tarkempi analyysi tuo esiin varsin vaihtelevia muuttovirtoja. Kuntien hallinnolliset rajat eivät ole luontevia muuttokenttien tarkastelussa, vaan laajempi toiminnallinen alue, kuten kaupunkiseutu tai kaupunkialue on usein tarkoituksenmukaisempi. Muuttoliikkeiden erilaiset ja erisuuntaiset prosessit tulivat esityksissä ja keskusteluissa monipuolisesti esille. Maallemuutto askarruttaa edelleen asiantuntijoita ja päättäjiä. Maaseutu tarvitsee enemmän osaavia työntekijöitä, mikä on käynnistänyt maallemuuttoa edistäviä hankkeita. Pendelöintialueet ja erityisesti niiden muutokset ovat tässä mielessä mielenkiinnon kohteita.

Globalisaation leviämislle inhimillisen elämän eri osa-alueille on tuonut uusia piirteitä ja haasteita myös muuttoliiketutkimukselle. Maahanmuuton vaikutukset näkyvät sekä maallemuutossa että muussa maassamuutossa. Monikulttuurisuus ja kolmannet kulttuurit globaaleine piirteineen tuovat mahdollisuuksia, joiden laajamittainen hyväksikäyttö edellyttää kuitenkin aktiivista toimintaa ja työvoimapolitiikkaa. Erityisesti pienet kaupunki- ja muut alueet tarvitsevat aktiivisuutta tarvittavan työvoiman houkuttelemiseksi, mutta kaikki alueet tarvitsevat aktiivisuutta muuttajien tarjoamien taitojen hyödyntämiseksi – puhumattakaan muuttajien ja heidän perheittensä sopeutumisen edistämiseksi. Maahanmuuttajat

eivät ole enää marginaaliryhmä työmarkkinoilla ja heidän merkityksensä kasvaa nopeasti myös maassamuutossa.

Vuoden 2010 muuttoliikesymposium on tuonut esiin maassamuuton moninaisuuden, monet kasvot. Vaikka yleistyksissä piilevät omat vaaransa, en malta olla lopuksi toteamatta, että maassamuuton ja maahanmuuton nykytrendit näyttävät varsin pitkälle noudattavan globaaleja taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia muutostrendejä. Nämä globaalit muutokset tulevat todennäköisesti heijastumaan 2010-luvun muuttoliikkeisiin entistä selkeämmin.

Symposiumin esitelmien lisäksi käytetty kirjallisuus

- Antikainen, J. (2001): Kaupunkiverkkotutkimus. Aluekeskus- ja kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/01. Helsinki.
- Aro, T. (2007): Julkinen valta ja maassamuuttoa edistävät ja rajoittavat tekijät Suomessa 1880-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 69. Turku.
- Axford, B. (1995): *The Global System: Economics, Politics and Culture*. Cambridge: Polity.
- Forsander, A. (2011): Julkiset palvelut ja muuttuvan väestön tarpeet. Riittääkö tilastotietoa. Tampereella 3.2.2011 pidetty seminaari Maahanmuutto ja väestötilastoinnin politiikka Suomessa.
- Hätälä, J. & Rusanen, J. (2010): Suomen aluerakenteen viimeaikainen ja tuleva kehitys. Nordia, Tiedonantoja, Numero 1/2010.
- Jauhiainen, S. (2010): *Studies on Human Capital Flows and Spatial Labour Markets*. Jyväskylä Studies in Business and Economics 94. University of Jyväskylä, Jyväskylä.
- Kultalahti, O. & Karppi, I. (1999): Kansainvälisen muuton keskusalueet. Teoksessa J. Westerholm & P. Raento (toim.), *Suomen Kartasto 1999*, 6. laitos, 100-vuotisjuhlakartasto. Porvoo: WSOY.
- Nivalainen, S. (2002): Maallemuuttajat – Millaisia he ovat? Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita. No 59. Helsinki.
- Nivalainen, S. (2003): Where do migrants go?. An analysis of rural and urban destined/originated migration in Finland in 1996–1999. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita 66.
- Nivalainen, S. (2008): Työelämää astuvien, perheikäisten ja työelämästä irtautuvien muutto: Ketkä muuttavat maaseudulle? Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita 107. Helsinki.
- Saari, M. (2009): Maassamuuton alueellisten piirteiden muutos 1999–2009. Homo mobilis – Liikkuva ihminen -seminaarissa Turussa 15.12.2009 pidetty esitelmä. (Moniste).
- Saari, M. (2010): Kaupunkialueiden nettomaassamuuton supistuminen ja siihen yhteydessä olleet tekijät 2001–2008. Siirtolaisuus–Migration 1/2010, s. 19–24.
- Saari, M. (2011): Aluevyöhykkeiden väliset muuttovirrat 18–38 -vuotiailla vuosina 1998–2009 lähtö- ja tuloalueen näkökulmasta (käsikirjoitus).

Symposiumin päätössanat ja katse tulevaisuuteen

Pertti Paasio

Siirtolaisuusinstituutin hallituksen puheenjohtaja, ministeri Pertti Paasio esitti Muuttoliikesymposiumin päätössanat. Hän kiitti järjestäjiä ja symposiumiin osallistuneita antoisasta tapahtumasta. Hän korosti, että on tärkeä saada asiantuntijoita pohtimaan yhteisiä asioita, kuten juuri muuttoliikkeisiin liittyviä asiakokonaisuuksia. Tällöin keskustelun ja analyysin kohteina ovat esimerkiksi kysymykset, millainen prosessi muuttoliike on ja millaiset vaikutukset sillä on, kun muuttajia siirtyy erilaiseen ympäristöön. Ulkosuomalaisen palaajan kohdalla yksilö katsoo ja tarkastelee maamme asioita vieraan kulttuurin kautta. Eri ihmisryhmät tulisi nähdä rikkautena ja myönteisenä potentiaalina.

Ohjelma

Tiistai 16.11.

12.00 Ilmoittautuminen ja kahvi

Pj. Johtaja Ismo Söderling, Siirtolaisuusinstituutti

13.00 Symposiumin avaus

Johtaja Ismo Söderling

13.10 Valtiovallan tervehdys ja alustus

Kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin

13.30 Kommenttipuheenvuorot á 10 min.

Kansallinen Kokoomus, Kansanedustaja Ilkka Kanerva

Suomen Keskusta, Kansanedustaja Timo Kaunisto

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, Turun kaupunginvaltuuston
puheenjohtaja Jukka Mikkola

14.00 Paluumuuttajan haasteet

Psykologi Päivi Oksi-Walter, Tampereen kaupungin perheneuvola

14.30 Keskustelu

14.45 Kahvi

Pj. Dosentti, tutkimusjohtaja Elli Heikkilä, Siirtolaisuusinstituutti

15.15 Työmarkkinat ja alueiden väestönkehitys muutoksessa

Kehittämispäällikkö Pekka Myrskylä, Tilastokeskus

15.45 Muuttoliikkeen voittajat ja häviäjät 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä

VTT, Kehittämispäällikkö Timo Aro, Porin kaupunki

16.15 Keskustelu

19.00– Turun kaupungin vastaanotto ja illanvietto

20.30 Turun kaupungintalolla, Aurakatu 2

Markku Heikkilän puolen tunnin kotoutumisshow aiheesta ”Turkulaiseksi
30 minuutissa”; Ampia -duo – etnistä musiikkia

Keskiviikko 17.11.

Pj. Hallituksen jäsen, hallitusneuvos Eero Koskeniemi, Sisäasianministeriö

- 9.00 Pääkaupunkiseudun muuttovirrat muutoksessa
FT, tutkimuspäällikkö Hannu Kytö, Kuluttajatutkimuskeskus
- 9.30 Toiveena alueellistaminen, käytäntönä keskittyminen – maahanmuuttajien muuton suunnat Suomessa
FL, tutkija Heli Sjöblom-Immala, Siirtolaisuusinstituutti
- 10.00 Pelastaako maaseutu maahanmuuttajan vai maahanmuuttaja maaseudun?
FT, vanhempi tutkija Antti Saartenoja, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti
- 10.30 Suomen aluerakenteen viimeaikainen ja tuleva kehitys
Professori Jarmo Rusanen, Oulun yliopisto, maantieteen laitos
- 11.00 Aluekehitykseltään erityyppisten kuntien puheenvuorot á 15 min.
Naantali, Kaupunginjohtaja Timo Kvist
Hyrynsalmi, Kunnanjohtaja Heimo Keränen
Närpiö, Kaupunginjohtaja Hans-Erik Lindqvist
Turku, Apulaiskaupunginjohtaja Maija Kyttä
- 12.00 Keskustelu
- 12.15 Lounas

Pj. Erikoissuunnittelija Mervi Kylmälä, Varsinais-Suomen liitto

- 13.30 Muuttiko Onni maalle?
Suunnittelija Kaija Roiha, Turun yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus
- 14.00 Kaksi erilaista muuttajan kertomusta, á 15 min.
Opiskelija Altake Neriman, Turun ammattikorkeakoulu
Freelancer-toimittaja Hanna Kolvanki
- 14.30 Paluu- ja tulomuuttajat paikallisina toimijoina ja kehittäjinä
YTM, tutkija Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto ja Siirtolaisuusinstituutti
- 15.00 Keskustelu
- 15.20 Kahvi
- 15.35 Yhteenveto symposiumista
Professori emeritus Olli Kultalahti, Tampereen yliopisto, Yhdyskuntatieteiden laitos
- 16.00 Symposiumin päätössanat ja katse tulevaisuuteen
Hallituksen puheenjohtaja, ministeri Pertti Paasio, Siirtolaisuusinstituutti

Osallistujat

Aro, Timo	VTT, kehittämisspäälikkö	Porin kaupunki
Axelsson, Johanna	suunnittelija	Lapin yliopisto
Bilal, Ilaf	opiskelija	Turun ammattikorkeakoulu
Björklund, Krister	tutkija	Siirtolaisuusinstituutti
Brewis, Kielo	tulosalueen johtaja	Maahanmuuttovirasto / Oikeus- ja maatietoyksikkö
Eskola, Mika	toimitusjohtaja	Opteam
Habib, Hasan	puheenjohtaja	SONDIP- Varsinais-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto ry
Habib, Shno	projektityöntekijä	Sateenkaari Koto ry
Hartikainen, Heini	koordinaattori	Siirtolaisuusinstituutti
Haverinen, Marja	erikoissuunnittelija	Etelä-Savon maakuntaliitto
Heikkilä, Elli	dosentti, tutkimusjohtaja	Siirtolaisuusinstituutti
Heikkilä, Markku	toimittaja	
Heimo, Jarmo	kaupunkisuunnittelujohtaja	Salon kaupunki / kaupunkisuunnitteluosasto
Heinilä, Jarmo	arkistonhoitaja	Siirtolaisuusinstituutti
Henriksson, Irja	tutkija	Tekninen ympäristötoimiala, Lahti
Hermunen, Tuula	aluetutkija	Satakuntaliitto
Hilke, Katariina	paikkatietokoordinaattori	Turun kaupunki
Hollmén, Kimmo	pääsihteeri	Turun ammattikorkeakoulun opiskelijakunta, Kansallinen Kokoomus
Huttunen, Hannu-Pekka	projektipäälikkö	INSITE-työperusteinen maahanmuuton tukihanke, Uudenmaan ELY-keskus
Ilomäki, Immi	perustutkinto-opiskelija	Helsingin yliopisto, sosiologia
Jalava, Lasse	säveltäjä	Ampiaba-yhtye
Junkkari, Kaija	perheneuvoja/kouluttaja	Tampereen seurakuntien perheasiain neuvottelukeskus
Junttila, Henna	toiminnanjohtaja	Sateenkaari Koto ry
Kattilakoski, Mari	YTM, tutkija	Itä-Suomen yliopisto / Siirtolaisuusinstituutti
Kaunisto, Timo	kansanedustaja	Suomen Keskusta
Kauppinen, Timo	professori	Turun yliopisto, sosiologia, sosiaalitieteiden laitos
Keränen, Heimo	kunnanjohtaja	Hyrnsalmen kunta
Koivukangas, Olavi	professori h.c	Suomen Siirtolaisuusmuseon Tukiyhdistys ry
Kolvanki, Hanna	freelancer-toimittaja	
Komulainen, Sirkka	erikoistutkija	Siirtolaisuusinstituutti
Koponen, Anna	opiskelija	Turun yliopisto
Korkiasaari, Jouni	tietopalvelupäälikkö	Siirtolaisuusinstituutti
Koskeniemi, Eero	hallituksen jäsen, hallitusneuvos	Sisäasianministeriö
Kultalahti, Olli	professori emeritus	Tampereen yliopisto

Kuosmanen, Mari	opiskelija	Turun yliopisto
Kvist, Timo	kaupunginjohtaja	Naantalin kaupunki
Kylmälä, Mervi	erikoissuunnittelija	Varsinais-Suomen liitto
Kyttä, Maija	apulaiskaupunginjohtaja	Turun kaupunki
Kyttälä, Hannu	tietopalvelupäällikkö	Vantaan kaupunki
Kytö, Hannu	FT, tutkimuspäällikkö	Kuluttajatutkimuskeskus
Laine, Tarja	opiskelija	Turun yliopisto "Takaisin Suomeen projekti"
Lanne, Viveka	aluekehitysasiantuntija	Satakuntaliitto
Lehmuskallio, Sakari	pääsihteeri	Suomen Merimieskirkko
Lemmetyinen, Kimmo	suunnittelija	Turun kaupunki, Strategia ja viestintä Kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö
Lindqvist, Hans-Erik	kaupunginjohtaja	Närpiön kaupunki
Lindqvist, Tuula		Suomen Siirtolaisuusmuseon Tukiyhdistys ry
Lindström, Ritva	projektipäällikkö	Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Malmi, Johanna	harjoittelija	Siirtolaisuusinstituutti
Martikainen, Tuomas	dosentti	Åbo Akademi, Religionsvetenskap
Mikkola, Jukka	Turun kaupunginvaltuuston puheenjohtaja	Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
Mudie, Raya	varapuheenjohtaja	SONDIP- Varsinais-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto ry
Muje, Reijo	projektipäällikkö	Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Myllymäki, Kalle	maahanmuuttopäällikkö	Varsinais-Suomen Ely-keskus
Myrskylä, Pekka	kehittämispäällikkö	Tilastokeskus
Mäkelä, Ilkka	Kirkon ulkosuomalaistyön sihteeri	Kirkkohallitus, ulkoasiain osasto, ulkosuomalaistyö
Neriman, Altake	opiskelija	Turun ammattikorkeakoulu
Nurmi, Jussi	toimittaja	Pohjola Norden
Oksi-Walter, Päivi	psykologi	Tampereen kaupungin perheneuvola
Paananen, Seppo	erikoistutkija	Tilastokeskus
Paasio, Pertti	hallituksen puheenjohtaja, ministeri	Siirtolaisuusinstituutti
Palmunen, Lauri	edunvalvontajohtaja	Varsinais-Suomen liitto
Petäjänmaa, Mirva	suunnittelija	Lapin yliopisto
Pitkänen, Milla	tutkija	Siirtolaisuusinstituutti
Ranto, Sanna	tutkija	Helsingin kaupungin tietokeskus
Riihelä, Juhani	erikoistutkija	Vantaan kaupunki
Riihimäki, Marita	suunnittelija	Pohjanmaan liitto
Rinne, Jari	koulutuspäällikkö	Lapin yliopisto
Roiha, Kaija	suunnittelija	Turun yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus

Ruoppila, Sampo	tutkimusjohtaja	Turun kaupunki, kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö
Rusanen, Jarmo	professori	Oulun yliopisto, maantieteen laitos
Ruuhijärvi, Ilkka	taiteen maisteri	RT Documentaries Oy
Saari, Marja-Terttu	suunnittelujohtaja	Seinäjoen kaupunki
Saari, Matti	yliaktuaari	Tilastokeskus
Saatenoja, Antti	FT, vanhempi tutkija	Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti
Sainio, Kirsi	toimistonhoitaja	Siirtolaisuusinstituutti
Salonen, Marja	FM, ohjelmakoordinaattori	Keski-Suomen Koheesio- ja kilpailukykyohjelma / Viisari ry
Sandwinski, Hanna-Kaisa	vastaava toiminnanjohtaja - Makosa-projekti	SONDIP- Varsinais-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto ry
Sappinen, Eero	erikoistutkija	Siirtolaisuusinstituutti
Sirkel, Elvi		Turun Seudun Inkeriläiset ja Eestiläiset ry
Sjöblom-Immala, Heli	FL, tutkija	Siirtolaisuusinstituutti
Sodji, Judith	laulaja	Ampiaba-yhtye
Sutela, Timo	siirtolaisrekisterin avustaja	Siirtolaisuusinstituutti
Söderling, Ismo	johtaja	Siirtolaisuusinstituutti
Talvinen, Päivi	erityssosiaalityöntekijä	Sosiaali- ja terveystoimen ulkomaalaistoimiston KOTO-toiminta
Tamminen, Pauliina	opiskelija	
Tampio, Sisko	kirjastonhoitaja	Siirtolaisuusinstituutti
Tikkanen, Tea	tutkija	Helsingin kaupungin tietokeskus
Tontti, Maarit	elinkeinoasiamies	Turun Seudun Kehittämiskeskus
Torikka, Seppo	teollisuusasiamies	Turun Seudun Kehittämiskeskus
Tupala, Krista	maaseutukoordinaattori	Satakuntaliitto
Turunen, Ulla	taiteen maisteri	RT Documentaries Oy
Uotila, Päivi	harjoittelija	Siirtolaisuusinstituutti
Uschanov, Elisabet	sukututkija	Siirtolaisuusinstituutti
Välimäki-Adie, Seija	opiskelija	
Wallin, Stefan	kulttuuri- ja urheiluministeri	Valtioneuvosto
Westergård, Kirsi	opiskelija	Turun yliopisto
Wikman-Immonen, Anu	erityisasiantuntija	Suomen Kuntaliitto
Äärilä, Suvi	projektikoordinaattori	INSITE-työperusteinen maahanmuuton tukihanke / Uudenmaan ELY-keskus

Symposium kuvina

1. Siirtolaisuusinstituutin johtaja Ismo Söderling avasi Muuttoliikesymposium 2010 -tapahtuman.

2. Professori emeritus Olli Kultalahti (vas.), Tampereen yliopisto, erikoissuunnittelija Mervi Kylmä, Varsinais-Suomen liitto, ja Siirtolaisuusinstituutin hallituksen puheenjohtaja, ministeri Pertti Paasio kahvitauolla.

3. Siirtolaisuusinstituutin kordinaattori Heini Hartikainen (vas.) ja harjoittelija Päivi Uotila ilmoittautumispisteessä.

Kuvat: Jouni Korkiasaari

4. Suunnittelija Kaija Roiha (vas.), Turun yliopisto, ja tutkija Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto/Siirtolaisuusinstituutti, esitelmöitsijöinä.

5. Muuttoliikesymposium 2010 -tapahtuman yleisöä.

6. Turun kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Jukka Mikkola esitelmöimässä Turun kaupungin vastaanotolla.

7. Kehittämispäällikkö Timo Aro, Porin kaupunki.

8. Kehittämispäällikkö Pekka Myrskylä, Tilastokeskus.

9. Kuntien puheenvuorot: kaupunginjohtaja Hans-Erik Lindqvist (vas.), Närpiö, apulaiskaupunginjohtaja Maija Kyttä, Turku, kunnanjohtaja Heimo Keränen, Hyrynsalmi, ja kaupunginjohtaja Timo Kvist, Naantali.

10. Siirtolaisuusinstituutin johtaja Ismo Söderling ja tutkimusjohtaja Elli Heikkilä kiittävät Turun kaupunginvaltuuston puheenjohtajaa Jukka Mikkolaa Turun kaupungin vastaanotosta.

11. Tunnelmia Turun kaupungin vastaanotolla.

12. Yliaktuaari Matti Saari (vas.), Tilastokeskus, dosentti Tuomas Martikainen, Åbo Akademi, ja toimistonhoitaja Kirsi Sainio, Siirtolaisuusinstituutti, Turun kaupungin vastaanotolla.

Maassamuuton monet kasvot

8. Muuttoliikesymposium 2010

Ajankohtaista tietoa muuttoliikkeen ja aluekehityksen uusista piirteistä 2000-luvun lopussa!

Siirtolaisuusinstituutti on vuodesta 1975 lähtien järjestänyt viiden vuoden välein Muuttoliikesymposiumin. Vuoden 2010 kahdeksannen symposiumin teemana oli *Maassamuuton monet kasvot*. Esitelmöitsijöinä ja alustajina olivat alan asiantuntijat ja päätöksentekijät.

Maassamuutto on edelleen voimakas yhteiskunnallinen tekijä Suomessa: yli 830 000 henkeä on vaihtanut asuntoaan vuonna 2010. Muuttaminen ei tapahdu enää maa-seutu-kaupunki -akselilla. Muutto on monimuotoistunut ja kunnanrajojen sijasta työ-säkäyntialueet ja seutukunnat ovat muuton keskiössä.

Muuttojen vaikutukset eri alueille vaihtelevat: toiset alueet ovat muuttovoittoisia, kun taas toisilla alueilla koetaan muuttotappiota. Muuttoliikkeet sisältävät siten monia ulottuvuuksia ja vaikutuksia aluerakenteeseen. Kirja antaa ajankohtaista tietoa kuntauudistuksen myllerryksissä toimiville asiantuntijoille ja päätöksentekijöille.

Kansi Sisko Tampio

Siirtolaisuusinstituutti
Migrationsinstitutet
Institute of Migration
www.siirtolaisuusinstituutti.fi

ISBN 978-952-5889-19-2
ISBN 978-952-5889-20-8 (pdf)
ISSN 0356-9659